

Kapitel 1 - Indledning

1.1. Udvalgets nedsættelse

Udvalget, som skal undersøge ansvarsforholdene i forbindelse med finansiel rådgivning (herefter betegnet som rådgiverudvalget), blev nedsat i efteråret 1995 efter en debat i Folketinget om rådgiveransvar.

Baggrunden var et lovforslag fra SF om en præcisering af pengeinstitutters rådgiveransvar. SF foreslog herunder, at der skulle være mulighed for erstatning for skuffede forventninger - dvs. uden at forbrugeren har lidt et dokumenteret tab.

Erhvervsministeren nævnte under Folketingets behandling, at problemstillingen måtte ses i en bredere sammenhæng om professionelle rådgiveres ansvarsgrundlag. Ministeren foreslog derfor at nedsætte et udvalg, før der blev taget stilling til eventuelle behov for lovændringer.

1.2. Udvalgets kommissorium

Rådgiverudvalget fik følgende kommissorium:

"Erhvervsministeren har besluttet at nedsætte et udvalg, der skal undersøge ansvarsforholdene i forbindelse med finansiel rådgivning. Udvalget skal undersøge, hvilke krav, der i dag stilles til udøvelse af professionel rådgivningsvirksomhed, herunder regler om erstatningsansvar, og om disse giver brugerne en tilstrækkelig beskyttelse mod økonomiske tab.

Udvalget skal undersøge, hvilke former for finansiel rådgivning, der tilbydes, og skal klarlægge ansvarsforholdene i forbindelse med sådan rådgivning. Herunder skal følgende vurderes:

- Ansvarsgrundlaget for finansiel rådgivning ydet af revisorer, pengeinstitutter, forsikringsselskaber, realkreditinstitutter, advokater, ejendomsmæglere, investeringsforeninger og andre, der erhvervsmæssigt udbyder investeringsobjekter.
- I hvilket omfang, der er eller bør være adgang til kompensation ved en økonomisk forrykkelse i forhold til det, den professionelle rådgiver har beregnet eller stillet i udsigt.
- Behovet for klargøring af ansvarsgrundlaget samt mulige løsninger på eventuelle mangler.

Udvalget skal i sine overvejelser inddrage såvel lovbestemte ansvarsregler som branchekodeks, ankenævnspraksis, retspraksis m.v. Udfaldet skal endvidere i vurderingen inddrage lovgivningen om rådgiveransvar i andre EU-lande.

Udvalget kan beslutte at inddrage andre former for professionel, økonomisk rådgivning i vurderingen.

Udvalget kan på baggrund heraf fremkomme med forslag til ændringer, som skønnes formålstjenlige med henblik på at sikre en effektiv forbrugerbeskyttelse, information og kvalificeret rådgivning, og som samtidig tager de skyldige hensyn til imødegåelse af eventuel konkurrenceforvridning brancherne imellem.

Udvalget inddrager i forbindelse med udarbejdelse af redegørelsen relevante branche- og forbrugerorganisationer."

Udvalget blev bedt om at afgive rapport til erhvervsministeren med udgangen af 1996. Ministeren har senere forlænget denne frist til den 1. juli 1998.

En nærmere afgrænsning af udvalgets kommissorium er beskrevet i **kapitel 5**.

Såvel Landbrugsrådets Rådgivningscenter som Forsikringsmæglerforeningen har haft foretræde for udvalget.

1.3. Udvalgets sammensætning

Professor, dr. jur. Eva Smith, Københavns Universitet (formand),

Afdelingschef Henrik Dahl Sørensen, Erhvervsministeriet (indtrådt i udvalget den 31. januar 1997),

Kontorchef Lars Hjortnæs, Justitsministeriet (indtrådt i udvalget den 25. november 1996),

Chefkonsulent Lotte Møllerup, Økonomiministeriet (indtrådt i udvalget den 3. februar 1998),

Vicedirektør Niels Bolt Jørgensen, Unibank A/S, for Finansrådet,

Generalsekretær Henrik Rothe, Advokatrådet,

Direktør, advokat Jørgen Christiansen, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (indtrådt i udvalget den 20. december 1995),

Administrerende direktør Karsten Hillestrøm, Foreningen af Registrerede Revisorer,

Administrerende direktør Uffe Conrad, Foreningen af Statsautoriserede Revisorer,

Direktør Peter Hemme, InvesteringsForeningsRådet (tidligere Danske Investeringsforeningers Fællesrepræsentation),

Kontorchef Åse Kogsbøll, Rådet for Dansk Forsikring og Pension (tidligere Assurandør-Societetet),

Underdirektør Annegrete Birck Jakobsen, Rådet for Dansk Forsikring og Pension (tidligere Arbejdsmarkedspensionsrådet),

Direktør Torben Gjede, Realkreditrådet,

Afdelingschef Peter Nedergaard, Forbrugerrådet,

Formand, statsaut. ejendomsmægler, valuar Leif Knudsen, Dansk Ejendomsmæglerforening,

Jurist Helene Ravn, Håndværksrådet,

Kontorchef Niels Neergaard, Børsmæglerforeningen (indtrådt i udvalget den 3. februar 1998),

Udviklingschef Ove Höilund Mortensen, Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd (indtrådt i udvalget den 9. februar 1996),

Advokat Henriette K. B. Andersen, Dansk Handel & Service (indtrådt i udvalget den 9. februar 1996).

Endvidere har følgende været medlem af udvalget:

Konsulent Gitte Klint Axelsen, Erhvervsministeriet (udtrådt af udvalget den 10. april 1996),

Konsulent Iben Marcus-Møller, Erhvervsministeriet (indtrådt i udvalget den 10. april 1996, udtrådt af udvalget den 31. januar 1997, indtrådt i udvalget den 22. april 1997 som repræsentant for Økonomiministeriet, udtrådt af udvalget den 26. august 1997),

Konsulent Charlotte Alsing Juul, Justitsministeriet (udtrådt af udvalget den 25. november 1996),

Fuldmægtig Lisbeth Grænge Hansen, Økonomiministeriet (udtrådt af udvalget den 22. april 1997),

Specialkonsulent Jens Christian Nielsen, Økonomiministeriet (indtrådt i udvalget den 26. august 1997, udtrådt af udvalget den 3. februar 1998),

Advokat Gitte Krogh, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (udtrådt af udvalget den 20. december 1995),

Sektionschef Irene Roslyng, for AMP-Samarbejdet (udtrådt af udvalget den 20. maj 1996),

Sekretariatschef Klaus Struwe, Børsmæglerforeningen (udtrådt af udvalget den 3. februar 1998).

Sekretariatet:

Fuldmægtig Jette Vorstrup, Erhvervsministeriet,

Konsulent Leif Thomassen, Finanstilsynet,

Fuldmægtig Inge Jessen, Erhvervs- og Selskabsstyrelsen,

Fuldmægtig Mie Ahler, Økonomiministeriet,

Fuldmægtig Malene Sørensen, Forbrugerstyrelsen.

Sagkyndig ekspert:

Professor, dr.jur. Erik Werlauff.

Kapitel 2 - Sammenfatning

2.1. Udvalgets undersøgelser

Udvalget har gennemført et omfattende udredningsarbejde og i overensstemmelse med kommissoriet gennemgået gældende danske retsregler og den praksis, der lægges til grund i forbindelse med ansvaret for fejl og mangler ved professionel rådgivning.

Den nærmere beskrivelse heraf findes i **kapitel 3**, hvor udvalget har undersøgt professionsansvaret for en bred gruppe af udbydere af rådgivning. Undersøgelserne bygger på en gennemgang af ankenævnspraksis og domspraksis samt artikler af en mere generel karakter. Stort set hele den praksis m.v., der er gennemgået, vedrører forbrugerforhold, og udvalgets vurderinger knytter sig derfor hovedsageligt til forbrugerforhold.

Udvalget har gennemgået både traditionelle sager om rådgivning, og sager om mere teknisk betonedede fejl, f.eks. fejlberegninger og fejlekspeditioner. Udvalget har i denne forbindelse konstateret, at de overordnede ansvarsregler er ensartede.

Udvalget har endvidere gennemgået retsgrundlaget samt afgørelser vedrørende de traditionelle rådgivererhverv som advokater og revisorer samt ejendomsmæglere. Desuden har udvalget gennemgået det samme vedrørende finansielle virksomheder som pengeinstitutter, realkreditinstitutter, forsikringsselskaber og børsmæglerselskaber og endelig vedrørende faglige organisationer og arbejdsløshedskasser. Samtlige disse udbydere er i dag omfattet af et skærpet uagtsomhedsansvar (professionsansvar). Dette indebærer, at der skal ydes en sagkyndig rådgivning, og at rådgivningen skal svare til den sædvanlige gode faglige standard på det pågældende område.

Efter gældende ret forudsætter erstatningsansvar for begåede fejl, at der er lidt et tab. For ejendomsformidlere gælder dog, jf.

ejendomsomsætningslovens § 24, stk. 2, at fejl i visse beregninger i forbindelse med køb eller salg af fast ejendom er underlagt objektivt ansvar, og at der skal ydes godtgørelse, uanset om der er lidt et tab i traditionel forstand.

Da den faglige standard er under stadig udvikling, tilpasser domstolene og ankenævnene løbende ansvarsnormen i takt med samfundsudviklingen.

Begrebet rådgivning er ikke præcist afgrænset og kan næppe heller afgrænses præcist. Udvalget har ikke i sine undersøgelser foretaget en afgrænsning mellem egentlig "økonomisk" rådgivning og anden rådgivning, der blot har økonomisk betydning. Rådgiveransvaret afhænger i øvrigt ikke af, om rådgivningen har haft et særligt økonomisk sigte eller kun har haft økonomiske konsekvenser for den råde søgende. Udvalget har i sin gennemgang i første række lagt vægt på ansvaret for rådgivning til den typiske forbruger.

Udvalgets undersøgelser af udenlandsk ret viser, at ansvarsreglerne i andre lande bygger på et ulovbestemt culpaansvar i stil med de danske regler. Der ses heller ikke i EU-regi eller i de undersøgte lande at eksistere regler om godtgørelse uden økonomisk tab, eller at der skulle være overvejelser om at indføre sådanne regler.

2.2. Udvalgets overvejelser

Ansvarsgrundlag

Et flertal i udvalget bestående af alle udvalgets medlemmer bortset fra *Peter Nedergaard og Jørgen Christiansen* bemærker, at gennemgangen af praksis fra domstole og ankenævn efterlader det klare indtryk, at fejlagtig rådgivning, der medfører et økonomisk tab for den råde søgende, også indebærer et erstatningsansvar for rådgiveren. Flertallet henviser til, at det gældende professionsansvar omfatter alle områder, hvor der ydes professionel rådgivning, og indebærer, at de, der rådgiver på et bestemt område, skal rådgive i overensstemmelse med en god faglig standard på området. Flertallet finder derfor, at rådgiveransvaret bør fastholdes som et skærpet uagtsomhedsansvar, som udvikles i takt med samfundsudviklingen og udviklingen på de forskellige fagområder, og at der ikke er behov for yderligere skærpede ansvarsregler.

Efter flertallets opfattelse vil en lovregel om adfærd og ansvar, herunder en generel "god-skik"-regel om rådgivning ikke medføre en ligeså dynamisk og effektiv ansvarsnorm, men tværtimod risikere at fastlåse udviklingen i ansvarsgrundlaget på det således nedskrevne grundlag.

Et mindretal bestående af *Helene Ravn og Ove Höilund Mortensen* finder det væsentligt, at der indføres en fælles retlig standard for økonomisk rådgivning, hvorefter professionsansvaret bedømmes. Det gælder, selv om mindretallet ikke ønsker en skærpelse af ansvarsgrundlaget.

Et andet mindretal bestående af *Peter Nedergaard og Jørgen Christiansen* anfører - på baggrund af forbrugerpolitiske overvejelser, undersøgelse af ansvarsgrundlaget for den økonomiske rådgivning, undersøgelse af retsstandarden om god rådgivningsskik og spørgsmålet om skriftlighed, særlige informationspligter, krav til kunden og godtgørelsesproblematikken - at der er grundlag for at skærpe rådgiveransvaret, og at dette skal ske i en selvstændig lov om rådgivere og deres handlepligter.

Dette mindretal er ikke enig med flertallet i, at en lovfæstet "god-skik"-regel vil fastlåse retstilstanden. Tværtimod vil en "god-skik"-regel været egnet til at skabe en dynamisk og tilpasningsdygtig retsudvikling på en række retsområder. En selvstændig lov vil også kunne ledsages af en lovmæssig opstilling af en række krav til rådgivningen og den råde søgende, således at rådgiverfunktionen og rådgiveransvaret bedømmes efter samme kriterier, uanset hvilken rådgiver forbrugeren henvender sig til.

Udvalget har endvidere drøftet bevisspørgsmål. Herom henvises til **afsnit 5.7**.

Godtgørelse

Et flertal bestående af alle udvalgets medlemmer bortset fra *Eva Smith, Henrik Dahl Sørensen, Lars Hjortnæs, Lotte Møllerup, Helene Ravn, Ove Höilund Mortensen, Peter Nedergaard og Jørgen Christiansen* finder, at der ikke er behov for en regel om, at der skal ydes godtgørelse, uden at der er lidt et økonomisk tab.

For det første har problemstillingen kun foreligget i få tilfælde. De sager, der har været, kan henføres til indkørsproblemer i forbindelse med omprioritering. Desuden har gennemførelsen af kreditaftaleloven bevirket, at problemstillingen for så vidt angår forkerte løbetidsangivelser, må anses for at være løst.

For det andet vil godtgørelse uden økonomisk tab kunne medføre en ugrundet berigelse for en råde søgende, således at den, der får et dårligt råd, stilles bedre end den, der får et godt råd.

For det tredje vil en godtgørelsesregel medføre et brud med faste og velfungerende erstatningsretlige principper og give anledning til en uklar retstilstand og dermed til et betydeligt antal sager ved ankenævn og domstole.

Endelig vil dansk ret, udover hvad der allerede er tilfældet i ejendomsomsætningslovens § 24, stk. 2, ved indførelse af en generel godtgørelsesregel, komme yderligere ud af trit med erstatningsretten i de lande, vi normalt sammenligner os med.

Flertallet finder, at en eventuel udvidelse af ejendomsomsætningslovens § 24, stk. 2, til at omfatte flere aktører må være betinget af en afskaffelse af det objektive ansvar og reglen om "krone til krone"-godtgørelse.

Gennemføres det af formandsmindretallet fremsatte forslag, finder flertallet, at det bør have den konsekvens, at særreglen i ejendomsomsætningslovens § 24, stk. 2, ophæves.

Formandsmindretallet bestående af *Eva Smith, Henrik Dahl Sørensen, Lars Hjortnæs, Lotte Møllerup, og Ove Höilund Mortensen* er af den opfattelse, at der er behov for en justering af godtgørelsesreglen i ejendomsomsætningslovens § 24, stk. 2. Bestemmelsen finder i dag kun anvendelse på beregninger i forbindelse med erhvervsmæssig formidling af køb og salg af fast ejendom, men ikke hvis de samme beregninger foretages af f.eks. et pengeinstitut eller en advokat som rådgiver for køber eller sælger. Da de forbrugerbeskyttende hensyn, der lå til grund for

indførelsen af den gældende § 24, stk. 2, ikke synes at kunne begrunde denne forskel i retstilstanden, og da forskellen kan virke konkurrenceforvridende og inkonsekvent, finder mindretallet, at bestemmelsens anvendelsesområde bør udvides til også at omfatte beregninger m.v., der foretages til brug for ejendomshandler, uden at der er tale om *formidling* af handlen.

Generelt kan præventions- og indretningssynspunkter efter mindretallets opfattelse i særlige tilfælde tale for, at der bør gives en kunde en vis økonomisk kompensation, selv om der ikke er lidt et økonomisk tab i sædvanlig forstand. Lovgivningen bør give domstolene mulighed for at løse sådanne sager på en måde, der forekommer rimelig. Der bør derfor efter mindretallets opfattelse indføres en generel hjemmel for domstolene til efter en konkret vurdering at tilkende en vis kompensation i tilfælde, hvor omstændighederne særligt taler herfor.

Der bør være tale om en generalklausul ligesom f.eks. aftalelovens §§ 36 og 38 c, om urimelige aftalevilkår. En regel om godtgørelse for "skuffet forventning" vil kunne indebære, at godtgørelsen - som anført af udvalgets flertal - i kroner og øre vil stille den, der har fået et forkert råd m.v., bedre end den, der fra starten har fået det rigtige råd. Den generalklausul, som mindretallet foreslår, jf. **kapitel 7**, bør derfor udformes som en undtagelsesbestemmelse, der kun bruges efter en konkret rimelighedsvurdering på grundlag af en samlet bedømmelse af parternes forhold.

Mindretallet finder, at en hjemmel til kompensation for "skuffet forventning" bør udformes som en generel regel, der ikke kun gælder ved rådgivning. Dels er begrebet (økonomisk) rådgivning i praksis meget vanskeligt at afgrænse tilstrækkeligt præcist, jf. **afsnit 5.3**, dels kan de situationer, som reglen tager sigte på, også opstå i tilfælde, hvor der ikke er tale om egentlig rådgivning (f.eks. drejede den såkaldte Løbetidssag sig om långivning, ikke om rådgivning).

Et andet mindretal bestående af *Helene Ravn* kan tilslutte sig formandsmindretallets begrundelse for at anbefale indførelsen af en hjemmel til at give kompensation for skuffede forventninger, men finder, at en sådan regel bør udformes, så den kun gælder i forbindelse med økonomisk rådgivning, da udvalget ikke har gjort sig tilstrækkelige overvejelser om konsekvenserne af en generel godtgørelsesregel.

Et tredje mindretal bestående af *Peter Nedergaard og Jørgen Christiansen* finder, at formandsmindretallets forslag om en generel regel om godtgørelse for "skuffet forventning" er et positivt skridt i den rigtige retning, for så vidt som det bryder princippet om, at der ikke kan gives kompensation, hvis der ikke er lidt et tab i traditionel forstand. Efter dette mindretals opfattelse lægger forslaget dog op til en for restriktiv praksis.

Til støtte for en godtgørelsesregel anfører dette mindretal, at hvad der måske ikke er et tab i traditionel forstand, ikke nødvendigvis ser sådan ud, når sagen ansues fra den radsøgendes side. For den radsøgende at se slipper rådgiveren "gratis" fra sin fejl, mens den radsøgende for sit vedkommende ofte har disponeret ud fra de økonomiske oplysninger, rådgiveren gav.

Ud fra disse betragtninger finder dette mindretal, at der i en lov om økonomisk rådgivning bør være en godtgørelsesregel, som gerne i lighed med § 24, stk. 2, giver ret til godtgørelse på objektivi grundlag for hele forskelsbeløbet (krone til krone), således at den skuffede radsøgende stilles som forventet. Selve § 24, stk. 2, i lov om omsætning af fast ejendom, bør opretholdes uforandret.

2.3. Øvrige spørgsmål

Udvalget har endvidere drøftet klagemuligheder, svage og ældre kontohavere og kaution. Der henvises vedrørende disse spørgsmål til **kapitel 6**.

Kapitel 3 - Gældende retsregler og praksis

3.1. Indledning

I det følgende behandles den radsøgendes mulighed for at få økonomisk kompensation fra en rådgiver i tilfælde, hvor resultaterne af en rådgivning er faldet anderledes ud, end den radsøgende med rimelighed kunne forvente, og hvor der således er indtrådt en skuffelse hos den radsøgende.

Man vil ofte være tilbøjelig til at sætte fokus på den erstatningsretlige beskyttelse mod tab som følge af rådgivningsfejl, men det må erindres, at det retsgrundlag, ud fra hvilket der kan blive tale om økonomisk kompensation, rummer mere end blot erstatningsretlige regler og grundsætninger.

Indledningsvis skal der derfor gives et overblik over retsgrundlaget for kompensation til den radsøgende.

Retsgrundlaget falder i to hovedkategorier, dels et *erstatningsretligt* grundlag, dels et *aftaleretligt*. Ganske vist er det erstatningsretlige grundlag også udslag af aftalen mellem rådgiveren og den radsøgende, således at der i givet fald er tale om erstatningsansvar inden for kontraktsforhold. De erstatningsretlige regler og principper inden for kontraktsforhold har meget væsentlige lighedstræk med forskrifterne for erstatning uden for kontrakt. Derfor finder en række af de grundsætninger, der gælder for erstatning uden for kontrakt, også anvendelse her. Dette gælder eksempelvis kravene om, at der skal være udvist skyld (dvs. handlet culpøst) fra rådgiveren samt påvist et heraf følgende økonomisk tab for den radsøgende.

3.1.1. Erstatningsretligt grundlag for kompensation

De *erstatningsretlige* muligheder for at yde den radsøgende kompensation behandles nærmere nedenfor i **afsnit 3.2** med en gennemgang af de almindelige erstatningsbetingelser og i **afsnit 3.4** med en gennemgang af ansvarsregler m.v. for de enkelte brancher.

Som betingelse for, at der ifaldes erstatningsansvar, skal der for det første være udvist fejl eller forsømmelse, under ét sædvanligvis betegnet skyld (culpa) fra rådgiverens side, medmindre der på særegne områder gælder et objektivi ansvar, dvs. ansvar uden skyld. Om der er udvist fejl eller forsømmelse vil, når der er tale om en professionel, blive bedømt ud fra en professionsstandard, dvs. ved sammenligning med, hvordan en kyndig og professionel rådgiver på det pågældende område bør handle. Ved definitionen af dette professionsansvar kan der hentes betydningsfuld vejledning fra de handlenormer, der gælder inden for den enkelte branche, herunder i nogen grad også fra etiske forskrifter m.v.

Udover at der således skal være udvist skyld (culpa), skal der være forårsaget et dokumenterbart økonomisk tab på en generel påregnelig måde, dvs. en opfyldelse af erstatningsrettens almindelige betingelser om kausalitet (årsagssammenhæng mellem fejl og tab), adækvans (påregnelighed for det indtrådte tab) og - først og fremmest - som nævnt et dokumenteret økonomisk tab.

Som det nærmere vil blive behandlet nedenfor, er det netop i henseende til sidstnævnte betingelse om et påviseligt økonomisk tab, at et centralt problem har manifesteret sig i enkelte af de tilfælde, hvor bl.a. bankkunders forventninger er blevet skuffet. Dette kan nærmere illustreres med de såkaldte omprioriteringssager og de såkaldte løbetidssager.

I *omprioriteringssagerne* har der været tale om, at en eksisterende prioritet i ejendommen er blevet overset af pengeinstituttet, eller at den kurs, hvortil en sådan prioritet kan indfries, fejlagtigt er blevet angivet for lavt, eller at pengeinstituttet fejlagtigt har bibragt kunden den opfattelse, at en bestemt terminsydelse ville blive betalt af provenuet ved omprioriteringen, mens den faktisk effektivt skulle betales af kunden. Det samlede resultat af sådanne fejl har i disse sager været, at kunden ved omprioriteringssagens slutning havde et mindre nettoprovenu end forudsat. Uanset at kunden utvivlsomt jævnlige vil opleve dette forhold som om, at der er lidt et "tab", er der i erstatningsretlig henseende ikke tale om et tab, der kan kræves erstattet. Kunden hæfter for de pågældende prioriteter, terminsydelser m.v. og skal under alle omstændigheder betale dem; blot har kunden som følge af fejl fra pengeinstituttets side fået den fejlagtige opfattelse, at gælden er mindre, end den faktisk er. Helt enkelt kan dette udtrykkes således, at der ganske vist er begået fejl, men at fejlen ikke i erstatningsretlig sammenhæng har forårsaget et økonomisk tab.

I sådanne sager har der fra kundeside været oplevet et behov for at blive stillet, som den fra sagens begyndelse udarbejdede opgørelse skabte forventning om. Erstatningsretlige synspunkter har som nævnt ikke kunnet føre til, at der kan ydes nogen økonomisk kompensation for skuffelsen. Det bliver derfor af betydning, om der er mulighed for at tillægge kunden en form for kompensation på andet grundlag. Herved kom Pengeinstitutankenævnet gennem nogle år ind på den praksis at tilkende kunden en godtgørelse ud fra almindelige retsgrundsætninger, således at kunden tilnærmelsesvis blev kompenseret for sin skuffelse.

I *UfR 1995.545 Ø* ("Næstved-sagen") var der tale om, at banken havde begået fejl, men denne fejl havde ikke i erstatningsretlig forstand udløst et økonomisk tab, "kun" nogle skuffede forventninger. Disse skuffede forventninger ville ankenævnet og byretten, for hvem sagen indbragtes, kompensere for gennem en godtgørelse, men Østre Landsret konstaterede, at der ikke var påvist et økonomisk tab, og frifandt i konsekvens heraf banken. Landsretten tilsluttede sig således den opfattelse, som også har været fremført i retslitteraturen, at der i mangel af lovbestemmelse herom ikke er grundlag for at yde godtgørelse eller anden kompensation for det ikke-økonomiske tab. Der ses ikke i sagen at være procederet på aftaleretlige synspunkter, jf. **afsnit 3.1.2**.

I *løbetidssagerne* har der været tale om, at pengeinstituttet *enten* efter oprettelsen af et lån har (op)reguleret renten i henhold til forbehold herom i en låneaftale med variabel rente, uden at ydelsen er opreguleret tilsvarende, *eller* at der ligefrem er begået fejl af pengeinstituttet ved sagens begyndelse i form af en fejlagtig udregning af sammenhængen mellem ydelser og løbetid. I alle tilfælde har dette haft den følge, at låntageren ikke ville være gældfri efter det oprindeligt forudsatte åremål, men at der skulle betales ydelser på lånet endnu et stykke tid, førend det var helt indfriet.

Også her kan man tale om en skuffelse for låntageren, men i lighed med omprioriteringssagerne er det en skuffelse, der ikke nyder erstatningsretlig beskyttelse, idet der ej heller her kan påvises et økonomisk tab som følge af pengeinstituttets handlemåde. Debitor har lånt et bestemt beløb og kommer til at tilbagebetale dette beløb, og uanset at han måske er nogle år længere om denne tilbagebetaling end forudsat, er der ikke herved indtrådt noget økonomisk tab for ham.

Ud fra synspunkter, der i nogen grad er parallelle med de foran nævnte vedrørende omprioriteringssagerne, tilkendte Pengeinstitutankenævnet gennem nogle år også en form for godtgørelse i disse tilfælde, nemlig ved i et antal sager at statuere, at debitor skulle betragtes som havende indfriet lånet, når den forudsatte løbetid var udløbet, således at restgælden skulle bortfalde.

Også dette blev prøvet ved domstolene, og også her blev ankenævnets praksis tilsidesat. Dette skete ved *UfR 1996.200 H* ("Løbetidssagen"), hvor Højesteret statuerede, at der ikke var grundlag for at fritage debitor for restgælden, hverken ud fra erstatningsretlige synspunkter (banken havde fra lånets begyndelse forsomt at opregulere ydelsen forholdsmæssigt, efter at debitor bad om 10 i stedet for 12 årlige terminer), eller ud fra aftaleretlige synspunkter.

3.1.2 Aftaleretligt grundlag for kompensation

Det aftaleretlige synspunkt, som kan føre til, at der ydes en form for kompensation for skuffede forventninger, går ud på, at rådgivning må anses for et løfte, som skal holdes. Det aftaleretlige synspunkt er således uafhængigt af erstatningsretlige synspunkter om fejl, tab m.v.

Det aftaleretlige grundlag forgrener sig i to underspørgsmål, dels 1) et fortolkningsspørgsmål, dels 2) et tilsikringsspørgsmål.

1) *Fortolkning*: Hvis der er uklare eller indbyrdes modstridende vilkår i aftalen mellem rådgiveren og den rådsøgende, kan man i visse tilfælde anvende den såkaldte *uklarhedsregel*, der indebærer, at et uklart løfte fortolkes imod dettes affatter, særligt når denne er professionel.

Uklarhedsreglen er imidlertid ikke en trylleformular, der kan løse alle fortolknings- og uklarhedselementer. I den oven for omtalte løbetidssag *UfR 1996.200 H* afviste Højesterets flertal at anvende reglen, idet den måtte vige for princippet om, at *aftalens hovedydelse* er vigtigere end biydelser.

Hovedydelsen for låntager er lånets tilbagebetaling. Spørgsmål om forrentning, løbetid m.v. er underordnede i forhold hertil.

Højesterets mindretal (to dommere) ville anvende uklarhedsreglen. Låneaftalen indeholdt to uoverensstemmende betalingsforpligtelser. Mindretallet fandt, at banken var nærmest til at bære risikoen for denne uoverensstemmelse, da banken som den professionelle part havde formuleret lånedokumentet, og banken var klar over at løbetiden var af væsentlig betydning for låntager. Mindretallet fandt således, at låneaftalen skulle forstås på den for låntager mest fordelagtige måde.

Uklarhedsreglen er for et par år siden blevet lovfæstet i aftalelovens § 38b om forbrugeraftaler. Heri hedder det: "Opstår der tvivl om forståelsen af en aftale, og har det pågældende aftalevilkår ikke været genstand for individuel forhandling, fortolkes vilkåret på den måde, som er mest

gunstig for forbrugeren". Den erhvervsdrivende har bevisbyrden for, at der har været tale om individuel forhandling. - Med andre ord: I forbrugeraftaler gælder ukklarhedsreglen frem for andre fortolkningsregler, når der er tale om standardvilkår.

Ved låneaftaler er løbetiden imidlertid ikke et standardvilkår, hvorfor ukklarhedsreglen ikke blev anvendt af flertallet af Højesterets dommere i Løbetidssagen.

I praksis vil ukklarhedsreglen kun gælde, når der er modstridende vilkår i en aftale. I rådgivningssituationen vil der normalt ikke være tvivl om, at opnåelse af et bestemt økonomisk resultat ikke er en del af aftalen.

2) *Tilsikring*: I visse tilfælde kan man i en aftale indfortolke en tilsikring for en bestemt tilstand, et bestemt resultat m.v. Ordet tilsikring forstås normalt synonymt med garanti og indeståelse.

Tilsikring er udtryk for, at en part påtager sig risikoen for noget bestemt, f.eks. at taget på en solgt ejendom ikke viser sig at være utæt, at en solgt fordring ikke bliver betalt af debitor etc. Den berettigede kan gøre tilsikringen gældende uafhængigt af erstatningsretlige synspunkter (og for hele det relevante beløb). Der skal således hverken påvises skyld (culpa), årsagssammenhæng, adækvans, økonomisk tab eller lignende.

Domstolene og retslitteraturen har imidlertid et strengt syn på tilsikring. Der skal "meget til", for at der kan statueres tilsikring. Når ordene "indestår for ...", "tilsikrer ..." eller "garanterer ..." er anvendt, vil der som udgangspunkt være tale om tilsikring. Det er imidlertid en konkret vurdering, om omstændighederne omkring parternes adfærd og udtalelser kan føre til, at der statueres tilsikring.

Der kan anføres mange eksempler fra den køberetlige og den almindelige aftaleretlige praksis herpå. Senest kan fra kreditretten henvises til *UfR 1997.1698 H* i en sag vedrørende renteforhøjelse uden ydelsesforhøjelse og heraf følgende forlænet løbetid for lånet.

Østre Landsret lagde vægt på, at ord som "garanti" eller "indeståelse" ikke indgik i bankens meddelelser m.v. Også én højesteretsdommer ville afgøre sagen på dette grundlag.

Højesterets flertal (fire dommere) var enige i at frifinde banken, men kom frem til resultatet ad anden vej, nemlig ved at fastslå, at bankens kunde simpelthen havde accepteret den skete omlægning, som hun ikke kunne være ubekendt med.

Det samlede billede, der bekræftes i de følgende uddybende afsnit, viser, at kunden er erstatningsretligt beskyttet i en række henseender, hvor et økonomisk tab kan påvises som følge af professionelle fejl. Kunden kan derimod normalt ikke forvente kompensation i tilfælde, hvor kundens forventninger er skuffet, uden at et tab i traditionel erstatningsretlig forstand kan påvises, selv om kunden kan opleve sin skuffelse som udtryk for et tab.

3.2. Erstatningsreglerne

3.2.1. Indledning

Udgangspunktet for økonomiske rådgiveres erstatningsansvar er dansk rets almindelige erstatningsregler, forudsat andet ikke fremgår af speciallovgivningen, jf. herom i **afsnit 3.4**, hvor de særlige regler og praksis vedrørende de enkelte brancher, der beskæftiger sig med økonomisk rådgivning, gennemgås.

I dette afsnit beskrives de almindelige erstatningsregler, for så vidt de er relevante for vurderingen af økonomiske rådgiveres erstatningsansvar.

Den almindelige erstatningsret er i hovedsagen fastlagt i retspraksis, og kan kortfattet sammenfattes således, at man er erstatningspligtig for den adækvate (generelt påregnelige) formueskade (tab), man har forvoldt ved en handling eller en undladelse, der kan tilregnes én som forsætlig eller uagtsom (culpa).

3.2.2. Ansvarsgrundlaget

Culpareglen fremstilles traditionelt således, at der indtræder ansvar for skader, der forvoldes ved en handling (eller undladelse), der kan tilregnes den handlende som forsætlig eller uagtsom.

Der findes enkelte særlige lovbestemmelser om objektivt ansvar, dvs. ansvar uden at der foreligger fejl eller forsømmelse, f.eks. for skader forvoldt af hunde. Også § 24, stk. 2, i lov om omsætning af fast ejendom indeholder en regel om objektivt ansvar, jf. **afsnit 3.4.2**.

Også ansvar for økonomisk rådgivning bedømmes efter de gældende erstatningsretlige regler efter culpareglen. Culpareglen er imidlertid ikke en absolut størrelse, der har samme indhold på alle områder. Culpareglen er derimod en retlig standard, hvis nærmere indhold skal fastlægges konkret med hensyntagen til det område, der er til bedømmelse.

Ifølge *Morten Samuelsson* i "Rådgiveransvaret", side 22, foreligger der culpa, "hvis man har handlet anderledes, end det kunne forlanges". Efter forfatterens opfattelse er det nødvendigt at fastlægge de normer for forsvarlig handlemåde, der gælder i den enkelte konkrete situation.

For så vidt angår professionel bistand, vil der som regel have dannet sig faste normer og kutymer for, hvad den pågældende branches udøvere skal have kendskab til, og hvorledes de i øvrigt skal udøve deres hverv. I det enkelte tilfælde må det således vurderes, hvilken faglig kompetence, omhu og påpasselighed, man kan kræve af en professionel økonomisk rådgiver. Denne vurdering må bl.a. foretages på baggrund af branchekodeks, etiske retningslinier og praksis fra resposumudvalg, ankenævn, disciplinærævn og domstole.

At de etiske retningslinier har juridisk betydning fremgår af følgende landsretsdom:

UfR 1998.643 V:

A, der i flere år havde været kunde i pengeinstitut B, skulle efter krav fra B for at opnå lån i forbindelse med, at A ville starte selvstændig virksomhed, tegne en erhvervsevnetabsforsikring. A havde selv indhentet tilbud fra forsikringsselskab D, som han foreviste i B, og dette tilbud omfattede tillige ulykkesdækning. A tegnede imidlertid

efter tilbud fra B erhvervsevnetabsforsikring i B Pension. I 1995 mistede A synet på højre øje ved en ulykke, der ikke udløste erstatning hos B Pension. Landsretten fandt det ikke godtgjort, at B havde givet A den vejledning, som må kræves i en situation som den foreliggende, hvor en kunde medbringende et tilbud fra en konkurrent henvender sig i et pengeinstitut, der tilbyder forsikringsprodukter. Da det endvidere var tilstrækkeligt sandsynliggjort, at A's øjenskade ville have udløst en erstatning på 200.000 kr., hvis forsikringen hos D var tegnet, blev B dømt til at betale dette beløb til A.

Landsretten anførte, at der i en situation, hvor en kunde henvender sig med et tilbud om tegning af en forsikring i et pengeinstitut, der selv tilbyder forsikringsprodukter, påhviler pengeinstituttet en særlig pligt til nøje at vejlede om forskelle bl.a. i tilbuddenes dækningsområde og til at sikre sig bevis for, at sådan rådgivning er ydet. Med henvisning bl.a. til et krav om skriftlighed i pengeinstitutternes etiske regler fandtes det ikke godtgjort, at der var ydet tilstrækkelig vejledning. Banken ansås herefter for erstatningsansvarlig.

Tilsidesættelse af ovennævnte faglige normer vil som udgangspunkt være tilstrækkeligt til at statuere, at den professionelle rådgiver har handlet culpøst.

De krav, der stilles til rådgiverne i praksis, er i *Anders Vinding Kruse's Erstatningsretten*, 4. udgave, side 105 defineret som "en særlig sagkyndig rådgivning ... og en faglig kvalificeret arbejdspræstation". Kravene er forskellige fra branche til branche, men det ses af domspraksis, at det er en betingelse for erstatningsansvar, at rådgiveren har forbrudt sig mod en pligt til at foretage sig noget bestemt.

Selv om ansvaret for rådgivningen kan forekomme strengt, er der fortsat tale om et skærpet culpaansvar (professionsansvar), og ikke et objektivt eller objektiveret ansvar. I "Rådgiveransvaret", side 23, følger dette af kravet om, at den rådsøgende skal godtgøre, at der på dette særlige område eksisterede en pligt for rådgiveren til at gøre noget bestemt, samt godtgøre at rådgiver har forbrudt sig mod denne pligt.

Til illustration heraf kan henvises til:

UfR 1997.1337 H:

Ved slutseddel af 27. december 1990 købte ægtefællerne K et parcelhus til overtagelse den 15. marts 1991. Som led i købesummens berigtigelse skulle K overtage et lån i en kreditforening med en restgæld på ca. 600.000 kr., hvilket lån i salgsoptilling og slutseddel var angivet som et obligations- og annuitetslån med en rente på 11 pct. Efter at have rettet henvendelse til kreditforeningen med henblik på en omprioritering modtog K den 1. december 1991 oplysning om, at lånet var inkonvertibelt, dvs. alene kunne indfries med obligationer. Dette særlige indfrielsesvilkår skulle ejendomsmægler M, som havde medvirket ved handlen, have givet oplysning om i salgsoptilling og slutseddel, og M fandtes - selv om vilkåret hverken fremgik af tingbogen eller af udskrift af kreditforeningens såkaldte EKD-register - at have handlet ansvarspådragende. Boet efter M blev herefter pålagt at betale K en erstatning, der, som sagen var forelagt, blev fastsat som differencen pr. 1. december 1991 mellem indfrielsesbeløbene for henholdsvis et inkonvertibelt og et konvertibelt 11 pct. obligationslån (fraregnet et omkostningsbeløb).

En rådgiver skal opfylde de krav, der gælder til rådgivning på området, også selv om rådgivningen falder uden for rådgiverens sædvanlige virksomhedsområde. Se dog **afsnit 3.2.6** om gyldigheden af ansvarsfraskrivelser. En bankansat, der rådgiver om forsikringer, vil altså som udgangspunkt skulle opfylde de samme krav, som stilles til ansatte i forsikringsbranchen.

Det forhold, at der er handlet culpøst, er imidlertid ikke tilstrækkeligt til at ifalde erstatningsansvar. De øvrige betingelser om, at der skal være lidt et økonomisk tab, og at der skal foreligge årsagssammenhæng og adækvans, jf. nedenfor, skal tillige være opfyldt.

3.2.3. Rådsøgende skal have lidt et tab

I ældre dansk ret skelnedes der ikke skarpt mellem straffe- og erstatningsret, herunder mellem bod og erstatning. Der var derfor ikke altid nogen klar forbindelse mellem erstatningskrav og økonomisk tab. Gennem århundreder udvikledes retten imidlertid således, at erstatningsretten blev et selvstændigt retsområde, præget af det grundsynspunkt, at erstatning tjener til at genoprette et påvist tab.

Både i dansk ret og i mange andre landes retssystemer er udgangspunktet, at kun økonomisk skade kan erstattes. Det er hovedreglen i dansk erstatningsret, at skadelidte (her rådsøgende) skal have fuld erstatning for de individuelle økonomiske tab, men ikke må opnå nogen berigelse.

Opgørelsen af det tab, der er lidt, foretages forskelligt, afhængigt af, om der er tale om et kontraktsansvar eller et deliktsansvar (ansvar uden for kontrakt). Når der er tale om et kontraktsansvar indebærer erstatningsansvaret normalt, at der skal betales erstatning i form af positiv opfyldelsesinteresse, hvilket betyder, at erstatningen skal stille skadelidte, som om kontrakten var korrekt opfyldt. Hvis der er tale om et deliktsansvar, skal skadelidte stilles, som om skaden aldrig var sket.

I rådgivningssituationer vil der som hovedregel bestå et kontraktsforhold mellem den rådgivende og den rådsøgende - idet mundtlige aftaler er lige så bindende som skriftlige.

Til belysning af kravet om, at der skal foreligge et tab, for at der kan blive tale om et erstatningsansvar, kan nævnes UfR 1996.200 H.

Godtgørelse for ikke-økonomisk skade indrømmes kun i ganske særlige tilfælde og forudsætter en særlig lovhjemmel. Som eksempler på, at lovgiver har fundet det passende at yde godtgørelse på trods af, at der ikke er lidt noget økonomisk tab, kan nævnes reglerne i erstatningsansvarslovens § 3 om godtgørelse for svie og smerte, § 4 om varige mén og § 26 om tort.

Det ligger således fast, at det som altovervejende hovedregel er skadelidtes økonomiske tab, der erstattes. Opgørelsen af det økonomiske tab ved en fejlbehæftet rådgivning er imidlertid ikke helt enkel. Det vil således skulle vurderes, hvilke dispositioner rådsøgende ville have foretaget, hvis han ikke havde fået et forkert eller mangelfuldt råd. Der skal endvidere tages hensyn til både fordele og ulemper for rådsøgende i det forløb, der herefter anses for det mest sandsynlige.

Til belysning heraf nævner "Rådgiveransvaret", side 45, følgende eksempel: Ejeren af et stort hus, som overvejer at sælge og får den tanke, at huset ved opdeling i to boliger kan indbringe en højere salgssum, og som hos en arkitekt får et urigtigt råd om, at dette ikke er muligt, må i et eventuelt erstatningskrav imod arkitekten fradrage de udgifter, der skulle være afholdt for at opnå to familieejendomsstatus. Den grundlæggende betingelse for erstatningskravet må være, at ejendommen kunne have indbragt en højere salgspris som tofamilieejendom end ved salg som én bolig. Men den, der stiller kravet, må også fradrage de udgifter, som en indretning af boligen til en tofamilieejendom ville have medført.

Hvis en rådsøgende på grund af rådgiverens fejl eller forsømmelse har fået et indtryk af mulighederne, som er for optimistisk, idet det selv i bedste fald ikke ville have været muligt at opnå det forventede resultat, er rådsøgende blevet skuffet i sine forventninger, men ikke stillet ringere

formuemæssigt end hvis han ikke havde fået det pågældende råd. Der er således som udgangspunkt ikke lidt noget økonomisk tab, som skal erstattes. Der vil dog kunne være tale om, at rådsøgende i tillid til rådgivningen har afholdt nogle udgifter, som kan kræves erstattet.

Til belysning af problemet nævner "Rådgiveransvaret", side 44, følgende eksempel: Hvis en revisor har beregnet en klients skat forkert, eller har overset nogle indtægter, bliver klienten skuffet, når det viser sig, at han skal betale mere i skat, end han regnede med. Udgiften til den ekstra skat er imidlertid ikke et erstatningsberettiget tab. Økonomisk er klienten ikke stillet ringere, end hvis han ikke havde fået beregnet skatten forkert. Tabet kan højst andrage klientens udgifter til at få orden på skattespørgsmålet.

3.2.4. Årsagssammenhæng og adækvans

Dansk rets almindelige erstatningsregler kræver udover culpa og et økonomisk tab, at der er årsagssammenhæng mellem den culpøse handling eller undladelse og det forvoldte tab, samt at skaden er en generel påregnelig (adækvat) følge af handlingen/undladelsen.

Begge betingelser skal være opfyldt, før der er grundlag for at idømme et erstatningsansvar, også for rådgivere. I praksis er det imidlertid sjældent, at spørgsmålet om årsagssammenhæng og påregnelighed har voldt problemer ved fastlæggelse af erstatningsansvaret for rådgivere.

Baggrunden herfor er formodentlig, at det nærmest er indbygget i rådgivningssituationen, at disse to betingelser er opfyldt, idet der typisk vil være tale om, at den rådsøgende får et råd, der har stor betydning for hvilke dispositioner, der træffes (årsagssammenhæng), lige som det typisk må formodes at stå rådgiveren klart, at et forkert råd kan betyde et tab for den rådsøgende (påregnelighed).

3.2.5. Rådsøgendes medvirken

Rådsøgendes medvirken til skadens opståen eller videre udbredelse kan få indflydelse på hans erstatningskrav mod rådgiveren.

Rådsøgendes medvirken kan inddeles i følgende 2 grupper: 1) egen skyld og 2) tilsidesættelse af pligt til at begrænse tabet.

Som fremhævet i "Rådgiveransvaret", side 34 ff., har spørgsmålet om skadelidtes medvirken en speciel udformning på rådgiveransvarsområdet, ikke mindst fordi der er tale om erstatning i kontraktforhold. Rådsøgende opsøger netop rådgiver, fordi vedkommende ikke selv har den fornødne viden på området. Den rådsøgendes medvirken kan derfor ikke bedømmes efter samme norm som rådgiverens culpavurdering, men efter normerne for almindelige usagkyndige.

1) *Egen skyld vurderingen* er spørgsmålet om, hvorvidt rådsøgende ved sin adfærd har medvirket til skadens opståen eller udbredelse. Udgangspunktet i den almindelige erstatningsret er, at der er egen skyld, hvis skadelidte ville ifalde erstatningsansvar over for tredjemand, hvis skadelidtes handling var rettet mod ham. På området for rådgiveransvar er det imidlertid en almindelig usagkyndig tredjemands forventelige adfærd, som rådsøgende skal sammenlignes med, ikke rådgiveren.

Der må antages at gælde et almindeligt princip om, at rådsøgende har pligt til at oplyse rådgiveren om alle forhold, der kan have betydning for rådgivningen. Denne pligt skal afvejes over for rådgivers pligt til at undersøge forholdene, og stille de relevante spørgsmål.

Såfremt rådsøgende har tilbageholdt oplysninger, som har betydning for den rådgivning, der er givet, og der ikke er noget at bebrejde rådgiveren i den forbindelse, må der ved bedømmelsen af den rådsøgendes erstatningskrav tages hensyn til, hvilken betydning de tilbageholdte oplysninger ville have haft på rådgivningen.

2) *Den almindelige pligt til at foretage rimelige foranstaltninger med henblik på at begrænse skaden* og dens videre udbredelse gælder også for rådsøgende. Tilsidesættelse af denne pligt betyder, at den del af skaden, som med rimelighed kunne være afværget, ikke kan kræves erstattet.

I den forbindelse kan nævnes, at rådsøgendes accept af risiko normalt betyder, at han ikke kan få erstatning. Accept af risiko er et spørgsmål om, hvorvidt rådsøgende har samtykket til at lade tingene foregå på en bestemt måde, og dermed accepteret at sikkerheden er reduceret. For at sådan et samtykke kan få betydning, er det en betingelse, at det grundlag, som samtykket er givet på, er tilstrækkeligt oplyst, jf. **afsnit 3.2.6** om betingelserne for at anse ansvarsfraskrivelser som holdbare.

3.2.6. Ansvarsfraskrivelser

Vurderingen af holdbarheden af ansvarsfraskrivelser har et helt specielt indhold for økonomiske rådgivere, idet der typisk vil være tale om en sagkyndig rådgiver over for en rådsøgende uden speciel viden på området.

Udgangspunktet for fortolkning af ansvarsfraskrivelser er de almindelige aftaleretlige fortolkningsregler, hvilket bl.a. vil sige, at i tvivlssituationer vil der blive fortolket imod den, som har forfattet kontrakten.

I praksis stilles meget strenge krav til beviset for, at ansvarsfraskrivelser er vedtaget.

"Rådgiveransvaret" når på side 29 frem til, at ansvarsfraskrivelser kan accepteres, hvis de er loyale, redelige og velbegrundede. Det er endvidere et krav, at den rådsøgende var klar over, hvad han gik ind til. I det sidste krav ligger bl.a., at rådsøgende skal være oplyst om, hvilke pligter der påhviler rådgiveren, hvis ikke der aftales en ansvarsfraskrivelse, samt at selve ansvarsfraskrivelsen er klart formuleret. Det har endvidere betydning, om klienten er forbruger eller erhvervsdrivende, idet kravene til f.eks. klarhed er betydeligt strengere i forholdet til forbrugere.

Hvorvidt vederlagets størrelse i sig selv kan bruges som fortolkningsmoment i afgørelsen af hvilke krav, der stilles til rådgiveren, diskuteres i "Rådgiveransvaret", side 23 ff. Et mindre vederlag end det normale, kombineret med en gyldig ansvarsfraskrivelse, jf. ovenfor, er der ingen problemer med. Rabat giver ikke rådgiveren ret til at levere en ringere ydelse, eftersom, der i rabat ligger, at klienten modtager den sagkyndiges ydelse ubeskåret, men til "favør pris". "Rådgiveransvaret" konkluderer, at vederlagets størrelse kan indgå som et moment iblandt andre for, hvad klienten med rimelighed kan forvente. På side 27 beskriver "Rådgiveransvaret" følgende eksempel: "En klient, som vælger at få udfærdiget sin selvangivelse hos en bankassistent, der i sin fritid erhvervsmæssigt bistår med at udfylde selvangivelser for et beskæftiget vederlag og på grundlag af regnskabsbilag, der modtages fra klienten, ikke med følge kan have de samme forventninger om grundig tilrettelæggelse af den pågældendes

skattemæssige forhold, som hvis klienten gik til en statsautoriseret revisor. Betaler klienten imidlertid det samme beskedne vederlag til en statsautoriseret revisor, er det nok af mindre betydning for fastlæggelsen af revisors pligter, at vederlaget var beskedent".

3.2.7. Bevisbyrde

Spørgsmålet om bevisbyrde har tæt sammenhæng med spørgsmålet om ansvarsgrundlaget, jf. **afsnit 3.2.2**.

Det følger af de almindelige erstatningsregler, at den, der kræver erstatning, skal bevise, at grundlaget/betingelserne herfor er opfyldt. Som det fremgår af ovenstående, er betingelserne for erstatningsansvar, at der foreligger culpa, et økonomisk tab, årsagssammenhæng og adækvans.

Som det også fremgår af **afsnit 3.2.2**, er ansvarsgrundlaget for professionelle rådgivere et strengt culpaansvar, og i praksis kan beviset for, at der er et ansvarsgrundlag ofte klares ved at bevise, at rådgiveren har afvejet fra de normer, der gælder for en god og forsvarlig arbejdspræstation på det pågældende område.

Såfremt rådgiveren påberåber sig, at radsøgende har medvirket, jf. **afsnit 3.2.5**, eller at der er ansvarsfraskrivelse, jf. **afsnit 3.2.6**, påhviler det rådgiveren at bevise dette.

3.2.8. Arbejdsgiveransvar

Dansk rets almindelige regler om arbejdsgiveransvar har udviklet sig i retspraksis fortrinsvis ved en fortolkning af reglen i Danske Lov 3-19-2, der siger "End giver Husbond sin Tiener, eller Anden, Fuldmagt paa sine Vegne at forrette noget, da bør Husbonden selv at svare til hvad derudi forseis af den, som hand Fuldmagt givet haver, og af hannem igien søger Opretning".

Det ansvar, som arbejdsgiveren har for medarbejdernes adfærd, er bl.a. beskrevet i Lærebog i Erstatningsret af *Jørgen Nørgaard og Hans Henrik Vagner*, kapitel 7. Det fremgår heraf, at det, arbejdsgiveren er ansvarlig for, er arbejdstagers uforsvarlige handlinger. Det er en betingelse for, at der overhovedet er et erstatningsansvar at placere, at der er tale om en culpøs handling. Arbejdsgiveren er, som den der driver virksomheden, ansvarlig for alle skader, medarbejderne forvolder som et led i tjenesten.

I relation til økonomisk rådgivning kan gældende ret om arbejdsgiverens ansvar kort sammenfattes således: Arbejdsgiveren hæfter over for radsøgende for culpøse fejl begået af medarbejdere i forbindelse med rådgivningen.

Udgangspunktet er, at arbejdsgiveren har regreskrav mod medarbejderen. Det følger imidlertid af erstatningsansvarslovens § 19, stk. 3, at har en arbejdstager forvoldt en skade, der er dækket af en tingsforsikring, en driftsforsikring eller arbejdsgiverens ansvarsforsikring, ifalder arbejdstageren ikke erstatningsansvar, medmindre skaden er forvoldt forsætligt eller ved grov uagtsomhed.

Hvor der herefter er grundlag for regres mod arbejdstageren, følger det af erstatningsansvarslovens § 23, stk. 1, at erstatning, som en arbejdsgiver har måttet udrede som følge af en arbejdstagers uforsvarlige adfærd, kun kan kræves betalt af denne i det omfang, det findes rimeligt under hensyn til den udviste skyld, arbejdstagerens stilling og omstændighederne i øvrigt.

3.2.9. Garanti- og ansvarsforsikring

Som det ses af ovenstående, kan rådgivere pådrage sig erstatningsansvar i forbindelse med deres rådgivningsarbejde. Rådgiverne har en interesse i at afdække denne risiko ved frivilligt at tegne en forsikring. For så vidt angår de enkelte branchers forsikringsmæssige forhold henvises til **afsnit 3.4**.

Det følger af selve indholdet af rådgivningen, at det, rådgivere i praksis risikerer at blive gjort erstatningsansvarlig for, er formuetab. Rådgivere kan afdække denne risiko ved at tegne en formuetabsansvarsforsikring, eventuelt som supplement til en erhvervsansvarsforsikring eller indarbejdet i professionelle ansvarsforsikringer, jf. "Rådgiveransvaret", side 3.

En formuetabsansvarsforsikring dækker det erstatningsansvar, som en person eller et selskab, der er omfattet af forsikringen, ifalder over for tredje mand, jf. ovenfor om de almindelige betingelser for at ifalde erstatningsansvar, såfremt den ansvarspådragende handling er omfattet af risikobeskrivelsen.

Lov om forsikringsaftaler og de almindelige aftaleretlige principper finder anvendelse på disse forsikringer. En almindelig begrænsning i dækningen er at undtage erstatningsansvar, hvor erstatningsgrundlaget er forsæt eller eventuelt grov uagtsomhed.

Ansvarsforsikringer kan tegnes efter to forskellige principper, henholdsvis efter skadeårsagsprincippet og skadevirkningsprincippet. Det første fastlægger tidsmæssigt forsikringens dækning til det tidspunkt, da den ansvarspådragende adfærd blev udvist. Et erstatningskrav, der rejses efter policens udløb, vil altså uden videre have dækning under policen, såfremt handlingen blev begået inden. Hvor ikke andet er aftalt, vil forsikringen være tegnet på disse vilkår. For skadevirkningsprincippet er det afgørende for dækningen, hvornår de skadelige følger af den ansvarspådragende adfærd viser sig, idet denne police dækker sådanne skadelige følger, når blot policen er i kraft på dette tidspunkt, jf. "Rådgiveransvaret", side 73 ff.

Ansvarsforsikringen dækker altså forsikringstageren (rådgiveren) for det erstatningsansvar, denne som professionel rådgiver inden for sit hverv måtte ifalde for formueskade påført tredjemand ved uagtsom handling eller undladelse.

En garantiforsikring, som bl.a. kræves i revisorlovene, dækker også groft uagtsomme og forsætlige handlinger fra rådgiverens side. En ansvarsforsikring dækker alene simpelt uagtsomme handlinger eller undladelser. I praksis dækker garantiforsikringen således de ansvarspådragende handlinger, som ikke er dækket af ansvarsforsikringen.

3.2.10. Disciplinæransvar

Ud over erstatningsansvar og strafansvar risikerer visse økonomiske rådgivere tillige at pådrage sig et disciplinæransvar. Disciplinæransvaret er

en form for "straf", hvor man, udover at konstatere at en rådgiver har handlet imod de gældende normer, tillige konstaterer, hvordan forseelsen skal takseres.

Disciplinæransvar er således ikke det samme som en afgørelse af, hvor stort et honorar en rådgiver har gjort sig fortjent til at oppebære eller som at blive gjort til genstand for en responsumudtalelse om, at man i en given sag ikke har handlet i overensstemmelse med gældende normer og kutyme. Ved honorarafgørelsen eller responsumudtalelsen rammer man ikke den udviste adfærd med en direkte sanktion.

Inden for kommissoriets område er det kun for advokat- og revisorbranchen, der er nedsat disciplinærnævn, se herom i henholdsvis **afsnit 3.4.9.C og 3.4.8.C**. For begge brancher gælder, at de pågældende nævn kan behandle sager, hvor der klages over, at en advokat eller en revisor ved udøvelsen af sin virksomhed har tilsidesat de pligter, som stillingen medfører. Disciplinærnævnene skal sanktionere advokater og revisoreres tilsidesættelse af pligter. Herved fastlægger nævnene rammerne for, hvad der er god advokat- og revisorskik.

Foreningsansvaret/det kollegiale ansvar er en anden form for disciplinæransvar, end det der bedømmes af et disciplinærnævn.

Flere brancher inden for rådgivning har brancheforeninger, hvor medlemmerne underkaster sig foreningens vedtægter, retningslinier, etiske regler og lignende.

Hvis et medlem ikke overholder disse, kan den pågældende brancheforening ramme medlemmet med en foreningsretlig sanktion - i de groveste tilfælde ekskludere medlemmet. Som eksempel herpå, kan nævnes Børsmæglerforeningens branchekodeks, som påses overholdt af Børsmæglerforeningens bestyrelse og Dansk Ejendomsmæglerforenings Etiske Råd, der påser medlemmernes overholdelse af foreningens regler i bred forstand, herunder foreningens etiske regler, jf. **afsnit 3.4**.

3.3. Aftalerettens betydning

Der henvises til den indledende omtale foran i **afsnit 3.1**.

3.3.1. Et fortolkningsmæssigt aftaleretligt synspunkt

Når en løbetid er forkert angivet, foreligger der modstridende aftalevilkår: Det ene vilkår udtaler, at der er lånt 100.000 kr., og dette beløb skal tilbagebetales. Det andet vilkår udtaler, at efter et angivet antal ydelser på nærmere angivne tidspunkter er debitor gældfri.

Man kunne antage, at domstolene her ville foretrække dansk rets såkaldte uklarhedsregel. Dens indhold er, at et uklart eller modstridende vilkår fortolkes til skade for den, der har udformet aftalen - særligt hvis denne er professionel.

Uklarhedsreglen har imidlertid sit hovedområde, hvor der er tale om *trykte* vilkår, ikke på området for individuelle vilkår. Hertil kommer, at uklarhedsreglen må vige for andre fortolkningsregler, herunder reglen om, at der kan være forskel på hoved- og biydelser i et gensidigt bebyrdende kontraktsforhold.

I forbrugeraftaler indgået efter 1. januar 1995 gælder imidlertid aftalelovens § 38b, hvorefter uklarhedsreglen gælder frem for andre fortolkningsregler, når der er tale om standardvilkår, jf. **afsnit 3.1.2**.

I løbetidssagen *UfR 1996.200 H*, ville to dommere i Højesteret anvende uklarhedsreglen, men Højesterets flertal lagde vægt på, at hovedydelsen i kontrakten er at tilbagebetale det beløb, man har lånt.

3.3.2. Et garantimæssigt aftalesynspunkt

Et sidste synspunkt, som ikke har været prøvet helt til bunds i nogen sag ved domstolene, er endnu et aftaleretligt synspunkt. Til forskel fra synspunktet foran under **afsnit 3.3.1**, som er et fortolkningsmæssigt aftalesynspunkt, er der her tale om et garantimæssigt synspunkt.

Argumentet er her, at den professionelle part har tilsikret (garanteret, indestået for) opnåelsen af et bestemt resultat.

Dette garanterede resultat kan f.eks. være opnåelsen af et bestemt nettoprovenu efter omprioritering (omprioriteringssagerne) eller gældfrihed efter en bestemt periode (løbetidssagerne).

Mange kommentarer til de foreliggende domme fremhæver, at tilsikringssynspunktet måske vil kunne bære frem til domfældelse af pengeinstituttet, men der er i langt de fleste sager næppe grundlag herfor, fordi domstolene i andre sager (køb af løsøre, køb af fast ejendom etc.) er yderst tilbageholdende med at lægge til grund, at der foreligger en tilsikring.

Det vil normalt være overordentlig vanskeligt for en kunde at løfte bevisbyrden for, at der er tale om tilsikring.

Det ses da også af praksis ved Pengeinstitutankenævnet og Realkreditankenævnet efter *UfR 1996.200 H*, at tilsikring ikke anses for at være bevist. Man kan altså godt i teorien blive enige om, at tilsikring fortsat er en mulighed (jf. f.eks. *Peter Bloks* indledende bemærkninger til Pengeinstitutankenævnets årsberetning for 1995, s. 5 ff.). Men det sker kun yderst sjældent, at praksis fastslår, at en rådgiver har tilsikret noget.

Hertil kommer, at Højesterets flertal i *UfR 1996.200 H* i nogen grad afdæmpede muligheden for at anvende tilsikringssynspunktet, idet flertallet i den konkrete sag ikke fandt, at der var tale om tilsikring, på trods af et klart aftalevilkår om afdragsforløbet. Tilsikringssynspunktet er i sin grundvold støttet på forventninger hos løftemodtageren (kunden), men flertallet i Højesteret anfører, at de forventningssynspunkter, som var blevet anvendt af Pengeinstitutankenævnet, ikke findes at give hjemmel til at frigøre låntagerne.

3.3.3. Retspraksis i omprioriterings- og løbetidssager

I det følgende gennemgås de aftaleretligt relevante afgørelser under ét uden hensyn til, om fortolknings- eller indeståelsessynspunkter har været fremherskende.

"Næstved-sagen", UfR 1995.545 Ø

En bank blev frifundet for en kundes krav om erstatning eller godtgørelse i en sag, hvor banken i forbindelse med bistand ved omprioritering af kundens ejendom havde givet kunden den opfattelse, at terminsydelserne på det gamle lån ikke skulle betales effektivt af kunden, men at disse ydelser ville blive betalt ved hjælp af omprioriteringsprovenuet.

Det viste sig ikke at være tilfældet, og kunden blev derfor ramt af en uventet likviditetsbelastning.

Kunden havde efter eget udsagn allerede disponeret i tillid til bankens tilkendegivelser.

Hverken byretten eller landsretten fandt, at der var lidt noget økonomisk tab, men byretten ville tilkende godtgørelse, nemlig med følgende præmisser:

"Efter bevisførelsen finder retten, at sagsøgte ved rådgivning af sagsøgerne bibragte dem den fejlagtige opfattelse, at terminsydelserne vedrørende det gamle lån ville blive betalt af omprioriteringsprovenuet, og at sagsøgerne disponerede i tillid hertil. Under de foreliggende omstændigheder findes det rimeligt og stemmende med almindelige retsgrundsætninger at tillægge sagsøgerne en ulempegodtgørelse af en størrelse som sket ved Pengeinstitutankenævnets kendelse".

Herefter gav byretten en godtgørelse på 10.000 kr., ligesom Pengeinstitutankenævnet havde gjort. Landsretten kom til det modsatte resultat, ud fra følgende præmisser:

"Det tiltrædes, at der af banken ved rådgivningen af kunden er begået fejl som antaget ved indankede dom. Det findes ikke godtgjort, at kunden har lidt noget økonomisk tab, for hvilket banken er erstatningsansvarlig, og der er ikke hjemmel til at tilkende kunden nogen godtgørelse for ulempe".

Endelig havde kunden subsidiært påstået banken tilpligtet at tilbagebetale sit samlede vederlag for omprioriteringssagen, godt 7.000 kr., men herom hedder det blot hos landsretten:

"Der findes endelig ikke grundlag for at pålægge banken at tilbagebetale nogen del af det modtagne vederlag".

Der var ikke tale om en helt typisk omprioriteringssag, hvor der fra sagens start var givet en bestemt forventning gennem udarbejdelse af opstillinger m.v. Tværtimod var det først senere under sagen, at kunden efter modtagelse af en terminsopkrævning ringede til bankrådgiveren og spurgte, hvad hun skulle gøre med opkrævningen. Bankrådgiveren svarede, at den indgik i hele beregningen og derfor ikke skulle betales særskilt.

Under den efterfølgende sag sagde kunden ganske vist, at hun havde nået at disponere i tillid til dette tilsagn, men hvis man tænkte sig, at der blev etableret lovhjemmel til en godtgørelse for skuffede forventninger, ville man næppe finde en sag som Næstved-sagen velegnet til godtgørelse. Den etablerede forventning var ikke særlig stærk og ikke etableret fra starten af sagen.

Endelig skal det bemærkes, at der i denne sag fortrinsvis argumenteredes erstatningsretligt, ikke - supplerende eller alternativt - aftaleretligt.

"Løbetidssagen", UfR 1996.200 H

I denne dom, der stadfæster UfR 1994.219 Ø, tilsidesættes både en kendelse fra Pengeinstitutankenævnet (truffet i overensstemmelse med dettes praksis) samt byrettens afgørelse i en sag, hvor der fra bankens side var oplyst en afviklingsperiode på ca. 6 år, alt andet lige.

Det viste sig, at denne angivelse skyldtes en fejl fra bankens side. Der skulle være betalt 12 årlige ydelser, men det aftaltes, at juni og december skulle være ydelsesfri, og på dette grundlag skulle der have været anslået en afviklingsperiode på lidt over 7 år.

Pengeinstitutankenævnet gav som nævnt låntageren medhold, men da banken ikke efterkom nævnets kendelse, anlagde låntageren sag med påstand om, at banken tilpligtedes at anerkende nævnets kendelse og kreditere lånet med det sidste års ydelser.

Banken nedlagde påstand om frifindelse samt påstand om selvstændig dom for restgælden i henhold til lånedokumentet.

Byretten lagde i særlig grad vægt på låntagerens berettigede forventninger og på, at låntageren havde tilrettelagt sin økonomi efter den anslåede ydelsesperiode, og det fandtes ikke bevist, at låntageren havde indset eller burdet indse, at der forelå en fejl fra bankens side.

Landsretten traf sin afgørelse ud fra erstatningsretlige synspunkter. Det fandtes ikke bevist, at ændringen af tidspunktet for lånets udløbstid havde medført et tab for låntageren, og uanset om der af banken var begået en fejl, kunne dette ikke medføre en begrænsning i låntagerens "almindelige obligationsretlige forpligtelse til at tilbagebetale hovedstolen på det lån, som långiver har ydet".

Højesteret stadfæstede dommen med fem dommerstemmer mod to.

Flertallet anfører, at der må gives låntagerne medhold i, at de som følge af ændringen af tidspunktet for lånets udløbstid "var udsat for skuffede forventninger. Det kan dog samtidig lægges til grund, at det ændrede udløbstidspunkt ikke medførte noget økonomisk tab, der ud fra almindelige erstatningsregler kunne begrunde appellanternes krav".

Om det aftaleretlige aspekt anføres det i flertallets præmisser, at "[låntagerne] har ved låneaftalen påtaget sig en sædvanlig forpligtelse til at tilbagebetale lånet med tillæg af den til enhver tid gældende rente, der ved låneoptagelsen udgjorde 14 pct. årligt. Bankens fejlagtige angivelse i låneaftalen af lånets løbetid kan ikke ud fra aftaleretlige synspunkter føre til, at appellerne delvis frigøres fra deres grundlæggende forpligtelse i henhold til aftalen til at tilbagebetale lånet med renter".

Flertallet anfører endvidere, at de forventningssynspunkter, som var blevet anvendt af Pengeinstitutankenævnet, ikke findes at give hjemmel til at frigøre låntagerne.

Herom hedder det i præmisserne: "Behovet for eventuelt at kompensere forbrugere for skuffede forventninger som følge af fejlagtige oplysninger som de omhandlede må vurderes ud fra bredere retspolitiske synspunkter og ses i sammenhæng med, hvilke andre forbrugerbeskyttende foranstaltninger der kan anvendes i den forbindelse. Sådanne foranstaltninger, herunder en eventuel hjemmel til at yde økonomisk godtgørelse, må i givet fald tilvejebringes af lovgivningsmagten".

To højesteretsdommere ville stadfæste landsrettens dom. De henviser særligt til, at låneaftalen både indeholdt en forpligtelse til at tilbagebetale hovedstolen på 125.000 kr. med tillæg af renter og til at tilbagebetale et bestemt beløb om måneden i 10 måneder om året.

Disse to fastsættelser af låntagernes betalingsforpligtelse var uoverensstemmende og "det er banken, der som den professionelle part har formuleret lånedokumentet".

Disse to højesteretsdommere fandt, at banken var nærmest til at bære risikoen for den uoverensstemmelse, der kom til at fremgå af låneaftalen. Aftalen måtte herefter forstås således, at appellerne havde krav på, at deres samlede betalingsforpligtelse udgjorde 2.700 kr. om måneden i 10 måneder i ca. 6 år.

Det forhold, at appellerne ca. 2 år efter låneaftalens indgåelse blev opmærksomme på uoverensstemmelsen, kunne ikke føre til nogen ændring heri, fandt de to dissenterende dommere.

Dommen er nu gældende ret i løbetidssager. Den gør ikke blot op med erstatningssynspunktet, men også med de *væsentligste* dele af

aftalesynspunktet.

Der gøres i hvert fald helt klart op med det første af de to aftaleretlige synspunkter, dvs. synspunktet om fortolkning mod affatteren. Afgørende for Højesteret er hovedydelsen: Det modtagne lån skal tilbagebetales.

I forbrugeraftaler indgået efter 1. januar 1995 gælder aftalelovens § 38b, hvorefter uklarhedsreglen gælder frem for andre fortolkningsregler, når der er tale om standardvilkår, jf. **afsnit 3.1.2**.

Dommen gør formodentlig i nogen grad også op med tilsikringssynspunktet, selv om lige netop denne betegnelse ikke anvendes. Når Højesteret beskæftiger sig indgående med kundens forventninger, kan dette ses som et udtryk for en efterprøvelse af, om et bestemt resultat var tilsikret (garanteret/indestået for).

Det er derfor forståeligt, at ankenævnspraksis efter højesteretsdommen ikke har fundet reel plads for at statuere tilsikring i løbetidssager.

3.3.4. Retslitteratur vedrørende retspraksis om omprioritering og løbetid

UfR 1996.200 H kommenteres af *højesteretsdommer Per Walsøe* i UfR 1996 B, s. 199 ff.

Han var selv én af de to dissenterende dommere, der ville lade et aftaleretligt synspunkt slå igennem til fordel for kunden.

Han stiller det spørgsmål, hvordan muligheden for at statuere tilsikring i løbetidssager ser ud efter Højesterets dom. Man kan ifølge hans kommentar alene med sikkerhed konstatere, at Højesterets flertal har afvist den aftalekonstruktion, der sidestiller de to vilkår og fortolker aftalen imod banken og giver vilkåret om løbetiden forrang.

Der er imidlertid ikke udtrykkeligt taget stilling til, hvorvidt der hermed er gjort op med det tilsikringssynspunkt, som bl.a. de nævnte domme havde anvendt inden for handel med fast ejendom.

Når aftalesynspunktet ikke kunne vinde gehør, og når ankenævnets retlige figur "skuffede forventninger" ej heller kunne slå igennem, er tilsikringssynspunktet den eneste tilbageværende mulighed.

Det vil ses, at Walsøe lader en dør stå åben for tilsikringssynspunktet, men der kan henvises til bemærkningerne ovenfor om, at det ikke er slået igennem i praksis efter højesteretsdommen.

I Pengeinstitutankenævnets årsberetning for 1995, s. 5 ff. (formandsskabets indledende bemærkninger) kommenteres løbetidsdommen i UfR 1996.200 H. Formanden er *højesteretsdommer Peter Blok*.

Det påpeges, at der stadig kan være visse retsgrundlag for krav mod banken, trods den nævnte højesteretsdom:

(1) *Der kan være tale om en egentlig tilsikring (indeståelse, garanti) fra banken for opnåelse af det beregnede resultat. Nævnet har allerede haft sager med dette synspunkt, men har anlagt en restriktiv praksis, bemærkes det.* - Her fremhæves disse bemærkninger, fordi de viser, at tilsikringssynspunktet stadig er der på papiret, men ikke i praksis. Bevisbyrde- og bevisstyrkekravet med hensyn til, at et bestemt resultat er tilsikret, er ganske enkelt for højt.

(2) Der kan være tale om tilbagebetaling af det gebyr, som banken har beregnet sig. Dette vil nok blive en sædvanlig reaktion, skriver nævnet.

(3) Der kan være tale om anvendelse af visse veletablerede regler, eksempelvis reglerne om *conductio indebiti*. Disse regler betyder, at man ud fra "en samlet rimelighedsbetragtning kan fritage en person for at tilbagebetale et modtaget beløb, som egentlig ikke tilkommer ham, henholdsvis fritage en person for at efterbetale et restkrav, som egentlig skyldtes".

(4) Endelig påpeger Blok "den grundlæggende regel om pligt til at opfylde en aftale i overensstemmelse med dens indhold eller yde erstatning i form af positiv opfyldelsesinteresse". Hvis eksempelvis en bank indgår en kurskontrakt til en for høj kurs, fordi man læser forkert i kurslisten, kan banken naturligvis ikke fritages for at opfylde kontrakten med den begrundelse, at kunden ikke vil lide tab ved alene at få den korrekte kurs, eftersom han heller ikke noget andet sted kunne have tegnet en kurskontrakt til den pågældende høje kurs. I et sådant tilfælde er pengeinstituttet uanset den begåede fejl bundet af aftalen, medmindre kunden må anses at have handlet i ond tro, jf. aftalelovens § 32.

Stig Jørgensen har i et bidrag til "Ånd og rett", Festskrift til Birger Stuevold Lassen (1997), s. 519 ff. behandlet en række retsvidenskabelige spørgsmål, herunder (s. 521-522) spørgsmålet om skuffede økonomiske forventninger.

Han nævner, at der kan blive tale om en "kontraktsretlig hæftelse for en kvasikontraktlig konkludent handling", og at der i omprioriteringssagerne "intet er i vejen for, at man kan opfatte [lånsøgerens] retsstilling, som den, der har opnået en kontraktlig ret til den ydelse, banken har stillet i udsigt, medmindre bankens fejl var kendelig i henhold til Aftalelovens § 32".

Vibe Ulfbæk behandler i UfR 1997 B, s. 6 ff. mulighederne for at opnå erstatning m.v. for skuffede forventninger i anledning af pengeinstitutters og andre professionelles fejl, særligt efter UfR 1996.200 H.

Artiklen søger at fastlægge rækkevidden af UfR 1996.200 H. Højesteret medgav i denne dom, at låntagers forventninger var blevet skuffede, men anførte, at det ændrede udløbstidspunkt ikke medførte noget økonomisk tab, der ud fra almindelige erstatningsregler kunne begrunde et tab.

Med "almindelige erstatningsretlige regler" må der ifølge forfatteren menes deliktserstatningsretlige regler; Højesteret henviste med andre ord til, at der som hovedregel ikke kan gives erstatning efter deliktsreglerne for skuffede forventninger.

Mere nærliggende end en deliktsindfaldsvinkel forekommer dog i dette tilfælde, hvor der er et kontraktforhold mellem parterne, en aftaleretlig synsvinkel, jf. således også Erik Werlauff i UfR 1995 B, s. 48 f.

Hvad den aftaleretlige synsvinkel angår, henviste Højesteret til, at bankens fejlagtige angivelse af lånets løbetid ikke ud fra aftaleretlige synspunkter kunne føre til, at låntagerne delvis blev frigjort fra deres grundlæggende forpligtelse i henhold til aftalen til at tilbagebetale lånet med renter.

Forfatteren finder det uklart, om der hermed menes, at oplysningen om lånets løbetid slet ikke skulle anses for et aftalevilkår, men af Per Walsøe's kommentar i UfR 1996 B, s. 201 fremgår det dog, at der var enighed i Højesteret om, at oplysningen *måtte* anses for et aftalevilkår (og ikke blot som en serviceoplysning, således som banken havde gjort gældende).

Flertallets afgørelse må herefter ifølge forfatteren forstås sådan, at man ikke fandt grundlag for at lade løbetidsvilkåret få forrang frem for tilbagebetalingsvilkåret.

Mindretallet i Højesteret anlagde en aftaleretlig synsvinkel og fandt, at der som udgangspunkt var tale om to sidestillede vilkår; man måtte lægge vægt på, at banken var den

professionelle part, og **at** banken havde været klar over, at løbetidsvilkåret var af væsentlig betydning for kunden, hvorfor banken måtte være nærmest til at bære risikoen for uoverensstemmelsen mellem de to aftalevilkår.

Forfatteren lægger vægt på Højesterets forkastelse af forventningssynspunktet, og dermed en generel forkastelse af Pengeinstitutankenævnets praksis på dette område som værende uhjemlet.

Det må herefter anses for generelt udelukket at indrømme en skønsmæssigt fastsat godtgørelse for skuffede forventninger, baseret på billighedsbetragtninger.

Tilbage står ifølge forfatteren kontraktansvaret og deliktsansvaret. For så vidt angår løbetidssagerne er der med UfR 1996.200 H ifølge forfatteren fastslået en ret klar fortolkningsregel: Reglen går ud på, at selv om tilbagebetalingsvilkåret og løbetidsvilkåret findes i det samme dokument, så er tilbagebetalingsvilkåret den primære forpligtelse.

Forfatteren er enig med Walsøe i, at en udtrykkelig garanti i løbetidssagerne ville have dannet grundlag for en anden afgørelse end den, man nåede frem til i UfR 1996.200 H.

Hermed er imidlertid ikke sagt, at der nu altid må kræves garanti, for at forbrugeren kan få erstatning for skuffede forventninger. Uden for løbetidssagerne må man ved hjælp af almindelige fortolkningsprincipper og reglerne om vedtagelse afgøre, hvilke vilkår der skal have forrang frem for det andet.

Forfatteren når frem til, at den eneste situation, hvor kunden ikke får erstatning, er, når et bedre resultat ikke kunne være opnået, selv med det rigtige råd (og kunden i øvrigt ikke har haft faktiske udgifter).

UfR 1996.200 H afskærer generelt muligheden for at indrømme en skønsmæssigt fastsat godtgørelse baseret på billighedsbetragtninger. Herudover er problemet imidlertid såvel aftaleretligt som erstatningsretligt.

Forventningserstatning er velkendt efter kontraktreglerne. Men også deliktserstatningsreglerne kan i realiteten føre til, at en forbruger ydes erstatning for skuffede forventninger.

I UfR 1996.621 Ø indrømmes der endvidere forventningserstatning (vedrørende en ejendomshandel), selv om kravet hverken kunne baseres på rent aftaleretlige eller rent deliktsretlige synspunkter.

UfR 1996.621 Ø:

I sagen overtog køberen af en lejlighed ved handlen et eksisterende kreditforeningslån med 1. prioritet. Lånet var inkonvertibelt, hvilket ejendomsmægleren, men ikke køberen var bekendt med. Af sluseddelen, der burde have indeholdt oplysning herom, fremgik, at lånet ikke var behæftet med særlige indfrielsesvilkår. Køberen fandtes i hvert fald under de foreliggende omstændigheder at have haft føje til at gå ud fra, at der ved en omregning af købesummen til kontantpris ikke skulle regnes med en overkurs på dette lån. Køberen fandtes herefter som følge af ejendomsmæglerens ansvarspådragende adfærd at have lidt et tab, som ejendomsmægleren dømtes til at erstatte.

Det vil ses, at både *Walsøe* i kommentaren til dommen, *Blok* i formandskabets bemærkninger, *Stig Jørgensen* i festskriftet og *Vibe Ulfbeck* i kommentaren henviser til, at tilsikringssynspunkter stadig kan tænkes gjort gældende. Men som nævnt er der en så tung bevisbyrde at løfte vedrørende tilsikring/garanti/indeståelse, at dette synspunkt oftest ikke vil bære frugt, jf. praksis efter UfR 1996.200 H.

3.3.5. Domstols- og nævnspaksis efter UfR 1995.545 Ø og UfR 1996.200 H

Det ses klart af praksis hos Pengeinstitutankenævnet og Realkreditankenævnet efter UfR 1995.545 Ø og UfR 1996.200 H, at nævnene har opfattet "budskabet" i disse domme.

J.U. 1996.6 V:

I sagen frifandtes en ejendomsmægler for en sælgers erstatningskrav i anledning af fejl i provenuberegningen. I beregningen havde mægleren angivet, at et 14 pct. pantebrev kunne indfries til kurs 100, men efter pantebrevsvilkårene skulle det indfries til overkurs (konkret kurs 125). Forskelsbeløbet var godt 40.000 kr. Der forelå ganske vist en klar faglig fejl - men der var ikke lidt noget tab.

Oplysningerne i salgsbudgettet kunne ikke opfattes som en garanti. Sælgeren havde ikke gjort det klart for mægleren, at han kun ville gennemføre handlen, hvis han modtog netop det angivne provenu. Sælgeren havde heller ikke sandsynliggjort, at han inden for rimelig tid kunne have opnået et bedre salg, hvis han havde kendt de rigtige indfrielsesvilkår.

Derfor frifandtes mægleren, men hans fejl medførte, at han fortabte retten til salær, 10.000 kr.

Heller ikke i denne sag kunne tilsikring således anses for bevist.

Realkreditinstitutankenævnet statuerede i en kendelse fra 1997 (sag nr. 9610051, Finansfokus 1997, nr. 3, s. 26), at der trods fejlen vedrørende en omprioriteringssag ikke var lidt et økonomisk tab, som kunne kræves erstattet, og at heller ikke garantisyndspunkter eller forventningssynspunkter kunne føre til noget krav. Derimod statueredes der honorarfortabelse samt erstatningspligt for egentlige merudgifter. Heller ikke i denne sag kunne tilsikring således anses for bevist.

Endnu en kendelse fra Realkreditankenævnet (i sag 96/4021, Finansfokus 1997, nr. 2, s. 37 f.) fastslår, at et realkreditinstitut havde handlet erstatningspådragende ved i forbindelse med en omprioritering at have overset, at et banklån, der skulle indfries, kun kunne indfries til overkurs. Imidlertid var der ikke herved lidt et økonomisk tab, men nævnet kendte instituttet pligtigt til at yde et reservefondslån til dækning af det manglende beløb ved omlægningen og til at yde dette lån uden omkostninger, gebyr m.v. Der ses ikke taget forbehold over for kendelsen fra instituttets side.

3.3.6. Spørgsmål om tilsikring (garanti, indeståelse)

Klarest kommer forskellen mellem (1) faktuelle oplysninger og (2) tilsikring frem hos *Bernhard Gomard*: Obligationsret, 1. del (2. udg.), hvor det bl.a. hedder:

(S. 182): En *oplysning* er en faktisk meddelelse, f.eks. en meddelelse om, at den trykkemaskine, som parterne forhandler om at sælge eller leje, kan præstere et vist antal tryk i timen. En *garanti* er et løfte om at indestå for, at en bestemt tilstand består, vil vedblive at bestå eller vil indtræde, f.eks. en garanti mod rustangreb i 5 år.

Retsfølgen af en garanti (tilsikring, indeståelse) afhænger af garantiløftets indhold. Retsvirkningen er som oftest erstatningsbetaling, eventuelt i form af konventionalbod, men kan, som det bl.a. fremgår af Købelovens § 42, også omfatte gensidighedsbeføjelser.

En garanti indebærer i almindelighed en forstærkelse af garantimodtagerens retsstilling, f.eks. en forlængelse af sælgerens mangelsansvar ud over 1 år, sml. Købelovens § 54. Det er imidlertid også muligt ved én og samme aftale at begrænse nogle misligholdelsesbeføjelser og at styrke andre, f.eks. erstatte de almindelige beføjelser af en ret til at forlange afhjælpning.

I erhvervsforhold må betegnelsen garanti og lignende udtryk kun anvendes om erklæringer, der bedømt i deres helhed væsentligt forbedrer modtagerens retsstilling, jf. Markedsføringslovens § 5 og betænkning nr. 681/1973, s. 22.

(S. 185): Der er ikke knyttet garantivirkning (ansvar) til enhver oplysning, som parterne har meddelt hinanden i forbindelse med kontraheringen. En kontrahent ifalder ikke ansvar, hvis oplysninger, som han har videregivet i begrundet god tro om deres rigtighed og tilstrækkelighed viser sig at være fejlagtige, medmindre kontrahenten - udtrykkeligt eller stiltiende - har påtaget sig en garanti for, at oplysningerne er rigtige og tilstrækkelige.

Indholdet af et løfte om garanti (en tilsikring eller indeståelse) kan f.eks. angå rigtigheden af en oplysning, en nuværende bestemt tilstand eller en fremtidig udvikling, f.eks. at et pantebrev (snart) kan tinglyses anmærkningsfrit, eller at meddelte retsanmærkninger (snart) kan fås slettet, at en vej eller bro under bygning ville kunne åbnes for trafik på en bestemt dag, at et skib kan eller i færdigbygget tilstand vil kunne præstere en vis fart og højst bruge en bestemt mængde olie, og at det kan rumme en vis mængde last, at en bil (kun) har kørt et vist antal km, eller at en maskine har en vis ydeevne og er holdbar i (mindst) en vis tid.

Et gyldigt løfte om en garanti forpligter ligesom andre løfter afgiveren i overensstemmelse med sit indhold. Har f.eks. sælgeren af en fast ejendom påtaget sig garanti for, at ejendommen ikke er angrebet af svamp eller husbukke, sml. UFR 1941.111 H, eller for, at fornødne godkendelser fra myndighederne foreligger eller kan opnås, sml. UFR 1977.104 H, er ejendommen mangelfuld, hvis den garanterede tilstand viser sig ikke at bestå eller at kunne opnås, og at sælgeren er ansvarlig.

Retsvirkningerne i tilfælde af, at en garanti bliver aktuel, er, uanset om sælgeren er i god eller ond tro, erstatningsansvar og normalt også gensidighedsbeføjelser for køberen.

En garanti kan være udtrykkelig som f.eks. en kunsthandlers garanti for, at et billede er malet af en (kendt) kunstner, jf. UFR 1938.413 Ø, 1947.781 Ø og 1960.1048 H.

En udtalelse om ydelsens egenskaber kan efter omstændighederne opfattes som en garanti, selv om udtalelsen hverken benævner sig som eller er formuleret som en garanti. Der kan undertiden også indtræde garantivirkninger, selv om intet har været sagt om ydelsens kvalitet, idet sælgeren anses for at have *afgivet en stiltiende garanti*. En udtalelse, som efter sit umiddelbare indhold ikke adskiller sig fra en almindelig oplysning om eller lovprisning af salgsgenstanden, kan i den særlige situation, hvori udtalelsen fremsættes, få virkning ikke blot som en bestemt oplysning, men efter omstændighederne som en garanti, jf. således bl.a. UFR 1964.87 H om et svar på et bestemt spørgsmål fra medkontrahenten (bilen har "pæne dæk"). Denne og lignende afgørelser kan dog også ses som eksempler på culpaansvar for urigtige eller vildledende oplysninger. Der kan ikke sættes noget klart skel mellem culpos fortielse af relevante oplysninger og meddelelse af urigtige oplysninger på den ene side og stiltiende garantier på den anden side. Der er næppe nogen reel forskel mellem indholdet af culpa-reglen i Købelovens § 80, stk. 1, nr. 2 og 3, og Købelovens § 42, stk. 2, der tilsyneladende har begrænset culpa-reglen ved kun at pålægge løsøresælgeren ansvar for oprindelige mangler ved svig og garanti. Indholdet af reglerne falder sammen, når sælgerens culpøse krænkelse af sin oplysningspligt, som f.eks. i UFR 1923.518 H og 1978.48 H, tillægges virkning som en stiltiende garanti.

Begrebet en stiltiende garanti har betydning, idet udtalelser, der fremtræder som en meddelelse af faktiske oplysninger, og efter omstændighederne også fortielse, undertiden tillægges virkning som en tilsikring af, at ydelsen har visse faktiske egenskaber, selv om leverandøren er i god tro. En række forskelligartede faktorer har her betydning. Prisen er en vigtig faktor. En særlig høj pris må jævnlig opfattes som en garanti for en vis god kvalitet, jf. UFR 1923.518 H og 1968.194 Ø. Særlig sagkundskab hos den ene part kan tale for at tillægge de oplysninger, han giver, garantivirkning, navnlig hvor den anden part ikke har samme kyndighed, men har grund til at lade sig vejlede af sin leverandør, jf. UFR 1968.828 Ø. Det kan herved få betydning, om kunden har kendskab og adgang til leverandørens oplysningskilder, jf. UFR 1938.170 Ø og 1966.483 Ø.

Og videre anfører Gomard i samme værk, 2. del:

(S. 177): En garanti er et løfte om, at en tilstand består, f.eks. om at egenskaber findes eller ikke findes, eller om at en tilstand vil vedblive at bestå, f.eks. garanti for holdbarhed, eller vil indtræde, f.eks. betaling eller byggemodning, jf. 1. del, s. 181 ff. Ordet garanti omfatter tilsagn af forskelligartet karakter. Retsvirkningerne af en garanti beror ligesom retsvirkningerne af andre løfter på, hvad garantien (løftet eller tilsagnet) går ud på. Indholdet af garantiløftet og dets retsvirkning må om fornødent bestemmes ved fortolkning og udfyldning. Det løfte, der er indeholdt i en garanti, går ofte ud på at udrede erstatning, dersom den begivenhed, mod hvis indtræden eller den tilstand hvis eksistens eller opretholdelse der garanteres, viser sig at indtræde eller at foreligge. Ansvar efter en garanti er i almindelighed objektivt og ikke betinget af culpa hverken ved afgivelsen af garantien eller på det senere tidspunkt, hvor garantien bliver aktuel. Dette fremgår for så vidt angår mangelsansvaret i køb på grundlag af garanti klart af Købelovens § 42, stk. 2. Denne bestemmelse viser i øvrigt ved sit ordvalg - "må anses tilsikret" i stedet for "garanteret" - at ansvaret for mangler efter § 42 ikke er begrænset til løfter om garanti i sædvanlig kontraktsretlig forstand. I andre sammenhænge kan der ikke uden videre pålægges en kontrahent, der har undladt at give oplysninger eller har givet oplysninger, som viser sig at være urigtige, ansvar som en garant.

(S. 120): Mange kontrakter indeholder klausuler om, at en part over for en anden part *garanterer* enten for *at* en vis tilstand består, f.eks. for at et maleri er malet af en bestemt (anerkendt) maler, at en maskine har en vis kapacitet, eller at en solgt ejendom ikke er angrebet af svamp eller husbukke, eller for *at* en fremtidig udvikling vil forme sig på en bestemt måde, f.eks. for at et arbejde vil være færdigt til tiden og fri for mangler, at en solgt ting ikke vil ruste eller vil vedblive med at være brugbar en vis tid efter salget. Garantien bliver aktuel, hvis tilstanden eller udviklingen viser sig at blive anderledes end angivet.

En garanti, der som i de nævnte eksempler er knyttet til ydelser, som den garanterende efter kontrakten skal præstere, er et løfte, som bliver aktuelt i situationer, der har (eller ved garantien for) karakter af misligholdelse fra løftgevers side.

Kreditors ret efter garantiløftet bliver aktuel, selv om kreditor ikke efter almindelige regler om misligholdelse (f.eks. culpa-reglen) ville kunne have rejst krav mod debitor.

En garanti har i almindelighed den værdi for parterne, at den *udvider debitors forpligtelser og kreditors rettigheder, eller at den ved at klargøre parternes retsstilling bidrager til at undgå tvivl og tvist.*

En garanti forstås i almindelighed som et løfte om at yde noget positivt, at betale erstatning eller at afhjælpe, hvis løftet bliver aktuelt, mens en betingelse oftest forstås således, at løftet falder bort, hvis betingelsen ikke er opfyldt, jf. dog UFR 1990.29 H om den i det foreliggende tilfælde mindre væsentlige betingelse om, at den solgte ejendom kunne forsikres mod svamp og husbukke til normal præmie og uden forbehold. En garanti, der omfatter flere punkter, kan på nogle punkter fravige de almindelige regler til fordel for løftemodtageren og på andre punkter til fordel for løftgeveren. Ordet garanti og lignende udtryk f.eks. indeståelse bør kun anvendes om erklæringer, der giver modtageren en bedre retsstilling end den, han har efter lovgivningen, jf. Markedsføringslovens § 4 og 1. del, s. 187.

Virkningen af en garanti, der er blevet aktuel, afviger ofte fra virkningen efter lovgivningens almindelige regler af en misligholdelse som den, der garanteres mod. Det beror i princippet på en konkret fortolkning af den enkelte garantierklæring, hvilke retsvirkninger der indtræder, hvis garantien bliver aktuel. Såfremt kontrakten kun siger lidt eller intet om garantiens virkninger, således at en fortolkning eller supplerung (udfyldning) af kontrakten er nødvendig, må der tages hensyn til, hvad der er sædvanligt i kontrakter som den foreliggende og til kontraheringssituationen, jf. f.eks. UFR 1941.61 H (TfR 1941.228) hvor en garanti for, at et solgt kreatur ikke var sygt, blev forstået som en "almindelig handelsgaranti", dvs. en garanti der angik selve dyret, men ikke omfattede skaden ved, at kreaturet smittede en hel besætning med sin skjulte sygdom. Det fremgår af Købelovens § 42, stk. 2, og § 1, stk. 1, at en garanti for salgsgenstandens faktiske egenskaber udløser de efter Købeloven normale misligholdelsesbeføjelser i tilfælde af mangler, hvis der ikke er holdepunkter for at antage et andet resultat. En garanti, der ikke som en holdbarhedsgaranti eller lignende angår en periode, forstås som en indeståelse for, at genstanden har de tilsikrede egenskaber ved indgåelsen af den aftale, der indeholder garantien.

Fælles for retspraksis om tilsikring (garanti, indeståelse) er, at der stilles relativt strenge krav til beviset for, at en garanti er afgivet, udtrykkeligt eller stiltiende. Hvor en garanti er fundet at foreligge, er den jævnligt blevet fortolket indskrænkende.

Retstilstanden kan sammenfattes således, at

- erstatning ikke kan fås, fordi der ikke er lidt et tab, og

- tilsikringssynspunkter principielt fortsat eksisterer, men at der stilles så store krav til beviset for afgivelse af tilsikring, at dette normalt ikke er relevant.

3.4. Gennemgang af reglerne for de enkelte brancher

I nærværende afsnit er benyttet følgende struktur:

- A. Beskrivelse af rådgivningsopgaver
- B. Regulering
 - 1. Lovgivning
 - 2. Ethiske regler
 - 3. Andre regler/brancheregulering
- C. Retspraksis/ankenævn
- D. Kapitalkrav/ansvarsforsikring

3.4.1. Indledning

De fleste personer eller selskaber, som yder professionel økonomisk rådgivning er undergivet en meget detaljeret regulering. Det drejer sig f.eks. om,

- Ejendomsformidlere
- Pengeinstitutter
- Værdipapirhandlere
- Realkreditinstitutter
- Forsikringsselskaber
- Investeringsforeninger
- Advokater
- Revisorer

Herudover ydes også rådgivning, som har økonomiske aspekter eller konsekvenser, af en række andre erhverv eller udbydere, f.eks.

- Landbrugets Rådgivningscenter (de landbrugsøkonomiske regnskabskontorer)
- Ingeniører og arkitekter
- Energikonsulenter
- Edb-rådgivere
- Fagforbund, arbejdsløshedskasser og arbejdsformidling
- Myndigheders vejledningspligt
- Rådgivning inden for sundhedssektoren og den sociale sektor
- Private "rådgivningsfirmaer"

Reguleringen for de enkelte brancher er tilpasset de særlige funktioner og de særlige risici, der er knyttet til branchen. Derfor er reglerne heller ikke ens. På nogle områder er de identiske, på andre områder er de forskellige. Nogle brancher i sidstnævnte kolonne er således slet ikke reguleret, og hvor der er regulering, er denne ikke sket med henblik på de pågældendes funktion som økonomiske rådgivere. Det betyder, at der på en række områder er en forskellig regulering fra branche til branche - også selv om det er sammenlignelige ydelser, der udbydes.

Dette gælder f.eks. i forbindelse med salg af fast ejendom, hvor ejendomsformidlere er omfattet af en regel om godtgørelse i § 24, stk. 2, i lov om omsætning af fast ejendom. Pengeinstitutter, realkreditinstitutter og advokater er også omfattet af denne regel, hvis de formidler salg af fast ejendom, men ved andre ydelser er de ikke omfattet af denne regel, selv om rådgivningen i mange tilfælde kan sammenlignes hermed, f.eks. ved omprioritering af lån i fast ejendom og ved låntagning i al almindelighed.

Et andet eksempel på et område, hvor der er forskellige regler/overlapning, er på pensions- og forsikringsområdet, som typisk både forsikringsselskaber og pengeinstitutter beskæftiger sig med.

Et tredje eksempel, hvor der kan være tale om, at forskellige rådgivere optræder, er skatteområdet. Her vil advokater, revisorer og skattemyndighederne kunne optræde som rådgivere inden for stort set alle skattemæssige spørgsmål, mens forsikringsselskaber og pengeinstitutter typisk vil skulle give rådgivning om skatteretlige spørgsmål i forbindelse med fradragsret og beskatning i tilknytning til deres egne produkter.

For de liberale erhverv - ejendomsmæglere, advokater og revisorer, som typisk - i hvert tilfælde tidligere - udøvede deres virksomhed som enkeltpersoner, har det været oplagt som garanti for kvaliteten at stille uddannelseskrav for at udøve professionen. Samtidig har der også været behov for at stille krav om forsikring til dækning af ansvaret for begåede fejl.

Derudover er advokater og revisorer underlagt et disciplinæransvar, hvor der er mulighed for at frakende retten til at udøve virksomhed.

For pengeinstitutter, forsikringsselskaber, realkreditinstitutter og fondsmæglerselskaber er der fokuseret på kapitalkrav, solvensregler, likviditetsregler og placeringsregler for at sikre tilstedeværelsen af de økonomiske midler.

I investeringsforeninger ligger det derimod i selve opbygningen af deres virksomhed, at risikoen for ansvarspådragende fejl i forbindelse med rådgivning er minimal. Rådgivningen om placering af midler i investeringsbeviser foregår fortrinsvis igennem pengeinstitutter.

I visse brancher er der efter forhandling med Forbrugerombudsmanden fastsat etiske retningslinier. Dette gælder f.eks. for pengeinstitutter, realkreditinstitutter og børsmæglerselskaber for så vidt angår hele eller dele af deres virksomhed, mens det kun på specifikke områder er tilfældet for forsikringsbranchen. Brancheforeningerne for forsikringsmæglere fastsætter krav til mæglerens virksomhed.

Også for så vidt angår spørgsmålet om den rådsøgendes klagemuligheder, er der forskelle mellem de forskellige brancher. Sager om dårlig rådgivning vil altid kunne indbringes for de almindelige domstole. Derimod er det kun inden for enkelte brancher, der er oprettet ankenævn. Det gælder for ejendomsmæglere, pengeinstitutter, forsikringsselskaber og realkreditinstitutter. Der er tale om private ankenævn, som er oprettet efter aftale mellem branchen og Forbrugerrådet og godkendt af Forbrugerklagenævnet. Disse nævn virker uden offentlige tilskud.

På grund af den stedfindende brancheglidning kan derudover ankenævnenes branchetilknytning bevirke, at sager der materielt synes at høre under et ankenævn, behandles af et andet. Situationen kan opstå, når f.eks. pengeinstitutter tegner livsforsikringer i et livsforsikringsselskab, som pengeinstituttet har samarbejdsaftale med. En klage over denne rådgivning indbringes normalt for Pengeinstitutankenævnet og ikke Ankenævnet for Forsikring.

Ankenævnenes branchetilknytning kan bevirke, at klager, der naturligt ville høre under ét af de eksisterende ankenævn, ikke kan behandles der, fordi det enkelte ankenævn er forbeholdt klage over de kategorier af erhvervsdrivende, der er nævnt i nævnets vedtægter. Virksomheden kan ligeledes tilslutte sig et ankenævn med den virkning, at de er forpligtet til at følge nævnets afgørelser på samme måde som medlemmerne af brancheforeningen.

Hvor et ankenævn ikke kan behandle en sag, må denne henvises til domstolene. Det har bl.a. været tilfældet ved klager over udstedere af rejsechecks. Hvis udstederen hverken er et pengeinstitut eller et datterselskab af et sådant, har klagen ikke kunnet behandles af Pengeinstitutankenævnet. Dette gælder uanset, at de pågældende rejsechecks er købt i et dansk pengeinstitut.

I de følgende afsnit gennemgås de gældende regler og praksis for de brancher, der normalt yder økonomisk rådgivning, enten som "hovedprodukt" eller som led i salget af andre produkter eller tjenesteydelser.

For de brancher, der er repræsenteret i udvalget, kan henvises til den skematiske (og således også forkortede) oversigt i **bilag 2**.

3.4.2. Ejendomsformidlere

A. Rådgivningsopgaver

Ejendomsformidling må kun drives af registrerede ejendomsmæglere og advokater. Pengeinstitutter, realkreditinstitutter samt forsikringsselskaber kan endvidere gennem aktie- og anpartsselskaber med selvstændig forretningssted drive ejendomsformidlingsvirksomhed.

En ejendomsformidler kan optræde som rådgiver både for en sælger og en køber, men ikke i samme handel. Desuden varetager ejendomsformidleren opgaver i form af vurdering af ejendomme, håndtering af dokumenter samt formidling af lån.

B. Regulering

B.1. Lovgivning

Reglerne for ejendomsformidlere findes i lov nr. 453 af 30. juni 1993 om omsætning af fast ejendom, der trådte i kraft den 1. januar 1994.

Loven har til formål at sikre forbrugerne gennemsigtighed, valgfrihed, sikkerhed og effektivitet i forbindelse med omsætning af fast ejendom. Omsætning af fast ejendom er i øvrigt underkastet den generelle erhvervsregulerende og forbrugerbeskyttende lovgivning. Det overordnede formål er dels at sikre en effektiv konkurrence (konkurrenceloven), som udspilles i overensstemmelse med god markedsføringsskik (markedsføringsloven), dels at sikre en rimelig kontraktmæssig balance gennem en mulighed for tilsidesættelse af urimelige aftalevilkår (aftaleloven).

Det følger af lov om omsætning af fast ejendoms § 1, stk. 1, at loven gælder for udbud, salg og formidling af fast ejendom i erhvervsmæssigt øjemed samt anden erhvervsmæssig rådgivning og bistand vedrørende omsætning af fast ejendom.

Loven gælder dog kun, når den erhvervsmæssige aktivitet er rettet mod eller udføres for forbrugere, jf. § 1, stk. 3. Ved en forbruger, jf. § 1, stk. 5, forstås en person, som handler med henblik på 1) afhændelse af en ejendom, når ejendommen hovedsageligt har været anvendt ikke-erhvervsmæssigt af vedkommende, eller 2) erhvervelse af en ejendom, når ejendommen hovedsageligt er bestemt til ikke-erhvervsmæssig anvendelse for vedkommende. Den erhvervsdrivende har bevisbyrden for, at en aktivitet ikke er omfattet af loven, jf. § 1, stk. 3, 2. pkt.

Loven gælder således for forholdet mellem en erhvervsdrivende på den ene side og en privat forbruger på den anden side.

Der er ikke i lov om omsætning af fast ejendom medtaget en generalklausul om ejendomsformidlers pligter, der afgrænser "god ejendomsmæglerskik". Det følger imidlertid af markedsføringsloven, at al erhvervsvirksomhed skal være i overensstemmelse med god markedsføringsskik, hvilket overført til dette område vil sige i overensstemmelse med god ejendomsmæglerskik.

Derimod findes der i lov om omsætning af fast ejendom § 24, stk. 1, en regel om ejendomsformidlers erstatningsansvar efter dansk lovgivnings almindelige erstatningsregler for tilsidesættelse af pligter i henhold til lov eller aftale, samt i § 24, stk. 2, en særlig godtgørelsesregel, hvis forbrugeren i god tro har handlet i tillid til rigtigheden af en af ejendomsformidleren foretagen beregning af provenu ved salg, forkert beregning af ejerudgift ved køb og ved væsentlig afvigende værdiansættelse. Godtgørelsen er i loven i tilfælde af forkert provenuberegning fastsat til forskellen mellem den forkerte og korrekte beregning ("krone til krone"), mens loven for forkert beregning af ejerudgift ved køb og ved væsentlig afvisende værdiansættelser kun yder rimelig godtgørelse til henholdsvis køber og sælger.

B.2. Etiske regler

Der er hverken for ejendomsformidlere generelt eller for ejendomsmæglere fastsat retningslinier efter forhandling med Forbrugerombudsmanden.

Dansk Ejendomsmæglerforening har dog nedsat et Etisk Råd, der påser, at medlemmerne overholder foreningens regler i bred forstand, herunder foreningens etiske regler. Der kan idømmes advarsler, irettesættelser, bøder eller i værste fald eksklusion.

Bøder, som Etisk Råd idømmer, tilfalder foreningen, og bødens størrelse fastsættes under hensyn til forseelsens grovhed, art og lignende, og om der er tale om gentagelsestilfælde. Betales en bøde ikke, kan Etisk Råd ekskludere det pågældende medlem.

Det fremgår af de etiske regler, at den etiske målsætning er, at ethvert medlem af Dansk Ejendomsmæglerforening er forpligtet til at drive sin virksomhed i overensstemmelse med god ejendomsmæglerskik og udøve sit hverv - det være sig køb/salg, udlejning m.v. - på en etisk forsvarlig måde, uanset der ikke findes skrevne regler herfor. Medlemmerne har således pligt til at overholde og holde sig orienterede om de til enhver tid gældende love og bekendtgørelser, der vedrører såvel de branchemæssige som de almindelige generelle forhold i forbindelse med udøvelsen af virksomhed som ejendomsmægler.

For advokater gælder, jf. **afsnit 3.4.9**, Advokatrådets "Regler om god advokatskik".

C. Retspraksis/ankenævn

Klagenævnet for Ejendomsformidling er godkendt af Forbrugerklagenævnet og behandler klager over ejendomsmæglere eller andre mellemmand, der beskæftiger sig med tilsvarende virksomhedsområder eller dele deraf, dog ikke klager over advokater og pengeinstitutter. Advokater kan til gengæld indbringes for Advokatnævnet, mens klager over pengeinstitutter kan indbringes for Pengeinstitutankenævnet.

En klage kan angå samtlige omstændigheder i retsforholdet mellem parterne, herunder spørgsmålet om god ejendomsmæglerskik. Nævnet tager således stilling til salærreduktioner, erstatningsansvar og eventuelt erstatningens størrelse.

Så længe en sag behandles i nævnet, kan klagesagens parter ikke anlægge sag ved domstolene om de af klagen omfattede spørgsmål.

En sag, der er anlagt ved domstolene, kan på forbrugerens foranledning indbringes for klagenævnet. Retten udsætter herefter sagen på ubestemt tid og sender den til nævnet, medmindre det må anses for åbenbart, at der ikke kan gives forbrugerens medhold i klagen, eller sagen ikke skønnes egnet til behandling ved nævnet. Klagenævnet er nedsat i D. E.'s (Dansk Ejendomsmæglerforenings) regi, og det fremgår af D. E.'s vedtægter, at D. E.'s styrelse kan fastsætte regler om betaling af bod i sager, hvor et medlem ikke eller kun delvist får medhold. D. E.'s medlemmer har pligt til at underkaste sig klagenævnets kendelser, og disse kan ikke uden særlig tilladelse fra D. E.'s styrelse indbringes for domstolene.

Såfremt kendelsen ikke efterleves eller bod ikke betales, er sanktionen eksklusion af foreningen. Der er således pligt til at følge en kendelse. Som følge heraf er retspraksis sparsom, idet der ikke er adgang til for ejendomsformidleren at få efterprøvet en kendelse, der går ham imod.

Af praksis fra efter vedtagelsen af § 24 i lov om omsætning af fast ejendom kan nævnes:

UfR 1997.488 V:

I en provenuberegning udarbejdet af en ejendomsmægler, der formidlede et salg af en fast ejendom, var provenuet som følge af en forkert angivelse af en obligationskurs i den officielle kursliste fra Københavns Fondsbørs beregnet ca. 29.000 kr. højere, end det viste sig at blive efter den rigtige kurs. - Bestemmelsen i § 24, stk. 2, i lov nr. 453 af 30. juni 1993 om omsætning af fast ejendom måtte efter sin ordlyd og på baggrund af motiverne forstås således, at den pålægger ejendomsformidleren et objektivt ansvar for, at en provenuberegning er korrekt, og i modsat fald pligt til uanset grunden til fejlen at godtgøre forbrugerens forskellen mellem det beregnede provenu og et korrekt beregnet provenu. Herefter og da det måtte lægges til grund, at sælgeren af ejendommen, havde været i god tro, blev det pålagt ejendomsmægleren at godtgøre sælgeren det omtalte forskelsbeløb.

Endvidere kan fra Klagenævnet for Ejendomsformidling nævnes:

Kendelse nr. 19500236:

Salg af en ejerlejlighed hvor køber ønskede at gøre brug af sin ret til at foretage anden finansiering. For disse problemer blev ejendomsmægleren dog ikke gjort ansvarlig. Derimod kom han efter § 24, stk. 2, i lov om omsætning af fast ejendom til at hæfte for, at han ikke i salgsbudgettet havde anført sælgerens tab som følge af fald i obligationsrenten fra købers underskrivelse til sælgers underskrivelse af købsaftalen, idet sælger her havde en kursrisiko, som bevirkede et provenutab i forhold til salgsopstillingen.

Kendelse nr. 19500160:

Ved salg af et sommerhus tilhørende en 80-årig havde ejendomsmægleren ikke udarbejdet et nyt salgsbudget i forbindelse med et nedslag i købsprisen på 13.000 kr. Ifølge § 24, stk. 2, i lov om omsætning af fast ejendom blev ejendomsmægleren herefter pligtig til at udbetale sælgeren differencen mellem det oprindelig angivne kontantprovenu og det faktiske, hvilket formodentlig også skyldes, at ejendomsformidleren på trods af forbud fra den 80-åriges børn havde besøgt hende og fået hende til at underskrive købsaftalen.

D. Kapitalkrav/ansvarsforsikring

Det fremgår af § 8, stk. 3, i lov om omsætning af fast ejendom, at det er en betingelse for udøvelse af virksomhed som ejendomsformidler, at der foreligger behørig sikkerhed for opfyldelsen af ethvert pengekrav, en forbruger måtte få mod vedkommende i anledning af dennes virksomhed som ejendomsformidler. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen fastsætter regler herom, herunder om sikkerhedens tidsmæssige udstrækning.

Der skal stilles sikkerhed i overensstemmelse med bekendtgørelse nr. 1010 af 12. december 1994 om ejendomsformidlers sikkerhedsstillelse. En ejendomsformidler skal have en garanti på mindst 2.500.000 kr. pr. år.

3.4.3. Pengeinstitutter

A. Rådgivningsopgaver

Pengeinstitutter rådgiver kunder både i forbindelse med salg af ydelser som et led i et kunde-forhold og som en selvstændig ydelse. Rådgivningen skal sikre, at kunden får mulighed for at indrette sin adfærd mest hensigtsmæssigt, herunder tilvejebringe den information, der er nødvendig for, at kunden bedst muligt kan træffe beslutning i overensstemmelse med egne interesser.

Informationsmateriale til pengeinstitutters kunder er et vigtigt element i rådgivningen.

B. Regulering

B.1. Lovgivning

Bank- og sparekasseloven indeholder en regel om, at pengeinstitutter skal drives i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god pengeinstitutpraksis. Hvis et pengeinstitut handler i strid med denne regel, kan Finanstilsynet som led i tilsynsarbejdet give pålæg om, at handlemåden bringes til ophør. Efter oprettelsen af Pengeinstitutankenævnet i 1988, har Finanstilsynet henvist klager vedrørende private kundeforhold til ankenævnet.

Der gælder ikke særlige regler om pengeinstitutters erstatningsansvar, idet de ifalder ansvar efter dansk rets almindelige erstatningsregler.

Pengeinstitutter er endvidere forpligtet til at overholde værdipapirhandelslovens bestemmelser om, hvordan handel med værdipapirer skal udføres. Lovens bestemmelser gennemgås i afsnittet om værdipapirhandlere (**afsnit 3.4.4**).

Kundeinformation

Af skiltningsbekendtgørelsen (Bekendtgørelse nr. 902 fra 1992 om oplysning til forbrugere i ekspeditionslokaler, i annoncer m.v. om indlånsrenter, afkast af indskud på gevinstkonti samt udlånsrenter og andre kreditomkostninger i pengeinstitutter) følger det, at der i pengeinstituttet skal være skilte eller andet skriftligt materiale, der tydeligt angiver betingelserne for indlån. Hvor der bruges andet skriftligt materiale end skiltning, skal materialet være fremlagt frit tilgængeligt for publikum, og der skal på iøjnefaldende måde henvises til materialet. Ligeledes skal der på et iøjnefaldende sted i pengeinstituttet være skilte, der angiver betingelserne for udlån. Det samme gælder for så vidt angår valutakurser, jf. bekendtgørelse nr. 237 fra 1994 om skiltning med gebyrer og valutakurser i pengeinstitutter m.v.

Der findes tillige regler om kundeinformation i bekendtgørelsen om puljepension, nr. 657 af 4. september 1998. Pengeinstituttets kunder skal bl.a. informeres om vilkårene for puljeordningen, at puljeaktiverne tilhører pengeinstituttet, at afkastet baseres på en beregning af de bagvedliggende aktiver, og derfor både kan være positiv og negativ, samt om hvorvidt der skal betales realrenteafgift af aktiverne.

B.2. Etiske regler

"Retningslinierne om etik i pengeinstitutternes rådgivning" er udsendt af Forbrugerombudsmanden i juni 1994, efter forhandlinger med Finansrådet, Håndværksrådet, Konkurrencerådet og Forbrugerrådet. Retningslinierne indeholder de krav, der kan stilles til pengeinstitutternes rådgivning, for at være i overensstemmelse med god markedsføringsskik. I 1997 er udsendt uddybende kommentarer¹⁾ til retningslinierne.

Nogle af de centrale bestemmelser i retningslinierne kan sammenfattes til følgende:

- Rådgivningen skal alene varetage kundens interesser
- Rådgiveren skal i nærmere beskrevne situationer uopfordret give vejledning til kunden
- Der skal skabes den fornødne klarhed om indhold og forudsætninger i rådgivningen
- Øgede krav til kvaliteten i rådgivningen, hvor der rådgives ud fra særlig markedskundskab
- Inddragelse af skatteforhold i rådgivningen
- Oplysning om pengeinstituttets evt. særlige egeninteresse i rådgivningssituationen
- Tilbageholdenhed med at tilbyde lånefinansiering ved særligt risikofyldte forhold
- Skriftlighed ved væsentlige aftaler
- Uddannelse af pengeinstitutternes medarbejdere

En af de mest centrale bestemmelser i retningslinierne vedrører pengeinstituttets egeninteresse i rådgivningen.

Idealbilledet af en rådgiver er en person eller virksomhed, som er uafhængig, og som ikke har en egeninteresse i forhold til, hvad kunden beder om, eller som i givet fald klargør en sådan egeninteresse for kunden og ikke lader sig påvirke heraf i sin rådgivning. Egeninteressen er problematisk, når kunden ikke kan se, at egeninteressen eksisterer, f.eks. hvor pengeinstituttet bliver betalt for at udbyde andre virksomheders produkter. I disse tilfælde har pengeinstituttet en pligt til at oplyse kunden om den særlige interesse.

Det fremgår af kommentarerne til retningslinierne - pkt. 2 - at disse ikke gælder for "rene" ekspeditioner. Kommentarerne tilføjer, at det under en ekspedition kan vise sig, at kunden har behov for rådgivning om forhold, der har tilknytning til ekspeditionen. Pengeinstituttet skal i så fald af egen drift tilbyde at rådgive kunden herom.

Eksempler på rene ekspeditioner kan være almindelige ind- og udbetalinger, overførsler, valutaveksling samt effektivering af kundens ordrer om køb og salg af værdipapirer. Ofte vil ekspeditionssager være kendetegnet ved, at kunden selv beder om at få udført en bestemt forretning.

Efter pkt. 10 i retningslinierne skal et pengeinstitut som led i rådgivningen orientere kunden om risici, der er relevante i relation til kundens forhold. Hvor pengeinstituttet anbefaler eller medvirker til særligt risikofyldte investeringer, skal der i samarbejde med kunden være foretaget en omhyggelig vurdering af kundens mulighed for at bære et tab som følge af investeringen. Pligten til at rådgive gælder særligt, hvis kunden er en mindre erfaren investor.

I forbindelse med forsikringer og pensioner, som er mere komplicerede produkter, er der typisk behov for rådgivning og vejledning. Ifølge retningslinierne skal pengeinstituttet rådgive med udgangspunkt i den enkelte kundes situation.

For så vidt angår skattemæssige og andre konsekvenser hedder det, at der i rådgivningen skal inddrages de skatteregler, som er relevante for de omfattede produkter og kundens forhold. Alternativt skal pengeinstituttet henvise kunden til at søge anden rådgivning.

Af andre retningslinier kan nævnes Forbrugerombudsmandens og Finanstilsynets retningslinier for afgivelse af bonusprognoser og prognoser for pensionsopsparing i livsforsikringsselskaber og pengeinstitutter. Retningslinierne indeholder bl.a. bestemmelser om, at prognoseberegningerne skal være forståelige og overskuelige, samt at de forudsatte omkostninger ved ordningerne skal anføres.

C. Retspraksis/ankenævn

Pengeinstitutankenævnet er et privat klagenævn godkendt af Forbrugerklagenævnet, som behandler tvister mellem pengeinstitutterne og dets kunder. Ankenævnets praksis er sammen med domstolspraksis vigtige elementer i afgrænsningen af, hvorvidt et pengeinstitut har ydet mangelfuld rådgivning.

Der foreligger et stort antal kendelser fra ankenævnet, hvoraf flere efterfølgende har været indbragt for domstolene. Samtlige afgørelser er karakteriseret ved:

- En meget streng bedømmelse af professionsansvaret, grænsende til objektivt ansvar for konstaterede fejl eller forsømmelser
- En streng bevisvurdering i forhold til pengeinstitutterne
- Anvendelse af ansvarsnormerne for professionelle rådgivere i andre brancher, hvis rådgivningen ligger inden for deres område
- Krav om tab i traditionel forstand som forudsætning for økonomisk kompensation

Det er navnlig kravet om et økonomisk tab, der har påkaldt sig opmærksomheden i de senere år. Dette skyldes en række ankenævnskendelser, som (med dissens) har tillagt klageren en godtgørelse ud fra et forventningssynspunkt, dvs. hvor kunden i god tro har disponeret på grundlag af forkerte oplysninger, beregninger m.v. fra rådgiveren. Efter at Højesteret har underkendt forventningssynspunktet, er denne ankenævnspraksis nu forladt.

Spørgsmålet har navnlig været fremme i en række sager om omprioritering af fast ejendom, jf. følgende eksempler.

UfR 1995.545 Ø ("Næstved-sagen").

Kendelse nr. 672/1993:

Ved beregning af en omprioritering tog pengeinstituttet fejlagtigt udgangspunkt i, at "differencerenten" kunne fradrages i provenuopgørelsen i relation til de efterstående panthavere i ejendommen.

Pengeinstitutankenævnet fastsatte en skønsmæssig godtgørelse til klageren på 2.000 kr. under hensyn til, at pengeinstituttet, som professionel og mod vederlag havde påtaget sig at bistå klagerne med gennemførelse af omprioriteringen, ikke kan påberåbe sig ukendskab til, at hverken løbende renter frem til indfrielsestidspunktet eller differencerenten kan fradrages ved opgørelsen af provenuet i forhold til efterstående panthavere.

Kendelse nr. 119/1996 af 8. juli 1997 (Tastefejlssagen):

Klageren henvendte sig i oktober 1995 til indklagede pengeinstitut med henblik på en omprioritering af sin ejendom, som var prioriteret med to kontantlån til en kreditforening med en samlet obligationsrestgæld på ca. 415.000 kr. samt et privat pantebrev med særlige indfrielsesvilkår med en restgæld på ca. 205.000 kr.

Indklagede udarbejdede to konsekvensberegninger. Ved en tastefejl beregnede indklagede indfrielsesbeløbet på det private pantebrev på grundlag af kurs 105 mod 125.

Forøgelsen af indfrielsesbeløbet, som følge af tastefejlen, medførte et underskud på ca. 26.000 kr. på klagerens omprioriteringskonto.

Klageren fremsatte krav om erstatning over for indklagede. Indklagede afviste dette, men tilbød at finansiere det opståede underskud på samme vilkår som det nye lån.

Pengeinstitutankenævnet konstaterede, at det forhold, at klageren som følge af fejlen blev skuffet i sine økonomiske forventninger til resultatet af låneomlægningen, ikke i sig selv kan begrunde, at han har krav på økonomisk kompensation, jf. herved Højesterets dom i UfR 1996.200 H. Som følge af det anførte, fandt ankenævnet heller ikke grundlag for at pålægge indklagede at betale erstatning fastsat på grundlag af den besparelse i samlet ydelse på det nye lån, som den fejlagtige beregning udviste.

Et mindretal ønskede at pålægge indklagede at betale klageren et beløb, der stillede klageren, som om det nye lån ikke havde været dyrere end de eksisterende.

Synspunktet har også været fremme i løbetidssagerne, det vil sige lån hvis løbetid er blevet forlænget i forhold til det oprindeligt aftalte/forudsatte på grund af indkodningsfejl, manglende ydelsesregulering eller lignende. Her er der således ikke tale om mangelfuld rådgivning, men snarere almindelige ekspeditionsfejl.

De tidligere omtalte afgørelser fra domstolene og Pengeinstitutankenævnet i løbetidssager, vedrører lån, der er etableret før ikrafttrædelsen af lov om kreditaftaler den 1. januar 1991.

Kreditaftaleloven kræver udførlige oplysninger ved lånets etablering om antallet og størrelsen af låneydelserne indtil lånets udløb. Endvidere indeholder loven detaljerede regler om konsekvenserne af manglende eller fejlagtige oplysninger.

Oplysningspligten efter kreditaftaleloven og den deraf afledte fokus på løbetiden har i praksis betydet, at uoverensstemmelser kun meget sjældent opstår.

Efter kreditaftalelovens ikrafttrædelse har der således kun været forelagt Pengeinstitutankenævnet en enkelt sag om uoverensstemmelse mellem gældsbevets oplysninger og den faktiske løbetid (kendelse nr. 970024).

Kendelse nr. 24/1997:

Via en radioforhandler havde et pengeinstitut i 1994 ydet et lån til køb af et stereo-/videoanlæg. Ifølge låneansøgningen ønskede klagerne et lån på 26.000 kr. med en månedlig ydelse på 965 kr. over 36 måneder. Renten, der var variabel, udgjorde 20 pct. p.a., svarende til en årlig nominel rente på 21,55 pct.

I gældsbevets, der blev underskrevet samme dag, var det lånte beløb opgjort til 26.858 kr. Med tillæg af kreditomkostninger udgjorde lånebeløbet 31.985,80 kr. Lånet skulle tilbagebetales med 26 ydelser på hver 965 kr. og 1 ydelse (sidste ydelse) på 895,80 kr. - i alt 27 ydelser. Første ydelse skulle betales den 31. december 1994.

I januar 1997, hvor restgælden udgjorde 11.281,55 kr., blev det klarlagt, at den i gældsbevets angivne løbetid og lånets kreditomkostninger ved en fejl var beregnet ud fra et lånebeløb på 20.000 kr. i stedet for 26.000 kr. Dette betød, at de samlede kreditomkostninger var opgjort til 5.985,80 kr. i stedet for 10.199,48 kr.

Med henvisning til kreditaftalelovens § 23, stk. 2, kom Ankenævnet frem til, at klageren alene skulle betale de kreditomkostninger, der var anført i gældsbevets.

D. Kapitalkrav/ansvarsforsikring

Lovgivningen for pengeinstitutter stiller krav til mindstekapital, solvens og likviditet. Der stilles ikke krav om ansvarsforsikring.

3.4.4. Værdipapirhandlere

A. Rådgivningsopgaver

Værdipapirhandlere

Betegnelsen værdipapirhandler omfatter bl.a. pengeinstitutter, realkreditinstitutter og fondsmæglerselskaber.

Reglerne om værdipapirhandlere og deres virksomhed findes i lov om værdipapirhandel.

Efter § 1, stk. 2, i værdipapirhandelsloven forstås ved værdipapirhandel:

1. Offentlige udbud af værdipapirer
2. Køb og salg for egen eller tredjemands regning af værdipapirer
3. Formidling af køb og salg af værdipapirer
4. Erhvervsmæssig rådgivning vedrørende værdipapirer
5. Porteføljepleje
6. Afgivelse af emissionsgarantier

Fondsmæglerselskaber

Fondsmæglerselskaberne omtales i det omfang, der for denne type værdipapirhandlere gælder særlige regler.

Virksomheder, der er omfattet af lov om fondsmæglerselskaber, skal have tilladelse af Finanstilsynet til at drive virksomhed. Tilladelsen fra Finanstilsynet bygger på selskabets ansøgning, der skal angive hvilken type virksomhed, der ønskes drevet.

Fondsmæglerselskaber, der er medlem af en fondsbørs, kan kalde sig "børsmæglerselskab".

Værdipapirhandleres rådgivningsopgaver

Hvilke typer tjenesteydelser tilbyder værdipapirhandlere:

Værdipapirhandlere yder følgende *tjenesteydelser* og rådgivning i forbindelse hermed, som har særlig betydning for forbrugere:

- Modtagelse og formidling for investorers regning af ordrer vedrørende finansielle instrumenter
- Skønmæssig porteføljepleje af de enkelte kunders værdipapirbeholdninger, efter instruks fra investorerne
- Investeringsrådgivning vedrørende finansielle instrumenter

Følgende værdipapirer er omfattet af værdipapirhandelsloven:

- Aktier og obligationer
- Investeringsforeningsandele
- Pantebreve i fast ejendom og løsøre
- Pengemarkedsinstrumenter
- Finansielle futures
- FRA-kontrakter
- Rente- og valutaswaps m.v.
- Råvareinstrumenter
- Optioner på værdipapirer, valuta og råvarer

De 6 sidstnævnte typer værdipapirer betegnes også derivater eller afledte instrumenter.

Værdipapirhandelsloven gælder både for børsnoterede og ikke-børsnoterede værdipapirer.

Rådgivning ved værdipapirhandel:

Værdipapirhandelsloven omfatter erhvervsmæssig rådgivning ved handel og formidling samt porteføljepleje. Rådgivningen er normalt knyttet til et køb eller salg.

Med hensyn til porteføljepleje aftales rådgivningens omfang og indhold mellem værdipapirhandleren og kunden.

Rådgivningen bygger bl.a. på en vurdering af oplysningerne på "markedet" og forventningerne til den fremtidige pris- og kursudvikling.

Oplysningspligt ved børsnoterede værdipapirer:

Ved ansøgning om værdipapirers optagelse til notering på en fondsbørs skal der foreligge et prospekt, som skal indeholde de oplysninger, som den pågældende fondsbørs anser for nødvendige for, at investorer og rådgivere kan danne sig et skøn over udstederens finansielle stilling.

Prospektet skal udarbejdes i overensstemmelse med god prospektskik, og værdipapirhandleren skal inddrage oplysningerne i prospektet i sin rådgivning.

Handelen og kursfastsættelsen sker på baggrund af oplysninger, som er markedet bekendt, f.eks. på baggrund af et udbudsprospekt. Det vil i de fleste tilfælde sige oplysninger, som udstederne af de børsnoterede værdipapirer eller indehavere af *større aktieposter* giver. Foruden prospektbekendtgørelsen (Bekendtgørelse nr. 330 af 23. april 1996 om kravene til det prospekt der skal offentliggøres inden værdipapirer kan optages til notering på en fondsbørs) indeholder betingelsesbekendtgørelsen (Bekendtgørelse nr. 331 af 23. april 1996 om betingelserne for

optagelse til notering af værdipapirer på en fondsbørs) krav til de oplysninger, der skal afgives.

En udsteder af værdipapirer, der er optaget til notering på en fondsbørs, skal straks offentliggøre oplysninger om væsentlige forhold, der vedrører virksomheden, og som kan få betydning for kursdannelsen. Der skal endvidere periodevis offentliggøres regnskabsmæssige oplysninger. Oplysningerne skal give investorer og rådgivere mulighed for at bedømme udstederens forhold.

Værdipapirhandleren skal i sin rådgivning inddrage disse oplysninger.

B. Regulering

Lovgivning

Enhver værdipapirhandel skal efter værdipapirhandelslovens § 3, stk. 1, udføres på en redelig måde og i overensstemmelse med god værdipapirhandelsskik.

"God skik"-reglen gælder alle, der påtager sig at rådgive erhvervsmæssigt om værdipapirhandel. Reglerne gælder således også for advokater, revisorer og ejendomsmæglere. Det betyder, at f.eks. pantebrevshandlere også skal overholde "god skik"-reglen, uanset at de ikke er værdipapirhandlere i medfør af værdipapirhandelsloven.

Værdipapirhandelslovens § 5 stiller en række særlige krav til, hvorledes en værdipapirhandler skal indrette og lede sin virksomhed. Bl.a. skal en værdipapirhandler:

- Handle loyalt og korrekt over for kunder og i disses bedste interesse (stk. 2, nr. 2). Desuden skal kunders handler udføres med den nødvendige kompetence, omhu og hurtighed
- Bestræbe sig på, at der ikke opstår interessekonflikt (stk. 2, nr. 4)
- Udbede sig oplysninger hos kunder om deres finansielle stilling, investeringserfaring og målsætninger (stk. 3, nr. 1)
- Meddele de for kunden relevante oplysninger i sine kontrakter, herunder hvilken erstatningsordning eller tilsvarende beskyttelse, der vil gælde for den påtænkte transaktion, hvilken dækning der ydes i henhold til en beskyttelsesordning (investorgarantiordning), eller at der ikke findes en sådan dækning (stk. 3, nr. 2)

Kravene er mere detaljerede end på andre områder inden for finansielle tjenesteydelser. Der gås videre end de "god-skik"-regler, der er omtalt i afsnittene om pengeinstitutter, forsikringsselskaber m.fl.

Kravene til værdipapirhandlerne bygger på EU-direktivet om investeringsservice, direktiv 93/22/EF af 10. maj 1993. Direktivet afspejler i vid udstrækning regler, der er fastsat af IOSCO (se også **afsnit B.3**). Disse regler har til formål at give kunderne den bedst mulige behandling og undgå interessekonflikter mellem kunderne og værdipapirhandlerne samt at tage hensyn til markedets integritet.

Der er ikke særlige ansvarsregler i værdipapirhandelsloven for værdipapirhandlere. Det fremgår af bemærkningerne til loven, at reglerne om god værdipapirhandelsskik i henhold til værdipapirhandelslovens § 5 og regler om god værdipapirhandelsskik fastsat i henhold til værdipapirhandelslovens § 3 må forventes at føre til en skærpelse af culpabedømmelsen i forbindelse med værdipapirhandleres professionsansvar.

B.2. Etiske regler

Værdipapirhandleres handel med og rådgivning i forbindelse med danske børsnoterede værdipapirer har i en årrække været reguleret af børssetiske regler.

De gældende børssetiske regler er udarbejdet af Københavns Fondsbørs A/S i medfør af værdipapirhandelslovens § 19, stk. 1, nr. 3. Kravene om, at værdipapirhandlere i udøvelsen af deres virksomhed skal handle loyalt og korrekt i deres kunders bedste interesse og under hensyn til markedets integritet, er indarbejdet i de børssetiske regler.

Handler, der involverer medlemmer af Københavns Fondsbørs A/S, skal efter de børssetiske regler udføres efter princippet om "best execution".

"Best execution" indebærer, at medlemmerne ved udførelsen af modtagne ordrer skal sikre de efter omstændighederne bedste betingelser for deres kunder, herunder den under de givne omstændigheder (tid og mængde), bedst mulige pris. Kundens forhold er afgørende for, hvad der i den konkrete situation er "best execution". Værdipapirhandlere må ikke anbefale køb og salg alene med egen indtjening for øje. "Best execution" indebærer også særlige regler om afregning af værdipapirhandel.

Rådgivning udført af værdipapirhandlere, der er medlemmer af Københavns Fondsbørs A/S, skal leve op til sædvanlig god, faglig standard.

Reglerne om "best execution" supplerer Forbrugerombudsmandens retningslinier af 18. september 1990 om afregning af handler med børsnoterede værdipapirer. Forbrugerombudsmandens retningslinier er fastsat efter forhandling mellem Forbrugerombudsmanden, Forbrugerrådet, Finansrådet, Den Danske Børsmæglerforening (Børsmæglerforeningen), Konkurrencerådet og Finanstilsynet.

B.3. Brancheregulering

Værdipapirhandlere skal overholde de regler, der gælder inden for de enkelte brancher. Herudover skal medlemmerne af Københavns Fondsbørs A/S overholde de anerkendte danske og internationale branchekutymen, herunder sådanne fastsat af Børsmæglerforeningen og af International Organisation of Securities Commissions (IOSCO).

Børsmæglerforeningen har udarbejdet sit eget branchekodeks, som er baseret på IOSCO's (International Organisation of Securities Commission) regelsæt.

I branchekodekset anføres det, at rådgivningen skal tilgodese kundens interesser. Hvor mægleren har en særlig interesse ud over den almindelige

indtjening, skal denne interesse oplyses for kunden. Rådgivning må ikke ske alene med egen indtjening for øje. Disse regler svarer til de regler, der er nævnt i **afsnit B.2** og en tilsvarende bestemmelse i de etiske retningslinier for pengeinstitutternes rådgivning.

Kodekset indeholder en sondring mellem professionelle og ikke-professionelle investorer. Ved professionelle investorer forstås kunder, der i kraft af deres adfærd - f.eks. fordi de foretager mange handler, handler for store beløb, har egne investeringsidéer eller investeringsstrategier eller ikke ønsker rådgivning - viser, at de har forudsætninger for selvstændigt at kunne vurdere markedet. Andre kunder betegnes som ikke-professionelle. Børsmæglerne skal udarbejde en beskrivelse for handler med ikke-professionelle investorer.

Der er typer af investeringer, som kræver særlig vejledning af den ikke-professionelle investor om de særlige risici, som kan være forbundet med sådanne engagementer. Der er tale om: Gearede investeringer, marginforretninger, optioner og futures, terminskontrakter og forretninger, der indeholder et låneelement.

Denne bestemmelse skal ses i sammenhæng med værdipapirhandelslovens "god-skik"-bestemmelser. Særligt med hensyn til sondringen mellem professionelle og ikke-professionelle investorer, er der tale om en udbygning af reglerne om at tage hensyn til kundernes investeringserfaring og målsætning.

Kodekset supplerer reglerne om god prospektskik. Det anføres, at hvor en mægler er medansvarlig for et prospekt, skal det klart fremgå af prospektet, hvilke oplysninger mægleren bærer ansvaret for.

C. Retspraksis/ankenævn

Klager over pengeinstitutter og realkreditinstitutter, når de optræder som værdipapirhandlere, samt disses børsmægler- eller fondsmæglerdatterselskaber behandles af de respektive ankenævne. Der findes en betydelig praksis om institutternes rådgivning om værdipapirer.

Der findes ikke et ankenævn for fondsmæglere/børsmæglersekskaber, der ikke er datterselskaber af et pengeinstitut eller et realkreditinstitut. Der er tale om et meget begrænset antal selskaber.

Klage over et fondsmæglersekskab kan også indgives til Københavns Fondsbørs A/S. En afgørelse fra Københavns Fondsbørs A/S kan indankes for Fondsrådet, hvis afgørelsen er af vidtrækkende eller principiel betydning.

Klager over advokaters, revisorers og ejendomsmægleres rådgivning om værdipapirhandel må behandles af de respektive ankenævne m.v.

Københavns Fondsbørs A/S træffer på baggrund af sine børsregler m.v. en række afgørelser. Københavns Fondsbørs A/S kan dog ikke tage stilling til erstatningsretlige spørgsmål og dermed ikke til rådgiveransvaret. Vedrørende professionelle kunder er afsagt en række voldgiftsafgørelser, som imidlertid ikke er offentligt tilgængelige.

I henhold til Børsmæglerforeningens branchekodeks kan foreningens bestyrelse bl.a. behandle spørgsmål om overholdelse af kodekset, men bestyrelsen har aldrig haft en sag til bedømmelse.

D. Kapitalkrav/ansvarsforsikring

For værdipapirhandlere, der er pengeinstitutter, realkreditinstitutter eller fondsmæglersekskaber stilles krav til egenkapital og solvens.

Fondsmæglersekskaber, der ønsker at blive medlem af en fondsbørs, en værdipapircentral eller en clearingcentral, hvor selskabet deltager i clearing og afvikling eller ønsker at udføre bestemte tjenesteydelser skal have en aktiekapital, der mindst svarer til modværdien af 1 mio. ECU. Andre fondsmæglersekskaber skal have en aktiekapital, der mindst udgør et beløb, der svarer til modværdien af 300.000 ECU.

EU-direktivet om investorbeskyttelse omfatter værdipapirhandlere. Direktivet fastsætter regler om, at der skal være en erstatningsordning, som giver investorer dækning af tab som følge af manglende økonomisk evne til at tilbagebetale modtagne midler eller tilbagelevere værdipapirer. Direktivet omfatter ikke tab som følge af rådgivning.

Direktivet er gennemført ved lov nr. 415 af 26. juni 1998 om en garantifond for indskydere og investorer. Loven er sat i kraft ved bekendtgørelse nr. 723 af 9. oktober 1998.

3.4.5. Realkreditinstitutter

A. Rådgivningsopgaver

Realkreditinstitutter rådgiver kunder om optagelse af lån mod pant i fast ejendom på grundlag af udstedelse af realkreditobligationer. Desuden kan der ydes rådgivning i forbindelse med den accessoriske virksomhed, som realkreditinstitutter efter Finanstilsynets konkrete afgørelse kan drive. Det drejer sig i alle tilfælde om ydelser, der er tæt forbundet med realkreditvirksomhedens kerneområde, som er ydelse af lån mod pant i fast ejendom. De nærmere regler findes i realkreditlovens § 1, stk. 3, og § 2.

B. Regulering

B.1. Lovgivning

Efter realkreditlovens § 1, stk. 3, og § 2, må realkreditinstitutterne ikke påtage sig rådgivningsopgaver, der ligger uden for rammerne af virksomhedsområdet.

Der findes ikke i lovgivningen regler om god skik for realkreditinstitutter. I det udkast til lovforslag om ændring af realkreditloven, der blev sendt i høring umiddelbart forud for udskrivelsen af folketingsvalget i februar 1998, var der forslag til en "god-skik"-regel. Dog indeholder det lovforslag om ændring af realkreditloven m.fl., som er fremsat den 20. oktober 1998 et forslag til en "god skik"-regel.

B.2. Etiske regler

"Retningslinier om etik i realkreditinstitutter" er udstedt af Forbrugerombudsmanden i september 1995 efter forhandlinger med Realkreditrådet, Forbrugerrådet, Dansk Handel og Service, Landbrugsrådet, Håndværksrådet, Finansforbundet, Finanstilsynet, Konkurrenceseekretariatet og Økonomiministeriet. Retningslinierne er trådt i kraft den 1. juni 1996.

De omfatter hele virksomhedsudøvelsen, og dermed ikke kun rådgivningselementet. De indeholder også en bedømmelse af den rolle, som realkreditinstitutterne spiller på det finansielle marked. Ved denne bedømmelse er det lagt til grund, at realkreditinstitutterne ikke har den brede rådgivningsrolle, som kendes f.eks. inden for advokatbranchen og pengeinstitutbranchen.

Det har derfor fundet udtryk i de etiske retningslinier, at realkreditinstitutterne som udgangspunkt alene er forpligtet til at give oplysning og rådgivning om egne produkter.

På oplysningssiden stilles der krav om:

- Sagsbehandlingstid i forbindelse med afgivelse af lånetilbud
- Hvilken lånetype lånetilbudet vedrører og baggrunden for valget af denne lånetype
- Kursændringers generelle betydning for lånets størrelse eller vilkår og betydningen af at indgå fastkurstafaler (kurssikring)
- Skriftlig begrundelse for eventuelt afslag på lån eller mindre lånetilbud end ansøgt
- Beregning over indfrielsesbeløbets størrelse, herunder samtlige omkostninger i forbindelse med indfrielsestilbud
- En forklarende oversigt over de indfrielsesmetoder, som instituttet tilbyder og konsekvenserne af deres benyttelse
- Tilsvarende krav som ved lånetilbud og indfrielsestilbud gælder ved omlægning af lån
- Angivelse af hvilke udgifter der eventuelt ikke er dækning for i det tilbudte lån, såfremt låneomlægningstilbudet forudsætter, at lån ydet af samme realkreditinstitut skal indfries
- At låntager i bekræftende fald gøres bekendt med, at låneomlægningstilbudet ikke tager højde for de faktiske udgifter til indfrielse af lån ydet af andre panthavere

På rådgivningssiden stilles der krav om:

- Udtrykkelig tilkendegivelse over for låntager, såfremt realkreditinstitutets forretningskoncept er baseret på produkter med standardiseret information med begrænset eller ingen tilknyttet individuel rådgivning. Såfremt der er et rådgivningsbehov herudover, kan instituttet henvise låntager til at søge rådgivning andre steder
- Når der rådgives, skal dette ske med udgangspunkt i de produkter, som kan tilbydes til den ejendomskategori, som ønskes belånt, og i den enkelte låntagers individuelle forhold og behov. Rådgivningen skal tilgodese låntagers interesser

Med hensyn til realkreditinstitutternes samarbejdspartnere - ejendomsmæglere og pengeinstitutter - stilles der krav om, at realkreditinstitutet sikrer sig, at

- der er en klar arbejdsdeling, og at samarbejdspartnerne overholder retningslinierne
- låntager gøres bekendt med denne arbejdsdeling
- samarbejdspartnere i rådgivningssituationer oplyser om karakteren af samarbejdet med realkreditinstitutet og om en eventuel særlig interesse i udbuddet af instituttets produkter. Dette gælder dog ikke, såfremt samarbejdsrelationen med realkreditinstitutet er åbenbar for låntager

C. Retspraksis/ankenævn

Realkreditankenævnet er godkendt af Forbrugerklagenævnet.

En gennemgang af Realkreditankenævnets kendelser i de seneste år viser, at

- Nævnet hidtil ikke har tilkendt godtgørelse for skuffede økonomiske forventninger, idet det har været lagt til grund, at der skal være lidt et tab
- ansvar i form af professionsansvar eller rådgiveransvar vurderes af Realkreditankenævnet ud fra en culpa-regel, hvilket medfører erstatningspligt for realkreditinstitutet, såfremt der kan statueres et ansvarsgrundlag, og der er lidt et tab
- der sondres mellem massekontraheringssituationer og individuelle rådgivningssituationer
- der ikke pålægges en ubetinget rådgivningspligt, idet det i konkrete sager er statueret, at der hverken er ydet rådgivning eller har bestået en forpligtelse hertil
- der lægges vægt på, hvorvidt der har medvirket andre rådgivere på låntagersiden, men at det ikke i alle tilfælde fritager realkreditinstitutet for ansvar, at der har medvirket andre rådgivere
- afgivelse af misvisende eller mangelfulde oplysninger er ligeså ansvarspådragende som egentlige fejl
- det er i visse tilfælde ansvarspådragende for realkreditinstitutet at give råd til eller træffe et valg for låntageren, som konkret viser sig at være mindre gunstigt (f.eks. valg af indfrielsesmetode ved låneomlægning)

Som nævnt ovenfor under **afsnit 3.4.3** om pengeinstitutter bliver der ved omprioritering ikke i praksis tale om tab. Hvor fejl foreligger fra realkreditinstitutets side, kan der blive tale om fortabelse af vederlag, som for kunder kan virke som en erstatning, samt at give lån til dækning af likviditetstab.

B 0604021 (Refereret i Finansfokus 1997, nr. 2, side 137):

Rådgivning ved låneomlægning

Betragtet som fejl, at der ikke i låneomlægningsberegning var taget højde for indfrielse af lån til overkurs. Førte til, at realkreditinstitutet skulle yde klageren et reservefondslån til dækning af det manglende indfrielsesbeløb, og at instituttet fortabte sit vederlagskrav.

Realkreditankenævnet lagde til grund, at realkreditinstitutet havde begået en fejl i forbindelse med beregningen af låneomlægningen, idet man ikke var opmærksom på, at

pengeinstitutlånet skulle indfries til overkurs. Nævnet fandt imidlertid ikke, at klageren ved indfrielse til overkurs - i overensstemmelse med klagerens forpligtelser efter pengeinstitutpantebrevet - kunne antages at lide et tab svarende til overkursen, der kunne kræves erstattet af realkreditinstituttet. Nævnet fandt heller ikke, at realkreditinstituttet ud fra garantisynspunkter eller lignende betragtninger havde forpligtet sig over for klageren til at dække et beløb svarende til overkursen. Nævnet fandt imidlertid, at realkreditinstituttet burde yde klageren et reservefondslån til dækning af det manglende beløb ved låneomlægningen, og at reservefondslånet burde ydes på samme vilkår som det optagne realkreditlån på 580.000 kr. og uden omkostninger for klageren. Nævnet fandt herudover, at realkreditinstituttet som følge af den mangelfulde behandling af låneomlægningssagen burde være afskåret fra at beregne sig gebyrer under enhver form, for eksempel lånesagsbegyr, gebyr for tinglysningssekspedition samt gebyrer for indfrielse af eget og indfrielse eller tilbagebetaling af fremmede lån, og at realkreditinstituttet skulle tilbagebetale klageren disse gebyrer, i det omfang gebyrerne allerede var betalt.

D. Kapitalkrav/ansvarsforsikring

Der stilles krav til mindstekapital, solvens og likviditet i realkreditinstitutter. Der er ikke krav om ansvarsforsikring.

3.4.6. Investeringsforeninger

A. Rådgivningsopgaver

Investeringsforeninger og specialforeninger modtager midler fra en videre kreds eller offentligheden. Foreningerne følger et princip om risikospredning. De modtagne midler investeres på den måde, som fremgår af foreningens vedtægter. Kursen på de beviser, som udstedes som bevis for de modtagne beløb, afhænger af værdien af foreningens investeringer. Foreningen har pligt til at indløse sine beviser.

De tilfælde, hvor der kan være tale om, at foreningen (dens ledelse) yder rådgivning, er dels hvor nuværende eller mulige kommende medlemmer overvejer at investere i en forenings andele, dels hvor eksisterende medlemmer overvejer at sælge deres andele.

InvesteringsForeningsRådet (IFR) (tidligere Danske Investeringsforeningers Fællesrepræsentation) har oplyst, at langt den overvejende del af salget af investeringsbeviser finder sted gennem pengeinstitutternes filialnet. Selv ved direkte henvendelse til en forenings administration vil afviklingen af handlen skulle ske gennem et pengeinstitut. Pengeinstitutter, der har tilknytning til en bestemt forening, må antages at tilbyde dennes produkter, hvis kunden konkret anmoder om forslag om investeringsandele.

Investeringsforeningers og specialforeningers produkter består af andele udstedt af den enkelte forening. Foreningens midler skal primært placeres i børsnoterede værdipapirer efter reglerne i lov om investeringsforeninger og specialforeninger (LIF) kapitel 9 og 10. Af LIF § 10, og bekendtgørelse om oplysninger i investeringsforeningers og specialforeningers prospekter fremgår kravene til, hvad en forenings vedtægter og prospekt skal indeholde bestemmelser om. Det skal således f.eks. fremgå, hvem der er foreningens depotselskab, hvorledes andele indløses, hvordan foreningens overskud skal anvendes, hvordan aktiverne værdiansættes, hvordan emissions- og indløsningsprisen fastsættes og hvilke omkostninger, der påhviler foreningen. Investeringspolitikken, dvs. hvilke værdipapirer formuen skal anbringes i, skal ligeledes fremgå af vedtægterne og prospektet.

B. Regulering

B.1. Lovgivning

Investeringsforeninger og specialforeninger reguleres af lov om investeringsforeninger og specialforeninger (LIF) og en række bekendtgørelser.

For at en potentiel køber eller sælger kan have et grundlag at basere deres beslutninger på, offentliggør foreningerne informationsmateriale om foreningerne.

Ved udbud af andele skal en forening udarbejde et prospekt, der sammen med regnskabsoplysninger på begæring skal udleveres gratis. Prospektet skal holdes løbende á jour. Kravene til prospektets indhold fremgår af bekendtgørelsen om oplysninger i investeringsforeningers og specialforeningers prospekter. Det skal bl.a. oplyses, hvad der investeres i, og på hvilket grundlag investeringspolitikken fastsættes. Der skal ligeledes gives oplysninger om evt. rådgivere, som foreningen har indgået aftale med, samt om foreningen vil anvende finansielle derivater (futures, optioner m.v.). Endeligt skal der gives en række regnskabsmæssige og administrative oplysninger.

Til informationsforpligtelserne hører også kravet i LIF § 46 om, at en investeringsforening og specialforening mindst to gange om måneden skal offentliggøre emissionskursen og prisen ved indløsning af en andel (svarer til køber- og sælgerkurs). Offentliggørelsen finder typisk sted på Københavns Fondsbørs' officielle kursliste, hvad enten der er tale om børsnoterede eller ikke-børsnoterede foreninger. De offentliggjorte priser opgøres på grundlag af foreningens indre værdi, der i praksis opgøres dagligt. For at finde frem til prisen trækkes evt. omkostninger som følge af emissionen eller indløsningen fra den indre værdi.

Investeringsforeningerne og specialforeninger informerer endvidere om deres politik på forskellig vis, som er reguleret gennem bl.a. selskabslovgivningen eller som ikke, nærmere er reguleret.

Der udsendes årlige beretninger og regnskaber, som ethvert navnenoteret medlem af foreningen vil modtage i forbindelse med foreningens generalforsamling. Beretningerne vil indeholde detaljerede oversigter over, hvilke værdipapirer foreningen på opgørelsestidspunktet har placeret sine midler i.

Mange foreninger udsender kvartalsvist medlemsblade, som f.eks. indeholder redegørelser for foreningens resultater samt baggrunden for udviklingen i værdipapirernes kurser. Desuden udarbejder InvesteringsForeningsRådet kvartalsvise afkaststatistikker, hvor de enkelte foreninger kategoriseres efter bestemte principper, og hvor kvartalets afkast beregnes og opgøres.

B.2. Ethiske regler

For investeringsforeninger og specialforeninger er der ikke fastsat retningslinier efter forhandling med Forbrugerombudsmanden, men InvesteringsForeningsRådet har udarbejdet et branchekodeks for investeringsforeninger og specialforeninger, som hedder "Ethiske regler for investeringsforeningernes og specialforeningers markedsføring."

Disse etiske regler er imidlertid kun i begrænset omfang rettet mod foreningernes potentielle medlemmer. Der er derimod tale om kollegiale

regler, som regulerer, hvordan foreningerne må handle over for hinanden, f.eks. med hensyn til sammenlignende reklame. En enkelt bestemmelse i retningslinierne synes dog at være rettet mod foreningernes potentielle medlemmer, idet det anføres, at "angives det fremtidige forventede afkast, må beregningsforudsætningerne klart fremgå. Et historisk afkast må ikke angives på en sådan måde, at det kan skabe forventninger hos investorerne om det fremtidige afkast. Det skal klart fremgå, at der ikke er tale om en fast forrentet investering, men at afkastet kan variere."

InvesteringsForeningsRådet oplyser, at i det omfang en forening annoncerer sit historiske afkast, evt. sammenligner det med andre foreningers afkast, ligger der ikke underforstået et budskab om, at foreningen er af den opfattelse, at man også i fremtiden klarer sig bedre.

C. Retspraksis/ankenævn

Der findes ikke et ankenævn, der særskilt behandler sager vedrørende investeringsforeninger og specialforeninger.

Der foreligger ingen retspraksis, der tager stilling til en investeringsforenings og specialforenings rådgiveransvar. De tilfælde, hvor en forening nævnes i relation til rådgiveransvar, drejer sig om et pengeinstituts formidling af foreningens ydelser.

D. Kapitalkrav/ansvarsforsikring

Der er ikke forsikringsdækning i forbindelse med foreningernes eventuelle rådgivning. Spørgsmålet om behov for en forsikringsordning har ikke været aktuelt, da omsætningen af investeringsbeviser ikke sker gennem foreningerne selv.

3.4.7. Forsikringsselskaber og andre udbydere af forsikringsydelser

A. Rådgivningsopgaver

Forsikringsydelser sælges gennem en række forskellige kanaler og udbydere.

Udover det direkte salg fra forsikringsselskaber kan salg ske gennem assurandører og forsikringsmæglere.

Assurandører fungerer som sælgere af et forsikringsselskabs produkter og er ofte provisionslønnet. De skal følge de anvisninger, som forsikringsselskabet giver om udførelsen af hvervet. Assurandøren har en såkaldt stillingsfuldmagt hos forsikringsselskabet, hvilket betyder, at selskabet ofte kan holdes ansvarlig for assurandørens handlinger, dvs. også den rådgivning, som assurandøren udfører.

En forsikringsmægler bliver antaget af kunden og skal rådgive kunden om dennes forsikringsbehov. Derudover kan mægleren, undersøge hvilket selskab der har de mest fordelagtige priser, yde bistand ved forsikringstegningen m.v. Det er primært erhvervsvirksomheder, som bruger forsikringsmæglere. Mægleren har almindeligvis ikke, i modsætning til assurandøren, en fuldmagt til at kunne forpligte forsikringsselskabet overfor tredjemand. Selskabet vil derfor typisk ikke pådrage sig erstatningsansvar for mæglerens erstatningspådragende dispositioner til trods for, at selskabet ofte betaler mæglerens vederlag.

En del forsikringsydelser sælges som accessoriske ydelser af pengeinstitutter, ejendomsmæglere, realkreditinstitutter, autoforhandlere, computersælgere, rejsebureauer m.v. Salgskanaler kan endvidere være kuponsalg, automatforsikringer, telefonsalg, direct mail eller via e-mail. En særlig "salgskanal" er via bestemte arbejdspladser, som har kollektive arbejdsmarkedspensionsordninger.

Tværgående pensionskasser er omfattet af begrebet "livsforsikringsselskab", og rådgiveransvar er derfor også relevant for disse ordninger. Forsikringsordningerne kan være enten individuelle eller kollektive. Hvis der er tale om en kollektiv pensionsordning, kan der ske optagelse gennem såvel en pensionskasse som et forsikringsselskab. Medlemskab af en kollektiv pensionsordning er karakteriseret ved, at ordningen er obligatorisk, idet det pågældende ansættelsesforhold eller en kollektiv overenskomst på ansættelsesområdet betinger indtræden i ordningen.

B. Regulering

B.1. Lovgivning

I lov om forsikringsvirksomhed § 7 findes en regel om, at forsikringsvirksomhed skal drives i overensstemmelse med redelig forretningsskik og god forsikringspraksis. Hvis virksomheden drives i strid hermed, kan Finanstilsynet give pålæg om, at sådan virksomhed skal høre op.

Lov om forsikringsaftaler indeholder bl.a. regler om, hvilke krav der stilles til den forsikringsaftale, der indgås mellem selskabet og forsikringstageren. Loven er særegen i den forstand, at der ikke er andre love vedrørende den finansielle sektor, som regulerer aftalegrundlaget for en specifik branche i sin helhed. En forsikringsaftale er normalt en standardkontrakt, som vil blive fortolket imod selskabet, hvis indholdet er uklart.

Reglerne er i visse tilfælde ufravigelige, men kan i øvrigt fraviges, hvis dette udtrykkeligt er aftalt eller må anses for indeholdt i aftalen. Loven supplerer de generelle regler om forbrugerbeskyttelse, som bl.a. findes i markedsføringsloven og aftaleloven. I aftaleloven kan særligt nævnes reglerne om urimelige kontraktvilkår.

Lov om visse forbrugeraftaler (dørsalgsløven) indeholder bl.a. bestemmelser om forbud mod uanmodet at henvende sig på en persons bopæl, arbejdsplads m.v., for at sælge produkter eller tjenesteydelser. Loven indeholder visse undtagelser til forbudet, bl.a. for tegning af forsikringer. Loven finder ikke anvendelse for tværgående pensionskasser og livsforsikringer, der tegnes som gruppeordninger.

Kapitel 4 a i loven indeholder bestemmelser om fortrydelsesretten ved forsikringsaftaler. Forbrugeren har fortrydelsesret indtil 14 dage efter forsikringsbetingelserne er modtaget, og forsikringsselskabet skal senest ved udlevering af forsikringsbetingelserne oplyse om retten til at fortryde. I modsat fald er aftalen ikke bindende for forbrugeren.

Den såkaldte informationsbekendtgørelse (nr. 609 af 14. juli 1995 om information fra forsikringsselskabet til forsikringstager ved indgåelse af en livsforsikringsaftale) gælder for livsforsikringsselskabers og tværgående pensionskassers livsforsikringsvirksomhed. Selskabet skal give forsikringstageren en række oplysninger om forsikringsaftalen, f.eks. om de enkelte forsikringsydelser og valgmuligheder, betingelser for

indbetaling af præmier, angivelse af bonusregler, fradragsret for præmien samt betingelser for opsigelse af aftalen.

Finanstilsynet har i juni 1998 udsendt en rapport om forsikringsmæglervirksomhed. Rapporten indeholder udkast til lov om forsikringsmæglervirksomhed.

Efter § 4 i dette lovudkast skal forsikringsmæglervirksomhed drives i overensstemmelse med god forsikringsmæglerskik.

B.2. Ethiske retningslinier

Der er hverken fastsat generelle retningslinier efter forhandling med Forbrugerombudsmanden eller udstedt etiske regler af branchen for forsikringsselskabers rådgivning, se dog **afsnit B.3** nedenfor. Dog er der i 1990 fastsat retningslinier for afgivelse af bonusprognoser og prognoser for pensionsopsparing i livsforsikringsselskaber og pengeinstitutter efter forhandlinger mellem Forbrugerombudsmanden og Finanstilsynet. Retningslinierne har som formål at opnå større sammenlignelighed mellem prognoserne.

De to mæglerforeninger, Forsikringsmæglerforeningen i Danmark og Forsikringsmæglernes Brancheforening, har selv udarbejdet etiske regler, som lægger rammerne for mæglernes virksomhed. De etiske regler indeholder bl.a. en bestemmelse om, at mægleren skal være uafhængig. For at opnå denne uafhængighed skal en skadesforsikringsmægler have samarbejdsaftaler med mindst 4 forsikringsselskaber, og en pensionsmægler skal have samarbejde med mindst 3 livs- og pensionsforsikringsselskaber. Endvidere skal mægleren klargøre med kunden, hvilke serviceydelser der er, henholdsvis ikke er, omfattet af aftalen, samt hvilket honorar mægleren skal have.

Retningslinierne om passiv accept ved ændring af forbrugerforsikringer gælder for skadesforsikringer, inkl. syge- og ulykkesforsikringer tegnet i livsforsikringsselskaber. Retningslinierne, som er udstedt af Finanstilsynet, blev til efter forhandlinger med Forbrugerrådet og Assurandør-Societetet (nu Rådet for Dansk Forsikring og Pension). Ved passiv accept forstås, at selskabet sender et brev til forsikringstageren om ændring af forsikringens dækningsomfang eller præmie. Hvis forsikringstageren ikke reagerer på brevet, lægger selskabet de ændrede betingelser eller den forhøjede præmie til grund for forsikringsaftalen.

Væsentlige ændringer i dækningsomfanget kan ikke gennemføres ved passiv accept, men kun ved at selskabet opsiger forsikringen, så forsikringstageren må acceptere et tilbud om at tegne forsikring på nye vilkår. Retningslinierne indeholder regler for, hvornår en ændring anses for væsentlig. Retningslinierne indeholder ligeledes særlige regler for, hvad der skal skrives i brevet til forsikringstageren.

Retningslinierne for omfanget af selskabernes orientering til forsikringstagerne i forbindelse med autoskade skal også nævnes. Retningslinierne er udarbejdet af Forbrugerombudsmanden efter forhandlinger med Forbrugerrådet, FDM og Assurandør-Societetet (nu Rådet for Dansk Forsikring og Pension). Formålet med retningslinierne er at forbedre forsikringstagerens muligheder for at bedømme de økonomiske konsekvenser af autoskader. Forsikringsselskabet skal bl.a. oplyse om størrelsen af de belastede skadesudgifter og skadens virkninger på fremtidige præmier frem til "elitestatus".

B.3. Brancheregulering og anden regulering

Rådet for Dansk Forsikring og Pension har udstedt en branchehenstilling om forsikringsselskabernes praksis med hensyn til behandling af helbredsoplysninger ved tegning af personforsikring om bl.a. kunde- og assurandørvejledning samt øget databeskyttelse. Formålet er primært at nedbringe antallet af sager om urigtige helbredsoplysninger.

Videre skal nævnes, at udvalgets underudvalg vedrørende forsikring har fremhævet otte konkrete områder, hvor der eventuelt vil kunne påpeges et rådgivningsbehov. Som et element blandt flere har dette forhold affødt, at Rådet for Dansk Forsikring og Pension næsten har færdiggjort en forbrugerpolitisk handlingsplan for forsikringserhvervet indeholdende 15 punkter, som har til formål at øge forbrugerbeskyttelsen. Et af punkterne indeholder en branchehenstilling vedrørende god forsikringskik om rådgivning ved forsikringens tegning, i dens løbetid og ved forsikringsbegivenhedens indtræden. Henstillingen baserer sig på nævnte underudvalgs otte konkrete områder og omfatter forhold vedrørende forsikringens ikrafttræden, forsikringsbehovet, eventuelle alternative forsikringsmuligheder, skriftlighed i forbindelse med til- og/eller fravalg, fortrydelsesret, skift af forsikringsselskab, urigtige helbredsoplysninger og ajourføringsbehovet, herunder en ajourføringsbrochure. Handlingsplanen omfatter også f.eks. Forsikringsoplysningens udgivelse af en række forbrugerguides vedrørende familie-, bil- og villaforsikring m.v.

C. Retspraksis/ankenævn

Ankenævnet for Forsikring er ligesom Pengeinstitutankenævnet et privat klagenævn godkendt af Forbrugerklagenævnet. Ankenævnet behandler tvister mellem forsikringsselskaberne og deres kunder. Ankenævnet behandler ikke klager over forsikringsmæglere.

Ved individuelle forsikringer, f.eks. på pensionsområdet eller til virksomheder, vil der i højere grad end ved standardforsikringer være en pligt til rådgivning. Imidlertid vil der også være behov for rådgivning for så vidt angår standardforsikringer. Denne vil dog kunne ske i form af skriftligt informationsmateriale.

Er der derimod tvivl om, hvad forsikringen skal omfatte, ser ankenævnspraksis ud til at skele til, hvad den pågældende kunde kunne antages at ville have tegnet af forsikring i den konkrete situation, jf. kendelse nr. 4.867 (se nedenfor), hvor man antog, at kunden nok ville have valgt at få sin personbil kaskoforsikret. Ligeledes må selskabet ifalde ansvar, hvis dets assurandør ikke i forbindelse med en konkret forsikringstegning har gjort opmærksom på forhold, der er naturlige i den forbindelse, f.eks. i forbindelse med en tegning af en indboforsikring hos en terrarieejер ikke at gøre opmærksom på, at denne ikke omfatter ansvaret for den skade slangerne forvolder, hvis de slipper løs.

Som eksempel på forkert vejledning om forsikring kan nævnes:

Kendelse nr. 4.867:

Forsikringstageren, der havde automobilforsikring i forsikringsaktieselskabet F, påstod selskabet tilpligtet at anerkende, at klagerens forsikring omfatter kaskodækning.

Klageren oplyste, at han i det indklagede selskab havde tegnet ansvarsforsikring for en varebil i sit firmas navn, samt ansvars- og kaskoforsikring for en personbil i hans hustrus navn. Varebilen blev afmeldt til Centralregisteret for Motorkøretøjer den 16/6 1977. Samtidig blev hustruens personbil udskiftet med en ny, der blev indregistreret den 5/7 1977.

Den nye personbil blev - efter klagerens opfattelse ved en fejl fra selskabets side - forsikret på varebilens og ikke den tidligere personbils forsikring, således at den herefter alene var ansvarsforsikret. Da forsikringen for varebilens på grund af en tidligere skade havde været placeret i en dyrere præmieklasse end personbilen, blev præmiebeløbet for ren ansvarsforsikring næsten den samme som den tidligere præmie for personbilens ansvars- og kaskoforsikring. Som følge heraf bemærkede klageren ikke, at den nye forsikringspolice alene omfattede lovpligtig ansvarsforsikring. Dette blev han først opmærksom på i forbindelse med en kaskoskade i 1978. Klageren krævede nu, at skaden blev dækket af selskabet, idet han havde ønsket den nye personbil ansvars- og kaskoforsikret ligesom den gamle, og at selskabet havde ansvaret for den forringede dækning, der på grund af bonusforholdene ikke har medført nogen præmiebesparelse.

Forsikringsankenævnet statuerede, at selskabet ikke havde dokumenteret, at klageren skulle have anmodet om, at personbilen gik ind på varebilens forsikring, og at det derfor måtte anses for ganske overvejende sandsynligt, at klageren ønskede den nye personbil kaskoforsikret ligesom den gamle. Klageren kunne vel af policen på den nye vogn se, at den kun angik ansvarsforsikring, men under de foreliggende omstændigheder, herunder at præmien efter det oplyste nogenlunde har svaret til den tidligere, burde det ikke komme klageren til skade, at han ikke havde bemærket, at der kun var tale om en ansvarsforsikring, hvorfor selskabet ved behandlingen af skaden var pligtig at stille klageren som om forsikringen havde været tegnet som ansvars- og kaskoforsikring.

UfR 1978.979 V:

M og K, der siden 1974 havde haft et uægteskabeligt samliv, tegnede i februar 1976 en ulykkesforsikring for begge med en forsikringssum på 50.000 kr. ved død. Som begunstiget var angivet "den forsikredes nærmeste pårørende". Efter M's død opstod der tvist mellem K og M's arvinger om forsikringssummen. Det fandtes bevist bl.a. ved vidneførsel af assurandøren, at det ved forsikringens tegning klart var tilkendegivet, at K og M skulle indsættes som begunstigede efter hinanden ved død, og under disse omstændigheder fandtes K at måtte sidestilles med en ægtefælle, således at forsikringssummen tilfaldt hende.

D. Kapitalkrav/ansvarsforsikring

Der findes ikke krav om ansvarsforsikringer, da placeringsregler og øvrig regulering anses som tilstrækkelig til at sikre forsikringskundernes penge.

Mæglerforeningerne har dog en samarbejdsaftale med Assurandør-Societetet (nu Rådet for Dansk Forsikring og Pension), som bl.a. indebærer et krav om, at mægleren skal være ansvarsforsikret.

I udkastet til lov om forsikringsmæglervirksomhed foreslås et krav om, at forsikringsmæglere skal være forsikret mod ethvert økonomisk krav, som måtte følge af hvervet. Endvidere foreslås regler om, at midler, der tilhører kunder skal holdes adskilt fra forsikringsmæglerens midler samt være sikret efter nærmere regler.

3.4.8. Revisorer

A. Rådgivningsopgaver

Revisorers virksomhed omfatter ifølge § 6 a, i lov om statsautoriserede revisorer, og § 4 a, i lov om registrerede revisorer, udover revision af regnskaber m.v. tillige rådgivning og assistance i forbindelse hermed og inden for tilgrænsende områder.

Et relevant område for revisors rådgivning er dennes skatterådgivning. Skatterådgivning er et område, hvor både revisorer og advokater foretager rådgivningsvirksomhed. Domme vedrørende advokaters erstatningsansvar kan i visse tilfælde være vejledende for en revisors ansvar for skatterådgivning - herunder undladt skatterådgivning, jf. **afsnit 3.4.9**.

B. Regulering

B.1. Lovgivning

Revisorlovene og den øvrige retlige regulering af området omfatter såvel revisors revisionsarbejde som rådgivningsarbejdet m.m.

Lovreglerne for revisorer findes i love nr. 501 af 30. juni 1998 om statsautoriserede revisorer og love nr. 502 af 30. juni 1998 om registrerede revisorer. Herudover er revisorernes forhold bl.a. reguleret i årsregnskabslovens kapitel 8 a samt detailreguleret i en række bekendtgørelser samt i de af Foreningen af Statsautoriserede Revisorers udstedte revisionsvejledninger og i revisorforeningernes vedtægter m.m.

§ 6 a i lov om statsautoriserede revisorer og § 4 a i lov om registrerede revisorer beskriver omfanget af revisors virksomhed. § 10 i lov om statsautoriserede revisorer og § 6 a i lov om registrerede revisorer om revisors generelle uafhængighed afgrænser, hvilke hverv revisor kan påtage sig. Desuden begrænser reglerne om revisors specielle uafhængighed i § 13 i lov om statsautoriserede revisorer og § 7 i lov om registrerede revisorer tillige de opgaver, revisor kan påtage sig.

Reglerne om "god revisorskik" er af afgørende betydning for vurderingen af revisors faglige pligter i relation til de enkelte arbejdsområder og opgaver. Det følger af § 6 a, stk. 2, i lov om statsautoriserede revisorer og § 4 a, stk. 2, i lov om registrerede revisorer, at en statsautoriseret/registreret revisor skal udføre sit hverv med omhu, nøjagtighed og den hurtighed, som hvervets beskaffenhed tillader, samt i overensstemmelse med god revisorskik.

"God revisorskik" er ikke nærmere defineret i loven, men dækker over de af revisorer kendte og anerkendte arbejdshandlinger, der skal foretages i det konkrete tilfælde. Begrebet er et rammebegreb (standardklausul) på linie med andre "god skik"-begreber, såsom god advokatskik og god pengeinstitutpraksis.

Kvalitetsstyring er også et led i "god revisorskik", og bruges i revisors dokumentation af sit arbejde. Kvalitetsstyringen omfatter både styring af revisionsfirmaets generelle kvalitet, styring af kvaliteten i den enkelte opgave samt efterfølgende intern kvalitetskontrol i revisionsfirmaet.

For at sikre opfyldelsen af kravene til kvalitetsstyring har Foreningen af Statsautoriserede Revisorer (FSR) etableret en foreningsbaseret kvalitetskontrol, der har været i funktion siden 1994. Kvalitetskontrollen udføres af statsautoriserede revisorer, der er medlem af FSR. Kontrollen udføres i alle revisionsfirmaer over en periode på 3 - 4 år. I særlige tilfælde kan et revisionsfirma, der i den nævnte periode har været udtaget til kontrol, pålægges ny kontrol. Udvalget kan derudover henstille at revisionsfirmaets kvalitetsstyring forbedres.

Også Foreningen af Registrerede Revisorer (FRR) har etableret et obligatorisk foreningsbaseret kvalitetssikring. Denne er forankret i FRR's vedtægter og er trådt i kraft pr. 1. januar 1998. Gennemførelsen af den foreningsbaserede kvalitetssikring indebærer, at alle FRR's medlemsvirksomheder inden for en periode på 3 - 5 år vil blive underkastet kvalitetssikring. Kvalitetssikringen gennemføres af medlemmer af FRR - benævnt: "Auditorer" - der har gennemgået en særlig uddannelse i tilknytning hertil.

"God revisorskik" dækker ikke kun over kravene til den udførte revision (god revisionsskik), men også over kravene i forbindelse med andre af revisors opgaver, såsom rådgivning og assistance i forbindelse hermed og inden for tilgrænsende områder. Der gælder det særlige for revisorer, at revisorlovgivningen og den øvrige retlige regulering af revisorområdet omfatter såvel revisionsydelsen som rådgivningsydelsen. Dette har betydning for revisorerens erstatningsansvar.

Det er op til domstolene at afgøre, om den manglende overholdelse af "god revisorskik" er en sådan forsømmelse, som i erstatningsretlig forstand er tilstrækkelig til at udløse et erstatningskrav, ligesom erstatningsrettens øvrige almindelige betingelser skal være opfyldt. I praksis vil tilsidesættelse af "god revisorskik" dog som oftest føre til, at en handling anses for at være culpøs.

Ved at aftale en opgaveafgrænsning i forbindelse med påtagelse af en revisoropgave kan revisors eventuelle erstatningsansvar begrænses. Begrænsningerne kan dog ikke have et sådant omfang, at revisor ikke opfylder de almindelige krav til "god revisorskik". Som hovedregel må revisorer undlade at påtage sig opgaver, hvor det er tvivlsomt om kravene til "god revisorskik" kan opfyldes.

B.2. Ethiske regler

Foreningen af Registrerede Revisorer har vedtaget etiske regler for medlemmerne, mens medlemmerne af Foreningen af Statsautoriserede Revisorer er underlagt en overordnet bestemmelse om tilbørlig adfærd i vedtægternes § 3.

Det fremgår af Foreningen af Registrerede Revisorer's etiske regler, at den etiske målsætning er, at ethvert medlem af Foreningen af Registrerede Revisorer er forpligtet til at varetage kunders interesser på bedste måde inden for lovgivningens rammer og under iagttagelse af god revisorskik, herunder god bogførings-, regnskabs-, revisions- og rådgivningsskik. Medlemmerne har således ikke alene pligt til at overholde love, bekendtgørelser, vejledninger m.m., men også de etiske og kollegiale regler.

Udover at fastsætte etiske regler for medlemmerne i forhold til kunderne har Foreningen af Registrerede Revisorer også fastsat etiske regler i forhold til kolleger. Her gælder det overordnede princip, at medlemmerne i forhold til hinanden er pligtige at overholde god kollegial adfærd.

Endelig gælder det, at medlemmerne ved udøvelsen af deres hverv skal overholde markedsføringsloven og foreningernes vedtægter.

Begge revisorforeninger har nedsat et Etikudvalg. Udvalgene har ikke nogen direkte sanktionsbeføjelse. Indirekte kan de dog medvirke til kollegiale sanktioner. F.eks. rådgiver og besvarer de generelle og konkrete forespørgsler fra bestyrelsen samt afgiver indstilling til bestyrelsen om disciplinære sanktioner i sager, der indbringes for disciplinærnævnene.

B.3. Brancheregulering

Foreningen af Statsautoriserede Revisorer har udarbejdet en vejledning særligt om rådgivning og assistance, revisionsvejledning nr. 15 om revisors rådgivning og assistance. Den indeholder retningslinier om afgrænsningen af rådgivning og assistance, om forudsætninger for udøvelse af rådgivning og assistance, om krav til rådgivning og assistance og om dokumentation.

Foreningen af Registrerede Revisorer har udgivet en særlig rådgivningsmanual med det formål at vejlede medlemmerne om de forhold og hensyn, der skal iagttages i forbindelse med rådgivningsaktiviteter.

Begge revisorforeninger har nedsat responsumudvalg, der på foreningernes vegne afgiver responsa i sager angående god revisorskik. Responsumudvalgene afgiver endvidere udtalelser i tvister om rimeligheden af revisorerens honorar.

Responsa og udtalelser om honorarer afgives i sager, der bliver forelagt foreningerne af et eller flere af deres medlemmer, af klienter/kunder, af lovgivningsmagten, af de administrative myndigheder eller af domstolene.

Responsumudvalgenes udtalelser om, hvad der anses for god revisorskik, kan ikke behandles af andre af foreningernes organer.

Responsumudvalgene har ikke nogen egentlig sanktionsmulighed.

C. Retspraksis/ankenævn

Revisorlovgivningen indeholder ingen konkrete bestemmelser om revisors erstatningsansvar. Reglerne for revisors ansvar er dog beskrevet i aktieselskabslovens §§ 140-145. Herudover udgør de pligter revisionsvejledningerne fastsætter, også en del af grundlaget for fastsættelsen af revisorer's ansvar, fordi revisionsvejledningerne er udtryk for god revisionsskik, jf. bl.a. "Forord til Revisionsvejledninger".

Udgangspunktet i domspraksis for erstatningsansvar skal tages i, hvad en god og omhyggelig revisor ville have gjort.

I de tilfælde hvor klienten har anmodet om skattemæssig assistance og rådgivning, skal revisor rådgive om de skattemæssige konsekvenser af en påtænkt disposition. Det har i den forbindelse været omdiskuteret, om der er pligt til at kende alle de konstruktioner, der kan tages i brug for at minimere beskatning, herunder om pligten udstrækker sig til at rådgive helt ud til grænsen af det lovlige.

Som eksempel kan nævnes:

UfR 1988.692 H:

Ingeniør M, der solgte varmevekslere og ventiler til fjernvarmeanlæg hovedsagelig gennem Redan A/S oprettede, efter at have rådført sig med revisor J et interessentskab i Schweiz, for derefter at lede salg til andre lande i Europa. Der blev imidlertid ikke oprettet nogen salgsorganisation, og under en senere sag mellem M og J i Danmark lagdes det til grund, at hovedformålet med foretagendet i Schweiz var at overføre en væsentlig del af Redans fortjeneste til beskatning i Schweiz efter dette lands lempeligere satser og i

forventning om, at der i henhold til dobbeltbeskatningsoverenskomst kunne opnås udlandslempelse for M. Da der ikke opnåedes enighed om, hvilket land der skulle have retten til beskatning af indtægten i Schweiz, fik M hverken udlandslempelse eller tilbagebetaling af den schweiziske skat. Det fandtes betænkeligt at fastslå, at J burde have advaret M mod denne særlige risiko, og J frifandtes for M's krav om erstatning. (Dissens af 4 dommere).

UfR 1997.842 H:

Et investeringsselskab I, der indgik i en koncern K, købte i 1983 på anbefaling af et revisionselskab, der var K's faste skatterådgiver, et selskab S, der havde et uudnyttet skattemæssigt underskud på ca. 3 mio. kr. og en gæld på ca. 3,4 mio. kr. Umiddelbart efter købte I tillige den samlede fordring mod S for 1 kr. Efter at det skattemæssige underskud samme år var blevet udnyttet af I, og S i det følgende år opnåede et positivt driftsresultat, blev fordringen, der havde været regnskabsført til 1 kr., opskrevet til nominal værdi. For at undgå de skattemæssige konsekvenser heraf gennemførtes i 1985 - ligeledes med R's medvirken - en fusion mellem I og S. Imidlertid kunne en beskatning ikke undgås, hvorefter K påstod R dømt til at betale 1,7 mio. kr. i anledning af forkert rådgivning både i 1983 og 1985. Højesteret stadfæstede landsrettens frifindende dom.

Ud fra sidstnævnte dom kan formentlig slutes, at rådgivningsansvaret vedrørende skatteretlige problemer har sine grænser. Dvs., der er pligt til at rådgive inden for nogenlunde sikre grænser, men ikke til at kende eller udtænke spidsfindige eller uetiske konstruktioner. At det professionelle ansvar på skatteområdet ikke omfatter de nævnte spidsfindigheder, skal nok ikke tages som udtryk for en egentlig slækkelse af kravene til hverken advokater eller revisorers rådgivning.

Er en rådgiver imidlertid antaget som særlig sagkundskab specifikt i skatteret, og har han påtaget sig denne rolle, må der gælde skærpede krav til hans rådgivning.

Disciplinæransvar

Ved siden af erstatningsansvar og strafansvar kan revisor tillige pådrages disciplinæransvar. Fra den 1. juli 1993 blev revisorers disciplinærsystem ændret til et 2-instanssystem. Systemet omfatter to sideordnede disciplinærnævne som 1. instans for henholdsvis statsautoriserede revisorer og registrerede revisorer. Revisornævnet er 2. instans for afgørelser, der er truffet af disciplinærnævnene og kan anvende rettighedsfrakendelse.

1. Disciplinærnævnene

Disciplinærnævnene er uafhængige nævne og således uafhængige af revisorforeningerne. Disciplinærnævnene kan behandle sager, hvor der klages over, at en statsautoriseret eller registreret revisor ved udøvelsen af sin virksomhed har tilsidesat de pligter, som stillingen medfører. Disciplinærnævnene skal ved deres virksomhed sanktionere revisorer, der ved udøvelsen af sin virksomhed har tilsidesat de pligter, som stillingen medfører. Herved bidrager nævnene indirekte til at fastlægge rammerne for god revisorskik. De behandler imidlertid ikke de erstatningsretlige spørgsmål, ligesom klager over revisors vederlag samt kollegiale sager heller ikke behandles af nævnene.

Der er direkte klageadgang til disciplinærnævnene. Alle, der har en retlig interesse i det forhold klagen angår, kan indbringe en sag for nævnet. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, Finanstilsynet, skatteministeren, anklagemyndigheden eller revisorforeningerne kan indbringe sager for nævnene, uanset om de pågældende har en retlig interesse i sagen.

En statsautoriseret eller registreret revisor, der ved udøvelsen af sin virksomhed tilsidesætter de pligter, som stillingen medfører, kan af disciplinærnævnene tildeles en advarsel eller pålægges en bøde på maksimalt 200.000 kr.

Hvis der påhviler den revisionsvirksomhed, hvori den pågældende revisor er indehaver eller ansat, et medansvar for tilsidesættelsen af de pligter, som stillingen medfører, kan revisionsvirksomheden pålægges en advarsel eller en bøde på maksimalt 500.000 kr. Revisionsvirksomheden kan dog kun pålægges sanktioner, hvis virksomheden er inddraget som part i en klagesag for disciplinærnævnene eller Revisornævnet.

Disciplinærnævnene kan ikke frakende en revisor autorisationen/registreringen. Enhver form for frakendelse - helt eller delvist - skal behandles i Revisornævnet. Disciplinærnævnene skal henvise enhver sag, hvor det kan blive aktuelt at bringe rettighedsfrakendelse i anvendelse, til Revisornævnet. Dette skal ske med en begrundet redegørelse, der bør være udførlig. Det er således disciplinærnævnenes opgave at klarlægge sagens faktiske omstændigheder og herunder foretage eventuelle tekniske undersøgelser.

2. Revisornævnet

Revisornævnet skal behandle sager, som har været behandlet i et af disciplinærnævnene, og som er blevet indbragt for Revisornævnet af sagens parter eller af en af de særligt berettigede myndigheder eller organisationer. Endvidere skal Revisornævnet behandle sager, som er henvist til nævnet på grund af muligheden for rettighedsfrakendelse. Revisornævnets afgørelse kan indbringes for domstolene.

Revisornævnet behandler ligesom disciplinærnævnene heller ikke de erstatningsretlige spørgsmål.

Revisornævnet kan pålægge indklagede samme sanktioner som disciplinærnævnene og har derudover mulighed for på tid fra 6 måneder til 5 år eller indtil videre at frakende en statsautoriseret revisor beskikkelsen eller fratage en registreret revisor retten til at være optaget i Revisorregisteret. Betingelsen herfor er, at den statsautoriserede eller registrerede revisor ved udøvelsen af sin virksomhed har gjort sig skyldig i grov eller oftere gentagen forsømmelse, og der således er grund til at antage, at den pågældende ikke fremtidig vil drive revisorvirksomhed på forsvarlig måde.

Endvidere kan Revisornævnet under de samme betingelser begrænse revisors ret til at udøve lovpligtig revision. En revisors adgang til at udøve lovpligtig revision kan f.eks. begrænses til kun at omfatte anpartsselskaber, selskaber under en vis størrelsesgrænse eller selskaber, der ikke er børsnoterede. Tilsvarende vil revisor kunne afskæres retten til at foretage revision af bank- eller sparekasseregnskaber.

D. Kapitalkrav/ansvarsforsikring

I lovgivningen har man ønsket at betrygge revisorers klienter ved at indsætte krav om, at revisorer skal tegne en ansvarsforsikring og en garanti som en betingelse for at de kan udøve virksomhed som statsautoriseret eller registreret revisor.

Revisorer har pligt til at have en ansvarsforsikring, der dækker et beløb på 2 mio. kr., samt derudover at stille en garanti på 500.000 kr.

Ansvarsforsikringen skal dække de simpelt uagtsomme handlinger eller undladelser. Garantien skal dække også groft uagtsomme og forsætlige handlinger fra revisors side - i praksis med undtagelse af de handlinger eller undladelser, der er dækket af ansvarsforsikringen.

Tegningen af både ansvarsforsikring og garanti skal registreres hos Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, der således kontrollerer, at der er stillet sikkerhed, og at minimumsbetingelserne herfor er opfyldt.

I medfør af § 1, stk. 2, nr. 6, 2. pkt., i både lov om statsautoriserede revisorer og lov om registrerede revisorer har Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, senest ved bekendtgørelse nr. 910 af 1. december 1995 om statsautoriserede og registrerede revisoreres sikkerhedsstillelse, fastsat regler om revisoreres sikkerhedsstillelse. Sikkerhedsstillelsesbekendtgørelsen, trådte i kraft den 8. december 1995 og afløste bekendtgørelse nr. 767 af 22. august 1994 om statsautoriserede revisorer og registrerede revisoreres sikkerhedsstillelse med senere ændringer.

3.4.9. Advokater

A. Rådgivningsopgaver

Advokater rådgiver først og fremmest om juridiske problemstillinger. Det kan være alt fra hjælp til udarbejdelse af kontrakter (skøder, testamenter, egentlig berigtigelse af ejendomshandler, skatterådgivning m.v.) til at føre en sag ved domstolene på en klients vegne.

Da imidlertid både udformningen af kontrakter og førelse af retssager kan have betydelige økonomiske konsekvenser for advokatens klienter, vil fejl i en advokats rådgivning om juridiske problemstillinger også kunne få økonomiske konsekvenser.

B. Regulering

B.1. Lovgivning

Lovregler for advokatvirksomhed findes i retsplejelovens 6. afsnit.

Advokatvirksomhed skal udøves i overensstemmelse med god advokatskik. Retten til at udøve advokatvirksomhed kan bortfalde eller frakendes under visse betingelser.

Advokater er automatisk medlemmer af Advokatsamfundet. Samfundets vedtægt skal godkendes af justitsministeren. Advokatrådet, som er Advokatsamfundets bestyrelse, fører tilsyn med advokater og advokatfuldmægtige. Advokatsamfundet har oprettet Advokatnævnet, som behandler disciplinærsager.

B.2. Etiske regler

Der er ikke udarbejdet særlige etiske regler for advokaters rådgivning, men reglerne om god advokatskik indeholder etiske regler.

B.3. Brancheregulering

Advokater skal udøve deres virksomhed i overensstemmelse med god advokatskik. Denne standard, som er fastsat i retsplejelovens § 126, udfyldes gennem Advokatnævnets praksis og af Advokatrådets "Regler om god advokatskik" af 30. maj 1991 med senere ændringer.

Klager over en advokat kan indbringes for Advokatnævnet, som er et uafhængigt organ. Klageberettigede er Advokatrådet og andre, som har en retlig interesse. Advokatnævnet er uafhængig af Advokatrådet.

Advokatmyndighederne påser, at "god advokatskik" overholdes.

I henhold til Advokatrådets vedtagne normer for køberrådgivning i forbindelse med ejendomshandler er advokaten endvidere forpligtet til at rådgive specielt om konsekvenserne, herunder de skattemæssige, af et foreliggende finansieringsforslag og om mulighederne for valg af en anden finansiering, jf. § 18, stk. 2, i lov om omsætning af fast ejendom. Advokaten har således, når en slussseddel forelægges denne og indeholder et finansieringsforslag, til opgave at påpege over for køberen, såfremt en anden finansiering er mere fordelagtig.

C. Retspraksis/ankenævn

Ansvar for rådgivning om komplicerede retsforhold vil også blive bedømt i forhold til hvilken arbejdsindsats, man kan forvente af advokaten for at undersøge et givent juridisk problem, da der naturligvis også må tages hensyn til sagens størrelse og hvilke omkostninger, klienten er parat til at ofre for at få problemet undersøgt.

Der kan derfor ikke stilles krav om, at advokaten skal foretage en større retsvidenskabelig undersøgelse i en hvilken som helst sag, da dette ofte vil være uforeneligt med klientens interesser og mulighed for at honorere arbejdsindsatsen.

Erstatningsansvar

Erstatningsansvaret har særligt haft relevans inden for skatteret, idet den komplicerede skattelovgivning medfører, at juridiske konstruktioner, der ser logiske ud, kan have skattemæssige konsekvenser, der gør, at en anden fremgangsmåde vil være mere hensigtsmæssig.

Et par eksempler fra retspraksis vil belyse problemerne:

I Østre Landsrets utrykte dom, som omtalt i *Advokaten* 1982, side 17, blev en advokat kendt erstatningsansvarlig for *undladt skattetænkning*. En advokat skulle i forbindelse med en separation bistå to ægtefæller, som ejede en landbrugsejendom. Da ingen af dem ønskede at beholde ejendommen, skulle denne sælges, hvilket advokaten drog omsorg for.

Salget fandt sted *før* separationen. Salget gav en fortjeneste, der udløste særlig indkomstskat. Efterfølgende blev parterne opmærksomme på, at de ville have fået et dobbelt personfradrag i den særlige indkomstskat, som salget udløste, såfremt salget først havde fundet sted *efter* separationen. Dette fremgik af den daværende lov om særlig indkomstskat § 7 a.

I Østre Landsrets dom blev advokaten kendt erstatningsansvarlig med den begrundelse, at han havde haft "rimelige muligheder for at tilvejebringe de fornødne *formaliteter* for at undgå skattepligt".

Dommen, der gav anledning til meget stærk kritik, *kan* læses således, at advokaten selvstændigt har pligt til at jonglere med skattelovgivningen for at opnå den gunstigst mulige position for klienterne, uanset om den fremgangsmåde, som advokaten konkret valgte, ikke i sig selv kan siges på nogen måde at have været uagtsom.

Sagen, der var startet i byretten, blev ikke indbragt for Højesteret. Højesteret må imidlertid nok anses for at have taget en vis afstand fra landsrettens dom ved en senere sag.

UfR 1985.489 H:

I denne sag havde en advokat rådgivet arvingerne i et dødsbo, 2 søstre, A og B. Den ene af søstre, A, skulle overtage en landbrugsejendom, der var en del af dødsboet. Advokaten udfærdigede skødet til A og forestod i øvrigt bobehandlingen på normal vis.

En senere beregning foretaget af en statsautoriseret revisor viste, at der kunne have været sparet et betydeligt beløb i skat, såfremt advokaten i stedet for at overdrage ejendommen til A, der skulle være ejer af den, havde ladet A og B succedere, dvs. indtræde i afdødes skattemæssige stilling, og først gennemført salget senere.

Dette forudsatte imidlertid, at den søster, B, der ikke skulle have ejendommen endeligt, alligevel ville blive ejer af den i en periode. Dette ejerskab ville således kun være bragt i stand af skattemæssige grunde.

Såvel landsretten som Højesteret frifandt advokaten. Landsretten lagde vægt på, at det ved valget af beskatningsform stod klart, at det var den ene af søstre, A, og ikke dem begge, der skulle være endelig ejer. Et forudgående udlæg af halvdelen af ejendommen til den anden søster, B, ville således alene være begrundet i skattemæssige overvejelser.

Landsrettens dom kan formentlig tages til indtægt for, at advokaten ikke bør være forpligtet til at foreslå "kunstige" transaktioner uden forbindelse med det resultat, der ønskes, når disse alene er begrundet i ønsket om at spare skat.

Højesteret frifandt advokaten med den begrundelse, at den af revisoren anviste fremgangsmåde ikke kunne udledes ved en læsning af reglerne i kildeskatteloven om beskatning af dødsboer og reglerne i lov om særlig indkomstskat, og at fremgangsmåden heller ikke var almindeligt kendt på tidspunktet.

Advokatrådet blev i begge de ovennævnte sager spurgt om omfanget af en advokats pligter til rådgivning om skattemæssige spørgsmål. I begge sager udtalte Advokatrådet, at advokaten havde selvstændig pligt til at rådgive om skattemæssige forhold, herunder også til på eget initiativ at undersøge de skattemæssige konsekvenser af en påtænkt handle måde.

Advokatrådet har i Advokaten 1992, side 218-220, tilkendegivet, at kravene til advokatens skatterådgivning ikke kan fastlægges generelt, men må afhænge af indholdet af det opdrag, advokaten har fået af klienten. Når dette opdrag er defineret, bør advokaten rådgive om de almindeligt kendte og anerkendte skatteretlige regler og løsningsmodeller, som naturligt falder inden for opdraget.

Advokatrådet synes således her at have taget hensyn til Højesterets dom i UfR 1985.489 H.

Sammenfattende må man herefter antage, at advokaten afhængig af opgavens karakter har en almindelig pligt til selvstændig skatterådgivning. I overensstemmelse med Advokatrådets førnævnte udtalelse må man også antage, at advokaten skal påvise almindelig kendte og anerkendte løsningsmodeller på en konkret opgave, der måtte være skattemæssigt mere fordelagtig end andre sådanne. Derimod har advokaten formentlig ikke nogen pligt til at foreslå transaktioner, der reelt er uden indhold og kun har til formål at opnå skattebesparelser. Der må herved også tages hensyn til den ikke uvæsentlige risiko for, at sådanne løsninger tilsidesættes af skattemyndighederne som omgåelse og i yderste konsekvens medfører bødeansvar.

De synspunkter, som er gengivet om skatterådgivning, vil antagelig også finde anvendelse på anden rådgivning om retlig komplicerede forhold.

Derimod må udgangspunktet være, at der ifaldes et ansvar - uanset advokatens individuelle faglige forudsætninger - såfremt der ikke rådgives korrekt om almindelige ukomplicerede spørgsmål, mens dette ikke vil være tilfældet ved meget tvivlsomme spørgsmål. Har advokaten udtrykkeligt tilkendegivet at være specialist, og rådgives der inden for specialet, skærpes ansvaret.

Disciplinæransvar

Klager over en advokat kan indbringes for Advokatnævnet. Klageberettigede er Advokatrådet og andre, som har en retlig interesse i sagen.

Nævnet, som består af tre dommere (formand og næstformænd) og 15 andre medlemmer, er oprettet af Advokatsamfundet.

Finder Advokatnævnet, at en advokat har tilsidesat sine pligter, kan nævnet give vedkommende advokat en advarsel/irettesættelse eller en bøde på op til 200.000 kr. I særligt grove tilfælde kan advokaten frakendes retten til at drive advokatvirksomhed helt eller delvist i en periode fra 6 måneder og op til 5 år eller indtil videre.

I øvrigt kan nævnet pålægge advokaten tvangsbøder eller fratage advokaten en konkret sag og overgive sagen til en anden advokat, der er godkendt af klienten.

Advokatnævnets afgørelser kan af advokaten indbringes for domstolene, såfremt advokaten er fundet skyldig i overtrædelse af god advokatskik.

D. Kapitalkrav/ansvarsforsikring

Advokater har pligt til at have en ansvarsforsikring, og p.t. skal denne dække mindst et beløb på 1.223.000 kr. (indeksreguleret). Hvis en advokat gør sig skyldig i grov uagtsomhed eller handler forsætligt, kan forsikringsselskabet nægte at dække skaden.

I så fald kan henvendelse rettes til Det danske Advokatsamfunds Erstatningsfond, der er oprettet frivilligt af Det danske Advokatsamfund og finansieres ved bidrag fra Advokatsamfundets medlemmer. Erstatning fra fonden betales efter et frit skøn. Det er dog en forudsætning for at opnå erstatning, at den erstatningssøgende forud for kravets anmeldelse har søgt tabet dækket ved en udtømmende retsforfølgning mod advokaten.

Fonden er delt i en A- og en B-afdeling. A-afdelingen kan erstatte tab, som en advokats klient har lidt ved, at advokaten eller dennes personale

uretmæssigt har forbrugt betroede midler. Det er normal praksis, at fonden dækker det fulde tab i sådanne situationer. Renter dækkes dog normalt ikke.

B-afdelingen kan erstatte tab ved en advokats eller dennes personales forsømmelse eller andet ansvarspådragende forhold, som falder uden for A-afdelingens virke. Denne afdeling vil kunne dække tab, som af den ene eller anden grund ikke dækkes af advokatens ansvarsforsikring. Erstatningen kan ikke overstige minimum på ansvarsforsikringen.

Der tages ved bedømmelsen af, om erstatning skal ydes bl.a. hensyn til arten af det foreliggende forhold, skadelidtes eventuelle egen skyld og skadelidtes alder, stilling og økonomi.

3.4.10. Øvrige

A. Rådgivningsopgaver

Som nævnt i indledningen til dette afsnit ydes der økonomisk rådgivning af en lang række erhverv eller brancher, som ikke kommer ind under de traditionelle meget regulerede erhverv som pengeinstitutter, forsikringsselskaber, advokater m.v.

Som eksempler kan nævnes:

- Landbrugets Rådgivningscenter
- Ingeniører og arkitekter
- Energikonsulenter
- Edb-rådgivning
- Fagforbund, arbejdsløsheds-kasser og arbejdsformidling
- Myndigheders vejledningspligt
- Rådgivning inden for sundhedssektoren
- Private rådgivningsfirmaer

Som det fremgår blot af denne liste, drejer det sig om meget forskelligartede rådgivningsopgaver. For de første 4 brancher er der således i meget vidt omfang tale om rådgivning om tekniske løsninger, som får forskellige økonomiske konsekvenser, hvis rådet ikke har været tilstrækkelig godt.

For fagforbund, arbejdsløsheds-kasser og arbejdsformidling kan der være tale om rådgivning om alt fra afskedigelsessager og pensionsspørgsmål til skattespørgsmål og aktiveringsforløb.

Myndigheders vejledning er måske endnu mere forskelligartet, idet det stort set kan dreje sig om hvad som helst. Myndigheder kan blive erstatningspligtige for fejl begået af ansatte, hvad enten der foreligger en egentlig vejledningspligt eller ej. Imidlertid må det anses som en skærpende faktor, hvis en vejledning har været fejlagtig eller mangelfuld, hvis der foreligger en egentlig vejledningspligt.

Endelig er der virksomheder, hvor der i mange tilfælde kan drages paralleller til den rådgivning, der ydes i pengeinstitutter og forsikringsselskaber, da det ofte drejer sig om hjælp i klagesager mod disse.

B. Regulering

Nogle af ovennævnte brancher er undergivet regulering, men ikke en regulering der tager særlig højde for den økonomiske rådgivning, som også gives. Fælles for rådgivningen er imidlertid, at der kan være tale om nok så vidtgående økonomiske konsekvenser for den enkelte. Imidlertid vil der ofte være tale om rådgivning, hvor rådet måske nok har medført et konstateret tab, men hvor der ikke foreligger adækvans.

F.eks. vil en rådgivning fra en landbrugskonsulent om at udvide en svinestald med henblik på en merindtjening ved højere produktion ikke kunne lægges til last, hvis svineeksporten pludselig rammes på grund af svinepest i Danmark, og priserne derfor rasler ned.

I det omfang der foreligger påviselige fejl, som har medført et konstateret tab, vil de almindelige erstatningsregler finde anvendelse.

C. Retspraksis/ankenævn

Der findes ikke specielle klagenævn for de oven for omhandlede brancher. Ifølge bekendtgørelse om Forbrugerklagenævnets virksomhedsområde undtages fast ejendom samt arbejds- og tjenesteydelser vedrørende samme samt ydelser vedrørende pengevæsen og forsikringer. Forbrugerklagenævnet har dog i enkelte tilfælde behandlet klager over et privat rådgivningsfirma.

Her kan nævnes:

Forbrugerklagenævnets kendelse af 22. juli 1997:

Sagen drejede sig om rådgivning fra et privat rådgivningsfirma i forbindelse med en sag om godtgørelse for varigt mén efter en trafikulykke.

Klageren var kommet til skade som passager i en taxa. Der skulle udbetales erstatning både fra taxa's forsikringsselskab F og fra en privat ulykkesforsikring. Problemet kom til at dreje sig om det private rådgivningsfirmas rådgivning om at indbringe sagen mod F til Arbejdsskadestyrelsen. Herved bortfaldt F's tilbud om en godtgørelse svarende til en ménprocent på 8 pct. Rådgivningen fandt sted efter indhentet speciallægeerklæring, hvori ménprocenten på 8 pct. beskrives som en velvillig bedømmelse. Samtidig havde også lægekonsulenten i sagen om den private ulykkesforsikring anslået ménprocenten til 8 pct.

I Arbejdsskadestyrelsen blev ménprocenten herefter fastsat til 5 pct., hvilket medførte, at klageren fik mindre erstatning.

Forbrugerklagenævnet kom på denne baggrund frem til, at det private rådgivningsfirma ikke burde have tilrådt klageren at forelægge sagen for Arbejdsskadestyrelsen og derfor burde betale klageren honoraret tilbage samt den manglende erstatning svarende til 3 pct. i méngrad til F.

Retspraksis er omfattende, men på grund af de forskelligartede sager er det vanskeligt at fremhæve enkelte områder.

Retspraksis indikerer dog, at disse virksomheder ifalder et professionsansvar på linie med de øvrige rådgivere, jf. nedennævnte domme om Arbejdsløshedskassers og fagforeningers erstatningsansvar for urigtig rådgivning:

UfR 1991.903 H:

En af et fagforbund ansat sagsbehandler havde – efter oplysning om, at et medlem A, der søgte vejledning om, hvorvidt hun kunne få efterløn, fik delpension - besvaret et spørgsmål, om hun roligt kunne opsig sin stilling, bekræftende. Det viste sig senere, at A foruden delpension fik førtidspension, hvilket medførte, at A hverken var berettiget til delpension eller til efterløn. A tillagdes erstatning for det tab, hun havde lidt ved at opsig sin stilling.

UfR 1995.84 Ø:

En sygeplejerske S, der i nogle år havde arbejdet på deltid, spurgte sin arbejdsløshedskasse A, om hun kunne oppebære fuldtidsefterløn, hvis hun, inden hun fyldte 67 år, tog fuldtidsarbejde i en periode. Dette var ikke muligt, fordi S ikke inden hun fyldte 67 år kunne opfylde lovens krav om 5 års fuldtidsforsikring. A's svar måtte imidlertid forstås sådan, at det gav S en berettiget forventning om, at hun ved at tage fuldtidsarbejde i mindst 6 måneder kunne overgå til fuldtidsefterløn, før hun fyldte 67 år. I tillid til svaret påtog S sig arbejde på fuld tid og søgte derpå efterløn, idet hun samtidig opsagde sin stilling. A blev dømt til at erstatte S det økonomiske tab i forhold til den situation, hun havde planlagt med fuldtidsefterløn fra det tidspunkt, hvor hun fratrådte efter sin opsigelse. Da A havde valgt at informere S om de muligheder, netop hun havde for at overgå til fuldtidsefterløn, fandtes det uden betydning, at det var en arbejdsløshedskasse, som blev pålagt ansvaret. S havde ikke udvist egen skyld ved i tillid til A's oplysninger at have opsagt sin stilling før endelig tilsagn om fuldtidsefterløn eller ved ikke gennem A's udsendte generelle informationsmateriale om de ikke ganske ukomplicerede regler om efterløn at have opdaget, at hun ikke havde mulighed for at opnå fuldtidsefterløn.

UfR 1996.1288 Ø:

Forud for den ledige L's beslutning om at ansøge om iværksættelse var hun af en ansat F på et arbejdsformidlingskontor blevet fejlrådgivet om sin retsstilling efter arbejdstilbudsloven - der administreres af arbejdsformidlingen - og efter arbejdsløshedsforsikringsloven - der administreres af arbejdsløshedskasserne: F havde givet hende den forkerte oplysning, at hun kunne vende tilbage til arbejdsløshedsdagpenge, hvis hun opgav den virksomhed, hun ville påbegynde med iværksættelse. Det blev lagt til grund, at F ikke havde opfordret L til at søge nærmere rådgivning hos A-kassen om sin ret til dagpenge, at han havde været klar over, at L søgte vejledning for at få et grundlag for at vælge mellem et arbejdstilbud og iværksættelse, samt at L i tillid til vejledningen havde valgt at søge iværksættelse. Selv om rådgivningen vedrørte et kompliceret samspil mellem flere regelsæt, var Arbejdsformidlingen erstatningsansvarlig for det tab, der var påført L, og som udgjorde det dagpengebeløb, hun ikke havde kunnet få i de 16 uger, der var forløbet fra hendes ophør med iværksættelsesvirksomheden, til hun kom i arbejde igen.

D. Kapitalkrav/ansvarsforsikring

Der findes på enkelte områder krav om tvungen forsikring, f.eks. for de bygningssagkyndige som skal udarbejde tilstandsrapporter. Der er her tale om udførelsen af en bestemt funktion. For branchen som sådan er der derimod ikke krav om forsikring.

Kapitel 4 - EU-ret og fremmed ret

4.1 Indledning

Udvalget har undersøgt, om der i EU er generelle regler om rådgivning. Endvidere har udvalget undersøgt, om der skulle findes generelle eller specielle regler for ansvar for økonomisk rådgivning. Samtidig er det undersøgt, hvilke klagemuligheder forbrugere har over for dårlig rådgivning, samt om der stilles kapitalkrav eller krav om ansvarsforsikring for økonomiske rådgivere i Sverige, Norge, Frankrig, UK, Holland og Tyskland.

4.2. Resultatet af undersøgelserne

Generelt bygger erstatningsretten i de undersøgte lande på den almindelige culpa-regel, som vi kender fra dansk ret. I et vist omfang er culpaansvaret skærpet i forbindelse med rådgivning i lighed med det danske professionsansvar. I ingen af landene eller i EU kendes til godtgørelse i form af *erstatning eller godtgørelse* uden tab. Der er heller ikke eksempler på regler, der indeholder et objektivt ansvar for erhvervsdrivende, der udøver rådgivningsvirksomhed.

De traditionelle brancher, som udøver økonomisk rådgivning - pengeinstitutter, forsikringsselskaber, advokater, revisorer - er i alle lande detaljeret reguleret. Imidlertid er hvervet som *økonomisk rådgiver* ingen steder beskyttet eller begrænset.

I alle de undersøgte lande er der mulighed for at anlægge erstatningssag ved domstolene. Derimod er det meget forskelligt, hvad der findes af klagemuligheder uden for domstolssystemet. For liberale erhverv findes i flere lande disciplinære sanktioner, mens et klagenævssystem ikke er kendt uden for de nordiske lande. Bortset fra i England, hvor man har et ombudsmandssystem, som fungerer på stort set samme måde.

For særlige brancher f.eks. advokater og revisorer er der typisk lovkrav om ansvarsforsikring.

Hverken i retsregler eller i handlingsplaner m.v., der er udstedt eller udarbejdet af EU, har udvalget konstateret regler om rådgiveransvar.

4.3. EU-ret

4.3.1. Ingen generelle EU-regler om rådgivning

Der er ikke vedtaget generelle regler om rådgivning. Kommissionen foreslog på et tidspunkt et direktivforslag om tjenesteydelsesansvar. Forslaget omfattede kun materielle skader på personer og løsøre. Kommissionen trak senere sit forslag tilbage.

EU-direktiverne og Europa-Kommissionens forslag, der ligger til grund for nogle af de regler, der har været drøftet i udvalget, bygger dels på reglerne om fri udveksling af tjenesteydelser, dels på reglerne om gennemførelsen af Det Indre Marked. Et direktiv forpligter medlemslandene til at gennemføre en ensartet lovgivning. Medlemslandene kan dog selv vælge, hvorledes de vil gennemføre reglerne.

De direktiver, der er vedtaget for at beskytte forbrugerne i EU, er vedtaget som såkaldt "Indre Markedsdirektiver". Det vil sige, at direktiverne

skal skabe en ensartet lovgivning i medlemslandene. Normalt betyder et "Indre Markedsdirektiv", at et medlemsland skal gennemføre reglerne i direktivet, og at medlemslandet ikke kan indføre strengere regler. Når det gælder direktiver til beskyttelse af forbrugerne, har medlemslandene dog mulighed for at indføre strengere regler.

I Maastricht-Traktaten fra 1994 blev indsat en ny bestemmelse om forbrugerbeskyttelse (artikel 129 A). Denne bestemmelse er blevet revideret i Amsterdam-Traktaten. Princippet i bestemmelsen er, at forbrugernes interesser skal sikres på et højt forbrugerbeskyttelsesniveau. Medlemslandene kan opretholde eller indføre strengere beskyttelsesforanstaltninger - i overensstemmelse med Traktatens almindelige regler - på de områder, der er omfattet af bestemmelsen.

4.3.2. Hvilken lovgivning gælder for forbrugeraftaler

Det er som udgangspunkt lovgivningen i forbrugerens hjemland, der finder anvendelse på aftaler, som en forbruger indgår med udbydere af tjenesteydelser. Det gælder, uanset om udbyderen er hjemmehørende i samme land som forbrugeren, eller om tjenesteydelsen udbydes fra et andet medlemsland. Der vil normalt ikke opstå spørgsmål om, hvilke regler der gælder i de tilfælde, hvor en dansk forbruger køber tjenesteydelser, der udbydes i Danmark af en udenlandsk udbyder.

Hvis en dansk forbruger i udlandet køber en tjenesteydelse, er det som udgangspunkt lovgivningen i udbyderens land, der gælder, herunder reglerne om forbrugerens klagemuligheder, jf. i øvrigt art. 5 i konventionen om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser (80/934/EØF).

Som udgangspunkt kan det aftales mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, at en bestemt aftale skal være omfattet af lovgivningen i et andet land, end der hvor forbrugeren bor. En sådan aftale betegnes en lovvalgsaftale. Herved kan den beskyttelse, som forbrugeren normalt har, fraviges. Det er f.eks. tilfældet med forsikringsaftaler. Hvis lovgivningen i forbrugerens hjemland forbyder, at aftaler til beskyttelse af forbrugerne fraviges på en måde, der betyder, at forbrugeren får en dårligere retsstilling, betegnes reglerne som præceptive (ufravigelige).

Efter §§ 256 og 256 a, i lov om forsikringsvirksomhed skal et forsikringsselskab oplyse kunderne om, hvilket lands lovgivning der gælder for aftalen.

4.3.3. Særlige regler som led i den almindelige forbrugerbeskyttelse

4.3.3.1. Indledning

Direktiverne om forbrugerbeskyttelse omfatter både direktiver om generelle spørgsmål om forbrugerbeskyttelse og direktiver om bestemte emner. Begge typer direktiver tager udgangspunkt i, at forbrugerne skal have de oplysninger, der er nødvendige for, at de kan bedømme en vare eller tjenesteydelse.

4.3.3.2. Generelle direktiver

Som generelle direktiver om forbrugerbeskyttelse, der er særlig relevante i forbindelse med rådgivning, kan nævnes direktiverne om:

- Urimelige kontraktvilkår (93/13/EØF)
- Vildledende og sammenlignende reklame (84/450/EØF og 97/55/EØF)
- Dørsalgsdirektivet (85/577/EØF)

Disse direktiver er - eller vil blive - indarbejdet i den danske lovgivning.

Denne gruppe omfatter også direktiv 97/7/EØF om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler vedrørende fjernsalg. Dette direktiv omfatter imidlertid ikke fjernsalg af finansielle tjenesteydelser. Kommissionen har den 14. oktober 1998 vedtaget et særskilt direktiv om fjernsalg af finansielle tjenesteydelser. Forslaget omfatter alene aftaler, der indgås ved brug af elektronisk kommunikation, dvs. hvor parterne ikke er tilstede samtidigt.

4.3.3.3. Direktiver om bestemte emner

Direktiver om bestemte emner er kun i begrænset udstrækning relevante for udvalgets arbejde, og er derfor ikke drøftet nærmere. Direktivet om kreditaftaler er dog blevet berørt, da dette direktiv fastsætter en række oplysninger om bl.a. aftalens løbetid og rentevilkår, jf. **afsnit 3.4.3**, som låntagere skal modtage.

Den 19. maj 1998 blev direktiv 98/27/EØF vedtaget. Direktivet giver medlemslandene mulighed for at udpege visse forbrugerorganisationer og give disse søgsmålskompetence ved anlæggelse af sag om forbud mod bestemte handlinger til beskyttelse af forbrugernes interesser. Da direktivet ikke vedrører privatpersoners klagemulighed, og da klagemuligheden kun gælder for bestemte direktiver, har udvalget ikke drøftet dette direktiv nærmere.

4.3.4. Særlige regler inden for den finansielle sektor

4.3.4.1. Fælles regler for de finansielle direktiver

Direktiverne inden for den finansielle sektor har til formål at skabe fri udveksling af tjenesteydelser, dvs. at gøre det muligt for en finansiell virksomhed at sælge dens produkter i andre medlemslande. Virksomhed i et andet medlemsland kan drives enten ved at præstere tjenesteydelser i disse lande eller ved at etablere sig f.eks. med en filial.

For at opnå dette harmoniserer direktiverne først og fremmest betingelserne for at drive virksomhed som kreditinstitut, investeringsservicevirksomhed, investeringsforening eller forsikringsselskab. Direktiverne stiller krav til de nationale myndigheder og dermed til

virksomhederne, f.eks. krav til virksomhedernes organisation, regnskabsaflæggelse, kapital og tilsynsmyndighedernes arbejde og samarbejde.

Direktiverne inden for den finansielle sektor omfatter forskellige typer virksomhed, f.eks. kreditinstitutter og forsikringsvirksomhed. Der er kun få direktiver eller forslag, der omfatter flere dele af den finansielle sektor. Direktiverne indeholder i nogle tilfælde emner, som tager udgangspunkt i forholdet mellem de finansielle virksomheder og forbrugerne.

Der er i nogle direktiver regler om, at der skal gives bestemte oplysninger til forbrugerne. Det gælder f.eks.:

- Ved indgåelse af bestemte typer aftaler, f.eks. kreditaftaler (87/102/EØF)
- Om dækningen gennem indskyder- og investorgarantiordninger (direktiverne 94/19/EØF og 97/7/EØF)

Særligt på forsikringsområdet er der en lang række regler, som fastsætter specifikke krav til beskyttelsen af forbrugerne.

I det følgende omtales nogle direktiver, hvor der er bestemmelser, der omtaler eller berører forholdet mellem udbyderen og en forbruger, og som indeholder krav til de oplysninger, der skal gives i forbindelse med bestemte typer aftaler og dermed den rådgivning, som skal tilbydes fra udbyders side.

4.3.4.2. Kreditinstitutter m.v.

Efter direktiverne om indskyder- og investorgarantiordninger skal kunderne underrettes om indholdet af den dækning, der ydes af den ordning, som kreditinstitutter m.v. er medlem af.

Ved udlån skal kunderne mindst have de oplysninger, der kræves efter direktivet om kreditaftaler.

4.3.4.3. Investeringservicevirksomheder

I investeringsservicedirektivet (93/22/EØF) kræves i art. 11, at medlemsstaterne udarbejder regler for god forretningsskik. Principperne heri skal sikre, at investeringsselskaberne:

- I udøvelsen af deres virksomhed handler loyalt og korrekt i deres kunders bedste interesse og under hensyn til markedets integritet
- I deres kunders bedste interesse og under hensyn til markedets integritet udfører deres handler med den kompetence, omhu og hurtighed, der er nødvendig
- Har og effektivt anvender de ressourcer og fremgangsmåder, der er nødvendige for den rette gennemførelse af deres virksomhed
- Udbeder sig oplysninger hos deres kunder om deres finansielle stilling, investeringserfaring og målsætninger, som er relevante for de ønskede tjenesteydelser
- På passende vis meddeler relevante oplysninger i deres kundecontrakter
- Bestræber sig for, at der ikke opstår interessekonflikter, og når sådanne ikke kan undgås, sørger for, at deres kunder behandles korrekt
- Overholder de gældende bestemmelser for udøvelsen af deres virksomhed, således at kundernes interesser og markedets integritet fremmes bedst muligt

Disse principper er indarbejdet i værdipapirhandelsloven, jf. **afsnit 3.4.4.**

4.3.4.4. Forsikringsdirektiverne

4.3.4.4.1. Indledning

I forsikringsdirektiverne findes en række bestemmelser, der har til formål at harmonisere forholdet mellem forsikringsselskaberne og forsikringstagerne. Disse regler er mere detaljerede end i de andre direktiver inden for den finansielle sektor, på grund af at der forud for harmoniseringen var meget store forskelle mellem reglerne i de enkelte medlemslande. Det var derfor nødvendigt at medtage en række regler om forholdet mellem selskaberne og forsikringstagerne i direktiverne.

4.3.4.4.2. Tredje livsforsikringsdirektiv

Efter direktiv 92/96/EØF skal forsikringstageren have en række oplysninger. Oplysningerne skal være klart og præcist formuleret og affattet på et officielt sprog i den medlemsstat, hvor forpligtelsen består.

Inden aftalens indgåelse skal forsikringstageren have følgende oplysninger:

Forsikringsselskabet:

- Selskabets navn og juridiske form
- Angivelse af, i hvilken medlemsstat selskabets hjemsted er beliggende, og i givet fald i hvilken medlemsstat, det agentur eller den filial, med hvilken aftalen indgås, er beliggende
- Hovedsædets adresse samt i givet fald adressen på det agentur eller den filial, som aftalens indgås med

Almindelige oplysninger om forsikringsforpligtelsen:

- Definition af de enkelte garantier og optioner
- Forsikringsaftalens løbetid
- Betingelser for opsigelse af forsikringsaftalen
- Betingelser for indbetaling af præmier, herunder hvilken årrække
- Nærmere vilkår for beregning og tildeling af bonus

- Angivelse af tilbagekøbsværdi og fripoliceværdi og arten af de hertil knyttede garantier
- Betingelser for udøvelse af opsigelsesretten
- Generelle angivelser vedrørende den skatteordning, der gælder for den pågældende type police
- Bestemmelser vedrørende behandling af klager vedrørende aftalen fra forsikringstagerne, de sikrede eller de af aftalen begunstigede, herunder om der findes en klageinstans, uden at dette berører forsikringstagerens adgang til at anlægge retssag
- Den lovgivning, der skal gælde for aftalen, hvis parterne ikke kan vælge frit, eller når parterne frit kan vælge lovgivning, den lovgivning forsikringsselskabet foreslår

Oplysninger for visse typer policer:

- Oplysninger om præmier for de enkelte garantier, herunder for hovedforsikringen og supplerende garantier, når sådanne oplysninger vil være hensigtsmæssige
- Angivelse af anvendte referenceværdier i forsikringsaftaler tilknyttet investeringsfonde
- Angivelse af arten af de aktiver, forsikringsaftaler tilknyttet investeringsfonde er baseret på

Under forsikringsaftalens løbetid skal forsikringstageren have oplysning om:

- Enhver ændring af selskabets navn eller betegnelse, juridiske form eller af hovedsædets adresse og i givet fald af adressen på det agentur eller den filial, som aftalen er indgået med
- Oplysninger vedrørende ændringer i en række af de oplysninger, der er givet inden aftalens indgåelse

Disse regler er gennemført i Finanstilsynets bekendtgørelse nr. 609 af 14. juni 1995 om information fra forsikringsselskabet til forsikringstager ved indgåelse af en livsforsikringsaftale.

Efter 2. livsforsikringsdirektiv skal medlemslandene fastsætte en fortrydelsesret på mellem 14 og 30 dage. Reglerne om fortrydelsesret findes i Danmark i lov om forsikringsaftaler (§ 97 a om livsforsikringsaftaler) og i dørsalgsloven.

4.3.4.4.3. Tredje skadesforsikringsdirektiv

I direktiv 92/49/EØF stilles der krav om hvilke oplysninger, der skal gives til forsikringstagerne ved tegning af skadesforsikring. Dette er:

- Hvilken lovgivning, der skal gælde for aftalen, hvis parterne ikke kan vælge frit, eller når parterne frit kan vælge lovgivning, hvilken lovgivning forsikringsselskabet foreslår
- Bestemmelser vedrørende behandling af klager fra forsikringstagere vedrørende aftalen, herunder om der findes en klageinstans, uden at dette berører forsikringstagerens adgang til at anlægge retssag

Disse regler er gennemført i § 256 i lov om forsikringsvirksomhed. I tilfælde, hvor en skadesforsikringsaftale tilbydes i henhold til reglerne om fri etableringsret og fri udveksling af tjenesteydelser, er reglerne gennemført ved bekendtgørelse nr. 399 af 20. maj 1994.

De direktiver, der gælder for kreditinstitutter, investeringsservicevirksomheder og forsikringsselskaber indeholder en række krav til, hvilke oplysninger der skal gives. Direktiverne indeholder ikke nærmere regler om rådgivningens indhold, form m.m.

4.3.5. EU-regler om rådgivere

4.3.5.1. Generelle regler

Der er ingen generelle regler i EU om rådgiveransvar.

4.3.5.2. Regler for advokater og revisorer

Der er vedtaget direktiver om advokaters og revisorers uddannelse, opgaver og ret til at udøve virksomhed i andre EU-lande end det land, hvor de har fået deres bestalling. Disse direktiver indeholder ikke nærmere regler om den måde, som en advokat eller revisor konkret skal udføre sit hverv på i forhold til sin klient. Disse regler følger af de gældende regler i det land, hvor rådgivningen ydes.

4.3.5.3. Betegnelsen "økonomisk rådgiver"

Spørgsmålet har været rejst, om det var muligt at indføre en beskyttet titel som: *Økonomisk rådgiver*.

Efter reglerne om fri udveksling af tjenesteydelser og retten til at etablere sig i et andet medlemsland har en erhvervsdrivende ret til at benytte sit firmanavn m.m. fra sit hjemland. Hvis der i Danmark blev indført en beskyttet titel som "*økonomisk rådgiver*", skulle Danmark anerkende titler, prøver, eksaminer m.v. fra rådgivere i andre lande, som ville præstere tjenesteydelser eller nedsætte sig i Danmark. Det ville som udgangspunkt også gælde, hvis der blev fastsat regler om, at ordet "*rådgivning*" kun måtte benyttes, hvis bestemte kriterier var opfyldt, f.eks. at rådgiveren er uafhængig af udbyderne af de tjenesteydelser, der rådgives om.

4.3.5.4. Regler til beskyttelse af "almene hensyn"

Ufravigelige regler til beskyttelse af *almene hensyn* gælder for alle udbydere. Sådanne regler betegnes som præceptive. En udenlandsk udbyder har normalt ikke mulighed for at udbyde sine ydelser på andre vilkår end de vilkår, som gælder for nationale udbydere.

4.3.6. Bebudede initiativer

Kommissionen udsendte den 22. maj 1996 en grønbog "Finansielle Tjenesteydelser: Opfyldelse af forbrugernes forventninger" - KOM (96) 209. Grønbogen var et debatoplæg. Som opfølgning på grønbogen udsendte Kommissionen en meddelelse - "Finansielle Tjenesteydelser: Øget Forbrugertillid" - KOM (97) 309, som bl.a. omtaler eller bebuder forskellige initiativer, der berører nogle af de emner, der er drøftet i udvalget.

Fjernsalg af finansielle tjenesteydelser

Kommissionen har den 14. oktober 1998 vedtaget et direktiv om fjernsalg af finansielle tjenesteydelser.

Ikke-regulerede finansielle formidlere

Kommissionen vil i 1998 tage stilling til, om der skal fremlægges et direktivforslag. Et af spørgsmålene er, om ikke-regulerede rådgivere har tilstrækkelig kompetence og integritet til at give en *fornuftig rådgivning*.

Forsikringsmæglere

Kommissionen ville i begyndelsen af 1998 fremlægge et direktivforslag, der ajourfører det gældende direktiv. Der er ikke fremsat et sådant forslag.

En arbejdsgruppe under Finanstilsynet har i juni 1998 udarbejdet udkast til lovgivning om forsikringsmæglere, se **afsnit 3.4.7**.

Forbrugeroplysning og klagemuligheder

Kommissionen ønsker, at en dialog mellem virksomheder og forbrugere fører til *tilstrækkelige fremskridt*. Det skal især føre til, at oplysningerne til forbrugerne er klare og ikke kan misforstås. Er det ikke tilfældet ved udgangen af 1998, vil Kommissionen fremlægge forslag til et direktivforslag.

Nye betalingsmidler

Kommissionen har ajourført og udvidet en henstilling fra 1988 om minimumsansvarsnormer for forholdet mellem udstederne og indehaverne af betalingskort.

Forbrugerkredit

Kommissionen ville medio 1998 foreslå en revision af 1987-direktivet. Der er endnu ikke fremsat et sådant direktivforslag.

Forgældethed

Kommissionen overvejer, om der er behov for initiativer til at forebygge, at forbrugerne gældsætter sig *over evne*.

Hypoteklån/realkreditlån

Kommissionen ville i begyndelsen af 1998 tage stilling til, om der er behov for yderligere information m.m. om mulighederne for at optage realkreditlån i udlandet.

Kommissionen afventer fortsat afslutningen af forhandlingerne mellem erhvervsorganisationer og forbrugerorganisationer.

Tidsperspektiv

Hvis der fremsættes direktivforslag på de nævnte områder, vil disse formentlig tidligst kunne træde i kraft 3 år efter fremsættelsen.

4.4. Fremmed ret

4.4.1. Sverige og Norge

I Sverige og Norge er retstilstanden for aktørerne på det finansielle marked og andre udbydere af finansiell rådgivning meget lig den danske. Ligeledes følges stort set samme systemer, når det gælder fora for at indbringe klager og muligheden for at gøre disciplinæransvar gældende. På denne baggrund er det valgt at lave en samlet gennemgang for nævnte lande.

4.4.1.2. Rådgivning og rådgivere

Hverken i Sverige eller Norge foretages der nogen specifik afgrænsning af de forskellige kunder/klienter, som modtager de forskellige rådgivningsydelser. Der findes dog en række beskyttelsespræceptive regler, som kun relaterer sig til forbrugerne.

Derimod er rådgiveren, særligt inden for værdipapirhandel, underlagt en relativ streng informationspligt, og der stilles i denne forbindelse særligt krav til rådgiveren om at forhøre sig om kundens stilling m.m., såsom dennes økonomiske situation, erfaring m.v. Der foretages således en indirekte afgrænsning af rådgiverens forpligtelser afhængig af de enkelte kunders behov.

I Sverige kendes en særlig afgrænsning inden for forsikringsområdet. Her har Finansinspektionen ved forskellige forskrifter, bl.a. vedrørende ansvarsforsikring til mæglere, der formidler skadesforsikringer til erhvervsdrivende, trukket en grænse ved formidling til virksomheder på over eller under 10 ansatte. Begrundelsen herfor er forsikringsmæglernes behov for differentiering ved tegning af ansvarsforsikring.

Udover den type af rådgivere, der i Danmark typisk beskæftiger sig med finansiell rådgivning, har man i Norge tillige låne- og garantiformidlere og udlånsagenter. Låne- og garantiformidlerne skal registreres hos Kredittilsynet og stille sikkerhed for udøvelsen af hvervet. Udlånsagenter er derimod ikke underlagt sådanne krav, såfremt de ved deres virksomhed opfylder samtlige af følgende betingelser:

- Virksomheden består i at yde bistand med udfyldning og oversendelse af låne- og garantiansøgninger til indenlandske finansinstitutioner
- Godtgørelsen har form af et engangshonorar enten fra lånesøgeren eller fra finansinstitutionen
- Virksomheden har ingen opgørelsesfunktion, hverken ved udbetaling af lånet eller ved betaling af renter, afdrag eller garantiprovisioner

Det skal fremgå udtrykkeligt af markedsføringen, at det drejer sig om:

- *Enten* finansiel rådgivning/konsulentbistand. Det præciseres her, at finansielle rådgivere ikke kan annoncere med konkrete lånetilbud eller formidling af lån/garantier. Udlånsagenter skal udelukkende virke som vejledere ud fra deres kendskab til markedet og skal udelukkende betales af kunden. Kredittilsynet forudsætter derfor, at finansinstitutionerne ikke honorerer disse for indsendte låneansøgninger, da dette må anses som agentvirksomhed
- *Eller* agentvirksomhed for bestemte indenlandske finansinstitutioner. Agenterne må i givet fald kun give lånetilbud fra de finansinstitutioner med hvilke, de har en skriftlig aftale

Opfyldes samtlige af disse betingelser ikke, bliver udlånsagenten at betragte som låne- eller garantiformidler, uanset hvilken benævnelse rådgiveren måtte benytte for sit virke.

4.4.1.3. Retsgrundlag

Finansiel rådgivning er som i Danmark reguleret med bestemmelser i de enkelte love, som knytter sig til de forskellige brancher.

Hertil kommer en række myndighedsforskrifter i Sverige hovedsageligt udstedt af Finansinspektionen og i Norge af Kredittilsynet. Reglerne er som i Danmark bl.a. bygget op omkring "god skik"-princippet.

Derudover har de forskellige brancher vedtaget etiske regler for deres virke. Disse synes ikke at blive tillagt helt den samme betydning som i Danmark, men påberåbes dog som fortolkningsbidrag ved domstolene.

I Sverige stilles der i lovgivningen endvidere krav om, at forsikringsmæglere skal være *fritstående* og arbejde uafhængigt af forsikringsgiverens interesser. En forsikringsmægler må således ikke være ansat i et forsikringsselskab eller på anden måde være afhængig af et sådant.

I den svenske lov (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall, m.m., findes i § 1, en generel definition af begrebet rådgivningsvirksomhed. Bestemmelsen har oversat til dansk følgende ordlyd:

"Med rådgivningsvirksomhed anses i denne lov en virksomhed, der forretningsmæssigt går andre til hånd med råd eller anden bistand i juridiske eller økonomiske anliggender."

I loven er der bl.a. hjemmel til at dømme den rådgiver, der ved grov uagtsomhed fremmer en strafbelagt gerning, for "vårdslös" rådgivning med bøde eller fængsel i op til 2 år.

En tilsvarende bestemmelse, endsige definition af rådgivning, kendes ikke i norsk ret.

4.4.1.4. Grundlæggende regler for erstatningsansvar

Både i Sverige og Norge svarer reglerne til de gældende danske erstatningsregler. Der skal være begået en culpøs handling, og der skal foreligge adækvans og kausalitet.

Kun økonomisk tab erstattes. Godtgørelsesordninger uden for dette område kendes ikke, og retspraksis er i hvert tilfælde i Sverige meget restriktiv i denne henseende.

I de senere år har tendensen i norsk retspraksis derimod bevæget sig hen imod en generel udvidelse af erstatningsbegrebet.

4.4.1.5. Kapitalkrav/ansvarsforsikring

De fleste udbydere af finansielle rådgivningsydelser i såvel Sverige som Norge er underkastet et lovmæssigt krav om tegning af en obligatorisk ansvarsforsikring med generel dækningsgrad.

Den maksimale dækningsgrad afhænger dog af virksomheden og kontrolleres af Finansinspektionen i Sverige og Kredittilsynet i Norge i forbindelse med udstedelse af godkendelse.

For kreditinstitutter og forsikringsselskaber gælder ikke krav om ansvarsforsikring, men der stilles krav til solvens, likviditet m.v.

4.4.1.6. Klageadgang

I Sverige har den klageberettigede, foruden den sædvanlige domstolsadgang, mulighed for at indbringe en sag for det "Allmänna reklamationsnämnen". Reklamationsnævnet behandler alene klager fra forbrugere i klassisk forstand. Efter behandling af en sag fremkommer nævnet med en anbefaling af, hvorledes sagen efter nævnets opfattelse bør løses. Da der alene er tale om en anbefaling, er den klageberettigede således nødsaget til at indbringe sagen for domstolene, såfremt anbefalingen ikke følges. Det er dog den altovervejende hovedregel, at anbefalingerne fra reklamationsnævnet følges.

I Sverige kan man i forsikringssager endvidere henvende sig til forsikringsmæglerens brancheorganisation, Svenska Försäkringsmäklarens Förening.

Endelig kan der rettes henvendelse til Finansinspektionen for så vidt angår klager over de institutter, mæglere m.m., som Finansinspektionen

fører tilsyn med. En henvendelse til Finansinspektionen giver dog ikke den enkelte partstatus, men kan bevirke, at der gives en advarsel, og i værste fald at en tilladelse tilbagekaldes.

Som noget særligt i forhold til såvel Danmark som Norge afgiver den svenske Finansinspektion udtalelser til domstolene, efter anmodning fra de implicerede, om inspektionens vurdering af den konkrete sag. Udtalelserne kan bl.a. dreje sig om, hvorvidt en given "god skik"-regel er overholdt.

Endvidere afgiver Finansinspektionen vidneforklaring for retterne, når omstændighederne taler herfor. Det norske Kredittilsyn afgiver ligeledes vidneforklaring, men afgiver som førnævnt ikke skriftlige udtalelser til brug for behandling af en given sag for domstolene.

Det udbyggede klagenævnsapparat, med de private klagenævn, som findes i Danmark, eksisterer ikke i Sverige. I denne sammenhæng bør det dog nævnes, at Sverige i gennem de sidste 15 år har haft en småsagsproces for domstolene, hvor også næringsdrivende har mulighed for at indbringe mindre sager til hurtigere behandling.

I Norge er der som i Danmark etableret en række private klagenævn. Bankklagenævnet og Forsikringsankenævnet er eksempler herpå. Klagenævnene kan behandle klager både fra private kunder og fra erhvervskunder og træffer afgørelser af vejledende karakter.

Endvidere har forbrugere - i klassisk forstand - tillige mulighed for at indbringe en sag om rådgivning for "Forbrukertvistvalget". Afgørelser fra udvalget har retsvirkning, og kan fuldbyrdes, såfremt der ikke indgives begæring om anke til domstolene inden 4 uger efter afsigelsen.

4.4.1.7. Disciplinærsystemer

Både i Sverige og Norge er advokater og revisorer underlagt disciplinærsystemer svarende til de danske.

Inden for flere af de øvrige brancher, hvor der ikke findes et egentligt disciplinærsystem, er der i foreningernes vedtægter fastlagt bestemmelser om eksklusion fra foreningen ved tilsidesættelse af nærmere angivne retningslinier.

Endelig har Finansinspektionen i Sverige og Kredittilsynet i Norge en vid kompetence til at sanktionere uretmæssig forretningsførelse.

4.4.2. Frankrig

4.4.2.1. Rådgivning og rådgivere

Det anslås, at mere end 70 pct. af den finansielle rådgivning sker i kreditinstitutter. Det største enkeltområde ved kreditinstitutternes rådgivning er tegning af (livs)forsikringer som sikkerhedsstillelse ved optagelse af lån.

Økonomisk/finansiell rådgivning ydes også af *notarer*. En notar er en jurist, der udfører bestemte opgaver inden for f.eks. bekræftelse af vigtige forretningsaftaler, arvesager (svarende til en række af skifterettens opgaver), oprettelse af testamenter, ægtepagter, forestår overdragelsen af faste ejendomme (men ikke formidlingen af salget) m.m. Notaren udfører dermed opgaver, der i Danmark ofte udføres af domstolene og af advokater. Notaren skal være uafhængig og skal varetage begge parter interesse i et aftaleforhold.

I Frankrig har kunderne enten status som privat- eller som erhvervskunde. Dvs., at privatkunders aftaler bedømmes efter forbrugerlovgivningen m.v., og at erhvervskunder bedømmes efter handelslovgivningens regler. Det eneste område, hvor en erhvervsdrivende behandles som privatperson, er hvor en hovedaktionær kautionerer for sit selskab. I denne situation betragtes hovedaktionæren som privatperson. I andre situationer bedømmes erhvervsdrivende efter reglerne for erhvervsdrivende.

Finansielle produkter betragtes ikke som ukomplicerede produkter. Ved formidlingen/salget af finansielle produkter må fordele og ulemper ved produkterne samt disses art og især eventuelle risici, der er knyttet til produkterne, være klare for kunden.

Et kreditinstitut skal orientere i store træk om forskellige typer af produkter, f.eks. kontoformer. Der kræves ikke en detaljeret redegørelse eller omtale af konkurrerende produkter.

Udbyderne har ikke pligt til at oplyse, hvis der sælges finansielle produkter fra andre selskaber i samme koncern som det selskab, kunden har direkte kontakt med. Tilsvarende gælder, hvis det rådgivende selskab har anden forbindelse til et selskab, der bevirker en indirekte eller skjult interesse i at sælge et bestemt produkt. Der er tilsvarende ikke pligt til at tilbyde alternative produkter.

4.4.2.2. Retsgrundlaget

Fransk ret bygger i større udstrækning end dansk ret på offentlige myndigheders indgriben og på strafferetlige sanktioner. Som følge heraf spiller erstatningssager en mindre rolle i Frankrig end i Danmark.

Alle finansielle rådgivere er omfattet af en offentligretlig regulering. Der findes kun regler om finansiell rådgivning i forbindelse med ydelse af investeringstjenesteydelser (først og fremmest køb og salg af værdipapirer).

Fransk ret bygger på et krav om skriftlighed som gyldighedsbetingelse ved alle (væsentlige) aftaler.

4.4.2.3. Grundlæggende regler for erstatningsansvar

De generelle regler om erstatningsansvar svarer til de gældende danske erstatningsregler. Der skal være lidt et økonomisk tab, der skal være en skadevolder, og der skal være en sammenhæng mellem den skadegørende handling og tabet.

Rådgiveren skal se på kundens situation/forhold på grundlag af kundens oplysninger. Rådgiveren skal gøre alt rimeligt for at udføre de aftalte

opgaver.

Det er kunden, der har bevisbyrden for en ansvarspådragende rådgivning. Kunden eller banken på kundens vegne skal udfylde et skema med relevante oplysninger i forbindelse med bankrådgivning.

Erstatningsansvar forudsætter derfor, at rådsøgende har beskrevet sin økonomiske situation korrekt.

4.4.2.4. Kapitalkrav/ansvarsforsikring

Da en meget stor del af rådgivningen sker gennem kreditinstitutter og forsikringsselskaber, spiller ansvarsforsikring ikke en fremtrædende rolle.

Den vigtigste gruppe personlige erhvervsdrivende, hvor ansvarsforsikring kommer på tale, er notarer. Her kræves en lovpligtig ansvarsforsikring som betingelse for at få/have autorisation. Hertil kommer, at notarhvervet er kollektivt ansvarlig for tab, der overstiger den lovpligtige forsikring.

4.4.2.5. Klagemuligheder

Klager over finansielle rådgivere behandles ved domstolene.

Der er ikke et klagenævn eller -system, der kan sammenlignes med Forbrugerklagenævnet eller de private klagenævne, der er oprettet i medfør af loven om Forbrugerklagenævnet.

4.4.3. England

I England har det hidtil været en række myndigheder og organisationer, der har reguleret og ført tilsyn med forskellige dele af den finansielle sektor. I foråret 1997 bekendtgjorde regeringen at dette system skulle ændres til et enstrengt system under "Financial Services Authority" (FSA).

Den første af en række love, der skal gennemføre det enstrengede system trådte i kraft den 1. juli 1998, hvor FSA overtog ansvaret fra The Bank of England med tilsynet af banker og børsmæglere.

Blandt de regler, der bliver omfattet af FSA's arbejde, er den tidligere "Personal Investment Authority's" regler om, at en rådgiver skal oplyse, om vedkommende er uafhængig eller ej. Denne regel omfatter bl.a. forsikringsselskaber og finansrådgivere m.v.

Virksomheder, der er omfattet af de regler, som FSA fastsætter, kan få påtaler, bøder, blive suspenderet eller blive frataget retten til at drive virksomhed.

Erstatningsansvar idømmes kun for fejl, der medfører et konstateret tab.

Alle uafhængige rådgivere skal tegne en ansvarsforsikring. Dette er derimod ikke et krav til ansatte rådgivere eller for virksomheder, der sælger til erhvervsdrivende. I tilfælde af manglende dækning, f.eks. på grund af konkurs, er der en fond, der er finansieret ved bidrag fra branchen. En ansvarsforsikring gælder imidlertid ikke i tilfælde af bedrageri fra rådgiverens side.

Klager er hidtil blevet behandlet individuelt inden for de forskellige finansielle sektorer, hvoraf flere har haft en ombudsmand. Der skal ligeledes gennemføres et enstrengt klagesystem med kun en ombudsmand, hvortil forbrugere kan klage. Ombudsmandens afgørelse er endelig for den finansielle virksomhed, mens forbrugeren får ret til at klage videre til domstolene.

4.4.4. Tyskland

I Tyskland findes ikke et særligt regelsæt for finansiell rådgivning.

Dog gælder for visse områder særlige regler. Som eksempel kan nævnes rådgivning til private i forbindelse med handel med værdipapirer, der er omfattet af den tyske værdipapirhandelslov (WpHG). Investeringsrådgivere, der ikke handler med værdipapirer, er imidlertid ikke omfattet af lovens krav.

Ligeledes gælder der særlige regler for udøvelsen af specielle erhverv, såsom advokat, notar, skatterådgiver og revisor. De særlige regler gælder også, når disse optræder som finansielle rådgivere. De nævnte erhverv er undergivet særlige lovkrav og etiske retningslinier, der bl.a. forpligter dem til uafhængighed. Ligeledes skal de tegne ansvarsforsikring. Samtidig er de nævnte erhverv - som i Danmark - undergivet et disciplinæransvar.

Der er ikke særlige erstatningsregler for rådgiveransvar i Tyskland. Det er de almindelige ansvarsregler i kontraktsretten, der gælder.

Der er ikke et generelt krav om ansvarsforsikring for rådgivere i Tyskland.

Derimod er der, jf. ovenfor, et specifikt krav om ansvarsforsikring for advokater, notarer, skatterådgivere og revisorer. Bestalling gives ikke, hvis der ikke foreligger gyldig ansvarsforsikring, ligesom bestalling fratages, hvis ansvarsforsikring ophører. For advokater skal der tegnes forsikring for mindst 500.000 DM pr. forsikringsbegivenhed. Denne omfatter også ansatte.

Klagemulighederne afhænger af hvilken slags rådgivning, der har været tale om. F.eks. kan der klages over dårlig rådgivning vedrørende investering i værdipapirer til det Føderale Finanstilsyn. Dette gælder, hvis det drejer sig om transaktioner og rådgivning gennem pengeinstitutter, børsmæglere og forsikringsselskaber, men ikke hvis det drejer sig om rådgivning udført af uafhængige rådgivere.

For klager over pengeinstitutter findes endvidere en særlig "ombudsmand", som kan træffe afgørelser, der er bindende for pengeinstituttet, hvis beløbet er mindre end 10.000 DM. Derimod er afgørelsen ikke bindende for kunden. Både forbrugerkunder og erhvervskunder kan klage til den

særlige ombudsmand. Tilsvarende kan klager over forsikringsselskaber indbringes for en særlig ombudsmand.

Derudover gælder der en almindelig adgang til at indbringe en sag om rådgiveransvar for domstolene.

4.4.5. Holland

Der findes ingen generel lovgivning om rådgiveransvar i Holland. Derimod findes der på enkelte områder inden for den finansielle sektor regler, der regulerer det pågældende område.

Ligeledes indeholder de regler, der regulerer de enkelte områder inden for den finansielle sektor, som oftest også regler om klageadgang.

Der er imidlertid ingen regler, der afgrænser, hvem der kan yde rådgivning af økonomisk art, ligesom brancheregulering ikke ses at være udbredt.

I det omfang enkelte brancher er reguleret, som f.eks. advokatbranchen, er der krav om lovpligtig ansvarsforsikring, og de er også undergivet et disciplinæransvar.

Rådgivere er imidlertid undergivet de generelle erstatningsansvarsregler, som findes i den Hollandske Borgerlige Ret, navnlig art. 6:162.

Erstatningsansvaret i hollandsk ret bygger - også for rådgivere - på et almindeligt culpaansvar, dvs. der ydes kun erstatning for tab som følge af fejl.

De hollandske erstatningsregler indeholder ligeledes regler om arbejdsgiverens erstatningsansvar for sine ansatte, jf. den borgerlige rets art. 6:170 og 6:171. Heri reguleres også ansvaret for den ansattes handlinger ved forsæt eller grov uagtsomhed.

Ligesom der ikke findes nogen generelle regler om rådgiveransvar, findes der heller ikke generelle regler om ansvarsforsikring.

For så vidt angår klageadgang, findes der forskellige muligheder.

Klager over børsrådgiveres rådgivning kan indgives til Amsterdams Børs.

Bankkunder kan indgive deres klage til en komité, hvis afgørelser skal følges af parterne.

Med hensyn til klager over forsikringsselskaber kan disse indgives for en "Ombudsmand", der tager sig af klager over de pågældende forsikringer.

Kapitel 5 - Udvalgets overvejelser

5.1. Indledning

Det hedder i udvalgets kommissorium, at udvalget

"skal undersøge ansvarsforholdene i forbindelse med finansiell rådgivning. Udvalget skal undersøge, hvilke krav der i dag stilles til udøvelse af professionel rådgivningsvirksomhed, herunder regler om erstatningsansvar, og om disse giver brugerne en tilstrækkelig beskyttelse mod økonomiske tab".

Videre hedder det:

"Udvalget skal undersøge, hvilke former for finansiell rådgivning der tilbydes, og skal klarlægge ansvarsforholdene i forbindelse med sådan rådgivning".

Kommissoriet opregner herefter nogle spørgsmål, der nærmere skal vurderes:

1. Ansvarsgrundlaget for finansiell rådgivning ydet af revisorer, pengeinstitutter, forsikringsselskaber, realkreditinstitutter, advokater, ejendomsmæglere, investeringsforeninger og andre, der erhvervsmæssigt udbyder investeringsobjekter.
2. I hvilket omfang der er eller bør være adgang til kompensation ved en økonomisk forrykkelse i forhold til det, den professionelle rådgiver har beregnet eller stillet i udsigt.
3. Behovet for klargøring af ansvarsgrundlaget samt mulige løsninger på eventuelle mangler.

Endelig hedder det:

*"Udvalget **skal** i sine overvejelser inddrage såvel lovbestemte ansvarsregler som branchekodeks, ankenævnspraksis, retspraksis m.v. Udvalget skal endvidere i vurderingen inddrage lovgivningen om rådgiveransvar i andre EU-lande.*

*Udvalget **kan** beslutte at inddrage andre former for professionel økonomisk rådgivning i vurderingen.*

Udvalget kan på baggrund heraf fremkomme med forslag til ændringer, som skønnes formålstjenlige med henblik på at sikre en effektiv forbrugerbeskyttelse, information og kvalificeret rådgivning, og som samtidig tager de skyldige hensyn til imødegåelse af eventuel konkurrenceforvridning brancherne imellem".

Udvalget bemærker indledningsvis, at økonomisk rådgivning ydes af mange forskellige typer af virksomheder og organisationer. Udvalget har gennemgået afgørelser vedrørende de traditionelle rådgivende erhverv som advokater og revisorer, vedrørende ejendomsmæglere, vedrørende finansielle virksomheder som pengeinstitutter, realkreditinstitutter, forsikringsselskaber og børsrådgivereselskaber samt vedrørende faglige

organisationer og arbejdsløshedskasser. Disse udbydere er i dag omfattet af et almindeligt professionsansvar, jf. **afsnit 5.6**.

Udvalget har i denne forbindelse gennemgået en bred vifte af sager, som både omfatter traditionelle sager om rådgiveransvar, f.eks. i forbindelse med investeringsrådgivning, og sager om mere teknisk betonedede fejl, f.eks. i forbindelse med fejleregninger eller fejlekspeditioner.

Udvalgets undersøgelser er baseret på en gennemgang af domstols- og ankenævnsspraksis, retslitteraturen samt retspolitiske indlæg om spørgsmålet. Den praksis m.v., der er gennemgået, vedrører for størstedelens vedkommende forbrugerforhold, og udvalgets vurderinger knytter sig derfor hovedsageligt til forbrugerforhold.

5.2. Fællesskabsretlige og retskomparative bemærkninger

Som beskrevet i **kapitel 4** har udvalget undersøgt, om der i retsakter udstedt af Den Europæiske Union (EU) er fastsat regler om rådgiveransvar. Dette er ikke tilfældet. Det ses heller ikke i EU-handlingsplanen for forbrugere i den finansielle sektor eller i lignende planer m.v., at sådanne regler skulle være under overvejelse.

Som ligeledes beskrevet i **kapitel 4** har udvalget undersøgt reglerne om rådgiveransvar i en række andre lande. Udvalget har herved konstateret, at ansvarsreglerne i udlandet bygger på et ulovreguleret erstatningsansvar, der har betydelige lighedstræk med den danske retstilstand. Der kan ikke i disse lande konstateres en udvikling i retning af at fastsætte lovregler herom. Udvalget har i øvrigt fundet, at Danmark skiller sig ud ved at have et velfungerende og billigt klagesystem baseret på ankenævn, som behandler en meget stor del af sagerne vedrørende forbrugerforhold.

Udvalget har heller ikke i de undersøgte lande bemærket lovregler om nogen af de særlige spørgsmål, udvalget har behandlet. Det samme gælder bevisregler.

Udvalgets undersøgelser af EU-retsakter og af udenlandsk ret, jf. **kapitel 4**, viser, at der ikke i EU-regi eller i udlandet ses at eksistere regler om godtgørelse uden økonomisk tab, eller at der skulle pågå overvejelser om at indføre sådanne regler. Tanken om godtgørelse uden et økonomisk tab omtales hverken i EU-handlingsplanen for forbrugere i den finansielle sektor eller i senere udtalelser m.v. fra Kommissionen.

I udenlandsk ret gælder således, at kun økonomiske tab kan kræves erstattet, og at der ikke kompenseres for skuffede forventninger.

5.3. Begreberne "rådgivning" og "finansiell rådgivning"

Udvalget har anvendt udtrykkene "*finansiell rådgivning*" og "*økonomisk rådgivning*" synonymt.

Begreberne "*rådgivning*", "*finansiell rådgivning*" og "*økonomisk rådgivning*" er ikke præcist afgrænset, hverken i retspraksis eller i retslitteraturen.

Udvalget har drøftet den nærmere forståelse af disse begreber.

I de etiske retningslinier for pengeinstitutternes rådgivning er det i kommentarerne til pkt. 1 til uddybning af begrebet rådgivning bl.a. anført, at de etiske regler alene finder anvendelse på pengeinstitutternes rådgivning, og at de ikke omfatter "*rene ekspeditioner*". Som eksempler på rene ekspeditioner nævner kommentarerne ind- og udbetalinger, overførsler, valutaveksling samt effektivering af en kundes ordre om køb og salg af værdipapirer.

I retningsliniernes pkt. 2 er rådgivning defineret som "*anbefalinger og vejledninger*". I kommentarerne hertil er det anført, at "*rådgivning finder typisk sted ved personlige samtaler mellem kunde og rådgiver, men kan også foregå skriftligt*".

Endvidere hedder det i kommentarerne, at skønt retningslinierne ikke gælder for rene ekspeditioner, kan det under en ekspedition vise sig, at kunden har behov for rådgivning om forhold, der er knyttet til ekspeditionen.

Udvalget finder, at begrebet rådgivning må forstås bredt, således at det omhandler ikke blot specifikke anbefalinger, men også vejledninger, uanset om disse gives skriftligt eller mundtligt.

Oftentimes vil en rådgivning ske ved en direkte, personlig kontakt mellem to personer, men rådgivning kan også ske telefonisk eller gennem korrespondance. En erhvervsdrivendes skriftlige henvendelse til en kunde med informationer om f.eks. en konkret pensionsordning eller et bestemt investeringstilbud vil efter omstændighederne tillige kunne karakteriseres som en rådgivning, hvis materialet giver kunden visse valgmuligheder og indeholder anbefalinger eller vejledninger, som er møntet på, at kunden skal træffe en beslutning.

Flertallet bestående af hele udvalget bortset fra efterfølgende mindretal finder ikke, at der kan foretages afgrænsning mellem almindelig rådgivning og økonomisk/finansiell rådgivning. **Et mindretal** bestående af *Peter Nedergaard, Jørgen Christiansen og Helene Ravn* mener imidlertid, at en sådan sondring er mulig, jf. det fremsatte forslag til lov om økonomisk rådgivning i **afsnit 7.3**. Udvalget har ikke i sine undersøgelser foretaget en sådan afgrænsning mellem egentlig "økonomisk rådgivning" og "anden rådgivning, som blot har økonomisk betydning". Rådgiveransvaret afhænger således ikke af, om rådgivningen har haft et særligt økonomisk sigte, eller om den blot har økonomiske konsekvenser for den rådeegende.

Der henvises i øvrigt til **afsnit 5.8**, hvor **formandsmindretallet** i sit udkast til en lovbestemmelse om godtgørelse foreslår et bredere anvendelsesområde end (økonomisk) rådgivning.

Udvalget har som udgangspunkt for sin drøftelse valgt at opfatte begrebet økonomisk rådgivning som en rådgivning, der har et finansielt eller økonomisk sigte, f.eks. rådgivning om finansiering af et ejendomsbøb, køb af værdipapirer eller tegning af en pensionsordning. Rådgiverens branchetilknytning er i denne forbindelse underordnet, men det økonomiske element skal indgå i forbindelse med rådgivningen, for at denne kan anses omfattet af begrebet.

Den rådeegendes motiv eller formål med rådeegningen kan som et blandt flere led i en samlet bedømmelse have betydning for, om rådgivningen

må karakteriseres som økonomisk rådgivning. Skatte- og regnskabsmæssig rådgivning må inddrages i begrebet "økonomisk rådgivning", når den står i naturlig forbindelse med rådgivning om økonomiske forhold, eller når kunden disponerer økonomisk på grundlag af rådgivningen, herunder foretager en investering m.v. Skatterådgivning er imidlertid lige så relevant, når den gives, som når den *ikke* gives, men burde have været givet, f.eks. hvis en rådgiver tilråder salg af kundens aktiebeholdning, men forsømmer at advare om aktieavancebeskatningen. Begrebet økonomisk rådgivning må derfor nødvendigvis omfatte også sådanne skattemæssige forhold, der har naturlig tilknytning til rådgivning om kundens økonomiske forhold i øvrigt.

En rådgivning kan indeholde flere elementer, hvoraf måske kun nogle kan karakteriseres som økonomisk rådgivning. Eksempelvis vil en ejendomsmæglers samtale med en potentiel huskøber kunne vedrøre ikke blot tekniske forhold ved huset, men også en drøftelse af de årlige omkostninger og en finansiering af købet. Kun de sidstnævnte forhold bør herved bedømmes som økonomisk rådgivning.

Omfattet af kommissoriet er advokater, revisorer, pengeinstitutter, forsikringsselskaber, pensionskasser, realkreditinstitutter, ejendomsmæglere, værdipapirhandlere og andre, som på et erhvervmæssigt grundlag begiver sig ind i eller tilbyder finansiel rådgivning. Udvalget finder, at en væsentlig del af disse selskabers, institutters eller personers rådgivning naturligt falder ind under begrebet "økonomisk rådgivning".

Ud over kerneområderne for økonomisk rådgivning ydes der i et ikke ubetydeligt omfang også fra anden side en form for rådgivning, der må karakteriseres som økonomisk rådgivning. Det kan f.eks. dreje sig om finansiering i forbindelse med salg af biler, stereo-, video- og tv-apparater, PC'ere samt kreditsalg i stormagasiner m.v. Er der kun tale om tilmeldelse til en forretnings kontoordning, vil der ikke foreligge rådgivning. Foreligger der imidlertid et valg mellem flere finansierings- eller kontoordninger, og vejleder den erhvervsdrivende kunden om valget mellem disse, således som det ofte er tilfældet ved f.eks. bilfinansiering, vil også bilsælgeren i denne sammenhæng optræde som økonomisk rådgiver.

Udvalget har i sin gennemgang af praksis først og fremmest koncentreret sig om ansvaret for rådgivning, der er af indgribende betydning for den typiske forbruger. I den forbindelse har mindre erhvervsdrivendes problemer dog også været drøftet, jf. **afsnit 5.5**.

Udvalget har således valgt at fokusere på den rådgivning, der har eller kan få en ikke uvæsentlig betydning for den rådsøgendes økonomi. Drøftelse af omlægning af lånene i et hus kan være et eksempel herpå. Det samme gælder et forsikringsselskabs forslag til valg af pensionsordning og bankrådgiverens anbefaling af anbringelsen af en større sum penge i værdipapirer.

Rådgivning om dispositioner af underordnet økonomisk betydning findes derimod at falde uden for området for udvalgets arbejde.

5.4. Rådgiverne

Økonomisk rådgivning udbydes af en række forskellige former for virksomheder, organisationer og myndigheder.

Samfundet er blevet stadigt mere komplekst, og rådgivningsbehovet på en række livsområder er steget i takt hermed. I overensstemmelse med denne udvikling udbydes rådgivning af flere og flere kategorier af udbydere.

Det er fastslået af domstolene, at den, der rådgiver erhvervmæssigt inden for et bestemt område, skal rådgive i overensstemmelse med en god faglig standard på området. Dette gælder både virksomheder, organisationer og myndigheder. Professionsansvaret, som behandles nærmere nedenfor, gælder i øvrigt, uanset om rådgiveren er undergivet tilsyn eller på anden måde er lovreguleret eller dette ikke er tilfældet.

Udvalget finder det væsentligt at fastholde som princip, at der bør gælde ensartede ansvarsstandarder for dem, der professionelt yder økonomisk rådgivning, uanset rådgiverens branchemæssige tilknytning. Både af hensyn til overskueligheden for de rådsøgende og tillige af konkurrencemæssige årsager er det ønskeligt, at ansvarsstandarderne og dermed kravene til kvaliteten i den økonomiske rådgivning ikke afviger væsentligt fra branche til branche, når det faktisk er de samme økonomiske spørgsmål, der rådgives om. Man kan udtrykke forholdet således, at professionsansvaret også for fremtiden må indebære, at den, der som professionel bevæger sig ind på at yde rådgivning på et bestemt livsområde, kvalitativt og dermed ansvarsmæssigt skal måles med den faglige standard, der gælder for professionelle på det pågældende område.

Efter kommissoriet skal udvalget foretage en undersøgelse af ansvarsforholdene i forbindelse med finansiel rådgivning udøvet af en professionel rådgiver i forhold til brugerne. På baggrund heraf kan udvalget stille forslag til ændringer, som skønnes formålstjenlige med henblik på at sikre en effektiv forbrugerbeskyttelse, information og kvalificeret rådgivning og som samtidig tager de skyldige hensyn til imødegåelse af konkurrenceforvriddninger brancherne imellem.

Rådgivningsvirksomheden skal ifølge kommissoriet have karakter af erhvervsvirksomhed, men er i øvrigt ikke nærmere afgrænset i kommissoriet. Under udvalgsarbejdet er der anlagt en bred forståelse af begrebet "*udbydere af økonomisk rådgivning*". Det er i denne forbindelse ikke afgørende, om der i den enkelte rådgivning erlægges et vederlag eller honorar, men snarere om rådgiveren fremstår som professionel på området.

Der er udover de virksomheder, som er direkte nævnt i kommissoriet, tillige et antal virksomheder, som rådgiver om økonomiske forhold under forskellige betegnelser og i forskellige relationer, og som samtidig må anses for erhvervsdrivende. Udvalget har også anset disse virksomhedstyper for at være omfattet af udvalgets arbejde.

Rådgivning, der ydes af fagforeninger, A-kasser, offentlige institutioner m.v. til medlemmer hhv. klienter, kan efter udvalgets opfattelse efter omstændighederne karakteriseres som økonomisk rådgivning i kommissoriets forstand. Retspraksis indikerer, at disse virksomheder ifalder et professionsansvar på linie med andre professionelle rådgivere, jf. *UfR 1991.903 H*, *UfR 1995.84 Ø* og *UfR 1996.1288 Ø*. Det gælder også, selv om rådgivningen ikke er den pågældendes kerneaktivitet, og selv om der konkret ikke betales vederlag for ydelsen.

Hele udvalget er enig om det ønskelige i en ensartet ansvarsstandard. **Flertallet** finder dette opnået gennem det gældende professionsansvar. **Formandsmindretallet** bestående af *Eva Smith*, *Lars Hjortnæs*, *Lotte Møllerup* og *Henrik Dahl Sørensen*, der er enige heri, henviser i øvrigt til deres lovudkast med en ens standard for alle. **Et mindretal** bestående af *Peter Nedergaard*, *Jørgen Christiansen*, *Ove Höilund Mortensen* og *Helene Ravn* finder, at en eventuel lov om økonomisk rådgivning kun bør omfatte erhvervmæssig rådgivning, idet udvalget ikke har haft en sammensætning, der gør det hensigtsmæssigt og forsvarligt at inddrage ikke-erhvervmæssig rådgivning.

Obligatoriske forsikringsordninger

Af hensyn til en ensartet forbrugerbeskyttelse ville **udvalget** principielt finde det ønskeligt, at også erhvervsmæssige rådgivere, der ikke direkte eller indirekte er undergivet tilsyn og/eller på anden måde er lovreguleret, skal have en ansvarsforsikring. I praksis kan et krav herom imidlertid være vanskeligt at håndhæve, hvorfor udvalget ikke foreslår en generel pligt til ansvarsforsikring i forbindelse med økonomisk rådgivning.

5.5. Målgruppen for rådgivning, forbrugerpolitiske overvejelser m.v.

Den almindelige forbrugers valgsituation og stillingtagen vil ofte være kompleks og vanskelig på en række økonomiske områder. Eksempler herpå er beslutninger om køb af hus, tegning af pensionsopsparing, finansiering af bilkøb og indgåelse af mange forsikringsaftaler.

Der skal ved en række dispositioner ofte træffes forskellige former for valg. Skattemæssige konsekvenser og i visse tilfælde indvirkningen på sociale ydelser kan komme i betragtning, ligesom tidshorisonten for beslutningen og dens virkninger kan være af central betydning.

Dispositionerne kan være såvel teknisk som økonomisk vanskelige at overskue for en ikke sagkyndig. Det kan også være vanskeligt at sammenligne forskellige udbyderes produkter. Forbrugeren vil derfor ofte være afhængig af den rådgivning, der ydes.

Kompleksiteten understreges af den stedfindende brancheglidning i den finansielle sektor. Inden for samme koncern ses i nogle tilfælde både pengeinstitut-, forsikrings- og realkreditvirksomhed. Samtidig indgås der samarbejdsaftaler eller alliancer mellem de forskellige markedsaktører. Denne udvikling aktualiserer spørgsmål om gennemsigtighed, uvildighed og kvalitet i rådgivningen.

Som udgangspunkt bør der ved en "*bruger*" i nærværende sammenhæng forstås en part, som ikke besidder særlig viden på det område, der rådgives om. Det kan ikke alene være en privat kunde, men også erhvervsvirksomheder. Begge kan i den givne situation fremstå som ukyndige i forhold til rådgiveren. Det afgørende er i denne forbindelse, om udbyderen har en væsentligt større viden end den rådsøgende.

Udvalget har i relation til begrebet "*brugere*" i kommissoriet overvejet, om eventuelle anbefalinger fra udvalget om øget beskyttelse alene bør rettes mod forbrugere, således som dette begreb forstås i traditionel forbrugerlovgivning, eller om anbefalingerne også bør udvides til at omfatte mindre erhvervsdrivende, når disse må formodes ikke at være mere kyndige end den almindelige forbruger.

Den civilretlige definition af en forbrugeraftale er fastlagt i aftalelovens § 38a, stk. 2 og 3, der har følgende ordlyd:

"Stk. 2. Ved en forbrugeraftale forstås i denne lov en aftale, som en erhvervsdrivende indgår som led i sit erhverv, når den anden part (forbrugeren) hovedsagelig handler uden for sit erhverv. Den erhvervsdrivende har bevisbyrden for, at en aftale ikke er en forbrugeraftale.

Stk.3. Som forbrugeraftale anses under i øvrigt samme betingelser som nævnt i stk. 2 endvidere en aftale, som er indgået eller formidlet for den ene part af en erhvervsdrivende."

Efter den gældende fortolkning af forbrugeraftalebegrebet defineres forbrugeren således gennem den tilsigtede benyttelse af den erhvervsdrivendes ydelse. Den ydelse, som den erhvervsdrivende ifølge aftalen skal præstere, skal hovedsagelig være bestemt til ikke-erhvervsmæssig anvendelse for den anden part; i modsat fald foreligger der ikke en forbrugeraftale. Ydelsen må således ikke være bestemt til anvendelse i eller for en erhvervsvirksomhed. En aftale om f.eks. køb af varer, der skal danne grundlag for en erhvervsmæssig produktion eller anvendelse som driftsinventar eller driftsmateriel i en erhvervsvirksomhed eller med henblik på et erhvervsmæssigt videresalg, er derfor ikke en forbrugeraftale.

En ydelse er bestemt til ikke-erhvervsmæssig anvendelse, hvis den er bestemt til privat brug eller forbrug. I tilfælde, hvor en ydelse er bestemt både til privat, ikke-erhvervsmæssig og til erhvervsmæssig anvendelse, er det afgørende, inden for hvilket af de to områder den overvejende anvendelse skal ske.

Under udvalgsarbejdet har det fra flere sider i udvalget, herunder især fra *Helene Ravn*, været tilkendegivet, at navnlig mindre virksomheder kan fremstå som ukyndige i forhold til den, hos hvem der søges rådgivning, og at der derfor er behov for en hensyntagen hertil.

Adskillige af de gældende forbrugerbeskyttelseslove gælder kun for forbrugere. Andre af lovene gælder både for forbrugere og erhvervsdrivende, men således at loven kun kan fraviges ved aftale i relation til erhvervsdrivende (beskyttelsespræceptiv til fordel for forbrugere). F.eks. er enkelte dele af kreditaftaleloven gældende også for erhvervsdrivende, men i relation til disse er den fravigelig (deklaratorisk).

Det har i forbindelse med forarbejderne til forskellige forbrugerbeskyttelseslove flere gange været overvejet, hvorvidt beskyttelsen kunne udvides til også at omfatte mindre erhvervsdrivende. Overvejelserne er hver gang opgivet igen, idet man ikke har fundet det muligt at opstille egnede kriterier til afgrænsningen af den gruppe af mindre erhvervsdrivende, hvor de særlige forbrugerbeskyttelsesregler i givet fald burde finde anvendelse.

Under udvalgsarbejdet har det været fremført, hvorvidt man under inspiration fra bl.a. tysk handelsret kan eller bør foreslå en definition af "mindre erhvervsdrivende". En sådan definition kunne f.eks. tage udgangspunkt i en række objektive kriterier som f.eks. omsætning, balance og antal medarbejdere. **Udvalget**, bortset fra *Helene Ravn*, har imidlertid ikke fundet, at en sådan definition kan ske på et tilstrækkeligt operationelt grundlag.

Udvalget har derfor ikke fundet det hensigtsmæssigt at foreslå en sådan definition af begrebet mindre erhvervsdrivende.

For så vidt angår de to *mindretal*, der fremsætter hver deres udkast til en lov hhv. en lovbestemmelse, henvises der til udkastene og bemærkningerne hertil gengivet nedenfor i betænkningens **kapitel 7**. Det vil fremgå heraf, at begge de fremsatte lovudkast tager udgangspunkt i beskyttelse af forbrugere, men ikke er begrænset hertil.

5.6. Ansvarsgrundlag

De, der rådgiver erhvervsmæssigt, er undergivet det såkaldte professionsansvar. Dette indebærer, at der skal ydes en sagkyndig rådgivning, og at rådgivningen skal svare til en god faglig standard på det pågældende område.

Den faglige standard er under stadig udvikling, og ansvarsnormen udvikles og skærpes i takt hermed, jf. eksempelvis *UfR 1998.643 V* og *UfR 1997.1337 H*. Hertil kommer, at ansvarsnormen løbende tilpasses af domstolene og ankenævnene i takt med samfundsudviklingen.

Inden for de forskellige brancher rådgives der om forskellige forhold, og professionsansvaret fortolkes under hensyn til de konkrete typer af rådgivning. Den overordnede ansvarsstandard for professionsansvaret er imidlertid den samme.

Professionsansvaret er et uagtsomhedsansvar, men uagtsomhedsbedømmelsen er ofte så objektiveret, at afvigelse fra fagets standard i almindelighed udløser ansvar uden hensyntagen til, hvad professionsudøveren måtte have af individuelle undskyldninger. Professionsansvaret er således karakteriseret ved, at culpabedømmelsen sker på grundlag af de regler og standarder, der gælder for vedkommende profession, at der stilles krav om et professionelt arbejde udført med påpasselighed og omhu, og at uagtsomhedsbedømmelsen er streng.

Der er ikke fastsat lovregler om professionsansvaret. Dog gælder et objektivt ansvar for så vidt angår særlige beregninger i forbindelse med omsætning af ejerboliger, jf. ejendomsomsætningslovens § 24, stk. 2.

Derimod foreligger der for en række brancher lovfæstede eller på anden måde nedskrevne handlenormer m.v., som kan få betydning ved den konkrete ansvarsbedømmelse. Nogle brancher er reguleret ved speciallovgivning, mens andre er reguleret både ved speciallovgivning og branchefastsatte normer. I enkelte tilfælde f.eks. pengeinstitut- og realkreditområdet er der tillige gennem forhandlede, etiske retningslinier opstillet krav til rådgivningen. Endelig er der brancher m.v., som ikke er nærmere reguleret gennem skrevne normer, når det drejer sig om rådgivningen. For de brancher, der er repræsenteret i udvalget, kan henvises til den skematiske (og således også forenkledte) oversigt i **bilag 2**.

Hverken "god skik"-regler eller brancheetiske regler fastlægger - eller kan fastlægge - direkte regler om rådgiveransvarets nærmere beskaffenhed. Men "god skik"-regler og brancheetiske regler har væsentlig indflydelse på, hvilken adfærd der må anses for at rumme en god faglig standard, og refleksmæssigt har regelsættene derfor alligevel en ikke ubetydelig indflydelse på ansvarsbedømmelsen. I overensstemmelse hermed har ankenævnene og domstolene tillagt "god skik"-regler og etiske regler betydning i deres afgørelser.

Udvalget finder efter en gennemgang af de branchespecifikke regler og praksis, at der kan udledes en række fælles elementer, som efter udvalgets opfattelse karakteriserer god rådgivning.

God rådgivning indebærer således efter udvalgets opfattelse, at rådgivningen helt grundlæggende tilgodeser kundens interesser. Rådgivningen skal give den rådsøgende mulighed for at indrette sin adfærd så hensigtsmæssigt som muligt, og rådgivningen skal tilvejebringe den information, der er nødvendig, for at den rådsøgende bedst muligt kan træffe beslutning i overensstemmelse med egne interesser. Rådgiveren skal - i et samarbejde med den rådsøgende - skabe klarhed over indhold og forudsætninger i rådgivningen. Afgørende må i det hele være, at rådgivningen skal give den rådsøgende et forsvarligt beslutningsgrundlag.

God rådgivning indebærer endvidere, at rådgiveren af egen drift tilbyder kunden rådgivning, når rådgiveren bliver opmærksom på, at individuelle forhold hos kunden tyder på et konkret behov for rådgivning. Der kan således i tilknytning til f.eks. rene ekspeditioner for kunden eller i anden konkret sammenhæng foreligge omstændigheder, der gør det påkrævet, at behovet for rådgivning påpeges, også selv om kunden ikke har efterspurgt rådgivning i forbindelse med sin kontakt med rådgiveren.

Hvis det i den konkrete situation må stå rådgiveren klart, at kunden befinder sig i en vildfarelse eller har behov for yderligere information eller rådgivning, f.eks. i tilfælde, hvor kunden kan indrette sig mere fordelagtigt, eller hvor der er tale om en disposition med videregående konsekvenser, må det kunne forventes, at rådgiveren tilbyder (yderligere) råd og vejledning - eller i det mindste sikrer sig, at kunden er klar over følgerne af den påtænkte disposition, eller at kunden trods det påviste behov ikke ønsker at modtage rådgivning. Eventuelt må rådgiveren henvise den rådsøgende til at søge mere specialiseret og sagkyndig oplysning andet steds.

Det bemærkes, at spørgsmålene om erstatningsansvar og godtgørelse skal holdes ude fra hinanden. Rådsøgende bliver i nogle tilfælde skuffet i deres forventninger, men har ikke lidt et tab. Et spørgsmål, som udgør et særligt problem, er, om der i disse tilfælde bør være grundlag for at tilkende den rådsøgende en økonomisk kompensation svarende til de ikke indfrie forventninger - eller med kommissoriets ord: "I hvilket omfang der er eller bør være adgang til kompensation ved en økonomisk forrykkelse i forhold til det, den professionelle rådgiver har beregnet eller stillet i udsigt."

Denne problemstilling om kompensation for *forrykkelse* vedrører ikke spørgsmålet om ansvarsgrundlaget for begåede fejl, men derimod spørgsmålet om hvorvidt den rådsøgende bør kunne få en økonomisk kompensation, selvom der ikke er lidt et økonomisk tab. Udvalget har behandlet dette spørgsmål nedenfor i **afsnit 5.8**.

Udvalget har drøftet, hvorvidt det gældende, ulovregulerede professionsansvar må anses for at indebære tilstrækkeligt strenge krav til rådgiverne og dermed tilstrækkelig beskyttelse af de rådsøgende mod tabforvoldende fejl og forsømmelser fra rådgivernes side. Udvalget er delt i sin besvarelse af dette spørgsmål.

Et flertal i udvalget, bestående af alle udvalgets medlemmer bortset fra *Peter Nedergaard* og *Jørgen Christiansen*, er af den opfattelse, at det gældende professionsansvar indebærer tilstrækkeligt strenge krav til rådgiverne, og at der ikke er påvist et behov for yderligere skærpede ansvarsregler. Gennemgangen af praksis fra domstole og ankenævn efterlader efter flertallets opfattelse det indtryk, at rådgivning, der medfører et økonomisk tab for den rådsøgende, som regel vil blive betragtet som fejlbehæftet og således også vil indebære et erstatningsansvar for rådgiveren.

Det er derfor flertallets opfattelse, at rådgiveransvaret bør fastholdes som et skærpet uagtsomhedsansvar. Det samme **flertal**, dog undtaget *Helene Ravn*, jf. nedenfor, finder, at de gældende ansvarsnormer er tilstrækkeligt dynamiske, og de udvikles i takt med samfundsudviklingen og med udviklingen på de forskellige fagområder. En lovregulering om adfærd og ansvar, herunder en generel "god skik"-regel, vil efter dette flertals opfattelse ikke medføre en lige så dynamisk og effektiv ansvarsnorm, men vil tværtimod risikere at fastholde udviklingen i ansvarsgrundlaget på det således nedskrevne grundlag. Derudover ville en generel lovbestemt "god skik"-regel nødvendigvis blive udtryk for den "laveste

fællesnævner". De gældende regler indebærer sådanne krav, at en rådgiver må regne med, at der i praksis ikke kan findes undskyldende omstændigheder for en fejl, og den gældende professionsansvarsnorm er således fuldt tilstrækkelig.

Det er **flertallets** opfattelse, at der i offentligheden og hos den enkelte forbruger er et begrænset kendskab til de gældende ansvarsregler. Således er man ikke klar over, at der som hovedregel kan kræves erstatning for fejlagtig rådgivning, der medfører et økonomisk tab. Ligeledes er man ikke tilstrækkeligt opmærksom på, at rådgivning som altovervejende hovedregel ikke indebærer en garanti eller indeståelse for et bestemt resultat. Rådgiveransvaret er et "*bestræbelsesansvar*", ikke et "*resultatansvar*" eller en garanti.

Der udføres allerede i dag et oplysende arbejde, bl.a. af sekretariatene for de forskellige ankenævn, Forsikringsoplysningen og Forbrugerrådet, men flertallet finder, at der kan være behov for en yderligere oplysende indsats om de gældende ansvarsregler.

Flertallet finder, at det bør tilstræbes, at der for de områder, der ikke er lovreguleret, udarbejdes etiske retningslinier i dialog med forbrugerorganisationerne. Det vil medføre en regulering, der er mere præcis, end det vil være muligt i lovform. Der foregår en udvikling i retning af en øget anvendelse af etiske regler, og denne udvikling vil efter flertallets opfattelse kunne blive bremsset af en eventuel lovgivning på området. Det er relativt enkelt og hurtigt at foretage en løbende tilpasning af etiske retningslinier i overensstemmelse med samfundsudviklingen, herunder den økonomiske og teknologiske udvikling; ikke mindst den stigende anvendelse af Internettet og andre teknologiske landvindinger vil kunne nødvendiggøre sådanne stadige tilpasninger.

Karsten Hillestrøm deler ikke flertallets opfattelse. Der henvises til bemærkningerne på **side 124**.

Et **mindretal** i udvalget, bestående af *Peter Nedergaard* og *Jørgen Christiansen*, kan tiltræde, at udgangspunktet for en ansvarsvurdering af erhvervsmæssig økonomisk rådgivning i dag normalt er principperne om professionsansvar, dvs. et skærpet culpaansvar. Inden for ejendomsformidlingsområdet eksisterer der imidlertid et objektivi ansvar i visse situationer, jf. lov om omsætning af fast ejendom, § 24, stk. 2.

Mindretallet finder ikke, at de gældende forskelle i bedømmelsesgrundlaget for udøvere af økonomisk rådgivning - og den deraf følgende mulighed for en uensartet bedømmelse af rådgiveransvaret - ud fra en retssikkerhedsmæssig synsvinkel og et forbrugersynspunkt er acceptable eller hensigtsmæssige. Mindretallet finder derfor, at der er behov for en generel højnelse af standarden for økonomisk rådgivning og tillige behov for en præcisering af kravene til både rådgiverne og de rådsøgende.

Mindretallet finder i denne forbindelse, at en indførelse af en fælles retlig standard for økonomisk rådgivning - et krav om iagttagelse af god rådgivningsskik ved ydelse af økonomisk rådgivning - vil være formålstjenlig. Sigtet med en sådan retlig standard skal være at fastsætte en norm, hvorefter økonomisk rådgivning generelt skal vurderes. Standarden skal således gælde al økonomisk rådgivning, uanset hvilken branche rådgiveren er tilknyttet, eller hvilken organisationsform rådgiveren har valgt. Herved vil det blive opnået, at rådgiverfunktionen og rådgiveransvaret bedømmes efter samme kriterier, uanset hvilken rådgiver forbrugeren retter henvendelse til.

Mindretallet er ikke enig med flertallet i, at en sådan lovfæstet "god skik"-regel vil fastlåse udviklingen i retstilstanden. Tværtimod er lovfæstede "god skik"-regler egnede til at skabe rammen om en dynamisk og tilpasningsdygtig retsudvikling på en række retsområder. En lovfæstelse og uddybning af begrebet "god rådgivningsskik" er eksempelvis ikke til hinder for, at lovreglerne kan suppleres, udfyldes og udbygges gennem mere specifikke brancheregler eller forhandlede retningslinier, og disse vil dermed i fuldt tilstrækkeligt omfang løbende kunne tilpasses både samfundsudviklingen og den teknologiske udvikling.

Efter mindretallets opfattelse bør et overordnet lovkrav om rådgivernes efterlevelse af "god rådgivningsskik" ledsages af en lovmæssig opstilling af et antal mere specifikke krav til rådgivningen. Herom henvises der til dette mindretals lovudkast og bemærkningerne til dette, jf. **kapitel 7**.

Mindretallet finder endvidere, at de specifikke krav til rådgivningen også indebærer nogle grundlæggende krav til den rådsøgende, som bør lovfæstes. Den rådsøgende skal give rådgiveren alle oplysninger, som den rådsøgende på baggrund af rådgiverens spørgsmål må skønne er af betydning for rådgivningen. Den rådsøgende skal selv foretage et valg på det informerede grundlag, som rådgiveren præsenterer den rådsøgende for. Den rådsøgende skal ved modtagelsen af ordrebekræftelser, referater, aftaler m.v. fra rådgiveren foretage en efterprøvelse af, at gengivelsen af parternes aftale i alt væsentligt stemmer med den rådsøgendes opfattelse af aftalen, og den rådsøgende skal gøre indsigelse, hvis dette ikke er tilfældet. Dette mindretals lovudkast er udformet i overensstemmelse med disse betragtninger.

Hvis man lovmæssigt indfører et krav om iagttagelse af "god rådgivningsskik" og ligeledes lovmæssigt udbygger dette med nogle mere generelle krav til rådgivningen, vil det samtidig med fordel kunne tilkendegives og præciseres, at rådgivningen skal ydes og bedømmes efter en høj professionel standard. Den (høje) mindtestandard for god rådgivningsskik, som den af mindretallet ønskede lov om økonomisk rådgivning bør opstille, skal ikke kunne fraviges i nedadgående retning gennem etiske retningslinier, brancheregler eller på anden måde, men må gerne udbygges og højnes gennem disse, jf. bemærkningerne netop ovenfor.

Hvis man indfører en sådan lovfæstet norm for god rådgivningsskik, vil der efter mindretallets opfattelse være lagt op til en ganske streng ansvarsvurdering. Navnlig inden for brancher, som i dag ikke har mere præcise regler for deres udøvere, vil dette i forhold til gældende ret ikke blot indebære en præcisering, men tillige en skærpelse af professionsansvaret, hvilket mindretallet ville finde ønskeligt. Mindretallet ser en betydelig fordel i, at man på denne måde kan få etableret en nogenlunde ensartet, høj standard for professionsansvaret for økonomisk rådgivning, uanset hvilken form rådgiverens virksomhed har.

Mindretallets lovudkast er i det hele udformet i overensstemmelse med disse betragtninger.

Et **andet mindretal** bestående af *Helene Ravn* og *Ove Höilund Mortensen* er enig med flertallet i, at der ikke er behov for skærpede ansvarsregler for økonomisk rådgivning, og at man således bør fastholde den gældende ansvarsnorm, der bygger på et professionelt culpaansvar. Dette mindretal finder imidlertid, at det kunne være hensigtsmæssigt at indføre en fælles retlig standard for økonomisk rådgivning, hvorefter culpaansvaret skal bedømmes. Ligeledes deler dette mindretal det ovennævnte mindretals skepsis over for den nuværende uensartede brancheregulering, hvor nogle typer af rådgivere har forhandlet etiske retningslinier for rådgivning med Forbrugerombudsmanden, andre selv har vedtaget etiske regler for rådgivning, mens andre igen enten har formuleret brancheetiske regler, der ikke vedrører rådgivning, eller slet ikke har fastlagt etikregler.

Ved at indføre en retlig standard for god rådgivningsskik sikrer man et ensartet minimumsniveau for rådgivning, uanset hvilken rådgiver kunden

henvender sig til.

Såvel de af brancherne fastsatte etiske regler, som de med Forbrugerombudsmanden forhandlede etiske retningslinier for rådgivning lider desuden af den svaghed, at de ikke er civilretligt bindende i forhold til kunderne. De yder således ikke fuldt ud den samme sikkerhed og beskyttelse for kunderne, som en eventuel lov vil gøre det. Disse forhold taler for at indføre en lov om økonomisk rådgivning.

Dette mindretal finder, at indholdet af en fælles retlig standard for god rådgivningsskik bør tage udgangspunkt i Forbrugerombudsmandens etiske retningslinier for pengeinstitutters rådgivning, som er blevet til efter forhandling imellem bl.a. Forbrugerrådet, Håndværksrådet og Finansrådet, og som således må formodes at indeholde nogle normer, der er acceptable for såvel kunderne som rådgiverne.

Henset til, at ansvarsgrundlaget er det samme, uanset om der er tale om forbrugerkunder eller erhvervskunder samt til, at såvel de nuværende "god skik"-regler for de forskellige brancher som de etiske retningslinier for pengeinstitutters rådgivning gælder i forhold til alle typer af kunder, finder *Helene Ravn* det naturligt, at erhvervskunder også bliver omfattet af en eventuel lov om økonomisk rådgivning.

Især de mindre virksomheder er lige så ukyndige og afhængige af den rådgivning, de modtager fra deres finansielle rådgivere, som private forbrugere er. Når erhvervsdrivende søger finansiell rådgivning, er det jo netop, fordi de ikke selv kan overskue de forhold, der søges rådgivning om. Derfor bør en lovfæstet retlig standard for god rådgivningsskik også gælde for i hvert fald de mindre erhvervskunder.

Et mindretal bestående af *Peter Nedergaard, Jørgen Christiansen og Helene Ravn*, finder med henvisning til **afsnit 5.9**, at der på ingen måde kan være tale om, at de nævnte specificerede regler ved siden af de overordnede krav om god rådgivningsskik, fastlåser retstilstanden mere, end et ulovbestemt krav om god rådgivningsskik suppleret med brancheetiske regler.

Samtidig ønsker dette mindretal også at gøre opmærksom på, at der i forbindelse med lov om økonomisk rådgivning ikke i praksis vil være vanskeligheder med at sondre mellem begreberne rådgivning og økonomisk rådgivning, fordi den erhvervsdrivende i sin markedsføring typisk vil tilbyde forbrugeren hjælp til at træffe beslutning om økonomiske forhold på en måde, som gør det klart, hvorvidt den tilbudte ydelse har karakter af rådgivning af økonomisk betydning eller ej.

Karsten Hillestrøm ønsker supplerende at påpege, at såfremt der blandt lovgivere er flertal for, at der skal gennemføres en øget forbrugerbeskyttelse i forbindelse med økonomisk rådgivning, er det udvalgsmedlemmets opfattelse, at dette bør ske ved at stille krav til udbydere af rådgivningsydelser. Det er endvidere udvalgsmedlemmets holdning, at generelle krav til udbydere bør fastlægges i en lov, omfattende samtlige udbydere af økonomisk rådgivning. En generel lov vil skabe organiserede rammer på markedet for rådgivningsydelser og ikke indebære de usikkerhedsmomenter m.v., som indførelse af regler om økonomisk godtgørelse for skuffede forventninger vil være forbundet med.

En generel lov vil efter *Karsten Hillestrøm's* vurdering sikre en ensartet forbrugerbeskyttelse. Forbrugerbeskyttelsen vil principielt være den samme, uanset hvilken type økonomisk rådgiver forbrugeren retter henvendelse til. Tilsvarende vil en lov medvirke til, at man blandt udbydere af økonomisk rådgivning også får gjort op med "gråzonerne", som erfaringsmæssigt synes at veje tungt i forhold til fejlagtig økonomisk rådgivning. Set i forhold til, at der ønskes stabilitet og ro på markedet for rådgivningsydelser, er det tillige udvalgsmedlemmets opfattelse, at en lov vil være at foretrække frem for forhandlede brancheetiske regler. En lov kan i højere grad forventes at tilgodese stabilitetshensyn, såfremt medlemmæssig omtale af et eller flere tilfælde af fejlagtig økonomisk rådgivning skulle give anledning til "politikerstorm" med deraf følgende risici for (forhastede) politiske indgreb.

Som en sidegevinst til en øget brugerbeskyttelse m.v. vil en generel lov også medvirke til at skabe lige konkurrencevilkår mellem de forskellige udbydere af økonomisk rådgivning. Der vil således ikke være rådgivningsvirksomheder, som kan "køre på fribillet". Udvalgsmedlemmet understreger endvidere, at den lov, der sigtes til, vil have et andet indhold end den af Peter Nedergaard og Jørgen Christiansen foreslåede.

Det skal understreges, at der ved en generel lov ikke på nogen måde tænkes gennemført stramninger i forhold til de udbydere af økonomisk rådgivning, der allerede i dag er underlagt lovregulering og tilsyn.

Sammenfattende er det således udvalgsmedlemmets opfattelse, at en øget forbrugerbeskyttelse - i givet fald - bør søges tilgodeset via en generel lov omfattende alle udbydere af økonomisk rådgivning, frem for skabelse af regler om økonomisk godtgørelse for skuffede forventninger.

5.7. Bevisspørgsmål, skriftlighed og særlig informationspligt

I dansk ret gælder der som udgangspunkt ikke formelle regler om bevisbyrde eller bevisstyrke, idet der gælder et princip om fri bevisbedømmelse, jf. retsplejelovens § 344, stk. 1. Dette indebærer, at domstolene, medmindre bevisbyrden fremgår af anden lovgivning har mulighed for at foretage en konkret bedømmelse af, hvordan bevisbyrden bør placeres, og hvilke beviskrav der bør stilles.

Den, der vil påberåbe sig et bestemt hændelsesforløb, har bevisbyrden herfor. F.eks. skal en rådgiver, der vil påberåbe sig en særlig begrænsning af rådgivningens og/eller ansvarets omfang, kunne bevise, at begrænsningen er aftalt med og dermed accepteret af den radsøgende. Ved bevisvivl lægger domstolene ofte vægt på, hvilken part der er nærmest til at sikre sig bevis for et bestemt hændelsesforløb.

En følge heraf er, at domstolene jævnligt pålægger den professionelle part bevisbyrden i forhold til en forbruger.

Hvis en forbruger således sandsynliggør omstændigheder, der tilsiger, at rådgiveren har begået en fejl, vil det normalt påhvile rådgiveren at klarlægge det mere præcise hændelsesforløb. Der kan i denne forbindelse slækkes på kravene til styrken af de beviser, forbrugeren fremlægger.

En sådan bevisbedømmelse, hvor den professionelle part reelt pålægges en bevisbyrde, kan nu ligeledes støttes på brancheetiske regler, idet der eksempelvis i de etiske retningslinier om pengeinstituttrådgivning stilles krav om skriftlighed i en række tilfælde. Egeninteressen hos et pengeinstitut, sammenholdt med de etiske reglers skriftlighedskrav, blev således udslaggivende for bevisbyrdefordelingen i *UfR 1998.643 V*, hvor en bank blev kendt erstatningspligtig for følgerne af manglende rådgivning vedrørende dækningsomfanget i en forsikring, banken havde solgt til kunden i forbindelse med etablering af sikkerhed for et lån, som banken havde ydet.

En forbruger vil i praksis kun få pålagt bevisbyrden, hvor kravet alene hviler på forbrugerens eget - ikke sandsynliggjorte eller på anden måde bestyrkede - udsagn, og hvor det ikke ud fra de her skitserede risikofordelings- og bevissikringssynspunkter kan bebrejdes rådgiveren, at der ikke er fuld klarhed over sagsforløbet.

Ankenævnene er begrænset i deres muligheder for at foretage en nærmere bevisbedømmelse, bl.a. fordi der ikke foregår en mundtlig sagsbehandling med afhøring af vidner og parter, men normalt alene en skriftlig sagsbehandling. Formelt har ankenævnene i deres vedtægter, ret til i særlige tilfælde efter anmodning eller af egen drift at indkalde parterne til mundtlig forhandling. Reelt udnyttes denne mulighed dog ikke. I praksis træffer ankenævnene afgørelse om mange bevisspørgsmål på skriftligt grundlag.

En række bevisspørgsmål kan undgås, hvis man opstiller krav om skriftlighed for visse dele af retsforholdet mellem rådgiver og rådeøgende. Efter pkt. 11 i retningslinierne for pengeinstitutternes rådgivning skal et pengeinstitut sørge for, at alle væsentlige aftaler indgås eller bekræftes skriftligt med angivelse af eventuelle særlige forudsætninger, herunder væsentlige forudsætninger i den tilknyttede rådgivning.

Kommentarerne til retningslinierne tilføjer, at der ved "*særlige forudsætninger*" normalt forstås sådanne forudsætninger, som ikke er typiske for den pågældende aftale. Der må herved dels lægges vægt på, hvad "*en almindelig fornuftig kunde anser for særligt*", dels hvad den enkelte kunde konkret lægger vægt på. Jo mere atypiske forudsætninger, og jo større betydning for kundens private økonomi, desto større behov vil der være for skriftlig dokumentation.

Ønsket om bevissikring gennem opstilling af krav om skriftlighed må afvejes over for økonomiske og ressourcemæssige hensyn og tillige over for ønsket om overskuelighed i retsgrundlag m.v. mellem parterne.

Udvalget har drøftet, om der kan være anledning til at lovfæste en form for omvendt bevisbyrde i visse situationstyper, og om der lovmæssigt generelt bør opstilles visse krav om skriftlighed i retsforholdet mellem rådgiver og rådeøgende. Udvalget er delt i dette spørgsmål.

Et flertal i udvalget, bestående af alle udvalgsmedlemmer bortset fra *Peter Nedergaard og Jørgen Christiansen*, finder ikke, at der - hverken generelt eller på særlige områder - er behov for at foretage ændringer af de gældende bevisprincipper, hvorefter det som udgangspunkt pålægges den rådeøgende at godtgøre eller i hvert fald sandsynliggøre, at der foreligger forhold, som indebærer en fejl eller forsømmelse fra rådgiverens side.

I modsat fald vil rådgivere efter flertallets opfattelse blive pålagt en forpligtelse til ikke blot at dokumentere, hvad de har gjort, men også hvad de ikke har gjort. Et sådant beviskrav vil ikke forbedre situationen for de rådeøgende, men vil tværtimod medføre øget besvær og øgede omkostninger for alle parter. Af samme årsag kan flertallet ikke gå ind for et lovfæstet generelt krav om skriftlighed i retsforholdet mellem rådgiver og rådeøgende.

Også på baggrund af de skærpede ansvarsnormer, der gælder for professionelle rådgivere, jf. **afsnit 3.2.2** samt bemærkningerne foran i dette kapitel, er det nødvendigt at opretholde visse beviskrav over for den rådeøgende. I modsat fald vil ethvert udokumenteret og ikke-sandsynliggjort anbringende om, at der er udvist fejl eller forsømmelse fra rådgiverens side, automatisk kunne bevirke, at en rådgiver anses for ansvarlig.

Et mindretal i udvalget, bestående af *Peter Nedergaard og Jørgen Christiansen*, lægger vægt på den tendens til at vende bevisbyrden om i visse tilfælde, som allerede ses i retspraksis, jf. f.eks. *UfR 1998.643 V*. I hvert fald i sådanne tilfælde, hvor rådgiveren har en særlig interesse, som er egnet til at påvirke rådgivningen om kundens valg mellem flere mulige finansielle dispositioner, eller hvor rådgiveren selv udbyder finansielle produkter, hvorom der rådgives, bør det efter mindretallets opfattelse påhvile rådgiveren at godtgøre, at rådgiveren har opfyldt sine pligter efter loven og aftalen.

Flertallet bemærker hertil, at dette forhold netop allerede er tilfredsstillende behandlet i retspraksis, og at der således ikke er noget behov for lovregulering.

Det er efter **mindretallets** opfattelse en ringe ulejlighed for en rådgiver, der på denne måde har en form for egeninteresse i sagen, at udvise særlig omhu med sikring af beviset for rådgivningens omfang og kvalitet. Hvis en sådan bevissikring ikke er foretaget, må rådgiveren være den nærmeste til at bære følgerne, hvis der opstår usikkerhed om begivenhedsforløbet.

Mindretallet går derfor for det første ind for at lovfæste en omvendt bevisbyrde vedrørende spørgsmålet om fejl og forsømmelse i visse situationstyper. Derudover finder mindretallet behov for at lovfæste det krav om skriftlighed, der allerede gælder i medfør af f.eks. pengeinstitutternes kontrakte retningslinier. Det er mindretallets opfattelse, at skriftlighed i mange tilfælde er et nødvendigt og naturligt krav i forbindelse med kontraktindgåelse, således at en række - navnlig individuelle - forhold i forbindelse med kontraktforhandlingerne bliver nedfældet skriftligt.

Mindretallet finder derfor i det hele, at væsentlige aftaler bør foreligge skriftligt. En rådgiver bør herunder have pligt til tydeligt at orientere kunden i de tilfælde, hvor der foreligger en særlig interesse hos rådgiveren, som kan rejse tvivl om rådgivningens uvildighed, og da tillige at oplyse om, hvori interessekonflikten nærmere består.

Mindretallets lovudkast er udformet i overensstemmelse med disse betragtninger. Der henvises til de nærmere krav om skriftligt aftalegrundlag, som er opstillet i lovudkastet, og til bemærkningerne til dette, jf. **kapitel 7**.

5.8. Godtgørelse, hvor der ikke er indtrådt økonomisk tab

Professionsansvaret indebærer som beskrevet i **kapitel 3**, at en rådgiver efter almindelige erstatningsretlige principper skal erstatte de økonomiske tab, som en fejltagtig rådgivning medfører.

Ifølge kommissoriet skal udvalget behandle spørgsmålet om, i hvilket omfang der er eller bør være adgang til kompensation ved en økonomisk forrykkelse i forhold til det, den professionelle rådgiver har beregnet eller stillet i udsigt.

Herom bemærker **udvalget** følgende:

Hvis en fejlbehæftet rådgivning har medført en skuffet økonomisk forventning hos en rådeøgende om at blive stillet bedre, end der reelt var grundlag for, og der ikke er lidt et økonomisk tab, er rådgiveren ganske vist principielt erstatningspligtig, men der er ikke noget tab at erstatte og derfor efter gældende ret intet grundlag for et erstatningskrav mod rådgiveren. Dette følger af grundlæggende erstatningsretlige principper med disses krav om en påviselig økonomisk skade som følge af den udviste fejl eller forsømmelse, jf. **afsnit 3.2**.

I domspraksis er det i overensstemmelse hermed blevet fastholdt, at et erstatningskrav forudsætter et økonomisk tab, jf. herved dommen i den såkaldte "løbetidssag" (*UfR 1996.200 H*) og dommen i den såkaldte "Næstved-sag" (*UfR 1995.545 Ø*).

Kun hvor der er tale om tilsikring eller garanti (indeståelse), accepteres det med udgangspunkt i et aftaleretligt løftesyndpunkt, at der er grundlag for at give økonomisk kompensation for kundens skuffede forventninger. Praksis viser imidlertid, at kravene til dokumentation for, at der foreligger en sådan tilsikring, er strenge, og at der derfor normalt ikke vil kunne forventes en *godtgørelse* af denne vej, jf. **afsnit 3.3**.

Ligeledes kan der være grundlag for anden form for krav mod rådgiveren, f.eks. et krav om nedsættelse eller bortfald af rådgiverens honorar, erstatning af dokumenterede følgeomkostninger (negativ kontraktinteresse) m.v., men selve *skuffelsen* (med kommissoriets ord: forrykkelsen) er der efter gældende ret ikke grundlag for at kræve økonomisk kompensation for.

På grundlag af denne retstilstand har udvalget i overensstemmelse med kommissoriet drøftet, om der er behov for at foreslå ændring i retstilstanden gennem indførelse af lovgiver om godtgørelse for en skuffelse (forrykkelse), der ikke har givet sig udslag i et økonomisk tab, der kan kræves erstattet efter erstatningsretlige regler.

Udvalgets flertal, bestående af udvalgets medlemmer bortset fra de mindretal, der er nævnt nedenfor, bemærker indledningsvis, at der gennem udvalgets undersøgelser ikke er konstateret noget behov for en regel om, at der skal ydes godtgørelse, uden at der er lidt et økonomisk tab. Udvalget har ved gennemgang af domstolspraksis, ankenævnspraksis, retslitteratur m.v. samt gennem informationsindsamling kun fundet ganske få eksempler på sager, der kan siges at aktualisere spørgsmål om godtgørelse for skuffede forventninger. Udvalget er efter flertallets opfattelse heller ikke blevet præsenteret for teoretiske eksempler på tilfælde, hvor en godtgørelse uden et økonomisk tab kunne forekomme at være hensigtsmæssig eller rimelig.

Flertallet bemærker endvidere, at kreditaftaleloven, der delvis er styret af EF-direktivet om indbyrdes tilnærmelse af medlemstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugerkredit (87/102/EØF) med senere ændringer, er trådt i kraft (den 1. januar 1991) *efter* det hændelsesforløb, der forårsagede "Løbetidssagen". Som omtalt i **kapitel 3** indeholder denne lov sådanne oplysningskrav i forbindelse med långivning, f.eks. om løbetiden (lovens § 9), og regler om regulering af låntagerens forpligtelser som følge af forkerte oplysninger (§ 23), at problemstillingen, for så vidt angår konsekvenserne af forkerte løbetidsangivelser m.v., i alt væsentligt må anses for at være løst.

"Næstved-sagen" omhandler en hel konkret situation i forbindelse med en telefonisk oplysning om, hvorvidt en bestemt terminsydelse skulle betales. Sagen bør derfor ikke danne udgangspunkt for eventuelle regler om godtgørelse uden økonomisk tab.

Udvalget har vurderet de få foreliggende ankenævnsafgørelser om fejlregning af provenu i forbindelse med omprioritering af ejerboliger. I sådanne sager er rådeøgere i nogle tilfælde på grundlag af en fejlregning blevet stillet et større provenu i udsigt, end der var grundlag for i ejendommens faktiske prioritetsforhold m.v. Der er imidlertid kun tale om få sager, og fejlene må efter flertallets opfattelse antages i første række at skyldes de "indkøringsproblemer", der opstod i forbindelse med den første bølge af omprioriteringer i årene 1993-94. Ej heller disse sager giver derfor efter flertallets opfattelse grundlag for at indføre en regel om godtgørelse uden økonomisk tab. Flertallet henviser herved til, at rådeøgende, der efter professionel rådgivning foretager en omprioritering, som indebærer et egentligt økonomisk tab, kan kræve erstatning efter de gældende regler.

I flertallets overvejelser indgår tillige ejendomsomsætningslovens § 24. Der gælder i henhold til § 24, stk. 2, en regel om godtgørelse uden økonomisk tab for bestemte typer af beregningsfejl i forbindelse med omsætning af fast ejendom. Bestemmelsen indgik i ejendomsomsætningsloven, da denne trådte i kraft den 1. januar 1994. Som begrundelse for bestemmelsen henvises der i forarbejderne til det særlige behov, forbrugere kan have for at opnå sikkerhed i forbindelse med handel med fast ejendom, idet en forbruger typisk kun handler ejendom ganske få gange i livet. Bestemmelsen blev således udformet med henblik på at dække et ganske særligt, afgrænset behov. Ejendomsomsætningslovens § 24, stk. 2, er baseret på et objektivt ansvar, og i visse tilfælde skal godtgørelsen - selvom der ikke er lidt et økonomisk tab - opgøres svarende til forskellen mellem den forkerte og den korrekte beregning (såkaldt "krone til krone"-godtgørelse).

Retspraksis om ejendomsomsætningslovens § 24, stk. 2, omfatter allerede nu tilfælde, hvor det efter flertallets opfattelse forekommer stødende at tilkende en godtgørelse både på grund af det objektive ansvar og på grund af "krone til krone"-princippet.

Udvalgets flertal finder således, at de gældende retsgrundsætninger om erstatning af økonomisk tab som følge af fejlagtig rådgivning bygger på det naturlige og rigtige princip i erstatningsretten, at det lidt tab skal erstattes - hverken mere eller mindre. Godtgørelse uden et økonomisk tab vil efter flertallets opfattelse medføre, at der tilføres den rådeøgende en berigelse, som det ville kræve særligt tungtvejende grunde at indføre ved lov; sådanne grunde foreligger efter flertallets opfattelse ikke.

Flertallet finder, at de almindelige ansvarsregler, når disse anskues i sammenhæng med den stadigt skærpede konkurrence mellem rådgiverne, indebærer et tilstrækkeligt incitament for rådgiverne til at yde rådgivning på et kvalitativt højt niveau.

Godtgørelse uden et økonomisk tab vil efter flertallets opfattelse medføre betydelige ulemper. Et brud på den naturlige forbindelse mellem det lidt økonomiske tab og kompensationens størrelse vil bevirke, at rådgiveren og den rådeøgende ikke har en fælles interesse i at opnå det bedst mulige resultat. Den rådeøgende vil tværtimod få en direkte økonomisk interesse i at modtage et forkert råd - eller sagt på en anden måde: "Den, der får et dårligt råd, kan blive bedre stillet end den, der får et godt råd." Et krav om, at den rådeøgende skal være i god tro om fejlen, vil ikke afhjælpe denne problemstilling, men vil blot kunne give anledning til en række tvister ved domstole og ankenævn, således at en godtgørelsesregel vil kunne virke procesbefordrende.

Heller ikke i udlandet eller i EU er der under udvalgsarbejdet påpeget en retsudvikling i denne retning. Tværtimod er det utvivlsomt, at europæisk retstradition grunder sig på en fælles opfattelse af, at man ikke kan få erstatning, hvis der ikke er påvist et tab. Flertallet peger i den forbindelse på, at den europæiske formueretlige lovgivning - og navnlig lovgivningen om forbrugernes retsstilling - er et af de områder, hvor EU

i vidt omfang søger at harmonisere de enkelte landes lovgivning. Harmoniseringen har dels det formål at indføre samme beskyttelse af forbrugeren, uanset hvor denne måtte være bosat inden for EU, dels det formål at give erhvervslivet ensartede konkurrencevilkår.

Formandsmindretallet bestående af *Eva Smith, Lars Hjortnæs, Lotte Møllerup, Henrik Dahl Sørensen og Ove Høilund Mortensen* bemærker, at en særlig lovhjemmel til at kræve godtgørelse for skuffet økonomisk forventning allerede i dag findes i lov om omsætning af fast ejendom § 24, stk. 2, jf. **afsnit 3.4.2** og i lov om forbrugerbeskyttelse ved erhvervelse af fast ejendom § 3, stk. 2.

Den nævnte bestemmelse i lov om omsætning af fast ejendom finder kun anvendelse ved erhvervsmæssig formidling af fast ejendom. Konsekvensen heraf er, at der gælder forskellige ansvarsregler alt efter, om de pågældende provenu- eller udgiftsberegninger m.v. foretages af en *ejendomsformidler* i forbindelse med *formidling* af en ejendomshandel, eller om de samme beregninger foretages af f.eks. et pengeinstitut eller en advokat, der rådgiver sælgeren eller køberen i forbindelse med en ejendomshandel, men ikke *formidler* handlen. Da de forbrugerbeskyttende hensyn, der lå til grund for indførelsen af den gældende § 24, stk. 2, ikke synes at kunne begrunde denne forskel i retstilstanden, og da forskellen kan virke konkurrenceforvridende og inkonsekvent, finder mindretallet, at bestemmelsens anvendelsesområde bør udvides til også at omfatte beregninger m.v., der foretages til brug for ejendomshandler, uden at der er tale om *formidling* af handlen.

Mindretallet har i øvrigt ikke fundet at burde overveje eventuelle ændringer af de nævnte særregler i forbrugerbeskyttelsesloven og ejendomsomsætningsloven, der kun har været i kraft i få år.

Dette mindretal konstaterer endvidere, at udvalget bl.a. blev nedsat på baggrund af de såkaldte løbetidssager, hvor Højesteret ved afgørelsen i UFR 1996.200 H fastslog, at der ikke var hjemmel til at tilkende en økonomisk kompensation, idet der ikke var lidt økonomisk tab.

Vurderingen af, om der i lovgivningen bør indføres en generel hjemmel til godtgørelse for "*skuffet økonomisk forventning*", er vanskelig. Der kan anføres væsentlige hensyn både for og imod en sådan regel. Efter mindretallets opfattelse bør spørgsmålet om lovgivning koncentreret om situationer, hvor der foreligger et klart ansvarsgrundlag efter almindelige erstatningsregler - den professionelle har handlet culpøst - men hvor der ikke kan siges at være lidt et tab i sædvanlig forstand som følge af den begåede fejl. Der forekommer i praksis en række situationer, hvor bedømmelsen af, om der er lidt et tab, kan forekomme præget af juridiske spidsfindigheder, og hvor kunden har indrettet sig i tillid til den fejlagtige rådgivning på en sådan måde, at det for denne i hvert fald opleves som om, der lides et tab. Der kan - foruden "*løbetidssagerne*" - eksempelvis peges på visse situationer i forbindelse med konsekvensberegninger ved omprioritering, udarbejdelse af budgetter og rådgivning om skattemæssige dispositioner.

I situationer, hvor kunden ikke opnår det økonomiske resultat, som han på grundlag af rådgivningen havde forventet, vil resultatet blive, at kunden efter almindelige aftaleretlige og erstatningsretlige regler i kompensation enten får *hele det manglende* beløb (f.eks. hvis der er givet en garanti) eller *ingenting* (hvis et bestemt økonomisk resultat ikke er en del af parternes aftale, og/eller der ikke er lidt et tab). Bl.a. fordi det ofte vil være en hårfin vurdering, om der foreligger en garanti (indeståelse), vil det efter mindretallets opfattelse i visse tilfælde kunne forekomme utilfredsstillende, at der ikke er mulighed for at tilkende en vis kompensation.

Efter mindretallets opfattelse kan præventions- og indretningssynspunkter efter omstændighederne tale for, at der bør gives en kunde en vis økonomisk kompensation, selv om der ikke er lidt et økonomisk tab i sædvanlig forstand. Lovgivningen bør give domstolene mulighed for at løse sådanne sager på en måde, der forekommer rimelig. Der bør derfor efter mindretallets opfattelse indføres en generel hjemmel for domstolene til efter en konkret vurdering at tilkende en vis kompensation i tilfælde, hvor omstændighederne særligt taler herfor.

Der bør være tale om en generalklausul ligesom f.eks. aftalelovens §§ 36 og 38 c om urimelige aftalevilkår. En regel om godtgørelse for "*skuffet forventning*" vil kunne indebære, at godtgørelsen - som anført af udvalgets flertal - ofte i kroner og øre vil stille den, der har fået et forkert råd m.v., bedre end den, der fra starten har fået det rigtige råd. Den generalklausul, som mindretallet foreslår, jf. **kapitel 7**, bør derfor udformes som en undtagelsesbestemmelse, der kun bruges efter en konkret rimelighedsvurdering på grundlag af en samlet bedømmelse af parternes forhold.

Flertallet har anført, at den her foreslåede godtgørelsesregel vil føre til et betydeligt antal overflødige retssager og ankenævnsager.

Hertil skal mindretallet bemærke, at når der indføres en ny retsregel - og i særdeleshed en retsregel som den foreslåede, der overlader anvendelsen til domstolenes konkrete skøn - vil det uundgåeligt føre til retssager. Hvor stort antallet bliver, afhænger bl.a. af, hvor præcist domstolene udformer deres præmisser.

Sådanne retssager er imidlertid efter mindretallets opfattelse ikke overflødige, men helt nødvendige med henblik på at få fastlagt den retlige standard.

Flertallet har endvidere peget på, at det kan være vanskeligt at forsikringsafdække dette ansvar til en rimelig pris.

Mindretallet deler ikke denne betænkelighed og peger på, at godtgørelsen kun kommer på tale, når der er handlet culpøst.

Mindretallet finder, at en hjemmel til kompensation for "*skuffet forventning*" bør udformes som en generel regel, der ikke kun gælder ved rådgivning. Dels er begrebet (økonomisk) rådgivning i praksis meget vanskeligt at afgrænse tilstrækkeligt præcist, jf. **afsnit 5.3**, dels kan de situationer, som reglen tager sigte på, også opstå i tilfælde, hvor der ikke er tale om egentlig rådgivning (f.eks. drejede løbetidssagen sig om långivning, ikke om rådgivning).

Mindretallet er opmærksom på, at den foreslåede bestemmelse, jf. **kapitel 7**, har et bredere anvendelsesområde, end kommissoriet lægger op til. Mindretallet har under hensyn hertil fundet det rigtigst i bemærkningerne til bestemmelsen at angive, hvordan reglens anvendelsesområde teknisk kan formuleres, hvis den ønskes udformet sådan, at reglen alene dækker rådgivning som nævnt i kommissoriet. Af de ovenfor nævnte grunde vil mindretallet dog ikke anbefale en sådan løsning.

Et andet mindretal bestående af *Helene Ravn* kan tilslutte sig formandsmindretallets begrundelse for at anbefale indførelsen af en hjemmel til at give kompensation for skuffet forventning, men finder, at en sådan hjemmel bør udformes, så den kun gælder i forbindelse med økonomisk rådgivning. En helt generel regel vil gå langt ud over kommissoriet, og udvalget har ikke foretaget fornødne undersøgelser eller gjort sig tilstrækkelige overvejelser om, hvilke konsekvenser en sådan regel vil få for erhvervsgrupper og andre, der falder uden for kommissoriet. Desuden har de praktiske eksempler, der har givet anledning til overvejelserne om at indføre hjemmel til godtgørelse for skuffede forventninger,

udelukkende vedrørt forhold, der udspringer af økonomisk rådgivning. *Helene Ravn* anbefaler derfor, at der indføres en hjemmel til at give godtgørelse for skuffet forventning i forhold, der udspringer af økonomisk rådgivning, og peger på, at en bestemmelse herom svarende til formandsmindretallets forslag kan indgå i den foreslåede lov om økonomisk rådgivning. Det anbefales, at § 24, stk. 2, i lov om omsætning af fast ejendom samtidig ophæves, da der ikke bør gælde to forskellige godtgørelsesregler for økonomisk rådgivning.

Et tredje mindretal bestående af *Peter Nedergaard* og *Jørgen Christiansen* bemærker til det ovenfor nævnte mindretals forslag om en generel regel om godtgørelse for "*skuffet forventning*", at forslaget er et positivt skridt i den rigtige retning, for så vidt som det bryder princippet om, at der ikke skal gives kompensation, hvis der ikke er lidt et økonomisk tab i traditionel forstand. Efter disse medlemmers opfattelse er forslaget imidlertid for restriktivt, jf. nærmere nedenfor.

Dette tredje mindretal finder - på baggrund af forbrugerpolitiske overvejelser, en undersøgelse af ansvarsgrundlaget for den økonomiske rådgivning, en undersøgelse af retsstandarden om god rådgivningsskik og spørgsmålet om skriftlighed, særlige informationspligter, krav til kunden og godtgørelsesproblematikken - at der er grundlag for at skærpe rådgiveransvaret og herunder indføre en godtgørelsesregel. Der henvises i denne forbindelse til **kapitel 3**.

Siden Højesterets dom *Ufr 1996.200 H* har det ligget fast, at der ikke i dag er hjemmel til at pålægge en pligt til at betale godtgørelse, hvis der ikke er lidt et økonomisk tab. Det hjælper derfor ikke en kunde, at pengeinstituttet f.eks. har regnet galt, så kunden troede, at han fik mere i provenu af en omprioritering. Det traditionelle synspunkt er, at hvis kunden havde fået den rigtige rådgivning, ville han have fået udregnet det mindre, men rigtige provenu, og der er således i traditionel erstatningsretlig forstand ikke lidt noget tab at erstatte som positiv opfyldelsesinteresse. Hvis kunden i dette tilfælde skulle have kompensation for den dårlige rådgivning, vil han efter dette synspunkt blive bedre stillet end en tilsvarende kunde, der har fået den rigtige rådgivning.

Dette mindretal bemærker imidlertid, at situationen ikke ser ud som her angivet, når den anskues fra kundens side. For kunden at se slipper rådgiveren "*gratis*" fra sin fejl, mens kunden for sit vedkommende ofte har disponeret ud fra de økonomiske oplysninger, rådgiveren gav.

Ejendomsomsætningslovens § 24, stk. 2, gælder kun for ejendomsformidlere og kun i forbindelse med køb og salg af fast ejendom. Rådgivning vedrørende omsætning af fast ejendom udbydes imidlertid ikke kun af ejendomsformidlere, men også af bl.a. pengeinstitutter og advokater, og herudover kan der - som det er sket under udvalgsarbejdet - peges på en række ankenævnsager, hvor der var tale om fejl i forbindelse med omprioritering af fast ejendom. Disse sager afgøres efter de gældende regler således, at kunderne kun kan få erstatning for egentlige økonomiske tab og ikke har krav på godtgørelse for skuffede forventninger, f.eks. fordi der oplyses et for højt provenu som følge af, at rådgiveren overser, at et lån i ejendommen kun kan indfries til overkurs. Dette mindretal oplever det som en mangel ved den gældende retstilstand, at der savnes hjemmel til godtgørelse i sådanne tilfælde.

Ud fra disse betragtninger finder dette mindretal, at der i en lov om økonomisk rådgivning bør være en godtgørelsesregel, som i lighed med § 24, stk. 2, giver ret til godtgørelse på objektivi grundlag for hele forskelsbeløbet ("krone til krone"), således at den skuffede radsøgende stilles som forventet, eller i det mindste at der i en sådan lov bør være en regel om en delvis godtgørelse (et "plaster på såret"). Selve § 24, stk. 2, i lov om omsætning af fast ejendom, bør opretholdes uforandret.

Dette mindretals lovudkast er i det hele affattet i overensstemmelse med disse betragtninger.

Mindretallet skal også med henvisning til **afsnit 5.9**, bemærke, at der ikke er tale om, at der i lov om økonomisk rådgivning i visse situationer vil være tale om et strengere ansvarsgrundlag (objektivt ansvar), når der ikke er lidt et tab, end når der er lidt et tab, idet § 9 i forslag til lov om økonomisk rådgivning er formuleret således, at det er uden betydning, om der efter traditionel erstatningsretlig tankegang er lidt et tab eller ej. Det sker bl.a., fordi det efter den er muligt at gå konkurs ved at følge et råd uden at have lidt et tab. Det er derfor i de tilfælde, som dækkes af § 9, udelukket, at ansvaret er strengere, når der ikke er lidt et tab, end når der er lidt et tab. Noget andet er, at ansvaret efter § 9 er strengere end efter § 8. Alt afhængig af, hvordan man definerer tab, kan man sige, at der er noget, som ikke er tab, der kompenseres efter § 9, og som ikke ville være kompenseret efter § 8. Om noget kan betegnes som et tab eller ej bør imidlertid ikke tillægges betydning ved en stillingtagen til § 9. Afgørende bør i stedet være, om det i de tilfælde, som er opregnet i § 9, er rimeligt og ønskeligt, at der er krav om kompensation. Lovgivning bør i det hele taget ikke afledes af begreber, men baseres på bedømmelse af realiteter. I den forbindelse er det vigtigt, at det overordnede mål i § 9 er at sikre kvalitet i rådgivningen.

De tilfælde, som § 9 omfatter, angår alt i alt velafgrænsede tilfælde af kvalitetssvigt. Sådanne kvalitetssvigt bør sanktioneres som angivet for at sikre, dels at den forbruger, som udsættes for kvalitetssvigt, kompenseres, og dels at en rådgiver, som ikke lever op til kvalitetskravene, ikke opnår den konkurrencefordel at kunne tage samme pris for et dårligt produkt. Forbrugerne har ingen mulighed for at vurdere kvaliteten, idet de i så fald næppe søgte rådgivning. Markedssortering sker derfor kun, hvis kvalitetssvigt koster. Begrundelsen for lovforslaget findes således at være til stede og er i øvrigt fremgået både af betænkningen og af det fremsatte lovforslag, inkl. bemærkninger.

Mindretallets definition på begrebet "økonomisk rådgivning" vil i praksis være tilstrækkeligt operativt til, at den ikke som frygtet af flertallet vil virke processkabende.

Flertallet er - for så vidt angår den af formandsmindretallet foreslåede ændring af ejendomsomsætningslovens § 24, stk. 2 - enig med mindretallet i, at forbrugerens retsstilling ikke bør være afhængig af, om et råd gives af en ejendomsformidler eller en anden aktør på boligmarkedet. Flertallet finder imidlertid, at en eventuel udvidelse af ejendomsomsætningslovens § 24, stk. 2, til at omfatte en bredere kreds af aktører kun bør ske i sammenhæng med, at bestemmelsen ændres til en godtgørelsesregel, som bygger på et strengt culpaansvar og en "plaster på såret"-godtgørelse. Herved undgår man at udbrede de dele af reglen, der allerede nu har ført til stødende resultater, jf. **side 130**.

Gennemføres den af formandsmindretallet foreslåede generelle godtgørelsesregel, er det flertallets opfattelse, at de tilfælde, hvor det kan være rimeligt at yde en godtgørelse til en køber eller en sælger af fast ejendom, vil blive opfanget af den generelle godtgørelsesregel, og det derfor vil være både uhensigtsmæssigt og urimeligt at opretholde særreglen i ejendomsomsætningslovens § 24, stk. 2. Flertallet finder derfor, at denne regel bør ophæves, såfremt der indføres en generel godtgørelsesbestemmelse.

Flertallet kan ikke tilslutte sig det af formandsmindretallets fremsatte forslag om en generel godtgørelsesregel og har udover de generelle kommentarer ovenfor følgende bemærkninger:

Flertallet er enig med formandsmindretallet i, at en eventuel godtgørelsesregel ikke alene bør omfatte de erhverv, der er nævnt i kommissoriet, men også andre professionelle rådgivere, herunder A-kasser, fagforeninger og offentlige myndigheder. Set fra forbrugers synsvinkel er der ingen forskel på, om en skuffet forventning er skabt af en erhvervsdrivende, en organisation eller en offentlig myndighed. Også konkurrencehensyn tilsiger en ligestilling.

Som anført ovenfor er der imidlertid efter flertallets opfattelse ikke under udvalgsarbejdet fremført eksempler på sager, der dokumenterer et behov for at supplere det eksisterende strenge professionsansvar med en godtgørelsesregel for skuffede forventninger. Rent hypotetiske overvejelser om, at det ikke kan afvises, at behovet herfor eksisterer, kan efter flertallets opfattelse ikke begrunde en så vidtgående ændring i dansk ret som foreslået af mindretallet.

Formandsmindretallets udtalelse og bemærkninger til det fremsatte lovforslag indeholder en række betragtninger vedrørende forslagens juridiske konsekvenser, men flertallet savner en tilbundsående analyse af forslagens praktiske og økonomiske konsekvenser, som forekommer uoverskuelige.

Hertil kommer, at forslaget ikke alene vil åbne mulighed for godtgørelse for ikke-økonomisk skade til forbrugere, men også til erhvervsdrivende efter en rimelighedsvurdering. Det er ikke under udvalgsarbejdet undersøgt, endsige dokumenteret, at der er behov for en regel, som omfatter erhvervslivet.

Flertallet er opmærksom på, at også andre centrale lovbestemmelser i vidt omfang har karakter af retlige standarder, som det er op til domstolene at udfylde.

I andre tilfælde, hvor der på centrale områder af formueretten tidligere er gennemført væsentlige nyskabelser, er dette imidlertid sket på grundlag af dybtgående analyser, således at domstolene i forarbejderne til de pågældende bestemmelser har kunnet hente væsentlige fortolkningsbidrag, når de i bestemmelsen indeholdte retlige standarder skulle udmøntes i konkrete retsafgørelser. Det foreliggende forslag fra formandsmindretallet indeholder kun få fortolkningsbidrag. Forslaget vil skabe en betydelig retsikkerhed, og det må antages, at der vil gå ganske mange år, før retstilstanden efter en gennemførelse af mindretallets forslag vil blive afklaret gennem retspraksis. Den foreslåede godtgørelsesregel vil derfor som følge af de sparsomme fortolkningsbidrag, som er indeholdt i formandsmindretallets overvejelser og lovforslag med stor sandsynlighed føre til et betydeligt antal overflødige retssager og ankenævnsager, og reglen vil i virkeligheden skabe flere problemer, end den løser.

Flertallet skal endvidere påpege, at det forinden gennemførelsen af en eventuel regel om godtgørelse for ikke-økonomisk skade som foreslået af formandsmindretallet bør afklares, i hvilket omfang risikoen for at blive mødt med et ulimiteret godtgørelseskrav fra en aftalepart kan forsikringsafdækkes til en rimelig pris. Er dette ikke tilfældet, vil den foreslåede regel kunne få ganske utilsigtede konsekvenser navnlig for de liberale erhverv, som baserer deres indtjening på rådgivning, og som traditionelt forsikringsafdækker rådgiveransvar.

De bemærkninger, flertallet har knyttet til den af formandsmindretallet foreslåede generelle godtgørelsesregel, fører til, at den af *Peter Nedergaard og Jørgen Christiansen* foreslåede godtgørelsesregel allerede af disse grunde er helt uacceptabel, idet denne regel er mere vidtgående.

5.9. Udvalgsflertallets supplerende bemærkninger til mindretalsforslaget om en lov om økonomisk rådgivning

Udvalgets flertal bestående af alle udvalgets medlemmer, bortset fra *Peter Nedergaard, Jørgen Christiansen og Helene Ravn*, finder, at der - udover de ovenfor anførte bemærkninger i de enkelte afsnit i dette kapitel - er grund til at knytte følgende supplerende bemærkninger til forslaget fra et **mindretal** (*Peter Nedergaard og Jørgen Christiansen*) om en lov om økonomisk rådgivning.

Flertallet henviser til, at det gældende professionsansvar omfatter alle områder, hvor der ydes professionel rådgivning, og indebærer, at de, der rådgiver på et bestemt område, skal rådgive i overensstemmelse med en god faglig standard på området. Denne konstatering er tiltrådt af det samlede udvalg, jf. **afsnit 5.4**. Udvalget anfører i tilknytning hertil, at det er væsentligt at fastholde disse i dag gældende principper. Flertallet finder på denne baggrund ikke, at der er grundlag for mindretallets påstand om, at "*gældende forskelle i bedømmelsesgrundlaget for udøvere af økonomisk rådgivning*" skulle kunne begrunde indførelse af lov om økonomisk rådgivning. De gældende forskelle i reguleringen af forskellige brancher angår ikke professionsansvaret og vil bestå, uanset om der som foreslået af mindretallet måtte blive indført en lov om økonomisk rådgivning, herunder en regel om god rådgivningsskik.

Flertallet bemærker, at mindretallets forslag om regler om god rådgivningsskik og omvendt bevisbyrde ikke vil tilføre den gældende retstilstand noget væsentligt nyt, men derimod efter flertallets opfattelse vil fastlåse retstilstanden.

Flertallet finder det betænkeligt, at forslaget ved anvendelse af uklare begreber skaber fortolknings- og afgrænsningsproblemer. Flertallet ønsker i den forbindelse bl.a. at fremhæve, at udvalget på adskillige møder har diskuteret, hvorvidt det er muligt klart at definere begreber som "*rådgivning*" og "*økonomisk rådgivning*". Som det fremgår af bemærkningerne ovenfor i **afsnit 5.3** har flertallet fundet, at dette ikke er muligt på en hensigtsmæssig måde.

Mindretallets forslag indeholder da heller ikke en brugbar definition, og det er således uklart, hvad der er lovforslagets anvendelsesområde. Det vil i sig selv være processkabende.

For så vidt angår den i mindretallets lovforslag indeholdte vidtgående regel om godtgørelse for skuffede forventninger (§ 9), skal flertallet henvise til bemærkningerne ovenfor i **afsnit 5.8**.

Men udvalgets flertal ønsker herudover at fremhæve, at det findes betænkeligt at indføre et objektivi ansvarsgrundlag, uden at anvendelsesområdet er klart afgrænset. Som ovenfor anført er anvendelsesområdet for mindretallets forslag uklart.

Hertil kommer, at mindretallets forslag vil indføre en retstilstand, hvorefter der i visse situationer vil gælde et strengere ansvarsgrundlag (objektivt ansvar), når der *ikke* er lidt et tab i traditionel, end når der *er* lidt et sådant tab. En sådan retstilstand vil efter flertallets opfattelse være overordentlig uheldig, og i øvrigt vanskelig at begrunde. Flertallet bemærker da også, at mindretallet overhovedet ikke har anført nogen begrundelse for ønsket om en sådan retstilstand.

Endelig vil mindretallets forslag skabe fortolknings- og afgrænsningsproblemer mellem "*beregninger*" (uanset hvad de angår), og "*værdiansættelser*" (uanset hvad de angår) og anden "*rådgivning*".

Udvalgets flertal finder, at mindretallets forslag til en lov om økonomisk rådgivning vil være en stort set overflødig lovgivning, som ikke løser nogen væsentlige problemer, men tværtimod vil kunne medføre en uhensigtsmæssig fastlåsning af retstilstanden på visse områder, og som desuden vil skabe nye problemer med væsentlige fortolknings- og afgrænsningsspørgsmål, som vil indebære en retsikkerhed for både rådgivere og rådsøgende samt virke processkabende.

Karsten Hillestrøm deler ikke opfattelsen hos udvalgets flertal om, at en lov om økonomisk rådgivning vil være stort set overflødig, idet der i øvrigt henvises til de bemærkninger, som *Karsten Hillestrøm* har anført herom på **side 124-125** foran.

Peter Nedergaard og *Jørgen Christiansen* henviser til deres imødegåelse af flertallets kritikpunkter på **side 121-123 og 124**.

Kapitel 6 - Særlige spørgsmål, der er drøftet i udvalget

6.1. Indledning

Udvalget har drøftet forskellige spørgsmål, som ikke direkte relaterer sig til rådgivning, men som er nært knyttet hertil. Disse spørgsmål er:

- Klagemuligheder.
- Svage kundegruppers indeståender til lav rente.
- Kaution.

Spørgsmålene behandles i dette kapitel som særskilte emner.

6.2. Klagemuligheder

6.2.1. Domstolene

Enhver part i en aftale eller modtager af økonomisk rådgivning kan normalt indbringe uoverensstemmelser for domstolene.

6.2.2. Ankenævn

Uoverensstemmelser om økonomisk rådgivning kan i mange tilfælde indbringes for et klage- eller ankenævn. Der gælder forskellige regler om klagemuligheder i forbindelse med økonomisk rådgivning, afhængigt af om klageren er en forbruger eller en erhvervsvirksomhed.

6.2.2.1. Forbrugerklagenævnet

Forbrugere kan normalt klage til Forbrugerklagenævnet over udbydere af varer eller tjenesteydelser. Forbrugerklagenævnet er et statsligt klagenævn, som er etableret i 1975 med henblik på en hurtig, effektiv og billig løsning af tvister mellem forbrugere og erhvervsdrivende. Nævnets kompetence fremgår af bekendtgørelse nr. 871 af 14. oktober 1994 om Forbrugerklagenævnets virksomhedsområde.

Forbrugerklagenævnet kan efter § 3, stk. 2, nr. 13, i bekendtgørelsen ikke behandle sager vedrørende pengevæsen og forsikring. Dette skyldes dels, at der på store dele af området er godkendt private klage- og ankenævn i medfør af § 13, stk. 2, i lov om Forbrugerklagenævnet, dels ressourcemæssige forhold.

Hvis en sag er indbragt for domstolene, kan en forbruger begære sagen indbragt for Forbrugerklagenævnet eller et af Forbrugerklagenævnet godkendt ankenævn, jf. retsplejelovens § 361. Sagen ved domstolene udsættes herefter i afventen af behandlingen i klage- eller ankenævnet. Dette gælder dog ikke, hvis det må anses for åbenbart, at der ikke kan gives forbrugeren medhold i klagen, eller hvis sagen ikke skønnes egnet til behandling ved nævnet.

Såfremt en afgørelse truffet af Forbrugerklagenævnet eller et godkendt privat ankenævn eller et forlig ikke efterleves af den erhvervsdrivende, indbringer Forbrugerklagenævnets sekretariat på forbrugers begæring og dennes vegne sagen for domstolene. Kendelserne kan ikke indbringes for andre ankenævn eller administrative myndigheder. Forbrugerklagenævnet kan eventuelt gå ind i en sag, som en forbruger har vundet, og yde bistand til udfærdigelse af en stævning.

Ved indbringelse af sager for Forbrugerklagenævnet eller et af de øvrige offentligt godkendte private ankenævn skal betales et mindre gebyr, som i vidt omfang tilbagebetales til klager, såfremt nævnets afgørelse giver klager helt eller delvis medhold i klagen.

Herudover findes der et mindre antal ikke godkendte klageordninger, der i et vist omfang medvirker til udenretlig tvistløsning mellem forbrugere og erhvervsdrivende.

6.2.2.2. Offentligt godkendte private ankenævn

Forbrugerklagenævnet kan i medfør af § 13, i lov om Forbrugerklagenævnet godkende private klage- og ankenævn (herefter blot ankenævn). Ankenævnenes afgørelser er ikke bindende for parterne og kan indbringes for domstolene. Inden for den finansielle sektor er godkendt følgende ankenævn:

- Pengeinstitutankenævnet
- Ankenævnet for Forsikring

- Realkreditankenævnet

Endvidere er godkendt:

- Klagenævnet for Ejendomsformidling

Ankenævnenes kompetence fremgår af nævnenes vedtægter. F.eks. behandler Realkreditankenævnet klager over danske realkreditinstitutter, deres herværende datterselskaber og danske filialer af udenlandske realkreditinstitutter. Tilsvarende gælder for Pengeinstitutankenævnet og Ankenævnet for Forsikring. Det kan tilføjes, at hverken medlemskab af den pågældende brancheorganisation eller virksomhedens tilslutning til ankenævnet er afgørende for ankenævnets kompetence.

Klagenævnet for Ejendomsformidling behandler klager over statsautoriserede ejendomsmæglere og andre mellemmand, der beskæftiger sig med tilsvarende virksomhedsområder eller dele heraf. Nævnet behandler dog ikke klager over advokater, pengeinstitutter og realkreditinstitutter.

Klager over finansielle produkter, der udbydes af virksomheder, som ikke er omfattet af nævnenes vedtægter, kan ikke behandles af ankenævnene. Sådanne produkter konkurrerer normalt med de produkter, som udbydes af pengeinstitutter, f.eks. kreditkort udstedt af andre end pengeinstitutter (f.eks. kreditkortselskaber, stormagasiner, benzinselskaber, indkøbscentre m.fl.). Klager over børsmæglerselskaber og fondsmæglerselskaber, der ikke er datterselskaber af pengeinstitutter, kan heller ikke behandles i et ankenævn.

Nævnene kan ikke behandle klager, der er afgjort ved bindende dom/voldgift. Nævnene kan afvise sager, som på grund af deres principielle juridiske karakter, usikkerhed om bedømmelse af sagens faktiske oplysninger eller andre særlige grunde bør behandles af domstolene. Som eksempel kan nævnes sager, hvor der er behov for omfattende bevis- eller vidneførsel.

Karakteristisk for ankenævnene er, at de består af et lige antal repræsentanter fra henholdsvis erhvervsside og forbrugerside samt en uafhængig opmand.

Sagsbehandlingen er skriftlig. Sagerne forberedes af et sekretariat på grundlag af klagen og bemærkninger fra den virksomhed, der klages over. Sekretariatene kan selvstændigt indhente oplysninger for at belyse sagen. Sagsbehandlingen adskiller sig herved fra sagsbehandlingen ved domstolene.

I praksis udfører sekretariatene en betydelig vejledning af klagerne. Denne vejledning kan ofte føre til, at sager løses i mindelighed.

Nævnenes sekretariat udarbejder oplæg til nævnene, der træffer en afgørelse.

Virksomheder, der er tilsluttet et af ankenævnene, er bundet af nævnenes kendelser, medmindre de inden 4 uger efter nævnenes afsendelse af kendelsen skriftligt har meddelt nævnene, at de ikke ønsker at være bundet af kendelsen. I Ankenævnet for Forsikring er fristen på 30 dage. En forbruger er ikke bundet af en kendelse fra nævnene.

6.2.2.2.1. Pengeinstitutankenævnet

Pengeinstitutankenævnet behandler klager vedrørende private kundeforhold.

Klagen skal vedrøre en konkret formueretlig tvist. Nævnet kan behandle klager over danske pengeinstitutter og disses danske datterselskaber - herunder børs- og fondsmægler- samt finansieringsselskaber.

Klager fra erhvervsdrivende kan kun behandles, såfremt de ikke adskiller sig væsentligt fra en klage vedrørende et privat kundeforhold. Udover at en klage fra en erhvervsdrivende skal angå spørgsmål, som også kan foreligge i et privat kundeforhold, skal klageren efter virksomhedens art og størrelse have et tilsvarende beskyttelsesbehov som en privat person. Det må anses for en betingelse, at virksomheden utvivlsomt kan karakteriseres som lille såvel med hensyn til antallet af ansatte som med hensyn til omsætning og indtjening.

Klager fra aktie- og anpartsselskaber behandles efter fast praksis ikke af nævnet.

Som udgangspunkt behandles også klager over filialer i Danmark af udenlandske pengeinstitutter og udenlandske filialer af danske pengeinstitutter. Nævnet behandler ikke klager over pengeinstitutter, der er hjemmehørende i Grønland og på Færøerne.

En klagesag kan først behandles, når klageren forgæves har forsøgt at opnå en tilfredsstillende ordning med pengeinstitutttet, eller pengeinstitutttet ikke inden 5 uger har reageret på en henvendelse fra klageren.

Finansrådet har henstillet til sine medlemmer at følge enstemmige kendelser.

Gebyret for behandling af en klage er 100 kr., som betales tilbage, hvis klagen afvises, eller hvis klageren får helt eller delvis medhold.

Nævnet er oprettet af Finansrådet, Sammenslutningen Danske Andelskasser og Forbrugerrådet.

6.2.2.2.2. Realkreditankenævnet

Realkreditankenævnet behandler klager over danske realkreditinstitutter samt deres danske datterselskaber. Klagen kan vedrøre ethvert retsspørgsmål mellem kunden og realkreditinstitutttet. Også spørgsmål, der opstår i kontraheringsfasen, herunder i forbindelse med afgivelse af tilbud, nægtelse af lån m.v., anses for omfattet af nævnets kompetence. Der skal dog være tale om en formueretlig tvist, dvs. et økonomisk mellemværende mellem parterne.

Nævnet behandler endvidere klager over filialer af udenlandske realkreditinstitutter. Endelig kan nævnet behandle klager over danske realkreditinstitutters udenlandske filialer, hvis retssag om samme forhold kunne være anlagt ved dansk domstol, og det er utvivlsomt, at

klagesagen skal afgøres efter dansk ret.

Som udgangspunkt kan alene klager fra forbrugere behandles. Ifølge vedtægterne kan endvidere klager fra erhvervsdrivende behandles, såfremt klagen ikke adskiller sig væsentligt fra en klage vedrørende et privat kundeforhold. I praksis er vurderingen af kompetence i forhold til erhvervsdrivende klager sket på basis af en samlet afvejning, hvori indgår klagerens økonomiske styrke, omstændighederne ved aftalens indgåelse, hvorvidt det væsentligste formål med lånet er at opretholde eller erhverve bolig til klageren, samt klagetemaet. Det er en følge af denne afgrænsning, at visse klager fra mindre erhvervsdrivende kan behandles af ankenævnet. Det gælder f.eks. sager om mindre ejendomme, der bruges til både bolig og erhverv, herunder de såkaldte *hobbylandbrug*.

En klagesag kan først behandles, når klageren forgæves har forsøgt at opnå en tilfredsstillende ordning med realkreditinstituttet, eller realkreditinstituttet ikke inden 5 uger har reageret på en henvendelse fra klageren.

Adgangen til at anfægte nævnets kendelser har kun været benyttet i meget få tilfælde.

Gebyret for behandling af en klage er 100 kr., som betales tilbage, hvis klagen afvises, eller hvis klageren får helt eller delvis medhold.

Realkreditankenævnet er oprettet af Realkreditrådet og Forbrugerrådet.

6.2.2.2.3. Ankenævnet for Forsikring

Ankenævnet for Forsikring behandler klager fra forbrugere vedrørende privatlivets forsikringsforhold. Dog behandles alle klager vedrørende motorkøretøjsforsikring.

Klagen må fremsættes af selskabets kunde. Klager fra f.eks. skadelidte over skadevolders forsikringsselskab behandles ikke. Nævnet kan også afgive udtalelser om uoverensstemmelser mellem forsikringsselskaber og forsikringstagere, der ikke er tilsluttet nævnet. Endelig besvarer ankenævnet en lang række forespørgsler. Antallet af forespørgsler - herunder også om udenlandske forsikringsselskaber - er normalt højere end antallet af klager.

Undtagelsesvis kan nævnet behandle klager vedrørende forsikringsforhold af erhvervsmæssig karakter, såfremt det finder, at forholdet ikke adskiller sig væsentligt fra private forsikringsforhold.

Ankenævnet behandler også klager over udenlandske forsikringsselskaber, hvis disse har tilsluttet sig ankenævnet, og hvis det anses for utvivlsomt, at en sag om samme forhold vil kunne anlægges ved danske domstole og pådømmes efter dansk ret.

Som hovedregel kan nævnet kun tage en sag til behandling, hvis klageren forinden forgæves har forsøgt at opnå en tilfredsstillende ordning med selskabet eller agenturet, eller disse ikke inden 3 uger har reageret på en skriftlig henvendelse fra klageren.

Foruden den vejledning, der ydes af ankenævnets sekretariat, yder Forsikringsoplysningen en betydelig vejledning over for forsikringstagere, der henvender sig hertil med klage over et forsikringsselskab. Denne vejledning har bl.a. til formål at *mægle forlig* mellem selskaberne og kunderne. Vejledningen forebygger - eller foregriber - ofte en egentlig behandling af en klage, f.eks. ved, at Forsikringsoplysningen henvender sig til det selskab, der har tegnet den forsikring, der klages over, med henblik på at selskabet genovervejer sagen.

Der eksisterer en kollegial regel, hvorefter Rådet for Dansk Forsikring og Pensions bestyrelse kan henstille til et medlem at følge en ankenævnsafgørelse i sager af ikke-principiel karakter.

Ankenævnet er oprettet af Rådet for Dansk Forsikring og Pension og Forbrugerrådet.

Gebyret for behandling af en klage er 100 kr., som betales tilbage, hvis klagen afvises, eller hvis klageren får helt eller delvis medhold.

Endvidere kan klager over visse forsikringer behandles ved voldgift eller af Arbejdsskadestyrelsen.

6.2.2.2.4. Klagenævnet for Ejendomsformidling

Som udgangspunkt behandler Klagenævnet for Ejendomsformidling alene klager fra forbrugere. Nævnet behandler dog også klager fra mindre virksomheder, f.eks. fra erhververe af små landbrugsejendomme, som væsentligst skal tjene som bolig for erhververen, idet disse antages at falde ind under bestemmelserne i lov om omsætning af fast ejendom. I sjældnere tilfælde behandles klager i forbindelse med overdragelse af mindre butikker.

Nævnet består af 2 repræsentanter fra erhvervsside (udmeldt af Dansk Ejendomsmæglerforening) og 2 forbrugerrepræsentater (udmeldt af henholdsvis Forbrugerrådet og Grundejernes Landsorganisation) samt en jurist, som skal opfylde de almindelige betingelser for at kunne udnævnes til dommer (p.t. er formanden landsdommer).

En klage kan angå samtlige omstændigheder i retsforholdet mellem parterne, herunder spørgsmålet om god ejendomsmæglerskik.

Dansk Ejendomsmæglerforenings medlemmer er forpligtet til at følge nævnets kendelser, medmindre medlemmet inden 30 dage fra kendelsens dato anmoder foreningens bestyrelse om tilladelse til at prøve sagen ved domstolene.

Klagenævnet opkræver et gebyr, der er afhængigt af klagesagens størrelse. Grundgebyret er 250 kr. Højeste gebyr er 700 kr. Hvis klageren får fuldt medhold, pålægges indklagede ved nævnets kendelse at refundere klager det indbetalte gebyr.

Får klageren kun delvis medhold bestemmer ankenævnet, hvor stor en del af gebyret, der skal tilbagebetales. Grundgebyret refunderes dog ikke.

Ankenævnet er oprettet af Dansk Ejendomsmæglerforening, Grundejernes Landsorganisation og Forbrugerrådet.

6.2.3. Disciplinærnævn

6.2.3.1. Advokatnævnet

Advokatnævnet er en disciplinær myndighed, der behandler salær- og disciplinærklager mod advokater. Advokatnævnets sammensætning er reguleret i retsplejelovens § 144.

Advokatnævnet består af 18 medlemmer, hvoraf 3 dommere og 6 offentlighedsrepræsentanter er udpeget af justitsministeren, og 9 advokater er valgt af Advokatsamfundet.

Klager kan indgives af både forbrugere og virksomheder.

Salærklagerne afgøres i 1. instans af en af de 11 kredsbestyrelser for de advokatkrede, som Danmark er inddelt i. Salærklager, der er afgjort i kredsbestyrelserne, kan inden 4 uger indbringes for Advokatnævnet.

Advokatnævnet er alene en disciplinærmyndighed, der pålægger advokater sanktioner eller fratager advokater deres beskikkelse. Nævnet kan f.eks. ikke pålægge en advokat at betale erstatning, idet dette spørgsmål henhører under domstolene.

Kredsbestyrelserne afgiver indstilling i disciplinærsagerne, der afgøres af Advokatnævnet.

Der betales ikke gebyr for at få behandlet en klage. Udgifterne til driften af kredsbestyrelser, Advokatnævn og sekretariat afholdes af Advokatsamfundet.

6.2.3.2. Disciplinærnævnene for Revisorer/Revisornævnet

Disciplinærnævnene behandler klager over statsautoriserede og registrerede revisorer, der ved udøvelsen af deres virksomhed har tilsidesat de pligter, som stillingen medfører. Klager over revisors vederlag samt kollegiale sager kan ikke indbringes for disciplinærnævnene. Disciplinærnævnene kan behandle klager uden hensyn til, om indklagede er medlem af den pågældende revisororganisation.

Klager kan indbringes af såvel forbrugere som virksomheder.

Disciplinærnævnenes afgørelser kan af sagens parter indbringes for Revisornævnet.

Nævnene behandler ikke erstatningsretlige spørgsmål. Disse henhører under domstolene. Klager over revisorers vederlag samt kollegiale sager behandles heller ikke af nævnene, men derimod af foreningerne inden for andre rammer.

Alle, der har en retlig interesse i det forhold klagen angår, kan indbringe en sag for disciplinærnævnene.

Disciplinærnævnene er reguleret i bekendtgørelserne nr. 263 og 264 begge af 15. april 1996. Revisornævnet er reguleret i bekendtgørelse nr. 128 af 17. februar 1994.

Disciplinærnævnene består af en formand og to næstformænd, der alle skal være dommere, samt af 6 andre medlemmer, hvoraf 3 er statsautoriserede (henholdsvis registrerede) revisorer, og 3 repræsentanter for regnskabsbrugere. Nævnenes medlemmer udpeges af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

Revisornævnet består af en formand, der skal være landsdommer, samt 8 andre medlemmer, hvoraf 2 er statsautoriserede revisorer, 2 er registrerede revisorer, 2 har henholdsvis nationaløkonomisk uddannelse og juridisk uddannelse, 1 har indsigt i pengeinstitutters og 1 i investorers forhold.

Disciplinærnævnene kan tildele revisor advarsler eller pålægge revisor en bøde på maksimalt 200.000 kr. Der kan pålægges den revisionsvirksomhed, hvor den pågældende revisor er indehaver eller ansat, en advarsel eller en bøde på ikke over 500.000 kr. Revisornævnet kan pålægge samme sanktioner som disciplinærnævnene. Herudover kan nævnet for en periode fra 6 måneder til 5 år eller indtil videre frakende en statsautoriseret revisor beskikkelsen eller fratage en registreret revisor retten til at være optaget i Revisorregisteret. Endelig kan nævnet begrænse revisors ret til at udøve lovpligtig revision.

Disciplinærnævnene opkræver et gebyr på 500 kr. for behandling af en klage. Revisornævnet opkræver et gebyr på 2.000 kr. Hvis klageren får helt eller delvis medhold, kan der ske hel eller delvis tilbagebetaling af gebyret. Klager kan indbringes både af forbrugere og erhvervsdrivende.

Spørgsmål om nedsættelse af et salær afgøres af de respektive organisationer.

6.2.4. Småsagsudvalgets betænkning

Det såkaldte Småsagsudvalg har drøftet, i hvilket omfang den nuværende procesordning giver borgerne tilstrækkeligt gode muligheder for at opnå den retsstilling, som efter loven tilkommer dem.

Småsagsudvalgets overvejelser tager særligt sigte på en nyordning af domstolsprocessen i sager af mindre værdi, men Småsagsudvalget har ligeledes overvejet behovet for ændringer i de gældende regler om nævnsbehandling i tilknytning hertil. Småsagsudvalget har dog ikke fundet grundlag for at foreslå ændringer i disse regler på nuværende tidspunkt. Småsagsudvalget har herunder ikke fundet anledning til at foreslå, at klagenævnsafgørelser fremover skal være eksigible.

Småsagsudvalgets forslag til en småsagsproces omfatter også rene erhvervssager, dvs. sager, hvor begge parter er erhvervsdrivende (virksomheder), og som angår forhold, der vedrører parternes erhverv. Forslaget indeholder dog 2 særregler for erhvervssager: **Dels** en adgang for parterne til også forudgående at aftale anvendelse af småsagsreglerne uden for det almindelige anvendelsesområde (sager over 20.000 kr. og

sager om mangler ved fast ejendom), **dels** en adgang for parterne til at aftale, at almindelige omkostningsregler skal anvendes i småsagsprocessen, så advokatomkostninger m.v. kan tilkendes.

6.2.5. Drøftelserne i udvalget

6.2.5.1. Ændrede klagemuligheder

Udvalget har drøftet, hvilke andre muligheder der kunne overvejes som erstatning for eller supplement til de 3 offentligt godkendte private ankenævne i den finansielle sektor.

Udover ændringer i de private ankenævns vedtægter har været foreslået følgende muligheder:

1. En mediationsordning eller en anden form for voldgift
2. En pengeopmand
3. En udvidelse af Erhvervsankenævnets kompetence
4. En særlig klageinstans
5. En særlig *oplysningsordning* i form af en udbygning af det arbejde, der udføres i Forsikringsoplysningen svarende til den svenske ordning med et "Konsumenternas Försäkringsbyrå"

Udvalget mener ikke, at disse løsninger vil medføre en væsentlig forbedring af forbrugernes eksisterende klagemuligheder.

Peter Nedergaard fremhæver imidlertid, at det ikke i Forsikringsoplysningen er muligt at give nogen dybtgående rådgivning. Samtidig mangler Forsikringsoplysningen at kunne tilsende forbrugerne informationer, som indeholder markedsoversigter og priser på de enkelte produkter. På den baggrund foreslår han, at der oprettes et organ, som vil have mulighed for at kunne gøre noget sådant.

Peter Nedergaard ønsker i den forbindelse en oplysningsordning, der svarer til den svenske "Konsumenternas Försäkringsbyrå", hvor forbrugerne netop har mulighed for at få tilsendt markedsoversigter indeholdende prisangivelser for de enkelte forsikringsprodukter.

Åse Kogsbøll og Annegrete Birck Jakobsen har fremhævet, at Forsikringsoplysningen udfører en vidtstrakt rådgivning om generelle forsikrings spørgsmål. Forsikringsoplysningen behandler ligeledes en række klager. I en række tilfælde rettes henvendelse til det selskab, der har tegnet forsikringen, med henblik på at selskabet genovervejer sagen. Det er ikke muligt at udarbejde markedsoversigter og sammenligninger af priser på forsikringsprodukter, da forskelle særligt i dækning og selvrisiko gør sammenligninger meget vanskelige. Endvidere er der langt flere forsikringsselskaber og forsikringsprodukter på det danske marked end det svenske.

Det er derfor deres opfattelse, at det danske informations- og klagesystem er dækkende for det danske forbrugerbeskyttelsesbehov.

6.2.5.2. Ankenævnenes sammensætning og sammenlægning

Ove Höilund Mortensen har anført, at de 3 ankenævne i den finansielle sektor burde samles i ét ankenævn - f.eks. ankenævnet for den finansielle sektor.

Efter hans opfattelse taler den øgede integration af sektorerne, brancheglidningen og den øgede internationale aktivitet for kun at have ét ankenævn. Hertil kommer, at ét ankenævn vil skabe en ensartet praksis. Den nuværende situation med 3 uafhængige ankenævne betyder, at ensartede situationer vil kunne bedømmes forskelligt afhængigt af, hvilken sektor det drejer sig om.

Ét ankenævn vil samtidig give mulighed for, at ankenævnet vil kunne sammensættes bredere end de nuværende ankenævne. Især ville de ansatte i den finansielle sektor, og brancheorganisationerne for brugerne af den finansielle sektor, kunne blive repræsenteret.

Torben Gjede, Niels Bolt Jørgensen, Åse Kogsbøll, Annegrete Birck Jakobsen og Peter Nedergaard har afvist forslaget. De mener, at de nuværende ankenævne udfører deres opgaver tilfredsstillende. Hertil kommer, at de 3 ankenævns områder er forskelligartede og dermed ikke umiddelbart kan sammenlignes. De pågældende medlemmer af udvalget finder ikke, at der følges forskellig praksis i de 3 ankenævne.

Peter Nedergaard har dog peget på, at der er behov for et tættere samarbejde mellem de eksisterende ankenævne på det finansielle område og eventuel etablering af en fælles adresse for de finansielle ankenævne.

6.2.5.3. Særlige klagemuligheder for mindre virksomheder

De klagenævne, der er oprettet i medfør af loven om Forbrugerklagenævnet, behandler kun klager i forbrugerforhold. Det vil sige, når en forbruger køber en vare eller tjenesteydelse af en erhvervsdrivende. En virksomhed (erhvervsdrivende) kan dog også være omfattet af loven, hvis købet ikke sker til virksomhedens brug i produktionen eller til videresalg. Købet skal dog være det sidste led i omsætningskæden.

De 4 ankenævne behandler dog i et mindre omfang klager fra virksomheder. Forudsætningen herfor er, at sagerne ikke adskiller sig væsentligt fra klager i "forbrugerforhold".

Helene Ravn og Ove Höilund Mortensen har anført, at mindre virksomheder ofte har samme behov for en nem og billig klageadgang som private forbrugere. De finder derfor, at mindre virksomheder bør have samme mulighed for at få deres klager behandlet i offentligt godkendte private ankenævne som forbrugere.

Niels Bolt Jørgensen, Åse Kogsbøll, Annegrete Birck Jakobsen, Peter Nedergaard, Niels Neergaard, Leif Knudsen og Torben Gjede har afvist, at ankenævnenes kompetence udvides til også at omfatte klager fra virksomheder. Sådanne klager kræver normalt en mere omfattende sagsfremstilling eller bevisførelse, end det er muligt ved ankenævnene. Det er derfor ikke hensigtsmæssigt at ændre i nævnenes kompetence.

Helene Ravn mener ikke, at klager fra mindre virksomheder normalt vil kræve en mere omfattende sagsfremstilling og bevisførelse end klager fra

forbrugerkunder. Til illustration heraf har hun peget på følgende tre konkrete eksempler fra Håndværksrådets medlemskreds.

Den ene sag drejede sig om, hvorvidt en skade begået af en erhvervspraktikant hos en håndværksmester skulle dækkes af mesterens eget forsikringselskab under den tegnede erhvervsansvarsforsikring eller af Statens Erstatningsfond, som i et vist omfang omfatter erhvervspraktikanter. Spørgsmålet i denne sag var alene, om Statens Erstatningsordning var subsidiær i forhold til erhvervsansvarsforsikringen.

I den anden sag var spørgsmålet, om malerbehandling af 27 lyddæmpende plader (som mister deres effekt, hvis de males) skulle betragtes som 27 individuelle skadesbegivenheder, således at der skulle beregnes 27 selvrisici ved opgørelsen af, hvor stor en del af skaden malermesterens forsikringselskab skulle erstatte.

I den tredje sag havde en malermester under istandsættelsen af en kirke beskadiget nogle orgelpiber, som var blevet afmonteret under arbejdets udførelse. Spørgsmålet var udelukkende, om skaden var omfattet af den såkaldte behandlings- og bearbejdningssklausul, der normalt indgår i vilkårene for erhvervsansvarsforsikringer, eller ej. Disse og lignende sager er efter Helene Ravns opfattelse egnede til behandling i et klagenævn svarende til Ankenævnet for Forsikring.

Med hensyn til *Helene Ravns* fremførte eksempler har *Åse Kogsbøll* og *Annegrete Birck Jakobsen* oplyst, at Forsikringsoplysningen behandler sådanne sager. Uanset at der ikke herved træffes en egentlig afgørelse, medfører sagsbehandlingen ofte forlig i sagen.

Helene Ravn bemærker hertil, at Forsikringsoplysningen ikke kan sidestilles med et ankenævn, samt at det ikke kun er på forsikringsområdet, men også på pengeinstitutområdet, at mindre virksomheder har behov for en hurtig og billig klageadgang.

Rådgiverudvalget har ikke drøftet Småsagsudvalgets betænkning. *Helene Ravn* og *Henriette K. B. Andersen* har imidlertid i denne betænkning ønsket at give udtryk for, at den af Småsagsudvalget foreslåede småsagsproces efter deres opfattelse ikke på tilfredsstillende vis løser de mindre erhvervsdrivendes behov for en hurtig og billig klageadgang i forhold til deres finansielle rådgivere. De peger bl.a. på, at der ikke i småsagsprocessen vil være deltagelse af repræsentanter til varetage af kundens interesser under sagsbehandlingen, som det vil være tilfældet i forbindelse med klagebehandling i et eventuelt nævn.

Udvalget, bortset fra *Ove Høilund Mortensen*, finder, at forslaget om en sammenlægning af de 3 ankenævne i den finansielle sektor ikke vil betyde en forbedring i behandlingen af klager i forhold til behandlingen i de nuværende ankenævne. Til forslaget om en udvidelse af ankenævnenes kompetencer bemærker udvalget, at dette vil forudsætte forhandlinger mellem de organisationer, der har oprettet ankenævnene. Disse organisationer har alle udtalt sig imod ændringer i de nuværende ankenævns kompetence.

Der er enighed i udvalget om, at spørgsmålet, om at udvide ankenævnenes kompetence til også at omfatte erhvervssager involverer andre spørgsmål end sager om økonomisk rådgivning. Dette aktualiserer tillige spørgsmål om sagsbehandlingsmåde, ressourcer og de stiftende organisationers samtykke til en eventuel kompetenceudvidelse m.v. Udvalget har derfor ikke foreslået ændringer til de bestående kompetenceforhold.

Helene Ravn bemærker, at spørgsmålet om at indføre en klageadgang for mindre erhvervsdrivende svarende til den klageadgang, private forbrugere har i forhold til deres finansielle rådgivere, bør tages op i anden sammenhæng.

6.3. "Svage kundegrupper" indeståender til lav rente

Erhvervsministeren bad i juni 1996 udvalget behandle spørgsmålet om ældre kontohaveres forrentning. Formanden indvilgede heri, idet spørgsmålet falder i naturlig forlængelse af udvalgets kommissorium.

Forrentningen af svage kundegrupper indeståender af betydelige beløb til en forholdsvis lav rente, dvs. hvor en alternativ anbringelse ville kunne have givet en højere forrentning, vedrører en eventuel handlepligt for pengeinstitutterne. Det er et spørgsmål om, hvilken indsats der skal gøres for at få kundens svar eller reaktion på henvendelser om ændring af forrentningen samt vilkårene herfor snarere end om omfanget af rådgivningen.

Pengeinstitutankenævnet har i en sag (kendelse nr. 295/1993) afvist at regulere renten på klagerens indlånskonto, der havde været forrentet med 1/4 pct. p.a. Denne sag var indbragt af værger, idet kontohaveren var umyndiggjort på grund af alderdomssvækkelse.

Ankenævnet fandt, at der påhviler et pengeinstitut en almindelig pligt til, som led i rådgivningen af kontohavere med et større indestående på anfordringskonti at henlede sådanne kontohaveres opmærksomhed på alternativ placering af kontoens indestående. Pengeinstituttet var dog ikke berettiget til at overføre et ikke nærmere angivet beløb fra en af klagerens konti til en anden af klagerens konti uden klagerens samtykke.

Pengeinstitutankenævnet afsagde den 2. april 1997 en kendelse (kendelse nr. 960289), som pålagde et pengeinstitut at yde rentekompensation til boet efter en ældre kontohaver. I kendelsen blev lagt vægt på, at pengeinstituttet ikke havde gjort, hvad det var muligt for at orientere om en alternativ placering af indskuddet og for at komme i kontakt med kunden. Pengeinstituttet havde kendt kundens manglende evne til at forstå almindelige henvendelser fra pengeinstituttet, men havde ikke sikret sig, at et familiemedlem, der havde fuldmagt til at disponere på kontoen, havde fået en kopi af et brev, hvori kunden blev bedt om at henvende sig i pengeinstituttet.

De to kendelser er blevet afgjort efter en culpa-bedømmelse.

Niels Bolt Jørgensen er enig i, at der påhviler pengeinstitutterne en særlig rådgivningspligt vedrørende forrentningen af indlånsmidler tilhørende personer, der enten på grund af alderdom eller af andre årsager er ude af stand til at varetage deres økonomiske interesser på normal vis. Problemstillingen må ses i sammenhæng med den nye værgemålslov, der introducerer en række mellemløsninger mellem den traditionelle umyndiggørelse og den frie rådighed.

Niels Bolt Jørgensen kan ikke støtte et regelsæt, der opererer med faste aldersgrænser eller faste beløbsstørrelser, idet man herved griber ind i dispositionsfriheden for den store majoritet af ældre kunder, som er i stand til at varetage deres interesser mindst lige så godt som andre kunder.

Niels Bolt Jørgensen peger på, at en del pengeinstitutter har udviklet indlånsprodukter med en progressiv rentesats, som automatisk sikrer en bedre forrentning af større midler. Konkurrenceforholdene vil givetvis betyde en hurtig udbredelse af sådanne eller lignende produkter, som i kombination med pengeinstitutternes rådgivningspligt og en øget anvendelse af de nye værgemålsinstrumenter vil medføre, at problemstillingen falder bort.

Endvidere fremgår det af de etiske retningslinier for pengeinstitutters rådgivning (pkt. 2.3), at der skal oplyses om muligheden for at indrette sig mest hensigtsmæssigt ved alternative måder at ordne et engagement på.

Afgørelsen af 2. april 1997 fra Pengeinstitutankenævnet afspejler sig nu i kommentarerne fra august 1997 til de etiske retningslinier.

Heri siges, at "pengeinstituttet skal om nødvendigt af egen drift tilbyde kunden at tage dennes engagement op til vurdering af dets forsvarlighed, sammensætning og hensigtsmæssighed, når pengeinstituttet er opmærksom på, at konkrete individuelle forhold hos kunden taler herfor, eller når kunden mere generelt drøfter sine økonomiske forhold med pengeinstituttet".

Udvalget konstaterer på dette grundlag, at der i de etiske retningslinier og i kommentarerne hertil er sket en udvikling siden ministerens henvendelse til udvalget. Udvalget mener derfor, at spørgsmålet nu har fundet en løsning.

Peter Nedergaard ser dog gerne, at pengeinstitutterne pålægges en aktivitetspligt over for kunder med store indeståender til lav forrentning, således at man aktivt bør præsentere kunder for andre muligheder for anbringelse af deres opsparede midler.

6.4. Rådgivning i forbindelse med aftaler om påtagelse af kaution

6.4.1. Udvalgets generelle overvejelser

Peter Nedergaard har anført, at manglende eller mangelfuld rådgivning i forbindelse med påtagelse af en kautionsforpligtelse kan have meget betydelige konsekvenser for kautionisten.

Forbrugerrådet støder ofte i Pengeinstitutankenævnet på klager fra forbrugere, der er blevet bedt om at indfri en kautionsforpligtelse. Klagerne viser, at forbrugerne ofte ikke forstår indholdet eller rækkevidden af en kautionsforpligtelse. Nogle kautionister baserer deres kautionstilsagn på optimistiske forhåbninger til den person, der kautioneres til fordel for.

En anden situation, der også giver anledning til problemer for kautionisterne, er de såkaldte *glemte kautioner*. Det vil sige kautioner, hvor kautionsforpligtelsen gøres gældende lang tid efter, at forpligtelsen er indgået, og hvor kautionisten har glemt forpligtelsen eller går ud fra, at forpligtelsen er bortfaldet. En sådan situation er uheldig og urimelig, da kautionisten har indrettet sig i tillid til, at kautionsforpligtelsen er bortfaldet, fordi lånet m.v. er indfriet.

Der forekommer også tilfælde, hvor kautionen gøres gældende på et tidspunkt, hvor långiver har ydet henstand eller på anden måde forlænget lånet - men uden at skyldneren er blevet i stand til at tilbagebetale lånet. I disse tilfælde kan kautionisten påføres et større tab, end hvis kautionisten har mulighed for at gribe ind allerede på det tidspunkt, hvor de første restancer viser sig.

Der er derfor behov for en klar eller forbedret rådgivning i de tilfælde, hvor en forbruger påtager sig en kautionsforpligtelse.

Udvalget har drøftet spørgsmål om kaution i forbrugerforhold. Drøftelserne har taget udgangspunkt i, at rådgivning ofte indgår som et væsentligt element i sagerne. En række af de forhold, som Peter Nedergaard peger på, ligger dog uden for udvalgets kommissorium.

6.4.2. De gældende regler

Aftaler om kaution reguleres efter dansk rets almindelige regler om aftaler.

I et protokollat til de etiske retningslinier, som er aftalt mellem Finansrådet, Forbrugerrådet og Forbrugerombudsmanden, anføres det, at kunden skal orienteres om risici, der er relevante i relation til kundens forhold (pkt. 10). Denne orientering omfatter også oplysninger i forbindelse med påtagelse af kaution.

6.4.3. Spørgsmål i forbindelse med kaution og opstilling af særlige regler om forbrugeres indgåelse af kautionsforpligtelser

Spørgsmålet har været drøftet i et underudvalg om pengeinstitutter i forbindelse med en generel drøftelse af pengeinstitutternes rådgivning.

I underudvalget deltog Niels Bolt Jørgensen, Peter Nedergaard, Jørgen Christiansen, Klaus Struwe, Lotte Møllerup, Henriette K. B. Andersen, Helene Ravn og Peter Hemme, mens professor Erik Werlauff deltog som særlig sagkyndig.

Underudvalget er enig om, at spørgsmål i forbindelse med kautionsforpligtelser må ses i bredere lys end blot som et spørgsmål om rådgivning. En sådan bredere indfaldsvinkel har imidlertid været nødvendig for at analysere, om der kunne opstilles forbedrede regler, retningslinier m.v. om kaution.

Det har været overvejet, om der burde udarbejdes en særlig vejledning i forbindelse med aftaler om kaution.

Underudvalget har ikke ment, at det var hensigtsmæssigt at foreslå et særligt regelsæt, der begrænsede sig til den del af aftalen, der vedrører rådgivningen i forbindelse med aftalens indgåelse. Et sådant regelsæt ville ikke løse problemerne ved de såkaldte glemte kautioner.

Underudvalget har taget udgangspunkt i, at kaution kun benyttes i meget begrænset omfang uden for erhvervsforhold. Som eksempler på tilfælde, hvor forbrugere/privatpersoner har en særlig interesse i at indgå aftaler om kaution, er fremhævet forældres kaution for børns etableringslån, start eller køb af en virksomhed m.v. I disse tilfælde er der et særligt behov for, at køberen midlertidigt kan stille sikkerhed i form af kaution.

Underudvalget har søgt at opstille kriterier, der tager hensyn til forholdene både ved påtagelsen af forpligtelsen samt i den tid, som kautionsforpligtelsen løber.

Underudvalget mener, at en privatpersons/forbrugers kautionsforpligtelse bør være tidsbegrænset.

En frist giver mulighed for, at afviklingen af lånet både kan tilpasses debtors betalingsevne og kautionistens interesse i, at forpligtelsen ikke løber ubegrænset. En frist bør ikke kunne forlænges.

Underudvalget finder, at en række af de sager, hvor spørgsmålet har været, om der har været tilstrækkelig rådgivning af kautionisten, vil kunne undgås ved en løbende påmindelse til kautionisten om, at forpligtelsen fortsat eksisterer. Dette vil f.eks. kunne ske ved en årlig påmindelse fra långiver. Kautionisten bør ligeledes orienteres, hvis lånet ikke afvikles som aftalt.

Det har endvidere været drøftet, om der burde fastsættes regler om, hvornår kautionisten skal underrettes om debtors eventuelle misligholdelser.

Den overvejende opfattelse i underudvalget kan sammenfattes således:

- Kautionshæftelsen bør, når der er forløbet 3 måneder efter misligholdelsen uden underretning, bortfalde, i det omfang kreditor ikke kan bevise, at forsømmelsen ikke har påført kautionisten tab,
- dette bør dog ikke gælde for kaution for en kassekredit, idet der her skal gælde almindelige diligensforpligtelser for kreditor,
- ovenstående skal i kort og klar form indbefattes i den standardvejledning, som skal afgives forud for afgivelse af hvert kautionsløfte.

Rådgiverudvalget har fået forelagt underudvalgets overvejelser og konklusion.

Udvalget finder, at da spørgsmålene vedrører kautions*instituttet* som sådant, og derfor kun i mindre udstrækning vedrører rådgivningen i forbindelse med indgåelse af en kautionsforpligtelse, ligger det uden for udvalgets kommissorium at foreslå regler herom.

Udvalget opfordrer til, at der i andet regi arbejdes videre med spørgsmål vedrørende kaution.

Kapitel 7 - Lovudkast

7.1. Formandsmindretallets forslag til ændring af lov om omsætning af fast ejendom vedr. udvidelse af anvendelsesområdet af § 24, stk. 2, til alle rådgivere

§ 1. I lov om omsætning af fast ejendom foretages følgende ændring:

I § 1, stk. 4, indsættes som 3. pkt.: "§ 24, stk. 2, om godtgørelse gælder dog også for aktiviteter, der er omfattet af stk. 1, nr. 3."

Bemærkninger

Efter den gældende lov om omsætning af fast ejendom § 1, stk. 4, gælder lovens kapitel 3, der bl.a. omfatter godtgørelsesbestemmelsen i § 24, stk. 2, kun for aktiviteter, der er omfattet af lovens § 1, stk. 1, nr. 2, hvilket vil sige erhvervsmæssig formidling af køb og salg af fast ejendom.

Konsekvensen heraf er, at der gælder forskellige regler alt efter, om der er tale om beregninger m.v. foretaget af en ejendomsformidler eller af f.eks. et pengeinstitut eller advokat, som rådgiver sælger eller køber, men ikke *formidler* handlen.

Ved den foreslåede ændring udvides anvendelsesområdet af § 24, stk. 2, til også at omfatte anden erhvervsmæssig rådgivning og bistand vedrørende omsætning af fast ejendom (lovens § 1, stk. 1, nr. 3).

Ved denne ændring opnås, at der vil gælde samme regler for de tilfælde, der er omfattet af § 24, stk. 2, uafhængigt af, hvilken rådgiver, der foretager beregningerne m.v.

Anvendelsesområdet for bestemmelsen er dog stadig begrænset til formidling, rådgivning og bistand i forbindelse med køb og salg af fast ejendom og til de tre konkrete situationer, der er nævnt i bestemmelsen, nemlig forkert beregning af provenu ved salg, forkert beregning af ejerudgift ved køb og væsentlig afvigende værdiansættelse.

7.2. Formandsmindretallets forslag til en generel godtgørelsesregel

§ ... Har nogen ved fejl eller forsømmelse skabt en forventning hos en anden om at blive stillet økonomisk væsentligt bedre, end denne bliver uden at lide et tab, kan der tilkomme den anden en rimelig godtgørelse, når parternes forhold særligt taler herfor.

Bemærkninger til bestemmelsen

Bestemmelsen giver hjemmel til, at der i særlige tilfælde kan tilkendes en godtgørelse for skuffet økonomisk forventning, selv om der ikke er lidt et tab i almindelig forstand. Formålet med bestemmelsen er at gøre det muligt at undgå resultater, der forekommer urimelige, idet bestemmelsen tager sigte på tilfælde, hvor den, hvis forventninger er blevet skuffet, efter almindelige aftaleretlige og erstatningsretlige regler ellers ville få enten hele det "manglende" beløb (f.eks. hvis der gives en garanti) eller ingenting (hvis et bestemt økonomisk resultat ikke er en del af parternes aftale, og/eller der ikke er lidt et tab).

Efter bestemmelsen kan godtgørelse alene komme på tale i tilfælde, hvor modpartens forventninger bliver skuffet med hensyn til det økonomiske resultat af parternes aftale (f.eks. vedrørende et lån) eller af dispositionerne på grundlag af en ydet rådgivning. Der skal således være tale om en *skuffelse, som kan gøres op i penge*.

Det er endvidere en forudsætning efter bestemmelsen, at rådgiveren/aftaleparten har begået fejl eller forsømmelse. Heri ligger, at godtgørelse alene vil kunne komme på tale, hvis den pågældende har handlet *culpøst*. Fejlen m.v. skal således kunne tilregnes den pågældende som forsætlig eller uagtsom. Vurderingen af, om der er handlet culpøst, skal på sædvanlig måde foretages på grundlag af parternes aftale og/eller de faglige normer på området.

Den begåede fejl m.v. skal endvidere være (*hoved*)årsagen til, at modparten får en forventning, som ikke kan indfries.

Efter bestemmelsen er det endvidere en forudsætning, at skuffelsen er *væsentlig*. Det forudsættes, at en godtgørelse kun kan komme på tale, hvis "skuffelsen" drejer sig om beløb, som objektivt er af en vis betydelig størrelse, normalt ikke under ca. 20-25.000 kr.

Bestemmelsen finder *kun* anvendelse i tilfælde, hvor det pågældende beløb *ikke* udgør et *økonomisk tab* i traditionel forstand for modparten.

Godtgørelse kan efter bestemmelsen kun komme på tale, hvis *parternes forhold særligt taler for det*. Afgørelsen skal således træffes på grundlag af en konkret vurdering af, om det er rimeligt at give en vis godtgørelse, selv om der ikke er lidt et tab i almindelig forstand.

Ved afgørelsen skal der tages udgangspunkt i, at en godtgørelse for skuffet forventning i tilfælde, hvor der ikke er lidt et tab, normalt vil stille den, der har fået et forkert råd m.v., økonomisk bedre end den, der fra starten har fået det rigtige råd. Herved adskiller de tilfælde, som er omfattet af den foreslåede regel, sig fra andre generalklausuler som aftalelovens §§ 36 og 38 c om urimelige aftalevilkår. Tilkendelsen af en godtgørelse bør således kun ske undtagelsesvis og på grundlag af en konkret vurdering af parternes forhold.

Det forudsættes, at godtgørelse alene kommer på tale i tilfælde, hvor den skuffede forventning har en sådan karakter, at det for modparten kan opleves som om, der lides et økonomisk tab. Hensynet til modparten vil navnlig gøre sig gældende, hvis der skal betales mere, end han på grundlag af den fejlagtige rådgivning m.v. havde forventet og indrettet sig på, f.eks. hvis et lån skal afdrages i længere tid end antaget ved låneaftalens indgåelse. Hensynet vil derimod ikke være så stærkt, hvis der alene er tale om, at modpartens forventninger om en bestemt økonomisk gevinst ikke bliver indfriet. Der kan dog ikke altid skelnes skarpt mellem disse to situationer. Det gælder f.eks. ved konsekvensberegninger i forbindelse med omprioritering, hvor en fejl typisk vil medføre en mindre besparelse, end kunden havde forventet.

Afgørelsen om, hvorvidt der skal gives en godtgørelse, forudsættes at bygge på præventions- samt indretnings- og risikosynspunkter. Det forhold, at en parts forventninger er blevet skuffet, er således ikke nok i sig selv.

På denne baggrund retter bestemmelsen sig i praksis mod erhvervsmæssig virksomhed samt mod rådgivning, der ydes professionelt (f.eks. af A-kasser og fagforeninger), og der skal ved vurderingen i væsentlig grad lægges vægt på klarheden (grovheden) af den begåede fejl.

Den professionelle skal have været klar over, at hans adfærd skabte den pågældende forventning hos den anden part. Det kan indgå i vurderingen, om parternes adfærd minder om en situation, hvor der fra den professionelles side foreligger en indeståelse (garanti) for det resultat, som den anden part har forventet.

Ligger det klart, at modparten ikke har disponeret på grundlag af rådet m.v. eller ikke efterfølgende har indrettet sig i tillid hertil, kan en godtgørelse ikke komme på tale.

Der bør endvidere lægges vægt på, om modparten burde have været bekendt med, at det modtagne råd m.v. var forkert eller tvivlsomt. Det bør dog ikke være udelukket at tilkende en godtgørelse, hvis modpartens uagtsomhed er beskeden, og den professionelles fejl er meget grov.

Almindelige principper om passivitet m.v. finder anvendelse.

Det forudsættes, at godtgørelse normalt kun vil komme på tale i forhold mellem en professionel og en forbruger. Den omstændighed, at begge parter f.eks. er erhvervsdrivende, bør således medføre en betydelig tilbageholdenhed med hensyn til efterfølgende at anlægge rimelighedsvurderinger. Det bør dog ikke være udelukket at tilkende en godtgørelse i rent erhvervsmæssige/professionelle forhold, såfremt modparten efter en konkret vurdering må anses for at have et lignende behov for beskyttelse som en privatperson.

Godtgørelsens størrelse skal fastsættes skønsmæssigt på grundlag af en konkret vurdering, jf. ordene "*rimelig godtgørelse*". Det forudsættes, at der alene bliver tale om et "plaster på såret", og at der normalt ikke tilkendes større beløb end op til højst halvdelen af "skuffelsen".

Bestemmelsens anvendelsesområde vil kunne begrænses til erhvervsmæssig økonomisk rådgivning ved efter ordene "Har nogen" at indføje: "ved økonomisk rådgivning". Som der nærmere er redegjort for i **afsnit 5.3**, vil mindretallet dog ikke anbefale en sådan løsning, bl.a. fordi det ikke er muligt at definere økonomisk rådgivning tilstrækkeligt præcist.

7.3. Mindretalsforslag til lov om økonomisk rådgivning

Kapitel 1

Lovens anvendelsesområde

§ 1. Loven gælder for rådgivning, som af en erhvervsdrivende (rådgiveren) som led i dennes erhverv ydes til en forbruger eller en anden person, der ikke har særlig viden på det område, der rådgives om (den radsøgende), når rådgivningen vedrører den radsøgendes økonomiske forhold, herunder boligforhold, låneoptagelse, formueanbringelse og pensionsforhold.

Stk. 2. Ved en forbruger forstås i denne lov en person, der hovedsageligt handler uden for sit erhverv.

Stk. 3. Rådgiver har bevisbyrden for, at den ydede rådgivning ikke er omfattet af denne lov.

Kapitel 2

Rådgiverens pligter

God rådgivningsskik m.v.

§ 2. Økonomisk rådgivning skal ydes i overensstemmelse med god rådgivningsskik, herunder navnlig tilgodese den rådeøgendes interesser.

Stk. 2. Rådeøeningen skal udføres med den fornødne kompetence, omhu og hurtighed samt sikre, at den rådeøgende får anbefalinger og vejledninger af høj professionel standard.

Stk. 3. Rådeøveren skal tilvejebringe tilstrækkelig information om den finansielle disposition, der rådeøes om, jf. herved § 4. Rådeøer bør selv spørge til ønsker og forudsætninger hos den rådeøgende, som er forventelige ved dispositioner af den pågældende art, og tilbyde at foretage den fornødne gennemgang og vurdering af den rådeøgendes økonomiske forhold til at den rådeøgende kan træffe beslutning på et forsvarligt grundlag.

Stk. 4. Den rådeøgende skal udtrykkeligt orienteres om risici, der er relevante for dispositionen og den rådeøgendes forhold. Hvis rådeøer finder, at en økonomisk disposition er særlig risikofyldt eller overstiger den rådeøgendes formåen, har rådeøer pligt til klart og utvetydigt at fraråde den pågældende disposition.

Rådeøveren med særlig interesse i forbrugers valg

§ 3. Har rådeøveren en særlig økonomisk eller personlig interesse i den rådeøgendes valg mellem flere mulige dispositioner i forbindelse med rådeøningsopgaven, skal rådeøveren gøre den rådeøgende bekendt med forholdet.

Stk. 2. Modtager rådeøveren provision eller andet vederlag for formidling eller fremskaffelse af en ydelse med tilknytning til rådeøningsopgaven, skal rådeøveren gøre den rådeøgende bekendt hermed. Rådeøveren skal endvidere gøre den rådeøgende bekendt med adgangen til at få oplyst provisionens størrelse og på forespørgsel oplyse denne.

Rådeøveren, der også sælger produkter, hvorom der rådeøes

§ 4. En rådeøer, der selv udbyder finansielle produkter, der er alternativer til det produkt, hvorom der rådeøes, skal rådeøe om disse alternativer, herunder om forskelle i priser og øvrige vilkår.

Stk. 2. Rådeøveren skal endvidere ud fra sin generelle markedskundskab oplyse den rådeøgende om andre relevante produkttyper på markedet.

Skriftlighed

§ 5. Rådeøveren skal sørge for skriftlig bekræftelse af

- a. de væsentlige aftaler mellem parterne,
- b. særlige ønsker og forudsætning hos rådeøgende, som oplyses rådeøveren i medfør af § 7.

Oplysning om forsikrings- og garantiordninger m.v.

§ 6. Rådeøveren skal forud for rådeøningen oplyse den rådeøgende om,

- a. hvilke forsikrings- eller garantiordninger eller tilsvarende beskyttelse der gælder for den rådeøgende i forbindelse med rådeøningen, hvad enten denne er obligatorisk eller fakultativ,
- b. hvilken dækning der ydes i henhold til ordningen, eller i givet fald,
- c. at sådanne ordninger eller sådan beskyttelse ikke findes.

Kapitel 3

Den rådeøgendes pligter

§ 7. Den rådeøgende skal på forespørgsel oplyse rådeøveren om sine ønsker og forudsætninger i forbindelse med den påtænkte disposition.

Stk. 2. Den rådeøgende skal inden rimelig tid gøre indsigelse over for rådeøveren, såfremt de modtagne tilbud, ordrebekræftelser, aftaler og oversigter ikke stemmer overens med det aftalte.

Kapitel 4

Økonomisk kompensation

Erstatning

§ 8. Rådeøveren er efter dansk rets almindelige regler pligtig at erstatte tab, som påføres den rådeøgende gennem tilsidesættelse af rådeøverens pligter.

Stk. 2. Har den rådeøgende fulgt et råd fra en rådeøer, som har en særlig interesse deri som angivet i § 3, påhviler det rådeøveren at godtgøre, at rådeøveren har opfyldt sine pligter.

Godtgørelse

§ 9. Har en rådeøer til skade for den rådeøgende foretaget en forkert økonomisk beregning, herunder ved køb, salg, belåning eller omprioritering af fast ejendom en forkert beregning af den rådeøgendes provenu eller udgift, og er den rådeøgende i god tro, og gennemføres dispositionen på grundlag af den forkerte beregning, har den rådeøgende krav på rimelig godtgørelse af forskellen mellem den forkerte og en korrekt beregning.

Stk. 2. Har den rådsøgende i god tro handlet i tillid til rigtigheden af en værdiansættelse foretaget af rådgiveren, herunder værdiansættelse af fast ejendom, sælgerpantebreve, obligationer, aktier m.v., og afviger denne væsentligt fra en korrekt værdiansættelse, har den rådsøgende krav på rimelig godtgørelse af forskellen.

Stk. 3. Har rådgiveren ved fejl eller forsømmelse forårsaget en forventning hos den rådsøgende om at blive stillet økonomisk væsentligt bedre end den rådsøgende bliver, og har den rådsøgende i god tro indrettet sin økonomi i tillid hertil, har den rådsøgende krav på rimelig godtgørelse, når det viser sig, at forventningen ikke holder stik.

Kapitel 5

Afsluttende bestemmelser

Lovens fravigelighed

§ 10. Loven kan ikke fraviges til skade for den rådsøgende.

Ikrafttræden

§ 11. Loven træder i kraft den og finder anvendelse på rådgivning, der ydes efter denne dato.

Generelle bemærkninger

Baggrund for loven

Økonomisk rådgivning ydes i dag inden for en række forskellige brancher. Rådgiveren er, uanset hvilken branche, der er tale om, underlagt et professionsansvar. Ses på de mere detaljerede regler, som de enkelte brancher er undergivet, varierer disse imidlertid betydeligt. På nogle områder er der lovreguleret, på andre findes myndighedsudstedte og/eller brancheudstedte retningslinier, herunder etiske regler. De krav, som den rådsøgende (herefter: forbrugeren) kan stille til rådgiveren varierer således alt afhængig af, hvilken type rådgiver, der er tale om. Dette gælder, selv om mange rådgivere i dag på grund af den stadig stigende brancheglidning i realiteten udbyder de samme produkter. Udviklingen har medført et marked, der er uoverskueligt for forbrugeren. Ofte vil det være uklart, om rådgiveren optræder som egentlig rådgiver eller i realiteten varetager egne interesser som sælger af et finansielt produkt. Hertil kommer, at de forskellige brancheregler kan virke konkurrenceforvridende. Formålet med loven er derfor for det første at tilvejebringe et *fælles regelsæt med nogle minimumskrav*, som gælder for alle økonomiske rådgivere. For at nå dette mål introduceres bl.a. begrebet god rådgivningsskik. For det andet er det formålet med loven generelt at *højne og præcisere de krav*, der stilles til professionel, økonomisk rådgivning, således at den relative strenge bedømmelse, der allerede gælder inden for visse brancher, gøres generel. På den baggrund formuleres i loven et krav om, at rådgivningen skal være af høj professionel standard. I relation til *tabsopgørelsen* er formålet med loven endelig at skaffe hjemmel for tildelingen af en godtgørelse i tilfælde, hvor forbrugeren ikke har lidt et tab i traditionel forstand, men dog har indrettet sig i tillid til bestemte på baggrund af rådgivningen skabte forventninger, som viser sig ikke at holde stik.

Lovens opbygning

Lovforslaget er opdelt i fem kapitler: Kapitel 1 om lovens anvendelsesområde, kapitel 2 om rådgiverens pligter, kapitel 3 om den rådsøgendes pligter, kapitel 4 om økonomisk kompensation og kapitel 5, som rummer nogle afsluttende bestemmelser.

Kapitel 1

Lovens anvendelsesområde

Lovforslaget bygger på det grundsynspunkt, at når forskellige finansielle institutioner (pengeinstitutter, realkreditinstitutter m.v.) i stigende grad markedsfører sig under anvendelse af rådgivningsterminologien, så må de også bedømmes efter de samme regler som rådgivere i klassisk forstand (advokater, revisorer, ejendomsmæglere etc.). Loven omfatter derfor økonomisk rådgivning i bred forstand. Kernen i rådgiverbegrebet er, at den professionelle part - i loven betegnet rådgiver - på grundlag af forbrugers oplysninger, egne undersøgelser og opstilling af muligheder og handlingsalternativer giver den anden part - forbrugeren - et fyldeigt, forsvarligt og tilstrækkeligt grundlag for at træffe en beslutning om økonomisk disposition. Ud over eventuel salærinteresse har en rådgiver normalt ikke interesse i, hvilket valg forbrugeren træffer, og rådgivningen er normalt hovedtykkelsen fra den erhvervsdrivende part i kontraktforholdet.

Som eksempler på økonomiske forhold nævner lovskitsen bolig, låneoptagelse og pensionsforhold, men eksemplifikationen, der er koncentreret om privatøkonomiske kernedispositioner, er ikke udtømmende.

Det er navnlig forbrugeren, der som den svage part har behov for beskyttelse i rådgivningssagerne, hvorimod det samme beskyttelsesbehov typisk ikke gør sig gældende i relation til rådsøgende, der som regel vil være bedre rustet til at vurdere indholdet af rådgivningen og ofte vil have egne rådgivere eller specialister med sig i rådgivningssituationen. Et beskyttelsesbehov eksisterer imidlertid i relation til mindre erhvervsdrivende, der ligesom forbrugeren ofte vil stå i et underlegenhedsforhold til rådgiveren. På den baggrund - og på grund af vanskelighederne ved at definere begrebet mindre erhvervsdrivende - er lovens anvendelsesområde foreslået udvidet til ikke alene at omfatte forbrugeren, men også andre personer, der ikke har en særlig viden på det område, der rådgives om. Også anden forbrugerbeskyttelseslovgivning - f.eks. kreditaftaleloven - er udvidet til at omfatte andre end forbrugere.

Forbrugerbegrebet er i stk. 2 fastlagt i overensstemmelse med begrebet i anden forbrugerlovgivning, jf. f.eks. aftalelovens § 38a, stk. 2.

Efter stk. 3 pålægges rådgiveren i overensstemmelse med moderne forbrugerbeskyttelseslovgivning bevisbyrden for, at den ydede rådgivning ikke er omfattet af loven.

Kapitel 2

Rådgiverens pligter

Kapitel 2 er bygget således op, at § 2 beskriver rådgiverens almindelige pligter, mens §§ 3-6 beskriver nogle mere specielle pligter, der også påhviler rådgiveren.

Almindelige pligter

§ 2, stk. 1, introducerer begrebet *god rådgivningsskik*. Der er tale om en ny retlig standard, som først og fremmest indebærer, at rådgivningen skal tilgodese forbrugerens interesser. Bestemmelsen skal sikre, at den, der markedsfører sig som rådgiver, ikke i realiteten primært varetager egne interesser som sælger af et finansielt produkt. Herudover sikrer kravet om god rådgivningsskik, at rådgivningen lever op til den samme minimumsstandard uanset, hvilken rådgiver man henvender sig til.

Stk. 2-4 beskriver nogle til god rådgivningsskik hørende supplerende pligter for rådgiveren. Stk. 2 vedrører især kravene til kvaliteten af den ydede rådgivning. Formålet med bestemmelsen er at højne niveauet, således at der ikke alene stilles krav om professionel, men *høj* professionel standard. Stk. 3 vedrører rådgiverens pligt til at tilvejebringe den *information*, som skal danne beslutningsgrundlag for forbrugerens. Stk. 4 fastslår endelig en pligt for rådgiveren til udtrykkeligt at gøre opmærksom på eventuelle *risici* forbundne med den pågældende transaktion.

Særlige pligter

De særlige pligter omfatter efter § 3 en pligt for rådgiveren til at gøre forbrugerens opmærksom på eventuel egeninteresse hos rådgiveren i forbrugernes valg mellem flere dispositioner. Reglen er parallel med reglen i § 7 i lov nr. 453 af 30. juni 1993 om omsætning af fast ejendom. Baggrunden for reglen er, at forbrugerens ved henvendelsen til rådgiveren typisk vil have en forventning om, at denne er uafhængig, hvorfor forbrugerens bør oplyses herom, såfremt det modsatte er tilfældet.

De særlige pligter omfatter endvidere efter § 4 en pligt for rådgiveren til at oplyse om egne alternative produkter til et produkt, der rådgives om, samt til ud fra et generelt markedskendskab at oplyse om andre relevante produkttyper på markedet. Baggrunden for denne regel er, at forbrugerens har en berettiget forventning om at få sådanne oplysninger som led i en rådgivning.

De foregående krav til rådgiveren er i § 5 suppleret med et krav om, at rådgiveren sørger for skriftlig bekræftelse dels af de væsentlige aftaler mellem parterne, dels af de særlige ønsker og forudsætninger, som forbrugerens måtte have givet udtryk for. Reglen er begrundet i et ønske om at skabe mest mulig klarhed over forudsætningerne for rådgivningen og over de på baggrund af rådgivningen foretagne dispositioner. Skriftlighedsreglen tilsigter således at afskære efterfølgende bevisvanskeligheder. Samtidig letter den forbrugerens mulighed for at få overblik over rådgivningsforløbet.

§ 6 pålægger endelig rådgiveren pligt til at informere forbrugerens om forsikringsforhold og lignende ordninger omkring rådgivningen.

Kapitel 3

Forbrugerens pligter

Det kan være vanskeligt for forbrugerens at bedømme, at de forudsætninger og ønsker, som han møder op til rådgivningen med, er almindelige forudsætninger og ønsker eller specielle for den pågældende forbruger. Det må derfor som udgangspunkt være op til rådgiveren som den professionelle part at udspørge forbrugerens herom og hermed klargøre grundlaget for rådgivningen. Loven pålægger forbrugerens at medvirke til denne klargøring ved at pålægge forbrugerens pligt til at besvare rådgiverens forespørgsler, jf. § 7, stk. 1. Endvidere pålægges forbrugerens reklamationspligt efter § 7, stk. 2.

Kapitel 4

Økonomisk kompensation

Rådgivers tilsidesættelse af pligter i henhold til lovgivningen sanktioneres i følge forslaget med to former for økonomisk kompensation til forbrugerens: Erstatning og godtgørelse.

Erstatning

Erstatningsreglerne muliggør opnåelse af økonomisk kompensation i de tilfælde, hvor der er lidt et tab i traditionel forstand, hvilket efter reglerne om erstatning uden for kontrakt normalt indebærer, at der skal være sket en forringelse af skadelidtes formue som følge af skadevolders handling. Adgangen for forbrugerens til at påberåbe sig de almindelige erstatningsregler er fastslået i § 8, stk. 1. Efter de almindelige erstatningsregler uden for kontrakt er det skadelidte, der skal påvise, at skadevolderen har handlet culpøst. I tilfælde, hvor rådgiveren har haft en særlig interesse i den ydede rådgivning, forekommer det imidlertid rimeligt at vende bevisbyrden om. Dette er baggrunden for reglen i § 8, stk. 2.

Godtgørelse

Holder de ved rådgivningen forårsagede forventninger ikke stik, således at f.eks. et økonomisk udbytte af en disposition bliver mindre end antaget, har forbrugerens ikke lidt noget tab i betydningen formueforringelse, men er alene blevet skuffet i sine forventninger.

Har forbrugerens imidlertid på baggrund af rådgivningen indrettet sig i tillid til disse forventninger, bør der, selv om der ikke er lidt et tab i traditionel forstand, være mulighed for at indrømme forbrugerens en rimelig godtgørelse. Adgang til at yde en sådan godtgørelse findes i lov om omsætning af fast ejendom § 24, stk. 2, hvorefter ejendomsmægleren på objektivt grundlag er forpligtet til at yde forbrugerens en rimelig godtgørelse for skuffede forventninger opstået som følge af enten fejlregninger eller forkert værdiansættelse. I lovforslagets § 9 foreslås denne regel generaliseret. For en sådan generalisering taler - ud over forbrugerbeskyttelseshensynet - hensynet til at undgå den konkurrenceforvridning, der opstår, dersom alene ejendomsformidlere, men ikke andre økonomiske rådgivere, er undergivet en sådan regel. Generaliseringen af reglen er udmøntet i forslaget § 9, stk. 1-3. Stk. 1 vedrører forkerte beregninger, stk. 2 forkerte værdiansættelser og stk. 3 vedrører skuffede forventninger på anden måde end de i stk. 1 og 2 nævnte.

Ansvarsgrundlaget i stk. 1 og 2 er foreslået gjort objektivt. Reelt foretages formentlig ikke herved nogen betydelig skærpelse af ansvaret, idet fejlregninger og forkerte værdiansættelser ofte netop må tilskrives culpøs adfærd. Begrundelsen for det objektive ansvar er, at dispositioner foretaget i tillid til økonomiske rådgiveres beregninger og værdiansættelser ofte har stor betydning for forbrugeren, hvorfor det er afgørende, at forbrugeren kan indrette sig i tillid hertil. Rådgiveren har på den anden side som professionel gennem sin virksomhedsdrift mulighed for at pulverisere tabet, og må ud fra en risikovurdering være nærmere til at bære udgiften end forbrugeren. Endelig taler også i denne sammenhæng hensynet til at undgå konkurrenceforvridning for at generalisere det objektive ansvar i § 24, stk. 2, i lov om omsætning af fast ejendom.

I § 9, stk. 3, foreslås endelig indført en regel om adgangen for forbrugeren til at opnå godtgørelse for skuffede forventninger i andre tilfælde end de i stk. 1 og 2 nævnte. Godtgørelsespligten foreslås i disse tilfælde gjort betinget af culpa hos rådgiveren.

Kapitel 5

Afsluttende bemærkninger

For at opnå lovens primære formål, som er at beskytte forbrugeren, foreslås loven i § 10 gjort beskyttelsespræceptiv. § 11 er en ikrafttrædelsesbestemmelse.

Specielle bemærkninger

Ad § 1

Stk. 1. Rådgivningsbegrebet skal forstås bredt. Det omfatter vejledninger og anbefalinger, uanset om disse gives mundtligt eller skriftligt. Udenfor falder i princippet rene oplysninger om et produkt, der sælges, med mindre oplysningerne gives som led i vejledning eller anbefaling. Der er en glidende overgang mellem tilfælde, hvor der ydes økonomisk rådgivning i tilknytning til salg af et finansielt produkt og tilfælde, hvor der alene gives oplysninger om et finansielt produkt, der sælges. Det må afgøres konkret, om der er tale om økonomisk rådgivning i lovens forstand.

Rådgivningen må vedrøre forbrugers økonomiske forhold. Ikke kun økonomiske forhold af indgribende betydning, men alle økonomiske forhold er omfattet. I bestemmelsen angives en række eksempler på økonomisk rådgivning. Rådgivning vedrører finansiering af huskøb, omprioritering, rådgivning i forbindelse med enhver form for lånoptagelse, rådgivning i forbindelse med investeringer i f.eks. værdipapirer og rådgivning vedrørende pensionsforhold er omfattet af de nævnte eksempler og dermed af begrebet økonomisk rådgivning. De angivne eksempler er imidlertid ikke udtømmende. En professionel bilsælger, der vejleder forbrugeren med hensyn til valg af finansieringsform ved købet, vil således også have leveret økonomisk rådgivning i lovens forstand.

Ikke blot rådgivning ydet af de traditionelle udbydere af rådgivning, advokater, ejendomsmæglere, rådgivende ingeniører etc. er omfattet af begrebet, men også f.eks. finansielle institutioner, som realkreditinstitutter og banker kan være rådgivere i lovens forstand. Har den pågældende erhvervsdrivende i sin markedsføring eller på anden vis givet forbrugeren en forventning om, at den pågældende vil tilgodese forbrugers interesser og levere uvildig, saglig rådgivning, er den pågældende rådgiver i lovens forstand. Også erhvervsdrivende, der ikke direkte markedsfører sig med tilbud om økonomisk rådgivning, kan imidlertid være omfattet af loven, dersom det tilbudte produkt har en sådan karakter, at der f.eks. i medfør af markedsføringslovens § 3, må gives vejledning eller rådgivning.

Rådgivningen skal være ydet som led i rådgiverens erhverv. Rådgivning ydet af fagforeninger, A-kasser, socialrådgivere og lignende er således ikke omfattet af loven, da disse institutioner og/eller personer ikke udøver erhvervsvirksomhed. At rådgivningen skal være et led i rådgiverens erhverv indebærer ikke nødvendigvis, at der skal betales vederlag for rådgivningen.

Stk. 2. Afgørende er ifølge bestemmelsen alene, at den rådsøgende har en særlig viden om det område, der søges rådgivning om. Ikke alene forbrugere, men også mindre erhvervsdrivende, kan således være beskyttet af loven.

Stk. 3. Bestemmelsen indeholder en regel om omvendt bevisbyrde. Ligger det fast, at der har været ydet en eller anden form for rådgivning, er det op til rådgiveren at bevise, at betingelserne for at anvende loven efter § 1, stk. 1, ikke er opfyldt. Rådgiveren må således enten påvise, at han ikke har handlet som led i sit erhverv, at den ydede rådgivning ikke har været økonomisk rådgivning, eller at den rådsøgende ikke er omfattet af forbrugerdefinitionen.

Ad § 2

Stk. 1. I kravet om god rådgivningsskik ligger først og fremmest, at rådgivningen skal tilgodese kundens interesser. Reglen skal ses i sammenhæng med reglen i § 3, hvorefter rådgiver er forpligtet til at oplyse forbrugeren om rådgiverens eventuelle egeninteresse i forbrugers valg mellem flere mulige dispositioner og efter § 4 om alternative produkter. Kravet om god rådgivningsskik kan endvidere indebære, at rådgiveren i visse situationer kan have pligt til at egen drift at tilbyde rådgivning, således at rådgivning gives, hvor omstændighederne tilsiger, at der er et behov.

Stk. 2. Stk. 2 fastslår et krav om høj professionel standard i rådgivningen. Der er tale om en vir optimus standard, således at målestokken er fagets bedste udøvere. Bestemmelsen fastslår endvidere kravet om, at rådgivningen ydes med den fornødne kompetence, omhu og hurtighed.

Stk. 3. Stk. 3 fastslår rådgiverens pligt til at tilvejebringe den fornødne information til, at forbrugeren kan træffe beslutning på et forsvarligt grundlag. I følge bestemmelsen har rådgiveren for det første pligt til at tilvejebringe information om den finansielle disposition, der rådgives om. Heri ligger, at rådgiveren skal forklare forbrugeren, hvordan dispositionen foretages, og hvad konsekvenserne af dispositionen er. Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med reglen i § 4, hvorefter rådgiveren i et vist omfang har pligt til at informere, dels om egne alternative produkter, dels om andre alternative produkter. I kravet om, at rådgiveren selv skal spørge til forventelige ønsker og forudsætninger hos forbrugeren ligger dernæst bl.a., at rådgiveren må sikre sig, at forbrugeren har forstået hvilke ønsker, der kan nås ved at realisere en påtænkt finansiell disposition, og hvilke ønsker, der eventuelt kræver foretagelsen af andre finansielle dispositioner. Endelig rummer bestemmelsen et krav om, at rådgiveren skal tilbyde at foretage den fornødne gennemgang og vurdering af forbrugers økonomi.

Stk. 4. Stk. 4 fastslår, at rådgiveren har pligt til udtrykkeligt at gøre forbrugeren opmærksom på eventuelle risici forbundet med dispositionen. Rådgiveren skal således dels oplyse hvilke risici, der generelt er forbundet med dispositioner af den pågældende art, dels oplyse hvilke risici dispositionen indebærer konkret for den pågældende forbruger under hensyntagen til dennes økonomiske forhold, ønsker og forudsætninger, som rådgiveren måtte være bekendt med. Endvidere har rådgiveren pligt til udtrykkeligt at fraråde en disposition, der overstiger forbrugers økonomiske formåen.

Ad § 3

Stk. 1. Rådgiveren har efter denne bestemmelse pligt til at gøre forbrugeren bekendt med eventuelle egeninteresser, som rådgiveren måtte have i forbrugers valg mellem flere mulige dispositioner. Tilsidesættelse af pligten er en misligholdelse, som udløser misligholdelsesbeføjelser, herunder ret til at tilbageholde vederlag og kræve erstatning, dersom der kan påvises et tab.

Stk. 2. Forbrugeren har ret til at få oplyst, hvorvidt rådgiveren modtager provision eller andet vederlag for formidling eller fremskaffelse af en ydelse med tilknytning til rådgivningsopgaven. Er dette tilfældet, skal rådgiveren af egen drift gøre forbrugeren opmærksom herpå. Rådgiveren skal ligeledes af egen drift gøre forbrugeren opmærksom på, at denne har ret til at få oplyst størrelsen af provisionen, men er kun forpligtet til at oplyse denne størrelse på forespørgsel. Oplysning herom skal i givet fald gives på en sådan måde, at forbrugeren får et kvantificeret udtryk for den rådgivendes interesse i sagen.

Ad § 4

I følge denne bestemmelse har rådgiveren efter stk. 1 pligt til at oplyse forbrugeren om egne alternative produkter til det produkt, hvorom der rådgives. Efter stk. 2 har rådgiveren endvidere pligt til ud fra sin generelle markedskundskab at oplyse forbrugeren om andre relevante produkttyper på markedet, men har ikke pligt til at foretage særlige undersøgelser heraf.

Ad § 5

Bestemmelsen rummer et skriftlighedskrav. Dette relaterer sig for det første til forhold, der vedrører rådgivningen. Selv om loven er beskyttelsespræceptiv, jf. § 10, er der intet til hinder for, at rådgiveren påtager sig videregående pligter end dem, der følger af loven. Væsentlige aftaler herom, samt særlige ønsker og forudsætninger, som danner grundlaget for rådgivningen, skal bekræftes skriftligt. Skriftlighedskravet relaterer sig dernæst til aftaler, der indgås mellem rådgiveren og forbrugeren *på baggrund af rådgivningen*. Vælger forbrugeren f.eks. på baggrund af bankrådgivning at optage et lån i banken, skal låneaftalen nedfældes skriftligt. Det er alene væsentlige aftaler mellem parterne, der er omfattet af skriftlighedskravet.

Ad § 6

Bestemmelsen pålægger ikke rådgiveren pligt til at være ansvarsforsikret, men indbærer, at rådgiveren skal oplyse forbrugeren om, hvorvidt og i givet fald i hvilket omfang forbrugeren vil være dækket af en ansvarsforsikring tegnet af rådgiveren, en garantiordning eller en lignende ordning. Der gælder derimod ingen almindelig pligt for rådgiveren til at informere forbrugeren om, hvilke forsikringer denne selv har mulighed for at tegne.

Ad § 7

Forbrugeren har efter denne bestemmelse pligt til at medvirke til at klargøre grundlaget for rådgivningen ved at besvare rådgiverens forespørgsler vedrørende forbrugers ønsker og forudsætninger i forbindelse med rådgivningen. Det er op til rådgiveren at stille de relevante spørgsmål. Det kommer således ikke forbrugeren til skade, dersom denne ikke af egen drift har påpeget et forhold, som senere - forbrugeren uafvidende - viste sig at være af betydning.

Efter stk. 2 påhviler der forbrugeren reklamationspligt, dersom skriftligt materiale modtaget fra rådgiveren ikke stemmer overens med det aftalte. Forbrugeren skal reklamere inden rimelig tid. Det må afgøres konkret, hvorvidt denne tidsfrist er overholdt.

Ad § 8

Efter § 8, stk. 1, er rådgiveren ansvarlig efter de almindelige erstatningsregler for tab, som påføres forbrugeren gennem tilsidesættelse af rådgiverens pligter. Har rådgiveren på culpøs vis tilsidesat sine pligter ifølge loven, er rådgiveren således pligtig til at erstatte forbrugeren en eventuel formueforringelse. Har rådgiveren ved aftale med forbrugeren påtaget sig videregående pligter end dem, der følger af loven, kan en tilsidesættelse af disse pligter tillige medføre et aftalebaseret ansvar for rådgiveren.

Reglen i § 8, stk. 2, fraviger de almindelige erstatningsregler udenfor kontrakt ved at fastslå omvendt bevisbyrde, dersom rådgiveren har haft en særlig interesse i rådgivningen.

Ad § 9

I følge lovforslagets § 9, stk. 1, har forbrugeren krav på en rimelig godtgørelse, dersom rådgiveren til skade for forbrugeren har foretaget en *forkert økonomisk beregning*, som har dannet grundlag for den af forbrugeren foretagne disposition. Reglen er en generalisering af § 24, stk. 2, i lov om omsætning af fast ejendom. Reglen omfatter således ikke alene provenuberegninger og beregninger af ejerudgifter ved køb og salg af fast ejendom men også beregninger i forbindelse med belåning og omprioritering af fast ejendom. Reglen er herudover ikke begrænset til at angå beregninger knyttet til fast ejendom, men omfatter enhver økonomisk beregning, som danner grundlag for forbrugers dispositioner. Reglen udvider også kredsen af potentielle ansvarssubjekter. Ikke alene ejendomsmæglere, men enhver økonomisk rådgiver er omfattet af reglen. Rådgiveren er ligesom efter § 24, stk. 2, i lov om omsætning af fast ejendom ansvarlig på objektivt grundlag.

I følge § 9, stk. 2, kan tillige en *forkert værdiansættelse* udløse et godtgørelseskrav for forbrugeren. Også denne regel er en generalisering af reglen i § 24, stk. 2, (3. pkt.) i lov om omsætning af fast ejendom. Reglen omfatter således ikke alene værdiansættelse af fast ejendom, men også værdiansættelse af sælgerpantebreve, obligationer, aktier og andre formuegoder. Endvidere omfattes alle økonomiske rådgivere af ansvarsreglen. Også efter denne regel er rådgiveren ansvarlig på objektivt grundlag.

I følge § 9, stk. 3, har forbrugeren endvidere krav på en økonomisk godtgørelse, dersom rådgiveren *på anden måde* end ved beregning eller værdiansættelse har forårsaget en forventning hos forbrugeren om at blive stillet væsentligt bedre, end forbrugeren bliver. Der kan f.eks. være tale om faktiske oplysninger fra rådgiverens side, som har givet forbrugeren grund til at indrette sig på en bestemt måde, og som efterfølgende viser sig forkerte. Reglen forudsætter, at forbrugeren i god tro har indrettet sig i tillid til den forårsagede forventning, og at rådgiveren har handlet culpøst.

Den økonomiske compensation, der ydes forbrugeren i henhold til § 9, skal fastsættes skønsmæssigt ud fra en rimelighedsbetragtning, idet der højst kan blive tale om, at stille forbrugeren som om de skuffede forventninger var blevet indfriet.

Ad § 10

Bestemmelsen fastslår, at loven ikke kan fraviges til skade for forbrugeren. Rådgiveren kan derimod godt ved aftale med forbrugeren påtage sig videregående pligter end dem, der følger af loven.

Ad § 11

Bestemmelsen fastslår, at loven alene finder anvendelse på rådgivning efter ikrafttrædelsesdatoen.

Bilag 1 - Ordliste

Advokatnævnet: Et uafhængigt disciplinærnævn for advokater.

Advokatrådet: Advokatsamfundets bestyrelse.

Advokatsamfundet: Medlemsorganisation for alle advokater. Lovpligtigt medlemskab.

Adækvans: For at en skadevolder kan pålægges erstatningsansvar, skal der være et ansvarsgrundlag (enten i form af bevis for culpa eller i form af en lovregel om objektivt ansvar), og der skal endvidere være forårsaget et økonomisk tab på en påregnelig (adækvat) måde. Se også side 26.

Aftaleretligt synspunkt: Se afsnit 3.1.2 og 3.3.1.

Ansvarsgrundlag: For at en skadevolder kan pålægges erstatningspligt, skal der være et ansvarsgrundlag, enten i form af, at der føres bevis for culpa (forsæt eller uagtsomhed), eller der kan på særlige områder gælde lovregler om objektivt ansvar (erstatningspligt, uden at der er ført bevis for culpa). Se også side 22.

Ansvarsfraskrivelser: Se afsnit 3.2.6.

Arbejdsgiveransvar: Se afsnit 3.2.8.

Bevisbyrde: Bevisbyrden under en retssag eller ankenævns sag er et udtryk for, hvilken af parterne det vil komme til skade ved sagens udfald, at bestemte dele af sagen henstår bevismæssigt usikre. En erstatningssøgende skal normalt løfte bevisbyrden for, at skadevolderen har udvist culpa, og at der herved er forårsaget et tab. Man taler da om "ligefrem bevisbyrde". I særlige tilfælde kan bevisbyrden vendes om, således at skadevolderen skal bevise, at han *ikke* har udvist culpa. Man taler da om "omvendt bevisbyrde". Se også side 28-29.

Branchetiske regler: Se: Ethiske regler.

Branchekodex: Særlige branchevedtagne regler om korrekt adfærd på bestemte områder.

Culpa, culpaansvar, culpareglen, culpøst forhold: Culpareglen er udtryk for den helt grundlæggende erstatningsretlige betingelse om, at skadevolderen skal have udvist skyld (culpa) i form af forsæt eller uagtsomhed (grov eller simpel uagtsomhed), for at skadevolder kan pålægges erstatningsansvar over for skadelidte. Dog kan der på særlige områder gælde et objektivt ansvar, det vil sige et ansvar uden bevis for skyld.

Disciplinæransvar: Se afsnit 3.2.10.

Ethiske regler/forskrifter: Indenfor de enkelte brancher (f.eks. pengeinstitutter, realkredit) kan der være fastlagt "etiske regler", der nærmere fastlægger indholdet af, hvordan en professionel part skal handle over for sin kunde på bestemte forretningsområder. Ethiske regler kan være forhandlet mellem udbydersiden og forbrugersiden under Forbrugerombudsmandens medvirken.

Forbruger, forbrugeraftale: Der er tale om en forbrugeraftale, når den ene part (den erhvervsdrivende) handler som led i sit erhverv, mens den anden part (forbrugeren) hovedsageligt handler udenfor sit erhverv. Den erhvervsdrivende har bevisbyrden for, at en aftale ikke er en forbrugeraftale. Reglerne om forbrugeraftaler giver normalt forbrugeren en mere udstrakt beskyttelse end andre kunder.

Forrykkelse: Se: Skuffede forventninger.

Garanti: Se: Indeståelse.

Generalklausul: En lovbestemmelse, der er formuleret i relativt generelle vendinger, og som f.eks. henviser til en til enhver tid værende standard på et bestemt område, f.eks. til "god skik" på et bestemt område. En generalklausuls nærmere indhold må udfyldes af domstole og ankenævn og kan derfor ændre sig over tid.

Godtgørelse: Mens skadelidte normalt kun kan få erstatning, hvis der kan påvises et økonomisk tab, kan der på særlige områder være skabt hjemmel til at give en godtgørelse (kompensation), selv om der ikke er påvist et økonomisk tab. Se også: Skuffede forventninger og økonomisk tab.

Indeståelse: En erhvervsdrivende kan have afgivet indeståelse for (garanteret for, tilsikret) et bestemt økonomisk resultat af aftalen med en kunde. Hvis resultatet da ikke opnås, har kunden et økonomisk krav mod den erhvervsdrivende allerede som følge af indeståelsen, dvs. uden at de erstatningsretlige betingelser behøver være opfyldt. I tilfælde af skuffede forventninger hos en kunde er der derfor ofte anledning til både at overveje, om den erhvervsdrivende har handlet erstatningspådragende, og om han har afgivet en indeståelse. Indeståelse forudsætter normalt et temmelig stærkt formuleret ordvalg, f.eks. under anvendelse af ordene "indestår", "garanterer" eller "tilsikrer". Se også side 21 og 41.

Kausalitet: For at der kan gives erstatning, skal der ikke blot være et ansvarsgrundlag (se under dette ord), men også være kausalitet (årsagssammenhæng) til et økonomisk tab. Den erhvervsdrivendes fejl eller forsømmelse skal altså have forårsaget en økonomisk skade.

Løbetidssagen: En sag (*UfR 1996.200 H*), hvori Højesteret fastslog grundsætningen om, at låntagerens forventning om at være gældfri efter en bestemt løbetid ikke er nok til at udløse erstatningspligt for den erhvervsdrivende (långiveren), selv om denne har begået fejl i låneforholdet. Det fulde lånebeløb skal tilbagebetales uanset fejlen, idet fejlen ikke har forårsaget noget tab for låntageren.

Negativ kontraktsinteresse: En erstatningsberegning, der udmåles som det tab, der er påført skadelidte ved overhovedet at gå ind i aftalen. Når negativ kontraktsinteresse erstattes, skal kunden have refunderet gebyrer, følgeomkostninger m.v. Se i modsætning hertil: Positiv opfyldelsesinteresse.

Næstved-sagen: En dom fra Østre Landsret (*UfR 1995.545 Ø*), der fastslår den grundsætning, at kunden i en omprioriteringssag ikke har noget erstatningskrav mod banken, blot fordi kunden på grund af bankens fejl mente at skyldte mindre i sit hus, end han faktisk gjorde. Særligt er banken ikke erstatningspligtig for forskellen mellem det, kunden faktisk skyldte, og det, han mente at skyldte i sit hus.

Objektivt ansvar: For at en skadevolder kan ifalde erstatningspligt, skal der som nævnt under ordet culpa normalt være udvist fejl eller forsømmelse (forsæt eller uagtsomhed), men på særlige områder kan der ifølge lovbestemmelse gælde et objektivt ansvar, dvs. et ansvar også for det hændelige begivenhedsforløb.

Omprioriteringssagerne: Et samlet udtryk for de sager, hvor kunder i forbindelse med omprioritering blev bibragt urigtige forventninger om, hvor meget de faktisk skyldte i deres hus. Se også: Næstved-sagen.

Pengeinstitutternes etiske retningslinjer: Se: Etiske regler/forskrifter.

Positiv opfyldelsesinteresse: Erstatningsudmåling, der skal stille skadelidte, som om den erhvervsdrivendes fejl ikke var begået. På rådgivningsområdet vil det sige, at skadelidte skal stilles, som om der fra begyndelsen var givet det korrekte råd. I løbetidssagerne og omprioriteringssagerne (se i øvrigt **afsnit 3.3.3**) er den positive opfyldelsesinteresse 0, for hvis kunden fra begyndelsen havde fået det korrekte råd, ville han have vidst, hvad den korrekte løbetid var, henholdsvis hvad omprioriteringen ville have givet ham i nettoprovenu efter indfrielse af lånene i huset.

Professionsansvar: Et skærpet culpaansvar (se under dette ord), som er udtryk for skærpede krav til en professionel i forbindelse med bistand (her: rådgivning) til en ikke-professionel. Hvis den professionelle er afvejet fra normerne på et bestemt fagområde, vil dette normalt i sig selv være nok til at ifalde ansvar efter den således skærpede culparegel.

Påregnelighed: Se: Adækvans.

Regreskrav: Modkrav - krav på modregning.

Skuffelse, skuffede forventninger: Den kunde, der har været udsat for fejlbehæftet økonomisk rådgivning, f.eks. i en løbetidssag eller omprioriteringssag (se under disse ord), kan siges at have været udsat for "skuffede forventninger" (forrykkelse). Da skuffelsen ikke i sig selv er udtryk for et økonomisk tab (se under dette ord), er der ikke grundlag for at erstatte noget beløb som positiv opfyldelsesinteresse (se under dette ord). Hvis der heller ikke foreligger indeståelse (se under dette ord), er der derfor normalt ikke grundlag for noget krav mod den erhvervsdrivende. Udvalgets overvejelser har derfor bl.a. drejet sig om, hvorvidt der bør skabes lovhjemmel til at give kunden en godtgørelse (se under dette ord).

Småsagsudvalget: Se afsnit 6.2.4.

Tab: Se: Økonomisk tab.

Tilsikring: Se: Indeståelse.

Uklarhedsreglen: En aftaleretlig grundsætning, hvorefter en erhvervsdrivendes standardvilkår fortolkes på den måde, der er mest gunstig for forbrugeren, hvis der opstår tvivl om forståelsen af dem.

"Vir optimus": Se professionsansvar.

Økonomisk tab: En grundlæggende erstatningsretlig betingelse for, at skadevolderen ifalder erstatningspligt for den af ham udviste culpa (se under dette ord). Se tillige under løbetidssagen, negativ kontraktsinteresse, omprioriteringssagerne og positiv opfyldelsesinteresse.

Årsagssammenhæng: Se: Kausalitet.

Bilag 2 - Skematisk oversigt over relevante brancher

	Lovreguleret "god skik"	FO/Myndighedsudstedte retningslinier til	Brancheudstedte regler, herunder	Ansvarsgrundlag	Godkendte klagenævn	Disciplinærnavn
--	-------------------------	--	----------------------------------	-----------------	---------------------	-----------------

		uddybning af "god skik"	etiske regler			
Advokater	Ja	Nej	Ja - skærpede krav	Professionsansvar	Nej	Ja
Værdipapirhandlere (ikke pengeinstitutter)	Ja	Ja - for så vidt angår medlemmer af Børsmæglerforeningen	Ja - for så vidt angår børsmæglere	Professionsansvar	Pengeinstitutter, realkreditinstitutter samt disses datterselskaber: Ja Andre: Nej	Nej
Ejendomsmæglere	Ja	Nej	Ja	Objektivt ansvar, jf. § 24, i lov om omsætning af fast ejendom. I øvrigt professionsansvar	Ja	Nej
Forsikringsvirksomhed	Ja	Ja (For særlige områder)	Ja	Professionsansvar	Ja	Nej
Investeringsforeninger	Nej (Markedsføringslovens § 1)	Nej	Ja	Professionsansvar	Nej	Nej
Pengeinstitutter	Ja	Ja (Skærpede krav for så vidt angår rådgivning)	Nej	Professionsansvar	Ja	Nej
Realkreditinstitutter	Nej (se dog afsnit 3.4.5) (Markedsføringslovens § 1)	Ja - skærpede krav	Nej	Professionsansvar	Ja	Nej
Revisorer	Ja	Nej	Ja - skærpede krav	Professionsansvar	Ja	Ja
Udkast til lov om forsikringsmæglervirksomhed	Ja	Hjemmel til udstedelse	Ja	Professionsansvar	Foreslået oprettet i Rapport om forsikringsmæglervirksomhed	Nej

Redegørelser, rapporter og betænkninger udgivet af Erhvervsministeriet, 1996-1998

Erhvervsredegørelse 1998 - Oktober 1998, 304s., dkr. 150,00. ISBN 87-90643-07-0

Butikker og forbrugere - nu og i fremtiden - Betænkning fra Butiksstrukturkommissionen, Marts 1998, 216s., dkr. 150,00. ISBN 87-601-3290-6

Autoriseret Markedsplads i Danmark - Juni 1998, 368s., dkr. 200,00. ISBN 87-90643-05-034

Innovationsmiljøer - udvikling gennem nye innovative virksomheder - April 1998, 120s., dkr. 75,00. ISBN 87-601-7233-9

Lovgivning og virksomhedernes konkurrenceevne - Januar 1998, 75s., dkr. 50,00. ISBN 87-601-31-31-4

Logistik og godstransport - en erhvervspolitisk strategi for transporterhvervet - Januar 1998, 30s., gratis. ISBN 87-601-31-41-1

Erhvervspolitisk strategi for Hovedstadsregionen - November 1997, 169s., gratis. Udleveres af EM. ISBN 87-601-2608-6

Dialog med Medico/Sundhed - Baggrundsanalyse - November 1997, 130s., dkr. 55,00. ISBN 87-601-1306-5

Ledelse, Organisation og Kompetence - mod bedre produktivitet, velfærd og innovation i danske virksomheder i det 21. århundrede - Oktober 1997, 41s., gratis. ISBN 87-601-2602-7

Dialog med Miljø/Energi- Forslagsrapport - September 1997, 65s., dkr. 55,00. ISBN 87-601-1914-4

Dialog med Miljø/Energi - Baggrundsanalyse, Offentlige-private selskaber på miljøområdet - September 1997, 90s., dkr. 55,00. ISBN 87-601-1841-5

Dialog med Medico/Sundhed - Forslagsrapport - September 1997, 40s., dkr. 55,00. ISBN 87-601-5721-6

Erhvervsredegørelse 1997 - September 1997, 422s., dkr. 150,00. ISBN 87- 601-2139-4

Regeringens Designredegørelse - September 1997, 77s., dkr. 75,00. ISBN 87-601-2130-0

Offentlig indkøbspolitik og design - Juni 1997, 58s., gratis. Lager nr.: 26.20

Kompetence og design - Juni 1997, 77s., gratis. Lagernr.: 26.22

Designfremme i erhvervslivet - Juni 1997, 61s., gratis. Lagernr. 26.21

Dialog med Fødevarer - Baggrundsanalyse - Muligheder og betingelser for brug af bio- og genteknologi i udvalgte lande - September 1997, 117s., dkr. 55,00. ISBN 87-601-1910-1

Forbrugerens retsbeskyttelse i grænseoverskridende digitale net - Juni 1997, 123s., dkr. 75,00. ISBN 87-601-1915-2

Bedre Vilkår for nye virksomheder - Maj 1997, 34s., gratis. ISBN 87-601-1818-0

Dialog med ressourceområderne, status februar 1997 - Februar 1997, 51s., dkr. 55,00. ISBN:87-601-1457-6

Dialouge with the ressource areas Danish Experiences - Februar 1997, 16s., dkr. 55,00. ISBN 87-601-1298-0

Boligrapporten - Nemmere og billigere at handle bolig - Februar 1997, 383s.+bilag, dkr. 150,00. ISBN 87-601-1361-8

Nærskibsfart - Transport fra dør til dør - December 1996, 30s., gratis. ISBN 87-601-7024-7

Lovgivning og virksomhedernes omkostninger - December 1996, 74s., dkr. 50,00. ISBN 87-601-6906-0

Technological and Organisational Change - Implications for Labour Demand, Enterprise Performance and Industrial Policy - November 1996, 137s., dkr. 100,00. ISBN 87-601-6936-2

Dialog med Medico/Sundhed - Baggrundsanalyse - November 1996, 130s., dkr. 55,00. ISBN 87-601-1306-5

Erhvervsredegørelse 1996 - Oktober 1996, 430s., dkr. 150,00. ISBN 87-601-6505-7

Skibsfinansiering 1986-1995 - September 1996, 176s., dkr. 125,00. ISBN 87-601-6733-5

Kvalitetsvurdering af erhvervsregulering - September 1996, 34s., gratis. ISBN 87-601-6683-5

Dialog med Transport, Baggrundsanalyse - August 1996, 65s., dkr. 55,00. ISBN 87-601-6224-4

Udviklingsselskaber - Juni 1996, 105s., dkr. 70,00. ISBN 87-601-6452-2

Dialog med IT/Tele/Elektronik, Forslagsrapport - Juni 1996, 53s., dkr. 55,00. ISBN 87-601-6523-5

Revisionsundersøgelse af skibsfinansieringsområdet 1986-1995 - Maj 1996, 368s., dkr. 200,00. ISBN 87-601-6356-9

Shipbuilding Policy in a Global Competitive Environment - Marts 1996, 147s., dkr. 200,00. ISBN 87-601-6215-5

Dialog med IT/Tele/Elektronik, Baggrundsanalyse - Februar 1996, 40s.+bilag, dkr. 55,00. ISBN 87-601-6272-4

Dialog med ressourceområderne, Status februar 1996 - Februar 1996, 46s., gratis. ISBN 87-601-6023-2

Betænkning 1353: Butikker og forbrugere - nu og i fremtiden - 1998, 215s., dkr. 150,00.

Betænkning 1312: En fremtid for dansk skibsfart - 1996, 124s., dkr. 100,00.

Betænkning 1304: Oplæg til en ny iværksætterpolitik - 1996, 284s., dkr. 150,00.

¹⁾ Kommentarerne fra august 1997 til Forbrugerombudsmandens retningslinier om etik i pengeinstitutternes rådgivning fra 1994 er blevet til efter forhandlinger mellem Forbrugerrådet, Håndværksrådet, Konkurrencestyrelsen, Finansrådet og Forbrugerombudsmanden.

Erhvervsministeriet Version 1 den 26. november 1998

Denne publikation findes på adressen <http://www.em.dk/publika/raadgiver>

Copyright (c) Erhvervsministeriet